

**DVADSAŤROČNÁ
UNIVERZITA MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI**

**ZO STRÁNOK HISTÓRIE
JUBILUJÚCEJ UNIVERZITY
MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
A JEJ PREDCHODKÝŇ**

Pavol Martuliak a kol.

**TRIAN
Banská Bystrica 2012**

© Pavol Martuliak

DVADSAŤROČNÁ UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

ZO STRÁNOK HISTÓRIE JUBILUJÚCEJ UNIVERZITY MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI A JEJ PREDCHODKÝŇ

Recenzenti diela: Prof. PhDr. et. Dr. h. c. Július Alberty, CSc., prof. emeritus
Prof. Ing. et Dr. h. c. Jozef Benčo, CSc.

Autor, zostavovateľ: Prof. PhDr. Pavol Martuliak, CSc., prof. emeritus

Spoluautori: Mgr. Vladimír Biloveský, PhD., doc. PhDr. Jolana Darulová, CSc., prof. PhDr. Karol Fremal, CSc., prof. emeritus, doc. PaedDr. Alfonz Gajdoš, CSc., PhDr. Martina Gašparová, prof. Ing. Marián Gúčík, CSc. prof. RNDr. Stanislav Holec, PhD., PhDr. Ľudmila Homolová, doc. Ing. Ján Hudec, CSc., doc. PhDr. Ján Chorvát, PhD., prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc., prof. PaedDr. Vojtech Korim, CSc., JUDr. Pavel Kypta, PhD., prof. PaedDr., Eva Langsteinová, CSc., Ing. Marián Lihan, prof. PhDr. Stanislav Matejkin, CSc., Mgr. Anita Murgašová, prof. Ing. Juraj Nemec, CSc., Mgr. Gustav Petráš, prof. PaedDr. Milan Pazúrik, CSc., PhDr. Helena Pažurová, CSc., PhDr. Anna Schneiderová, PhD., doc. Ing. Lýdia Schniererová, CSc., Mgr. Ján Sitarčík, PhDr. Blanka Snopková, prof. Milan Sokol, akad. maliar, prof. PhDr. Brigita Šimonová, CSc., doc. Ing. Irena Šulajová, Mgr. art. Martin Urban, CSc., Ing. Marián Valent, prof. PhDr. Vladimír Varinský, CSc., PhD, prof. Ing. Milota Vetráková, CSc., prof. PhDr. Ľudovít Višňovský, CSc., PaedDr. Peter Zbiňovský, PhD.

Vydalo vydavateľstvo TRIAN, spol. s r. o. v roku 2012

O vydanie sa zaslúžili:

Stavebná spoločnosť USS, s.r.o., Ing. Ivan Trenčan, Banská Bystrica

EURO PROVIDUS, a. s., Žilina

ISBN 978-80-89371-13-6

Štandarda Univerzity Mateja Bela

Po prvýkrát bola predstavená na slávnostnom otvorení akademického roka 2002/2003.

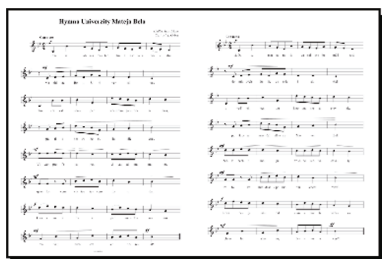
Autorom návrhu štandardy UMB je Ing. Anton Stolár

Hymna Univerzity Mateja Bela

Hymnu UMB skomponoval Igor Bázlik, autorom textu je Alojz Čobej.

Prvýkrát hymna odznela počas inaugurácie rektora 10. júna 2003.

Slovenský text univerzitnej hymny

- Ó, ty matka naša, zasej svoju múdrosť do mladých duší, do srdce i do tiel
a veď ich cestou k poznaniu a pravde, po ktorej kráčal slávny Matej Bel.
- Stále nech ti znejú vrúcne slová chvály za to, že mladosť k poznaniu
chceš viesť.

Nech celý národ s láskou ti vzdáva chválu, slávu, úctu a česť!

Latinský text univerzitnej hymny

Clara alma mater, tua est laus nostra, Matthiae Belii Universitas.

Tuum est semper nostrum gaudeamus, gratia nostra heri, hodie, cras.

Vivant profesores, vivat alma mater, quae lucem

vitae iuventuti dat. Gloria tua per multos annos, vivat, crescat et floreat

O B S A H

Úvod.....	6
1. kapitola: Banskobystrické školstvo v historickom prehľade (s akcentom na stredné školy) (P. Martuliak)	8
1. 1 Vznik a vývoj do roku 1918	8
1. 2 Banskobystrické školstvo od roku 1918 do konca 2. svetovej vojny.....	21
1. 3 Vývoj základných a stredných škôl od 2. svetovej vojny do súčasnosti.....	24
2. kapitola: Začiatky a vývoj vysokoškolského vzdelávania v meste do vzniku Pedagogickej fakulty (P. Martuliak)	30
2. 1 Prvý krok na ceste k vysokej škole v Banskej Bystrici.....	30
2. 2 Vyššia pedagogická škola (VPŠ) v Banskej Bystrici.....	31
2. 3 Pedagogický inštitút (PI) v Banskej Bystrici	37
3. kapitola: Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici (P. Martuliak)	45
3. 1 Vznik Pedagogickej fakulty a jej vývoj do začiatku 70. rokov.....	45
3. 2 Pedagogická fakulta v období sedemdesiatych – osemdesiatych rokov	56
3. 3 Základné črty vývoja Pedagogickej fakulty v r. 1990 – 1992.....	69
4. kapitola: Fakulta ekonomiky služieb a cestovného ruchu v Banskej Bystrici Vysokej školy ekonomickej Bratislava (M. Vetráková, M. Gúčík, J. Nemec)	71
5. kapitola: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, jej centrálné orgány a súčasti (P. Martuliak)	78
5. 1 Základná charakteristika (P. Martuliak)	78
5. 2 Vznik UMB a jej fakúlt (P. Martuliak).....	80
5. 3 Orgány Univerzity Mateja Bela (P. Martuliak)	82
5. 4 Rektorát Univerzity Mateja Bela (M. Gašparová).....	86
5. 5 Celouniverzitné zariadenia UMB	88
5. 5. 1 Centrum projektovej podpory (M. Dobrík).....	88
5. 5. 2 Centrum pre celoživotné vzdelávanie (J. Šitarčík, L. Schniererová, I. Šulajová, M. Murgašová)	89
5. 4. 3 Správa účelových zariadení UMB BB (J. Mrena)	93
5. 4. 4 Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela (H. Pažurová, L. Homolová).....	96
5. 4. 5 Ústav aplikovanej komunikácie (J. Hudec).....	101
6. kapitola: Medzinárodná spolupráca UMB so zahraničnými vysokými školami (J. Chorvát).....	103
7. kapitola: Fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.....	108
7. 1 Úvodná charakteristika (P. Martuliak).....	108
7. 2 Fakulta humanitných a prírodných vied (1992 – 1995) (K. Fremal)	112
7. 3 Pedagogická fakulta (Ľ. Višňovský, V. Korim).....	114
7. 4 Ekonomická fakulta v podmienkach UMB (M. Vetráková, M. Gúčík).....	122
7. 5 Fakulta humanitných vied (K. Fremal, V. Varinský, J. Darulová)	133
7. 6 Fakulta prírodných vied (A. Gajdoš)	148
7. 7 Právnická fakulta (J. Chovanec, P. Kypta, A. Schniederová).....	158

7. 8 Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov (S. Matejkin).....	167
7. 9 Fakulta financií UMB (M. Gúčík)	180
7. 10 Filologická fakulta (V. Biloveský)	185
8. kapitola: Kultúrno-umelecké a telovýchovno-športové aktivity UMB.....	190
8. 1 Literárno-umelecká činnosť a aktivita (B. Šimonová).....	190
8. 2 Rozvoj hudobnej kultúry a folklóru (M. Pazúrik, E. Langsteinová).....	192
8. 2. 1 Univerzitný folklórny súbor Mladosť (M. Lihan, M. Urban).....	196
8. 3 Výtvarno-umelecké aktivity (M. Sokol)	198
8. 4 Telovýchovno-športové aktivity (J. Nemec, P. Zbiňovský, G. Petráš).....	201
9. kapitola: Študentské organizácie na Univerzite M. Bela (P. Martuliak)....	206
10. kapitola: Ďalšie vysoké školy a najbližšie spolupracujúce inštitúcie	
v meste	209
10. 1 Akadémie umení v Banskej Bystrici (P. Martuliak).....	209
10. 2 Fakulta zdravotníctva Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave so sídlom v Banskej Bystrici (S. Dluholucký)	212
10. 3 Bankový inštitút - zahraničná vysoká škola, Praha (P. Martuliak)	213
10. 4 Metodicko-pedagogické centrum Banská Bystrica (M. Valent).....	214
10. 5 Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici (B. Snopková)	216
Záverom	220
PRAMENE.....	221
LITERATÚRA	221
Zborníky, periodiká, pamätnice.....	222
Summary	224
Zusammenfassung	226
Prílohy	224

Úvod

Banská Bystrica, od roku 1255 *slobodné kráľovské banské mesto* (lat. *Vila Bis-tricia* neskôr *Neosolium*, nemecky *Neusohl*), krátko od nástupu 3. tisícročia sídlo samosprávneho kraja, bola od 1. polovice 18. storočia centrom väčších územno-správných celkov. Významným mestským sídlom domáceho, ale i európskeho významu, sa vlastne stala už počas stredoveku, krátko po získaní mestských privilégií. Môže za to vďačiť jednak rudnému bohatstvu okolitých hôr banskobystrickej oblasti, ale najmä pracovitým rukám baníkov a zručnostiam hutných odborníkov. Títo *majstri svojho remesla* dokázali vzácnu rudu nielen vydolovať, ale svojou prácou a umom ju pretaviť na ušľachtilý kov. A ten, osobitne v časoch rozvinutého stredoveku, ale i neskôr, v podobe vzácnej, tzv. *uhorskej* medi alebo čierneho striebra, mesto a región dôstojne reprezentoval na trhoch celej Európy.

Po nástupe nového veku k prezentácii privilegovaného mesta Banská Bystrica začala prispievať tiež *vyššia mestská latinská škola*, od 17. storočia známa ako *gymnázium*, ktorá sa systémom, obsahom i charakterom vzdelávania, postupne približovala úrovni škôl z prostredia západnej časti Európy. Škola a s ňou i mesto, sa tým dostáva nielen do povedomia príslušníkov vyšších spoločenských kruhov v širokom domácom prostredí, ktorí si na toto vzdelávacie zariadenie zapisujú svojich synov. Vďaka kvalitne pripraveným absolventom sa stáva známou aj na pôde zahraničných univerzít, najmä v Nemecku. Viaceré bibliografické prehľady, najmä za obdobie 17. i 18. storočia sú svedectvom toho, že ne jeden z absolventov banskobystrickej školy alebo potom aj ako jej pedagóg, verejnými prednáškami a publikovanými prácami, dôstojne prezentoval svoju *almamater* a tým aj mesto, v oblasti vedy či kultúry, na pôde európskych univerzít a učených spoločností.

V súčasnosti sa Banská Bystrica už nemôže pochváliť bohatstvom medi, ani striebra, po ktorom zostali len názvy ulíc a námestia alebo produktov z týchto ušľachtilých kovov. Zato početné vzdelávacie zariadenia v meste dodnes nadväzujú na dobré meno a tradície banskobystrických škôl z minulosti, na dielo či odkaz svojich učiteľov a odchovancov. Mnohí obetaví pedagógovia týchto škôl alebo ich nadaní študenti, z ktorých vyrástli a vyrastajú vzdelaní, aktívni absolventi, naďalej robia dobré meno banskobystrickej škole, ktorá im dala základ vzdelania, podobne tiež mestu, v ktorom študovali. Na takejto ušľachtilej činnosti, pritom na najvyššej, univerzitnej úrovni, má už takmer dve desaťtisky rokov podstatný podiel Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej UMB BB). Výsledkami kvalitnej práce vedenia a svojich pracovníkov, úspešnou akreditáciou v roku 2010 potvrdila status univerzity, na základe čoho ju Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, začlenilo medzi elitné vysoké školy univerzitného typu. Jednou z *gratulačných kytiek* univerzite k jej dvadsaťročnému jubileu by malo byť aj dielo, zostavené z príspevkov pamätníkov, pracovníkov ako i súčasných predstaviteľov či zástupcov jednotlivých súčastí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Do čias uvedeného výročia sa nám, s poľutovaním, podarilo pripraviť k vydaniu

iba základnú, *pracovnú* verziu diela, do značnej miery upravenú i vďaka poznámkam recenzentov, tiež vzácných pamätníkov tohto diania.

Vzhľadom na dávne vzdelávacie tradície mesta, cieľom úvodnej časti je priblížiť stručný pohľad na svetlé stránky vzdelávania v Banskej Bystrici, s akcentom na stredné školstvo, a to od stredoveku až po súčasnosť. V nadväznosti na to nasleduje prehľad histórie vzniku a vývoja vysokoškolských inštitúcií, ktoré klesnili cestu k univerzitnému vzdelávaniu v meste a dve z nich potom dali základ Univerzite Mateja Bela. Ďalšia, podstatná časť práce, je venovaná prehľadnému náčrtu vývoja univerzity a jej jednotlivých súčastí, od vzniku až takmer do súčasnosti. Kvôli ucelenejšiemu pohľadu na vysokoškolský vzdelávací systém v meste, dielo venuje tiež priestor ostatným vysokým školám v Banskej Bystrici a niektorým ďalším významným kultúrno-vzdelávacím inštitúciám, s ktorými univerzita spolupracuje pri plnení svojho poslania.

Ako zostavovateľ a autor značnej časti diela, zároveň tiež študent a potom viac ako štyri desiatky rokov učiteľ tejto vysokej školy, by som tento úvod ešte rád doplnil pár poznámkami. Prehľad autorského kolektívu svedčí o tom, že na tvorbe publikácie má podiel pestrá skladba spoluautorov, ktorí svojimi príspevkami vzácnne prispeli k jej vypracovaniu, za čo im patrí osobitná vďaka. Prítom obsahová nejednotnosť, nevyváženosť a dokonca absencia časti dohovorených podkladov, obmedzený rozsah a krátke časové rozpätie na tvorbu kompletného diela, majú podiel na tom, že sa nám do čias blížiaceho sa univerzitného jubilea nepodarilo vypracovať podrobnú, ucelenú, syntetizujúcu monografiu podľa pôvodných predstáv, ktorá by literárnovedným štýlom, do dôsledkov analyzovala všetky otázky, fakty a argumenty spojené so vznikom, vývojom či miestom alebo postavením Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Toto kolektívne dielo uvedených spoluautorov *zviditeľňujeme* touto formou vlastne ako prvotný výstup z projektu Univerzitnej grantovej agentúry (UGA) č. I/10-009-02: *História vysokoškolského vzdelávania v Banskej Bystrici, vznik a vývoj UMB*. Doplnené a upravené do súčasnej podoby aj na základe niektorých pripomienok recenzentov, považujeme ho len za čiastkový, faktografický ilustračný náčrt problematiky. Chceme tým zachovať v písomnej forme aspoň redakčne upravené podklady, zozbierané od spoluautorov, hoci spravidla v rozdielnej obsahovej štruktúre. **Na tento, viac-menej pracovný materiál by prirodzene mohla a mala nasledovať tvorba obsiahlejšej a ucelenej monografie k problematike.** Napriek tomu chcem vyjadriť presvedčenie, že sa nám v nasledujúcich riadkoch podarilo obsiahnuť mnohé podstatné atribúty alebo svedectvá histórie i súčasnosti univerzity a jej predchodkyň, ktoré ostanú natrvalo zachované. A tak som úprimne rád, že môžeme touto formou, hoci len skromným dielom, prispieť k dvadsaťročnému jubileu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a knihu predložiť pani rektorky a ostatným predstaviteľom univerzity i všetkým tým, ktorí sa cítia byť jej súčasťou alebo aspoň prechovávať k nej úprimný vzťah a úctu.

Pavol Martuliak
11. júna 2012

1. kapitola

Banskobystrické školstvo v historickom prehľade (s akcentom na stredné školy)

1. 1 Vznik a vývoj do roku 1918

K základným privilégiám, udeleným Banskobystričanom v roku 1255 uhorským kráľom Belom IV., patrila voľba miestneho farára. Ten zo začiatku vykonával správcu i učiteľa elementárnej, *farskej školy*. Keď farár už sám nestíhal plniť školské povinnosti, vyhliadol si vhodného pomocníka, ktorého poveril vyučovaním.¹ Na tejto farskej **elementárnej škole** sa, popri náboženstve, deti učili čítať, písať a počítať, naprv v nemeckej reči a postupne získavali základy latinčiny, ako úradnej dorozumievacej reči v Uhorsku a v ostatnom európskom kultúrnom živote. Škola sa viac orientovala na prípravu žiakov pre praktické potreby v hospodárskom a spoločenskom živote mesta.

Chlapcov s osobitným nadaním správca školy alebo kňaz, odporúčal na **vyššie mestské latinské školy**, tzv. **partikulárne** (slov. *zvláštné, mimoriadne*). Vďaka získaným vedomostiam z predmetov širšieho stredoškolského základu, ktoré sa vyučovali na škole tohto typu, mohol absolvent nájsť potom uplatnenie na významnejších postoch súdobej spoločenskej sféry, ale hlavne možnosť ďalšieho, univerzitného štúdia. Ničivý požiar, ktorý mesto zachvátil v roku 1500 spôsobil, že sa podrobnejšie údaje o školskom živote z obdobia stredoveku nezachovali. Hoci by niektoré faktory mohli naznačovať možnosť jestvovania vyššej školy aj v Banskej Bystrici už od polovice 15. storočia,² až do obdobia 20. rokov 16. stor. nemáme o nej žiadne historické pramene či svedectvá.

Banskobystrickí kupci a podnikatelia mali už od 14. storočia dobre rozvinuté obchodné styky s viacerými európskymi mestami, najmä vďaka produkcii kvalitnej medi a obchodovaniu s ňou. K ich zintenzívneniu prispel najmä vznik a rozkvet

¹ Tento učiteľ (po nemecky Schulmeister) bol často poverovaný tiež ďalšími úkonmi, napr. zvonením (odtiaľ tiež nem. pomenovanie *Glockner*), funkciou kostolníka a pod. Pozri napr.: JURKOVÍČ, E.: *Dejiny kráľovského mesta Banská Bystrica*. Občianske združenie Pribicer, Banská Bystrica. 2005. ISBN: 80-969366-2-X. 550 s., s. 374.

² Napr. z príspevku, publikovaného ešte na sklonku 19. storočia v regionálnom vlastivednom časopise, autorom ktorého je dobrý znalec staršej histórie mesta Emil Jurkovich, sa dozvedáme, že na Jagelonskej univerzite študovalo iba do roku 1510, osemnásť študentov – Banskobystričanov, pričom autor poznamenáva, že ich v tom čase ďaleko viac študovalo vo Viedni alebo v Prahe. (Pozri: JURKOVICH, Emil: *Študenti z banského okolia na Krakovskej univerzite v rokoch 1437-1510*. In: NAGY, Imrich: *Pribehy z minulosti Banskej Bystrice. Výber z tvorby Emila Jurkovicha. Zväzok 2*. Banská Bystrica, Štátna vedecká knižnica. 1997. 368 s. ISBN 80-85169-38-X. S. 339 – 344.) Absentujú pritom svedectvá o škole, ktorá študentov z Banskej Bystrice na toto štúdium pripravovala.

najväčšieho mediarskeho podniku v Európe a prvého kapitalistického podniku v našich podmienkach, *Ungarischer Handel*, známy tiež ako Turzovsko-fuggerovský mediarsky podnik v Banskej Bystrici, ktorý už na sklonku 15. storočia zásoboval kvalitnou meďou a striebrom väčšiu časť Európy.³ Ak berieme do úvahy cesty miestnych podnikateľov do krajín západnej Európy, ale aj časté návštevy panovníka Mateja Korvína (a hoci ojedinele, aj s manželkou Beatrix so svojou suitou) a k tomu prirátame kontakty banskobystrických študentov s prostredím európskych univerzít, dochádzame k záverom, že ideovo-kultúrnú sféru v Banskej Bystrici na prelome 15 – 16. storočia nemohli obísť ani myšlienky a zásady renesancie a humanizmu. Tieto následne kliesnili cestu nastupujúcim reformačným prúdom, s ktorými sa do banskobystrického prostredia potom dostávali hlavne z Nemecka v podobe učenia Martina Luthera. Mali na tom svoj podiel najmä študenti Wittenberskej univerzity z radov Banskobystričanov, ktorí počúvali Lutherove kázne a prednášky (napr. Matúš Thome a potom tiež Juraj Baumhäckel, známy v 30. rokoch ako člen mestského senátu).⁴ Richtár, členovia mestskej rady i obyvateľstvo mesta a celého banského okolia, v priebehu 20. rokov 16. storočia prechádzajú na stranu reformácie.

Myšlienky a zásady Lutherovej reformácie, v ktorých sa kladie dôraz na budovanie škôl, menovite v mestách, mali zrejme primárny vplyv aj na **zriadenie mestskej latinskej partikulárnej školy v Banskej Bystrici**. Mestská rada už v roku 1529 podporila voľbu jej prvého predstaviteľa, stúpenca reformácie, *školského majstra* menom Erasmus.⁵ Do radu popredných evanjelických škôl tohto druhu v Uhorsku vstupuje počas rektorovania levočského rodáka **Jána Sieglera**. Tento absolvent wittenberskej univerzity, ktorý navštevoval prednášky Martina Luthera a Filipa Melancthona, školu spravoval v rokoch 1537–1538.⁶ Vďaka prameňom, na ktoré sa odvoláva znalec histórie mesta K. Rosenauer, sa dozvedáme, že mestská latinská škola pod jeho vedením po prvýkrát začala dosahovať kvalitné výsledky a dobrou povestou začala priťahovať aj žiakov z mimo banskobystrického prostredia. Zrejme zlé materiálne podmienky mali za následok, že školu v roku 1538 opustil. Aj jeho viacerí nástupcovia sa na poste rektora zdržali len kratší čas.

Na vyššiu úroveň pozdvihli chod školy jej **rektori, rodáci z Nemecka**, ktorí sem prichádzali na pozvanie mestskej rady v 2. polovici 16. storočia a to hlavne

³ SKLADANÝ, Marian: Thurzovsko-fuggerovský mediarsky podnik v Banskej Bystrici a jeho európsky význam. Ed.: MARTULIAK, Pavol et al.: Päťsté výročie vzniku thurzovsko-fuggerovského mediarskeho podniku v Banskej Bystrici – zborník referátov, vystúpení účastníkov vedeckej konferencie 15. marca 1995 – Katedra histórie FHV UMB v Banskej Bystrici. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, REPRO-HUPE, Mestský úrad Banská Bystrica. 1995, 150 strán. ISBN 80-85162-85-7. s. 8-37.

⁴ ROSSENAUER, K.: Dejiny banskobystrického ev. a. v. gymnázia. In.: Školská správa Banskobystrického ev. a. v. 5. triedneho gymnázia, šk. r. 1874-75. Banská Bystrica 1875. 75 strán, v maďarčine. Str. 6.

⁵ Archív Ministerstva vnútra SR Banská Bystrica, Pobočka B. Bystrica, Fond Magistrát mesta Banská Bystrica (ďalej A MV SR P BB F M BB), Fasc. 285/80.

⁶ ROSENAUER, K.: Dejiny banskobystrického ev. a. v. gymnázia... s. 15-16.

Matej Freundt (1563-1567), **Abrahám Schremmel** (1567-1575) a **Pavol Halvepapius** (1579-1584). Každý z nich, od zvolenia za rektora, postupoval vo svojej činnosti na základe vlastného študijného programu a vnútorného poriadku školy. Tieto dokumenty boli obohatené o nové pedagogické humanistické zásady a skúsenosti, založené na *protestantskom aristotelizme*, praktizované vo výchovno-vzdelávacom procese na školách v Nemecku a ďalších krajinách Západnej Európy. Pri každom nástupe nového rektora jeho študijný program schvaľovala mestská rada (či *mestský senát*), pretože v súlade s reformačnou koncepciou školského systému celá starostlivosť o materiálne i organizačné zabezpečenie školy a výučby podliehala mestskej samospráve.

Od čias rektora P. Halvepapia existoval pri mestskej rade osobitný orgán, *mestský scholarchát*. Jeho členovia, *scholarchovia*, tak potom volili rektora a kontrolovali jeho činnosť, spôsob učenia, rozhodovali o platoch a odmenách pracovníkov školy, starali sa o vhodné učebné priestory a tiež ochranu alebo zaopatrenie chudobnejších žiakov. V zachovaných prameňoch sa škola označuje klasickými názvami, napr. lat. „Palaestra“, pričom A. Schremmel (r. 1574) ju vo svojom učebnom pláne označuje jednoducho ako „škola bystrická“. ⁷ Rektor, latinsky tiež „ludi magister“, ktorý stál na čele školy, mal svojho pomocníka, lat. „conrector“. Počas rektorovania Pavla Halvepapia na škole pôsobili traja učitelia a dvaja kantori, nemecký i slovenský. Pri výučbe vypomáhal aj *školský sluha* a dvaja *officialisti* - speváci, z radov starších žiakov. Na škole boli štyri triedy, pričom boli žiaci rozdelení do 7 skupín. Vyučovalo sa súčasne v piatich učebniach. Výučba a súčasne aj komunikácia na škole musela prebiehať výhradne len v latinkej reči. Nepripúšťal a priamo sa pranieroval, rozhovor medzi žiakmi v nemčine a ešte viac v slovenčine. ⁸ Pritom si v tejto súvislosti osobitnú pozornosť zasluhuje piata časť školského poriadku: *O slovenskom, alebo inom kantorovi*. Pre obyvateľov mesta slovenskej národnosti a najmä ich deti, ako žiakov školy na ktorej sa mohli rozprávať i medzi sebou len po latinsky, bolo veľkou úľavou jestvovanie slovenského kantora, ktorého škola nemala ešte ani počas rektorovania Schremmela. Tu sa Halvepapius demokraticky vyhýba predpisovaniu povinností slovenskému kantorovi, ktorý mal *v nedel'u a pri iných slávnostných zhromaždeniach v slovenskom kostole spievať so slovenskými mendikantmi*. Dôvodí, že mu ich *majú predpisovať slovenskí páni farári*. Pritom slovenský kantor mal povinnosť pracovať v najnižších školských triedach. A tak sa slovenskí žiaci, pre ktorých na škole platil prísny zákaz rozhovoru v rodnej reči, mohli učiť v materčine aspoň spievať pesničky.

⁷ Pozri Schremmelov učebný plán, v lat. *Ordo lectionem et exercitorum*. A MV BB P BB, Fasc. 234/8.

⁸ Pozri školský poriadok P. Halvepapia v nemčine : *Schulordnung, darnach praeceptores und discipuli*, ktorý predložil v roku 1580 mestskej rade obsiahly elaborát organizácie mestskej latinskej školy, rozpracovaný na 33 stranách. Svojím obsahom i charakterom predstavuje najvýznamnejší legislatívny dokument v dovtedajšej histórii školy. A MV SR BB P BB Fasc. 60/1.

Stalo sa dobrou tradíciou, že rektor P. Halvepapius začal organizovať so žiakmi verejné dišputy, lat. *gymnasmata oratoria* (rečnicke cvičenia) i divadelné predstavenia, pripravené na základe výberu z diel klasikov antickej literatúry. Popri osadenstve školy na tieto akcie pravidelne pozývali aj členov mestskej rady. Škola organizovala predstavenia so žiakmi nielen v priestoroch budovy, ale v letnom období tiež v hradnom areáli, *pod lipami*. Kvôli tomuto účelu dali neskôr mestskí scholarchovia v týchto priestoroch postaviť aj osobitnú budovu, tzv. „*Komedi Haus*“. Hlavným cieľom predstavení bolo, aby si žiaci, pod vedením vyučujúcich osvojovali jednak poznatky z diel klasikov a zároveň samostatné vystupovanie a recitovanie, a tým i návyky kultúrno-osvetovej činnosti.⁹

Obsah a zameranie učebného plánu P. Halvepappia, jednotlivé zásady a metódy, spolu s pedagogickým majstrovstvom dvoch jeho predchodcov, sa viditeľne premietali do školských zákonov roku 1617. Išlo o **učebný plán**, rozpracovaný v rozvrhu hodín (pod lat. názvom *Diagramma lectionum per tres classes superiores in schola Novosoliensi*) a **školské zákony** (*Leges scholae Novosoliensis anno MDCXVII die 3. augusti auctoritate incliti senatus per dominos scholarchas promulgatae*).¹⁰ Popri čiastkových úpravách tak tvorili východisko pre ďalšiu zdarnú činnosť školy, ktorá sa dostala medzi popredné vzdelávacie ústavy v Uhorsku.¹¹

V šľapajách vynikajúcich pedagógov z radov Nemcov pokračovali aj **významní slovenskí rodáci**, osobitne rektor banskobystrickej školy v rokoch 1626-1637, **Ján Duchoň**.¹² Vo svojej pedagogickej praxi na škole postupoval podľa

⁹ Školský poriadok, vypracovaný Halvepapiom, vytvára silnú tradíciu, ku ktorej sa vracali viacerí pedagógovia nielen v Banskej Bystrici, ale aj na ostatných partikulárnych školách na Slovensku v 16. – 18. storočí. Archívne pramene i štúdie prof. Mikleša, potvrdzujú skutočnosť, že Halvepapiov učebný plán a školský poriadok svojím významom prekročil úzky dobový a miestny rámec banskobystrického prostredia a bol porovnateľný s podobnými vzdelávacími dokumentmi na školách v západoeurópskych krajinách. Pozri napr. Mikleš, J.: *Učebný plán a Zákony školy bystrickej z roku 1617*. In: Jednotná škola XIII, č. 1, 1958. S. 64-91.

¹⁰ Uvedené dokumenty, rozčlenené na niekoľko špecifických častí, sa v jednotlivých bodoch dotýkajú osobitne rektora, prorektora, ďalších učiteľov (*kolegov*) a kantorov, potom *alumnistov* a *pedagógov* a napokon *ekonóma*. Zapísané sú po latinsky v matrike, založenej v uvedenom roku 1617, vedno s modlitbami a školskými hymnami, ktoré sa spievali pred vyučovaním a po ňom. Hoci sa tieto zákony potom v matrike viackrát mierne preštylizovali a robili sa z nich výťahy, v podstate zostávali v platnosti dlhé ďalšie obdobia.

¹¹ Na škole, ktorá sa postupne začala nazývať *gymnázium*, bolo v tom čase šesť ročníkov. Popri *rektorovi* a *konrektorovi* tu pôsobil jeden ďalší učiteľ (*kolega*), dvaja *audítori* (z radov študentov, ktorí vypomáhali pri výučbe, najmä pri skúšaní), dvaja kantori a školník (*hospodár*). Triedy sa označovali v latinskom jazyku v opačnom poradí s porovnaním s dňom, najvyššia trieda ako *PRIMA*, najnižšia bola *SEXTA*.

¹² **Duchoň, Ján** (1596 Kvačany – 1637 Mošovce). Gymnaziálne štúdiá absolvoval na vyšších latinských školách v stredoslovenských banských mestách, medzi ktorými si najviac spomína na Banskú Bystricu. Ako čerstvý absolvent stredoškolských štúdií nastúpil prvú pedagogickú prax na známu latinskú školu v Markušovciach na Spiši, ktorú založil a spravoval šľachtický rod Mariáši. Týmto svojim patrónom venoval cyklus votívnych básničiek,

vzoru polyhistora, zakladateľa vecného paralelizmu, nemeckého profesora Jána Henricha Alsteda.¹³ Prostredníctvom rečníckych cvičení (gymnasmata oratoria), ktoré Duchoň (podobne ako P. Halvepapius) organizoval so študentmi na škole v latinskom jazyku, vychovával v nich úctu k mravným hodnotám človeka. Týmto didaktickým spôsobom spĺňal tú istú úlohu, ako plnil vo svojich dielach jeho rovesník J. A. Komenský. Zasluhou Jána Duchoňa, priekopníka vecného encyklopedizmu v školách na území Slovenska, sa bystrická škola, ako jedna medzi prvými v Uhorsku, začína zameriavať na praktické disciplíny. Do vyučovacieho procesu sa dostávajú nové poznatky najmä z matematiky, geometrie, geodézie, uranoskopie, architektúry a ďalších, najmä technických vied alebo remeselníckych prác, zamerané tiež na technometriu a výrobný proces. Vďaka tomuto svojmu pedagogickému majstrovstvu Duchoňa nazývali aj slovenským Komenským.¹⁴

V nadväznosti na metodiku a dielo J. Duchoňa, i zákonov z roku 1617, ako rektor školy pokračoval o štvrtstoročie neskôr, ďalší liptovský rodák, **Ján Heinzelius – Hanzel**.¹⁵ Zaviedol tiež moderné učebnice, ktoré sa v tom čase používali na významných školách v Nemecku. Ján Heinzelius opustil rektorský úrad koncom roku 1668 v súvislosti so zvolením za člena mestskej rady. Tá zvolila za rektora školy, jeho nástupcu, syna väzeného Bystričana, tiež absolventa univerzity vo Wittenbergu, **Mateja Stürzera**.¹⁶ Konrektorom sa stal ďalší medzinárodne uzná-

ktorý vyšiel pod názvom *Zodiacus votivus* (Levoča, 1620). Po získaní pedagogickej praxe a prostriedkov na ďalšie štúdium úspešne pokračoval v štúdiách na univerzitách vo Wittenbergu, v Rostoku a v Dánsku. Súčasne pokračoval v básnickej tvorbe, za čo si spolu s univerzitným diplomom odniesol aj vavrínový veniec s titulom *poeta laureatus Caesareus*. Pozri napr. MIKLEŠ, Ján: *Ján Duchoň, bystrický humanistický pedagóg v prvej polovici 17. storočia*. In: ACTA Facultatis paedagogicae Banská Bystrica. Sériá pedagogická. **Pedagogika 3**. Bratislava Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 24 – 25.

¹³ **Alsted, Johann Heinrich** (1588 – 1638), nemecký protestantský teológ, filozof a encyklopedista. Pôsobil ako profesor filozofie a teológie, najprv v Herborne v Nasavsku a potom v Alba Iulii v Sedmohradsku, kde aj umrel. Napísal mnoho významných diel, z ktorých je najznámejšie *Cursus philosophici Encyclopaedia*, Herborn 1620. Jeho žiakom v Herborne bol tiež Ján Amos Komenský. Pozri napr. štúdiu: MIKLEŠ, Ján: *Pedagogický realizmus Jána Duchoňa a Komenského učebnice na strednom Slovensku v 17. storočí*. In: JEDNOTNÁ ŠKOLA, september 1970, ročník XXII, 7, s. 639 – 655.

¹⁴ Bližšie, pozri napr. MIKLEŠ, J.: Reformačný humanizmus a vecný encyklopedizmus v diele Jána Duchoňa. Ed. : NOVACKÁ, M. a kol.: *Od kráľovstva ducha ku kráľovstvu človeka*. Bratislava 1986. 510 s. S 177-372.

¹⁵ Pri nástupe do rektorskej funkcie zreorganizoval banskobystričné školské zákony doplnil ich o moderné zásady pedagogického realizmu. Predložil na schválenie nový učebný poriadok pod názvom *Series Lectionum per tres Classes Superiores in Gymn. Novisolie. Proponenदारum*. Dokument vstúpil do platnosti po schválení mestskou radou 16. augusta 1661. – (Školská matrika : *L E G E S GYMNASII NEOSOL. A.C. RENOVATAE RECTO. MATTHIA BEL. I 7 1 0*, s. 120 – 122, v lat.)

¹⁶ **Matej Stürzer** (? Banská Bystrica – o. r. 1696 B. Bystrica). *Disputatio metaphysica secunda, summarius decisionem controversiarum*, Wittenberg, 1658. *Exercitatio theologica*, Levoča 1668. *Theses theologicae praedestinatione*, Žilina, 1670. *Decas thesium theologiarum de peccato*, Levoča 1671. Pozri: PETRIK, Boleslav et al.: *Evanjelická encyklopédia*

vaný vzdelaný vedec – pedagóg, **Tomáš Steller**.¹⁷ Kvalitu vedomostí, ktorej sa žiakom na škole dostávalo od svojich učiteľov, gymnáziu potom oplácali viacerí jeho absolventi dobrou povestou počas štúdia na univerzitách, ale i po ukončení štúdia a to najmä formou vedeckých či literárnych prác, publikácií a prednášok, ktorými tiež banskobystrickú školu i mesto neraz reprezentovali doma i v cudzine.¹⁸

Zostrená protireformačná politika panovníka Leopolda I. začiatkom 70. rokov 17. storočia mala za následok násilnú likvidáciu banskobystrického gymnázia na vrchole svojho rozkvetu. Škola prišla na rad v roku 1674, po zabratí kostolov evanjelikom a po vytlačení ich náboženského života za mestské hradby. Žiaci sa rozutekali, budovu prideliť jezuitom, rektora i konrektora postavili pred bratislavský súd. Rektor Matej Stürzer podľahol násiliu a zriekol sa úradu, mohol sa preto vrátiť domov, do mesta a venovať sa živnostníckej činnosti. Konrektor Tomáš Steller, ktorý to odmietol, bol odsúdený na doživotný žalár, neskôr odvrhnutý na talianske galeje.

Po pár strastiplných rokoch evanjelické gymnázium mohlo v činnosti pokračovať, hoci len dočasne a v sťažených podmienkach. Viac rokov žila škola z príspevkov cirkevníkov a rodičov žiakov. V máji 1688 sa musel cirkevný i školský život evanjelikov znova vysťahovať za mestské hradby, a tak škola opäť zanikla. Opätovnú činnosť mohla začať až od apríla 1690, po dokončení stavby novej poschodovej drevenej budovy za mestskými hradbami, vedľa novopostavenej drevenej modlitebne. Rektorom sa stal **Pavol Felicides**.¹⁹ Po ňom prevzal úrad rektora **Ján Búrius**.²⁰ Ján Pilárik vykonával pri ňom funkciu prorektora. Bystrická škola začala

Slovenska. Bratislava, 2001. 408 s. ISBN 80-968671-4-8, str. 353. LAUKOVÁ, Oľga et al.: Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice. Banská Bystrica, Štátna vedecká knižnica, 2002, str. 183.

¹⁷ MARTULIAK, P.: *Evanjelické školstvo v Banskej Bystrici do roku 1918*. In: ALBERTY - MARTULIAK: *Banská Bystrica v znamení kalicha*. Banská Bystrica, TRIAN.2001. 185 s. ISBN80-88945-43-7. S. 128-132.

¹⁸ Túto skutočnosť potvrdzuje napr. obsiahle bibliografické dielo maďarských autorov – HELLEBRANDT, Á – SZABÓ, K.: „*MAGYAR SZERZÜKTOL KÜLFÖLDÖN 1480-TOL 1711-IG MEGJELET NEM MAGYAR NYELVŰ NYOMATATVÁNYOKNAK KÖNYVÉSZETI KÉZIKÖNYVE*“, I. a II. diel, Budapešť, 1896, 1898. 1600 s. Len v tomto dvojzväzkovom diele, obsahujúcom prehľad vedeckých prác uhorských autorov, publikovaných v zahraničí v inom ako maďarskom jazyku, sme našli a to iba za obdobie rokov 1595 – 1711, záznamy o 114 vedeckých prácach 42 autorov z radov učiteľov alebo bývalých žiakov banskobystrického evanjelického gymnázia, publikovaných v takmer dvadsiatich univerzitných mestách Nemecka a ďalších, európskych krajín.

¹⁹ **Felicides, Pavol, ml.** (o. r. 1650 Trenčín – 1695 Banská Bystrica). *Vena denuo reserata, sive nova epigrammatum theologico-ethico-politicorum continuatio*, Olešnica, 1682. Pozri napr. PETRÍK, Boleslav et al.: *Evanjelická encyklopédia Slovenska*. Bratislava, 2001, str. 108. LAUKOVÁ, Oľga et al.: *Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice... 51*.

²⁰ **Búrius, Ján, najml.** (1667 Krupina – 1712 Banská Bystrica). Pozri DROBNÝ, Ján P.: *Evanjelickí slovenskí martýri (mučeníci)*, s. 149. Taktiež: PETRÍK, Boleslav et al.: *Evanjelická encyklopédia Slovenska*. Bratislava, 2001, s. 58.

nadobúdať opäť výbornú povesť, stala sa v podstate komplexným, nižším i vyšším gymnázium. V októbri 1695 bol na gymnázium zapísaný aj mladý Matej Bel, ktorý sa stal na určitú dobu žiakom školy.²¹

Po viacerých peripetiách v živote školy i Mateja Bela, sa sem po otcovej smrti, v roku 1702 ako žiak, opäť vrátil.²² Vtedy Ján Burius odišiel za kňaza a rektorom sa znovu stal Belov očovský rodák **Ján Pilárik**. Keď mesto roku 1704 prešlo na stranu povstalcov F. Rákociho II., mohlo zintenzívniť činnosť aj evanjelické gymnázium. Evanjelikom postupne vrátili nielen tri kostoly, ale i pôvodnú budovu školy, oproti hradnému areálu, čo umožnilo rozšíriť činnosť gymnázia.

Matej Bel po absolvovaní banskobystrického gymnázia od roku 1704 pokračoval v štúdiu na univerzite v Halle. Po jeho ukončení roku 1707 sa rozhodol prijať pozvanie mestskej rady v Banskej Bystrici na miesto konrektora evanjelického gymnázia, na ktoré nastúpil 4. júna 1708. V novembri tohto roku bol vysvätený za kňaza a po smrti Juraja Figuliho ho zvolili za farára pri špitálskom kostole sv. Alžbety. Konrektorom školy ostal aj naďalej. Obnovenie autority cisára v meste v roku 1709 opäť znamenalo pre evanjelikov koniec náboženskej slobody. Dotklo sa to nielen odobratia kostolov, ale i časti školských budov, čo malo pre život školy vážne dôsledky. Gymnázium opäť ostali už len priestory drevenej budovy vedľa dreveného kostola za hradbami. Keď bol 19. novembra 1709 odobratý evanjelikom aj kostol sv. Alžbety, M. Belovi padol úrad pastora. Tak stratil zároveň aj byt a ostal mu len post prorektora.

Zo štúdií v Halle do Banskej Bystrice sa **Matej Bel**, ako mladý pedagóg, vrátil plný nových výchovných plánov a predsavzatí. Na ich realizovanie sa mu definitívne uvoľnili ruky, až keď sa po smrti Jána Pilárika, v marci 1710, stal rektorom školy. Onedlho po nástupe do funkcie rektora gymnázia upravil elaborát matriky školy, ktorý dal opatriť novou koženou väzbou, na ktorej je vytlačený jej latinský názov: **Leges gymnasii Neosoliensis A. C. renovate. Rector Matthias Bel. 1710.** (Zákony bansko-bystrického gymnázia, obnovené rektorom Matejom Belom. 1710.).

²¹ **Bel, Matej**, aj Belius, prímene Funtik, za svoje celoživotné, najmä vedecké a pedagogické dielo po smrti nazývaný aj ako *Magnum decus hungariae* (Veľká ozdoba Uhorska). – (22.3.1684 Očová – 29.8. 1749 Bratislava). Teol. št. Halle. Far. - Banská Bystrica, Bratislava, senior. – Rektor - banskobystrického gymnázia, bratislavského lýcea. Polyhistor. – *Forma sanorum verbarum*. Halle 1707, *Theses orthodoxae de Scriptura sacra*, b. m. 1713, *Preces christinae ad excitandum promoredumque verae resiiscentiae, fidei, renovationis, solidaeque pietatis, studium comparatae, et tripartio divisae*, Lipsko 1728. *Notitia Hungariae novae historico-geografica....* 1-5. Viedeň 1735-1742 (vyšli len 4 zv.), *Kurze und zuverlässige Nachricht der protestantischen Kirche in dem Koenigreich Ungarn*, 1746, a i. Pápež Klement XII. mu (hoci ako evanj. kňazovi!) za jeho vedecké dielo venoval zlatý medailón s vlastnou podobizňou. *ENCYCLOPEDIA BELIANA I.* EÚ SAV Bratislava 1999, s. 686 -687.

²² Imatrikulačný zápis jeho mena do školskej matriky, ako žiaka banskobystrického gymnázia po druhýkrát r. 1702, pozri.: *LEGES GYMNASII NEOSOL....*, str. 386.

Pri koncipovaní vlastného učebného plánu evanjelického gymnázia sa M. Bel opieral o zákony bystrickej mestskej latinskej školy z roku 1617. Zároveň čerpal aj z progresívnych zásad a princípov Jána Duchoňa a ďalších skvelých bystrických pedagógov. Aj v nehostinných podmienkach, v starej drevenej budove školy, pod tlakom kráľovského komisára L. Boršického, ktorý chcel stlačiť výučbu na evanjelickom gymnáziu na tri nižšie, *gramatické* triedy, M. Bel dokázal udržať, okrem *nižších* i dve *vyššie* triedy, v ktorých sám vyučoval a celkove zvyšovať úroveň školy.²³

Matej Bel, aj napriek nepriazni doby, dokázal banskobystrický ústav doviest na úroveň bývalej mestskej latinskej školy, zlikvidovanej v roku 1674, v určitých oblastiach ju dokonca prekonať. Vďaka dobrej povesti bystrického gymnázia počas rektorovania Mateja Bela rapídne vzrastal i počet žiakov. K 18. aprílu 1714 dosiahol stav 125.²⁴ Pokračujúce nevyberané útoky, jednak zo strany jezuitov, ale aj z tábora evanjelických odporcov pietizmu, z ktorého Mateja Bela podozrievali, zrejme doviedli jeho rozhodnutie opustiť mesto i gymnázium. Koncom apríla 1714 opustil s rodinou Banskú Bystricu a natrvalo sa usadil v Bratislave, kde pokračoval vo svojom diele najprv na poste rektora na tamojšom evanjelickom gymnáziu a od roku 1719 ako farár nemeckej evanjelickej cirkvi.

Po odchode Mateja Bela v roku 1714 banskobystrická škola postupne stráca postavenie vyššieho gymnázia a tým i úroveň vzdelávania. Na kratší čas bol obnovený štatút vyššieho gymnázia v rokoch 1810 – 1813, kedy sa stal rektorom skúsený pedagóg Pavol Magda. V tom čase boli žiakmi gymnázia i neskoršie známe osobnosti, ako napr. básnik Ján Kollár alebo významný priekopník osvetovej

²³ Na vysokej úrovni bola na škole výučba *kultivovanej, elegantnej* latinčiny, čo neskôr dokladovali Belovi žiaci. Pritom už v tomto čase pracoval na latinsko-českom a latinsko-maďarskom slovníku. Vyučoval aj gréčtinu a najstarších študentov, ktorí sa pripravovali na teologickú dráhu, aj východné jazyky - hebrejčinu, chaldejčinu a syrštinu, pričom im dal aj základy teológie. Pre najstarších žiakov zaviedol aj výučbu geografie a histórie. Matej Bel bol veľkým odporcom bezduchého pamäťového vyučovaniu. Zrejme aj pod vplyvom pietizmu pri výučbe kládol dôraz na pedagogický realizmus, na aktualizáciu či porovnanie učebných textov, hoci z obdobia antiky, ale s dobovými pomermi. Pri rešpektovaní základnej požiadavky paralelizmu slov a vecí, podľa vzoru Duchoňa, uplatňuje nielen princíp názornosti, ale aj vedeckosti. Zachovávanie tohto princípu sa neprejavuje len v predkladaní obrázkov, no i v živom rozprávaní, počas ktorého si žiaci mali možnosť vybavovať živé predstavy, ktoré na seba logicky nadväzovali. Pritom, v rozpore s predchádzajúcimi školskými zákonmi, ktoré prikazovali trestať žiakov za konverzáciu v materinskom jazyku, Matej Bel zaviedol ďalšiu pozoruhodnú novotu, s ktorou sa tiež stretol v Halle. Trval na tom, že sa žiaci v najnižších triedach majú dobre naučiť čítať a písať v materinskom jazyku, aby potom lepšie a rýchlejšie pochopili gramatiku latinčiny a ostatných jazykov. Preto sa v nižších triedach, popri nemčine a maďarčine, vyučovala aj biblická čeština, ktorá nahrádzala absenciu spisovného jazyka Slovákov. Tak M. Bel založil vlastne tradíciu vyučovania biblickej češtiny na protestantských školách na Slovensku. Popri týchto novotách po prvýkrát na školách v Uhorsku zaviedol na banskobystrickom gymnáziu aj vyučovanie francúzskeho jazyka.

²⁴ Podľa záznamov v matrike školy: *L E G E S GYMNASII NEOSOL*. ..., s. 394 – 401.

a spolkovej činnosti štúrovského obdobia, Samuel Jurkovič. Potom škola mohla opäť ďalších sto rokov pôsobiť len ako *nižšie gymnázium*, s tromi alebo štyrmi ročníkmi.

Od roku 1648 jestvovalo v Banskej Bystrici tiež nižšie rímskokatolícke gymnázium, známe ako **jezuitské gymnázium**, pretože ho založila a spravovala rehoľa jezuitov. Prvým riaditeľom školy, sa stal superior jezuitského rádu, **Pavol Hellesstein**. Škola mala pre svoj rozvoj (hoci vo vtedy prevažne evanjelickej Banskej Bystrici), priaznivé podmienky, vďaka podpore štátnej vrchnosti. Postavenie školy sa výraznejšie posilnilo po ukončení série protihabsburských povstaní roku 1711 a potom za vlády Márie Terézie (1740-1780).²⁵ Spomedzi osobností, odchovaných tiež touto školou, si zasluhuje osobitné miesto **Adam František Kollár**.²⁶

V roku 1773 panovníčka Mária Terézia akceptovala výnos pápeža Klementa XIV. o zrušení rehole jezuitov, v dôsledku čoho aj banskobystrické jezuitské gymnázium formálne prestalo jestvovať. Škola, ktorá potom prijala štatút katolíckeho gymnázia, pritom v zásade neutrpela trvalejšiu ujmu. V roku 1776 bolo v Banskej Bystrici zriadené rímskokatolícke biskupstvo a navyše sa mesto stalo sídlom jedného z deviatich *literárnych okresov* v Uhorsku. Za jeho riaditeľa, ktorý mal plniť styčnú funkciu medzi vládou a školami, panovníčka vymenovala banskobystrického biskupa, grófa Františka Berchtolda. Jeho námestníkom sa stal známy literát, právnik a skúsený pedagóg Matej Plathy. Hlavne ich pričinením bolo v roku 1778 z rímskokatolíckeho gymnázia zriadené päťtriedne **Vyššie štátne archigymnázium v Banskej Bystrici**.

Banská Bystrica sa v tom čase po prvýkrát stala **centrom vzdelávania učiteľov**. V decembri 1778 bola v meste zriadená štvorročná tzv. **normálna** alebo **vzor-ná škola**, latinsky nazývaná *Schola promaria nationalis* a po nemecky *Haupt National Schule* (Hlavná národná škola). Táto škola, ako jedna z ôsmich „vzorných škôl“ v Uhorsku, sa zároveň stala **učiteľskou prípravkou**. V prvých troch ročníkoch sa vyučujúci venovali elementárnemu učivu, vo štvrtom hlavne príprave budúcich učiteľov. Okrem žiakov denného štúdia, si nový spôsob a moderné metódy vyučovania, mohli na škole osvojiť aj učitelia z praxe z celého školského obvodu a to v rámci jednoročného kurzu. Počas návštevy tejto formy štúdia zároveň dostávali podporu od štátu vo výške 1 zlatého denne. Školu riadil prvý *hlavný*

²⁵ MARTULIAK, P.: *Jezuitské gymnázium v Banskej Bystrici*. In: *ACTA HISTORICA NEO-SOLIENSIA, TOMUS 6*. Katedra histórie FHV UMB, Banská Bystrica. 2003. ISBN 80-88945-74-7. S. 13 – 24.

²⁶ **Kollár, Adam František** (Varín 1718 - Viedeň 1783) Rodák z Varína (alebo blízkeho okolia), časť detských rokov (vrátane školských) strávil v Banskej Bystrici a jej okolí (Staré Hory). Takmer celý svoj vek dospelosti prežil na cisárskom dvore vo Viedni, v službách Márie Terézie a Jozefa II., najmä ako dvorský radca, poradca pre uhorské záležitosti, riaditeľ Dvorskej knižnice, a p. Vďaka svojej erudovanosti a vreloho vzťahu k etniku, z ktorého pochádzal, sa mu ušiel aj epiteton: *Slovenský Sokrates*. Pozri napr.: TIBENSKÝ, J.: *Slovenský Sokrates. Život a dielo Adama Františka Kollára*. Bratislava, Tatran.1983. 143 s.

učiteľ **Matej Knapp**.²⁷ Vďaka iniciatíve a podpore miestnych funkcionárov, založila banská komora v meste, **v roku 1779**, aj **trojročnú dievčenskú školu**. V súlade s novou školskou reformou sa onedlho na škole zriadil tiež **štvrtý ročník** a to vo forme **učiteľskej prípravky pre učiteľky dievčenských ľudových škôl**.

Napriek tomu, že banskobystrické školy po smrti Márie Terézie, zažili viaceré premeny a ťažkosti, štátne rímskokatolícke gymnázium, zásluhou vedenia a zodpovedných profesorov, príkladne plnilo svoju funkciu na výchovno-vzdelávacej i národnej postati.

Vo svojej činnosti, gymnázium úzko spolupracovalo s **Kňazským diecéznym seminárom sv. Karola Boromejského v Banskej Bystrici**, ktorý bol, po zriadení vlastného stánku v Kapitulskej ulici, otvorený koncom roku **1807**. Vďaka dobrej erudovanosti viacerých profesorov a organizačnej aktivite vedenia, sa tento kňazský seminár stal významnou duchovnou vzdelávacou inštitúciou. Okrem prípravy absolventov na duchovno-misiijnú činnosť, viacerí profesori seminára venovali pozornosť aj orientácii slovenských klerikov k národnobuditeľskej aktivite. Takým bol predovšetkým mladý profesor a prefekt seminára (v r. 1833-1840), zvolenský rodák Jozef Kozáček, ale i ďalší profesori z čias polovice 19. stor., napr. Tomáš Červen, František Lopusný, Juraj Mikulka a i. Vedno s profesormi katolíckeho gymnázia a jeho riaditeľom Antonom Tilešom, vyvíjali záslužnú činnosť najmä na úseku národno-uviedomovacej či spolkovej činnosti v meste na interkonfesionálnom základe, t. j. najmä v úzkej spolupráci s profesormi evanjelického gymnázia. Aktivity vyvrcholili koncom leta 1848 založením *Spolku všeobecnej vzdelanosti v Banskej Bystrici*. Jeho predsedom sa stal banskobystricky evanjelický kňaz, básnik Karol Kuzmány a podpredsedom riaditeľ biskupského seminára Štefan Záhorský, aktívnymi členmi a organizátormi boli profesori všetkých troch uvedených učebných zariadení. Zásluhou uvedomejšej časti slovenských vzdelancov boli tak práve v Banskej Bystrici už v 40. rokoch 19. storočia položené základy národnej jednoty na ekumenickej platforme, čo potom, hoci sporadicky, pokračovalo až do vyvrcholenia týchto snáh založením Matice slovenskej r. 1863. Určite nie náhodou sa potom jej prvým predsedom stal biskup Banskobystrickej diecézy, Štefan Moyses a prvým podpredsedom, v tom čase evanjelický superintendent, Karol Kuzmány.

Kvôli úplnosti sa na vrub histórie banskobystrického školstva tohto obdobia žiada poznamenať, že na rozširovaní vzdelávania a osvety mali významný podiel základné či ľudové školy v meste a v okolitých obciach a to obidvoch konfesií, ako aj mestské dievčenské školy. Okrem toho má Banská Bystrica prvenstvo v histórii materského školstva na Slovensku. Na podnet grófký Terézie Brunswickovej, po prerokovaní s mestskou radou a za príspevania cisársko- kráľovského radcu vo Viedni Mikuláša Zmeškala (syna Bystričanky) i ďalších mecenášov, najmä biskupa J. Belánskeho, vznikla **v Banskej Bystrici 11. novembra 1829 prvá detská opat-**

²⁷ Krátko po smrti Márie Terézie, r. 1780, školu v meste z neznámych príčin preložili do Kremnice. Pozri napr. MARTULIAK, P.: *Banská Bystrica kolíska vzdelanosti*. Banská Bystrica, TRIAN. 2005. 315 s. ISBN 80-88945-77-1, s. 54 – 55.

rovňa na území Slovenska. Ústav hmotne i morálne najviac podporovali učitelia banskobystrického katolíckeho gymnázia a seminára, ale aj viaceré známe osobnosti z radov evanjelikov, uvedomujúc si význam predškolskej výchovy v materinskej reči. Už prvý slovenský učiteľ detskej opatrovne, Štefan Rokos, viedol výchovu banskobystrických detí nielen v nemeckej, maďarskej, ale tiež aj v slovenskej reči.

Po utíšení sa revolučného vrenia rokov 1848-1849 nastúpila nová organizácia školstva, známa ako *Entwurf*, ktorá sa vzťahovala aj na gymnáziá v Uhorsku. Z demokratického hľadiska i z aspektu emancipačných snáh Slovákov bola významná tá časť reformy, ktorá dovoľovala zavádzať vyučovanie v jazyku národnosti väčšiny žiakov. Z banskobystrických škôl malo najlepšie podmienky pre svoj ďalší rozvoj Vyššie štátne rímskokatolícke gymnázium, nazývané ako *hlavná škola*. K tomu sa pridružil aj uvedený aspekt, pretože prevládajúcu zložku tvorili žiaci zo slovenského prostredia. Žiaľ, podľa novej reformy dovtedy päťtriedne vyššie gymnázium, bolo zaradené medzi nižšie gymnáziá so štyrmi triedami. Na rozvoji katolíckeho gymnázia a presadzovaní jeho slovenského charakteru mal významný podiel, od nástupu do úradu r. 1851, biskup banskobystrickej diecézy Štefan Moyses. Vďaka jeho aktivite a s podporou zástupcov školských úradov, ako napr. bývalý profesor i prefekt banskobystrického kňazského seminára, Jozef Kozáček, ktorý od roku 1849 zastával funkciu škôldozorca Bratislavského dištriktu,²⁸ sa už v septembri 1852 otvorila piata trieda gymnázia. Od roku 1855 tak v meste jestvovalo úplné osemtriedne, vyššie gymnázium. Došlo tiež k jeho rozsiahlemu materiálnemu vybaveniu. Zasluhou biskupa Š. Moyses, riaditeľov gymnázia (J. Dragoni, V. Vlček, M. Čulen) a obetavých profesorov, viacerých Slovákov (Juraj Slotá, Ján Rožek, Ján Gerometta, M. Chrástek, neskôr Fl. Červen, Fr. Mráz, J. Loos, bratia Karol a Emil Černý, J. Klemens a i.) ale tiež Čechov (V. Vařečka, Václav Vlček, M. Ružička, J. Kříž a i.) sa v priebehu 50. rokov z bansko-bystrického gymnázia stala významná vzdelávacia inštitúcia slovenskej mládeže. Okrem nemčiny a latinčiny sa tu, ako **na prvom stredoškolskom zariadení, vyučovalo aj v slovenskom jazyku**, hoci nie v štúrovčine, ale v kollárovsom, tzv. *československom* variante, tak isto aj u študentov kňazského seminára.²⁹

Pričinením sa Š. Moyses a J. Kozáčka bola v roku 1856 v meste založená aj **Rímskokatolícka učiteľská preparandia**. Išlo o nadstavbové dvojročné učebné zariadenie pre prípravu učiteľov elementárnych škôl. Prijímali sem žiakov, ktorí ukončili reálku alebo nižšie triedy gymnázia. Vyučovacím jazykom bola slovenčina (aj keď pôvodne tiež *československý variant*). *Preparandia* podliehala Diecéznemu úradu v Banskej Bystrici.

Nariadenia Októbrového diplomu z r. 1860 využili *maďarizátori* v oblasti školstva na pomáďarčenie gymnázia. V lete 1861 musela väčšina slovenských a trinásť

²⁸ Bratislavský dištrikt v tom čase tvorilo územie západnej a takmer celej strednej časti Slovenska.

²⁹ MARTULIAK, P.: *Banská Bystrica kolíska vzdelanosti*. Banská Bystrica, TRIAN. 2005. 315 s. ISBN 80-88945-77-1, s. 93 – 96.

českých profesorov, školu opustiť. Napokon zástupcovia slovenskej delegácie, počas audiencie na dvore panovníka Františka Jozefa I. v decembri 1861, ktorú viedol biskup Štefan Moyses, získali cisárov súhlas k obnove poslovenčenia školy. A tak na banskobystrickom gymnáziu roku 1862 opäť zaviedli výučbu v slovenčine (teraz už v štúrovskej). Škola sa dočasne opäť stala *útočiskom* slovenskej mládeže z veľkej časti Uhorska a to nielen katolickej, ale i evanjelickej (napr. tu študoval aj Svetozár Hurban -Vajanský).

Po *rakúsko-uhorskom vyrovnaní* roku 1867 mohla o záležitostiach školstva a výučby v Uhorsku rozhodovať uhorská vláda a jej podriadené orgány. Tak už koncom augusta v uvedenom roku bolo na banskobystrickom štátnom gymnáziu vyučovanie v slovenčine, úradnou mocou opäť a definitívne, zakázané. Riaditeľ školy, Martin Čulen a onedlho i jeho nástupca Karol Černý, boli zo školy preložení, podobne i ostatní slovenskí profesori. Vyučovacou rečou sa stala maďarčina, na škole sa ostro pranierovali akékoľvek prejavy a aktivity študentov po slovensky.

Uvedené zmeny onedlho postihli aj preparandiu. Podľa nových úprav pre učiteľské prípravky z roku 1868, sa škola ešte stala dokonca trojročným zariadením, ale už s vyučovacím jazykom maďarským. Profesorov z radov Slovákov úrady obvinili, že z budúcich učiteľov vychovávajú *panslávov* a školu museli opustiť. Pár rokov po smrti svojho chránenca, biskupa Štefana Moyses, ktorý umrel v roku 1869, ústav v roku 1874 napokon zanikol.³⁰

Vyššie štátne katolícke gymnázium v meste pritom aj v ďalších rokoch, hoci už ako maďarská škola, dosahovalo dobrú odbornú úroveň a odchovalo veľa neskorších významných osobností na poli vedy, techniky a kultúry (napr. literát Ferko Urbánek, lingvista - profesor Karlovej univerzity v Prahe Jaroslav Vlček, vlastnecký kňaz Jozef Kačka, technický vynálezca, kňaz Jozef Murgaš, spisovateľ Jozef Gregor Tajovský a mnohí ďalší). Aj v období zostrenej maďarizácie pôsobili na vyššom štátnom katolíckom gymnáziu viacerí významnejší profesori. Osobitnú pozornosť si zasluhuje napr. autor vzácných prác, venovaných Banskej Bystrici a okoliu, Emil Jurkovich. Jeho práce, hoci písané v maďarčine, sú aj dnes cenným prameňom k poznávaniu histórie či pamätihodností mesta, ale i prírodných krás okolia.

Evanjelické gymnázium v Banskej Bystrici, ako cirkevné vzdelávacie zariadenie, mohlo stále pôsobiť len ako nižšie, so štyrmi ročníkmi. Vyšším, osemtriednym sa stalo až v roku 1913. K aktivizácii slovenského národného pohybu v období 50. a 60. rokov 19. stor. dochádzalo aj na tejto škole. Mali na tom hlavnú zásluhu najmä profesori Ľudovít Grossman, Adolf Heinlein a Bedrich Baltík. Zatiaľ čo sa na škole v 50. rokoch ešte učilo zväčša po nemecky a slovenčina bola len *pomocným jazykom*, v 60. rokoch sa stala povinným predmetom. Zostrené maďarizačné ťaženie po roku 1867 sa prenieslo aj na túto školu, hoci o niečo neskôr. Pričinil sa o to sám župan, barón Anton Radvanský, vo funkcii seniorálneho dozorca evanjelickej cirkvi a. v.

³⁰ KMEŤ, M.: Moysesovská preparandia v Banskej Bystrici. In: ACTA HISTORICA NEO-SOLIENSIA, TOMUS 6. ... s. 25-31.

Obetami pranierovania za slovenské presvedčenie sa v nasledujúcich rokoch stali nielen viacerí žiaci gymnázia, ale i profesori, napr. Ján Kmeť, ktorému sa za vlastenecký prístup k žiakom,³¹ dostávalo nielen verejných pokarhaní, ale v roku 1904, bol ako *nebezpečný pansláv*, vo veku 56 rokov predčasne poslaný do penzie. K významným pedagogickým osobnostiam na škole patril historik Karol Rosenauer (autor prvej významnej štúdie o histórii ev. gymnázia), botanik Alexander Markus, lingvisti Karol Dillnberger Adolf Heinlein a Ondrej Hlavatšek, výtvarník Andrej Stollman, hudobný umelec Viliam Figuš – Bystrý i dlhoročný riaditeľ Michal Varga (1880-1916). Na škole získal vzdelanie rad osobností, ako napr. Štefan Krčméry, Janko Jesenský, Martin Rázus a i. Evanjelické gymnázium rad rokov sídlilo v komplexe budov vedľa evanjelického kostola, pri Farskom úrade ECAV. V r. 1895 sa presťahovalo do vlastného novopostaveného stánku, dnes Skuteckého 5, Banská Bystrica.

Medzi významné stredné školy, ktoré vznikli v meste v druhej polovici 19. storočia, patrila **Vyššia dievčenská škola**, otvorená r. 1883 v novopostavenej budove (dnes sídlo Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, Kuzmányho 1). Riaditeľom tejto šesťtriednej školy sa stal Ondrej Karpáti. Okrem piatich kmeňových tried mala ešte jednu triedu nižšej obchodnej školy. V poslednom roku svojho jestvovania, v septembri 1918, uhorská vláda rozhodla o zmene školy na **Vyššie dievčenské reálne gymnázium**.

Korene ekonomického vzdelávania, či **obchodného školstva** v Banskej Bystrici, siahajú do roku **1859**. Na žiadosť banskobystrických obchodníkov bola v tomto roku v meste zriadená **Večerná škola kupeckých učňov**. Ďalšie vzdelávacie zariadenie tohto charakteru, pod názvom **Nižšia obchodná škola v Banskej Bystrici**, bolo založené v roku 1885. **Vyššiu štátnu obchodnú školu** zriadili v meste v roku **1802**. Prvým jej riaditeľom sa stal Jozef Rišáni. Do tejto štvorročnej stredoškolskej odbornej vzdelávacej inštitúcie s maturitou sa prijímali žiaci, ktorí ukončili kvartu osemročného gymnázia, bez prijímacích skúšok. Na školu mohli byť prijatí tiež absolventi meštianskej školy s dobrými výsledkami, pričom títo museli zložiť prijímacie skúšky.

Pre prípravu mladých **remeselných odborníkov** v rokoch **1818 – 1820** mesto, ako významné remeselnícke centrum, prevádzkovalo **Kresliarsku školu**. Výučba trvala jeden rok v dvoch semestroch - zimnom a letnom. Neskôr bola táto škola spojená s **Nedeľnou učňovskou školou**, ktorá začala svoju činnosť roku **1845**. Učňov vyučoval zo začiatku vo svojom dome Štefan Rochos, známy tiež ako učiteľ 1. detskej opatrovne. Začiatkom šk. r. **1883/1884** bol založený nový vývojový typ učňovského vzdelávania, známy ako **Uhorská kráľovská škola nižšieho stupňa v Banskej Bystrici**. Teoretickú prípravu gestoroval štát. Zabezpečovali ju katolícke alebo evanjelické ľudové školy, podľa konfesie žiakov, a to výučbou dva

³¹ K hlavným *prehreškom* J. Kmeťa proti režimu, ako profesora matematiky a fyziky, patrila skutočnosť, že pri výučbe svojich predmetov v maďarčine odborné pojmy slovenským žiakom občas objasnil po slovensky, prípadne, že sa s chlapcami v čase po vyučovaní, mimo školy, napr. pri prechádzke v parku, rozprával po slovensky.

krát v týždni v podvečerných hodinách. O odbornú praktickú prípravu sa starali živnostenské korporácie v meste. Na praktickú činnosť učňov prideliťovali k jednotlivým majstrom podľa príslušných remeselných odborov. **Odborná škola kovo-robná v Banskej Bystrici**, ako ďalšia odborná stredná škola v meste, vznikla tesne pred 1. sv. vojnou, r. 1913. Jej vedením bol poverený Koloman Čizmazia.

Pestrú paletu uvedených banskobystrických škôl, ktoré jestvovali v meste ešte na sklonku monarchie, dopĺňali (okrem elementárnych a materských škôl) aj **dve meštianske školy**. Prvá z nich, **Mestská meštianska chlapčenská škola v Banskej Bystrici**, bola otvorená 9. septembra 1883. Jej riaditeľom sa stal osvedčený stredoškolský pedagóg Alojz Fabuš. Na prahu 20. storočia prešla do správy štátu, pod názvom Banskobystrická uhorsko-kráľovská štátna meštianska chlapčenská škola. V roku 1902 získala novú reprezentatívnu budovu (dnes Skuteckého ul. 8). V tom čase vznikla tiež **Rímskokatolícka dievčenská meštianska škola**. V roku 1908 sa jej sídlom stala nová úhl'adná budova (za Kostolom Sv. Alžbety, zbúraná v 70. rokoch 20. stor.).

Základné vzdelanie najmenším žiakom v meste i v okolitých obciach poskytovali početné elementárne školy v správe štátu alebo jednotlivých konfesii. V centrálnej časti mesta tradične jestvovali dve detské opatrovne. Všetky spomínané školy boli od 60. rokov 19. storočia, popri svojom všeobecnom rozkvetu, v slovenskom (v meste tiež nemeckom) jazykovom prostredí, vystavené silnému maďarizačnému tlaku. Tento sa, v zmysle Apponyiho zákonov, systematicky stupňoval až do rozpadu monarchie.

1. 2 Banskobystrické školstvo od roku 1918 do konca 2. svetovej vojny

Spoločensko-politické zmeny po vzniku ČSR, koncom roku 1918, sa oblasti školstva dotkli osobitnou mierou. Polstoročná zostrená maďarizácia na banskobystrických školách mala za následok, že mnohí žiaci slovenského alebo nemeckého pôvodu prestali komunikovať v materčine a za svoj jazyk už považovali maďarčinu. Ani väčšina učiteľov či profesorov na školách v meste neovládala slovenčinu, alebo sa k nej nehlásila. Pritom nové kompetentné štátne orgány trvali na bezodkladnom poslovenčení škôl v slovenskom prostredí. V priebehu prvých rokov existencie ČSR museli preto banskobystrické školy opustiť učitelia a profesori, ktorí neovládali slovenský alebo český jazyk a neboli ochotní si ho osvojiť v kurzoch, ktoré prebiehali na jednotlivých školách. Odišli aj viacerí žiaci, najmä zo stredných škôl. Úbytok vyučujúcich aj v Banskej Bystrici postupne nahrádzali z veľkej časti učitelia a stredoškolskí profesori, ktorí prichádzali na banskobystrické školy z českých krajín. Na Ministerstve školstva v Prahe bolo zriadené Slovenské oddelenie. Veľkou výhodou pre Banskú Bystricu bolo, že na jeho čele stál banskobystrický rodák, univ. prof., PhDr. Jaroslav Vlček. K mestu mal blízky vzťah, snažil sa sem posielat' dobrých pedagógov.

Základné školy, t. j. materské, ľudové a meštianske, boli jednak v rukách štátu, alebo si ich (až do vzniku obnovenej ČSR v roku 1945) mohla vydržiavať katolic-

ka, či evanjelická cirkev, príp. židovská obec. Stredné školy jednotlivých druhov začal, v súlade so zákonom, preberať do správy štát. Úradné prevzatie katolíckeho gymnázia do správy česko-slovenského štátu bolo dovŕšené vo februári 1919. Škola získala názov Štátne gymnázium Andreja Sládkoviča, na čom má podiel najmä horlivý ctiteľ tohto veľkého národného básnika, J. Vlček. Zrušením cirkevných stredných škôl sa v septembri 1921, hoci nedobrovoľne, so školou zlúčilo aj evanjelické gymnázium. Jeho budovu na dnešnej Skuteckého ul. č. 5 tak dočasne získal Československý štátny učiteľský ústav.

Gymnázium A. Sládkoviča prežívalo vážne počiatkové problémy. K nim patrila najmä jazyková bariéra prevažnej časti profesorov, čo sa, pravda, vzťahovalo aj na ostatné školy v meste. Na uvoľnené miesta, prišli na školu, popri slovenských, aj viacerí českí profesori. Kvôli nedostatku slovenských, sa viac rokov používali i české učebnice. Osemročné gymnázium malo od začiatku tradičné klasické zameranie. Absolventov pripravovalo hlavne na štúdium filozofických a filologických disciplín na vysokých školách. Na žiadosť rodičov i študentov a v súlade s novou školskou reformou v roku 1927 začali s prestavbou študijného systému na reálne gymnázium, čo dovŕšili do roku 1933.

Po vyhlásení Slovenského štátu v marci 1939 činnosť a zameranie gymnázia začali ovplyvňovať zmeny politicko-spoločenských pomerov. Nasledoval odchod českých profesorov (to sa dotklo aj ďalších škôl v meste). Výchova i vzdelávanie, založené na kresťanskom základe, bolo orientované v duchu *národného socializmu*. Zmenil sa i názov na **Štátne slovenské gymnázium v Banskej Bystrici**. Gymnázium pokračovalo, aj v zmenených podmienkach, po obnove ČSR a po oprave vojnou zničených učebných priestorov, od 23. 4. 1945. Pritom opäť ako Gymnázium A. Sládkoviča a v duchu česko-slovenských tradícií.

Vyššie dievčenské reálne gymnázium v Banskej Bystrici, ktoré vzniklo, ako sme už uviedli, ešte na sklonku existencie uhorskej vlády v roku 1918, si zachovalo svoju existenciu aj v nových podmienkach medzivojnového obdobia. V roku 1919 škola prešla pod správu česko-slovenského štátu. O rok neskôr jej bol udeľený názov **Štátne dievčenské reformné reálne gymnázium Karola Kuzmányho**. Po vzniku 1. Slovenskej republiky v marci 1939, sa názov školy zmenil na **Štátne slovenské dievčenské gymnázium**. Po vojne škola jestvovala ako samostatný subjekt do roku 1950 a to pod názvom **Dievčenské gymnázium v Banskej Bystrici**.

Československý štátny učiteľský ústav v Banskej Bystrici začal svoju činnosť v školskom roku 1919/1920, najprv ako dievčenská preparandia. Úplným, koedukovaným učebným zariadením sa stal po získaní budovy evanjelického gymnázia v r. 1921. Po dokončení výstavby vlastného objektu sa v školskom roku 1934/1935 presťahoval, vedno s cvičnou školou, do modernej priestranej budovy na Nábřeží légii (dnes budova ZUŠ J. Čikera, Štefánikovo nábrehie 6). Po Viedenskej arbitráži a následnej okupácii Lučenca v novembri 1938 škola prichýlila študentov a časť profesorov z lučenského ústavu. Počas 1. Slovenskej republiky, v roku 1940 ústav dostal pomenovanie **Štátna slovenská učiteľská akadémia v Banskej Bystrici**. Štúdium sa rozšírilo zo štyroch na päť rokov.

Od 1. marca 1919 prevzal česko-slovenský štát aj obchodnú školu v meste. Roku 1922 táto štvorročná škola dostala názov **Obchodná akadémia v Banskej Bystrici**. Zodpovednou prácou pedagogického zboru sebe i mestu udržiavala dobré meno i v ďalších rokoch. V r. 1924-1928 bola jej študentkou napr. slovenská spisovateľka Margita Figuli.

Odborná škola kovorobná v Banskej Bystrici pokračovala vo svojej činnosti pod nezmeneným (len poslovenčeným) názvom po vzniku ČSR. K nej bola pričlenená aj **trojročná odborná učňovská pokračovacia škola**, ktorú navštevovali uční všetkých stavebných živností. Vďaka úsiliu Obchodnej a priemyselnej komory i mestskej rady sa škola rozšírila popri strojníckom aj o elektrotechnický odbor. Po zabraní Košíc Maďarskom sa od júla 1939 sem premiestnila košická štátna priemyselná škola. Spojením sa s kovorobnou vznikla **Štátna slovenská priemyselná škola v B. Bystrici**.

V roku 1920 začala v meste pôsobnosť aj dievčenská odborná škola. Od roku 1925 niesla názov **Odborná škola pre ženské povolania v Banskej Bystrici**. V roku 1927 ku škole pričlenili učňovskú školu pre krajčírské povolania. Na školu prijímali žiačky po ukončení 3. ročníka meštianky. Vzdelávala aj učiteľky pre domáce náuky, pre školu sociálnej starostlivosti, pre štúdium na učiteľských ústavoch a na ženských odborných školách.

Dôsledky 1. svetovej vojny už na samom jej začiatku vážne poznamenali činnosť a napokon i existenciu **Kňazského seminára sv. Karola Boromejského v Banskej Bystrici**. Kvôli poklesu počtu seminaristov, k čomu sa pridružili i hospodárske ťažkosti, seminár živoril. Onedlho po vzniku 1. ČSR, v marci 1919, bol na základe obvinenia z protištátnej aktivity vyhostený z diecézy i z územia štátu diecézny biskup Wolfgang Radnai. S nim odišla aj značná časť seminaristov, najviac poplatných starému režimu. Na seminári sa výučba zastavila. Obnovili ju až v novembri 1922,³² na čom mali zásluhu najmä prefekt seminára Arnold Bobok, Marián Blaha, biskup od r. 1921 a František Mesík-Vajda, ktorý sa stal neskôr jeho rektorom. Osud seminára potom na dlhé obdobie spečatil vývoj po nástupe komunistickej diktatúry, menovite po smrti ďalšieho veľkého ochrancu zariadenia, biskupa Andreja Škrábika (v r. 1943-1950). Zásahom štátnej moci boli v roku 1950 predstavitelia seminára zatknutí, inštitúcia zrušená a budova poštátnená. Seminár mohol obnoviť svoju činnosť až po páde totality. Zásluhou biskupa Mons. Rudolfa Baláža sa v septembri 1990 začalo s prípravou kňazského dorastu v priestoroch hradu Slovenská Ľupča. Od čias dokončenia výstavby reprezentatívnych priestorov seminára v Badíne pri Banskej Bystrici, počnúc 4. októbrom 1993, slúži Kňazský seminár sv. Františka Xaverského svojmu účelu v dôstojných podmienkach. Budova je zároveň aj sídlom Teologického inštitútu.³³

³² Opäť v pôvodnej budove, dnes sídle Duchovno-pastoračného centra Jána Pavla II., Kapitulská ulica, B. B.

³³ Viac o problematike - pozri napr. : BRENDZA, G., - GALIS, T., - KONIAROVÁ, A. - NEPŠINSKÝ, V.: *200 rokov Kňazského seminára...* c. d.

1. 3 Vývoj základných a stredných škôl od 2. svetovej vojny do súčasnosti

Smerovanie vnútropolitického vývoja, vrátane oblasti vzdelávania v obnovenom Československu po porážke fašizmu a páde totalitného ľudáckeho režimu v roku 1945, predznamenovalo začlenenie nášho územia zo strany víťazných veľmoci do sféry *východného bloku*, t. j. do vplyvu záujmov boľševického Sovietskeho zväzu. Obyvateľstvo Slovenska pritom po vojne výraznou väčšinou podporovalo demokratický vývoj krajiny. Potvrdili to najmä prvé, a nadlho aj posledné, povojnové demokratické parlamentné voľby v ČSR, na jar roku 1946. Aj školstvo na Slovensku, po obnove svojej činnosti, nadviazalo na niektoré demokratické tradície ešte z čias prvej ČSR a potom tiež z povstaleckého obdobia. Všetky školy prešli hneď po obnove svojej činnosti, po prechode frontu, do rúk štátu. V ďalšom období bolo potrebné rozanalyzovať dedičstvo minulých rokov a vybrať z neho pozitívne závery. Namiesto toho, pod politickým tlakom Sovietskeho zväzu a jeho piatej kolóny komunistickej strany, ktorá v Československu vo februári 1948 strhla na seba všetku politickú moc, bol u nás nastolený totalitný režim, spojený s nástupom boľševických, stalinistických metód, obeťou ktorých sa stal celkový vnútrospoločenský život v štáte. Nastupujúci politický systém dával prioritný akcent na výchovu detí a mládeže v duchu ideí socializmu, kde mal hrať rozhodujúcu rolu práve úsek školstva. Preto zmeny na tomto úseku nenechávali na seba dlho čakať. Už od začiatku školského roka 1948/1949 sa v rezorte vzdelávania začal uplatňovať zákon z 21. apríla 1948, č. 95 Zb. *O základnej úprave jednotného školstva*.³⁴

Pozitívnym sociálnym prvkom nových zmien bolo zavedenie bezplatného vzdelania. Došlo aj k predĺženiu povinnej školskej dochádzky z 8 na 9 rokov, v podstate do pätnásteho roku žiaka. Po päťročnej národnej škole (1. stupeň) nasledovala štvorročná stredná škola (2. stupeň). Do tohto 2. stupňa boli zaradení žiaci ľudových škôl, ktorí ukončili piaty ročník, ako aj žiaci nižších stredných škôl, t. j. najmä meštianskych a nižších tried gymnázií. Stredné školy boli vlastne akoby pokračovateľkami bývalých obvodných meštianskych škôl. Vznikali aj v ďalších nových centrách. Gymnázium, ako škola 3. stupňa, ostalo štvorročné, t. j. pre žiakov bývalej quinty až oktávy.

³⁴ Školský zákon z apríla 1948 bol pritom obsahovo už vypracovaný v súlade s komunistami pripravovanou generálnou líniou výstavby socializmu. Škola, počnúc septembrom 1948, dostávala vyslovene socialistickú náplň a smerovanie. Do obsahu výučby bola zavedená ideológia marxizmu-leninizmu. Podľa toho sa prikróčilo k vypracovaniu nových osnov a učebníc. Pre školskú mládež všetkých stupňov bolo nariadené používať jednotný pozdrav *Češť práci!*, ktorý mali používať nielen na školách či v úradoch, ale aj v bežnom spoločenskom styku. Vyučujúcich mali žiaci na všetkých stupňoch škôl, dokonca aj v materských školách oslovovať, ako súdruh učiteľ (učiteľka), súdruh profesor (profesorka). Vzťahovalo sa to tiež tak na oslovenie riaditeľa školy, ako aj školskej upratovačky, prípadne školníka. Toto nariadenie malo platnosť pre študujúcu mládež (ale aj pre ostatných občanov) ako úradné oslovenie nielen v prostredí školy, ale aj v úradoch a na všetkých pracoviskách a pod., pretože oslovenie pán, pani sa začalo považovať za neželateľný buržoázny prežitok minulosti.

Ďalšie školy 3. stupňa boli rozdelené do dvoch skupín. Jednu časť tvorili školy povinné, ku ktorým patrili základné odborné školy. Druhú časť predstavovali školy výberové. Medzi ne patrili jednak odborné školy s kratším obsahom štúdia ako štyri roky a potom vyššie odborné školy, so štvorročnou dobou štúdia. Viaceré rozpornosti pri realizácii uvedeného zákona, najmä u povinných základných odborných škôl, mali vyriešiť ďalšie vládne nariadenia. Zákon upravil aj postupný prechod škôl na novú sústavu a pôsobnosť ministerstva školstva a slovenského Povereníctva školstva a osvetu. V tomto období bola na území celého štátu zakázaná väčšina spoločenských a všetky náboženské organizácie mládeže.³⁵

Rokmi budovaný a osvedčený školský systém bol ďalej vážne narušený najmä realizáciou ustanovení Zákona o školskej sústave a vzdelávaní učiteľstva z 24. apríla 1953. Z fiktívnych dôvodov, kopírovaných podľa vzoru Sovietskeho zväzu, v záujme *urýchlenej prípravy budovateľov socialistickej spoločnosti v Československu*, došlo k skráteniu povinnej školskej dochádzky z deviatich na osem rokov a k zavedeniu *osemročných základných škôl*. Povinné základné vzdelanie na týchto školách malo mať dĺžku na *prvom stupni* päť, na *druhom* tri roky.

Ako *prežitok buržoáznej minulosti*, zákon definitívne zrušil existujúce štvortriedne gymnázia a spravidla v ich sídlach zaviedol trojstupňové *jedenástročné stredné školy* (JSŠ). Pôvodné štvorročné gymnaziálne vzdelávanie, *tretí stupeň*, na tejto výberovej škole, bolo skrátené na tri roky. Zavedením tohto systému sa všeobecné stredoškolské vzdelávanie skrátilo o dva roky. Hlavný dôraz sa kladol na encyklopedické vzdelávanie, tak v dôsledku týchto faktorov, celková úroveň vzdelávania značne poklesla.

Uvedené legislatívne opatrenia mali bezprostredný odraz aj na vývoj gymnaziálneho vzdelávania v Banskej Bystrici. Podľa zákona z roku 1948 o *jednotnej škole* došlo začiatkom školského roku 1950/1951 k **zlúčeniu Dievčenského gymnázia v Banskej Bystrici s Gymnázium A. Sládkoviča**. Nový školský zákon z apríla 1953 a zavedenie *jedenástročných stredných škôl*, napokon ukončil tiež existenciu Štátneho gymnázia A. Sládkoviča. Počnúc školským rokom 1953/1954 vznikli v Banskej Bystrici dve školy tohto typu. **Prvá JSŠ v Banskej Bystrici** bola umiestnená v školskej budove na **Kuzmányho ulici č. 1**. Riaditeľom školy sa stal Ján Holécy. Sídlo **2. JSŠ** v meste sa stala školská budova na ulici Obrancov mieru (dnes **Skuteckého č. 5**) v B. Bystrici. Jej riaditeľom sa stal Ivan Plintovič, ktorého po roku vystriedal vo funkcii Jozef Heger. Neskôr prešli výberové triedy JSŠ do budovy bývalej pedagogickej školy, Štefánikovo nábrežie č. 6.

³⁵ V podmienkach Slovenska zanikla tak napr. organizácia skautov, junákov, zakázané boli (už v r. 1945) napr. Zväz katolíckej mládeže, Slovenský zväz evanjelickej mládeže a pod. Pre školopovinnú mládež bola vytvorená jednotná a jediná detská organizácia pod názvom **pionierska organizácia ČSM** (PO ČSM). Vznikla na zlučovacej konferencii Svazu českej mládeže a Slovenského svazu mládeže 24. apríla 1949, kde vznikla tiež jednotná mládežnícka organizácia **Československý sväz mládeže** (ČSM). V ČSM sa mohla združovať *pracujúca mládež* i študenti stredných a vysokých škôl taktiež len ako v jedinej povolenej mládežníckej organizácii. Nad týmito organizáciami mala svoj priamy patronát Komunistická strana Československa.

V roku 1960 sa začala prestavba JSS na *stredné všeobecnovzdelávacie školy* (SVŠ), opäť s trojročnou dĺžkou štúdia. V čase likvidácie JSS prešli ich výberové triedy do budovy bývalej pedagogickej školy, Štefánikovo nábrežie č. 6. Zavedenie polytechnickej výchovy do týchto škôl, v miestnych závodoch na jeden deň v týždni, znamenalo ďalší pokles teoretickej úrovne vzdelávania. Pôvodný názov - gymnázium sa týmto školám vrátil podľa školskej reformy roku 1969. Vzrastala vzdelávacia úroveň školy. Aj výučba sa vtedy predĺžila na 4 roky. Koncom 60. rokov bola ku gymnáziu na Štefánikovom nábreží, pričlenená *jazyková škola a večerná škola pre pracujúcich*. Aj v dôsledku toho počet žiakov gymnázia v meste, počas sedemdesiatych rokov, podstatne stúpal. V roku 1976 sa už blížil k tisícke, preto sa v tom čase gymnázium, po dostavbe školských objektov na Tajovského ulici č. 25, rozdelilo na dva subjekty. Jedno z novovytvorených gymnázií (riaditeľom ktorého sa po odchode J. Holécyho do dôchodku stal František Adamča), sa nasťahovalo do novopostavenej budovy, kde sídli doposiaľ. V školskom roku 1985/1986 škola dostala čestný názov Gymnázium Jozefa Gregora Tajovského, Banská Bystrica.

Druhé gymnázium (riaditeľom ktorého sa stal Zoltán Kohút) ostalo v pôvodnej budove. Najmä zásluhou menovaného riaditeľa onedlho vznikli na gymnáziu športové triedy. V roku 1990 sa tieto triedy odčlenili a spojili sa s pôvodnou Internátnou športovou školou (IŠS). Hlavným zameraním bolo, popri štúdiu, pripravovať mládež na vrcholový šport. Týmto spojením, po zániku IŠS, vzniklo v roku 1990 samostatné Osemročné športové gymnázium. Jeho sídlom bola školská budova na Triede SNP 54, kde súčasne sídlilo tiež zariadenie *Jazyková škola*. Tieto školy nahradilo Športové gymnázium Banská Bystrica, Trieda SNP 54, ktoré má dodnes, okrem všeobecného stredoškolského vzdelávania, špecifické zameranie na telesnú výchovu a cudzie jazyky.

Škole s triedami, ktoré ostali v pôvodnej budove, bol po tomto ďalšom členení, ponechaný štatút samostatného učebného zariadenia a pridelený pôvodný, tradičný názov, Gymnázium Andreja Sládkoviča, Banská Bystrica. V školskom roku 1993/1994 sa škola presťahovala z budovy na Štefánikovom nábreží č. 6 do nového objektu na Komenského ul. 18 (vedľa Právnickej fakulty UMB), ktorý sa stal jeho trvalým sídlom.

Sieť gymnázií v meste sa začala rozširovať hlavne v dôsledku zmien, ktoré pri niesol *NOVEMBER 1989*, čím nastal koniec totalitnej moci a vlády jednej strany, Komunistickej strany Československa. Nový, pluralitný demokratický systém sa začal výraznou mierou uplatňovať tiež v oblasti výchovy a vzdelávania. Po mnohých rokoch mohli tak opäť začať svoju pôsobnosť aj cirkevné gymnáziá. V roku 1992 bolo zriadené osemročné Katolícke gymnázium Štefana Moyses, Banská Bystrica. Po dočasných priestoroch v Kapitulskej ulici, našla škola potom svoj trvalý stánok (v upravených priestoroch pôvodne cirkevného objektu, dlhšiu dobu stredoškolského internátu) v budove na Hurbanovej ulici č. 9.

Ako ďalšie z obnovených cirkevných škôl so staršími spomínanými tradíciami, Evanjelické gymnázium, Banská Bystrica, začalo svoju činnosť taktiež v roku 1992. Po vynútenom striedaní svojich provizórnych *prístreškov*, od roku 2003 sídli

táto osemročná bilingválna škola v pôvodnej budove Evanjelického gymnázia a pričlenených objektoch, na Skuteckého 5. V súčasnosti ide o zrenovované, moderne upravené priestory.

V roku 1992 vzniklo v meste gymnázium, ktoré sa orientuje predovšetkým na prípravu žiakov pre umelecké smery. Jeho sídlom sa stali priestory budovy Základnej školy Banská Bystrica, Mládežnícka ulica č. 51. Od roku 2005 nesie škola čestný názov po známom umelcovi - básnikovi, Gymnázium Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici. Škola zabezpečuje päťročné slovensko-španielske bilingválne štúdium, osemročné štúdium so zameraním na umeleckú výchovu a štvorročné všeobecné štúdium.

Podstatnými zmenami po 2. svetovej vojne prešiel systém pedagogického vzdelávania. Jeho vývoju a zmenám na úseku vysokoškolského vzdelávania, osobitne v podmienkach Banskej Bystrice, bude venovaná osobitná kapitola. V tejto časti venujeme pozornosť stručnej ilustrácii vývoja stredoškolskej prípravky učiteľov. Pôvodný prezidentský dekrét z 25. októbra 1945 síce určoval zakladať učiteľské prípravky vysokoškolského charakteru, t. j. pedagogické fakulty pri univerzitách, ale na Slovensku pritom ostali i naďalej aj stredné pedagogické školy. A tak krátko po skončení vojny, v máji 1945, obnovila svoju činnosť v pôvodnej budove, Štefánikovo nábrežie 5, s novým obsahom vyučovania a pod novým názvom, **Učiteľská akadémia v Banskej Bystrici**. Jej zánik onedlho priniesol zákon č. 95/1948, podľa ktorého sa od školského roku 1948/1949 všetky päťročné štátne učiteľské akadémie zrušili.

Výrazný nedostatok učiteľov, najmä na 1. stupni škôl si vynútil, že sa v roku 1950 začali vytvárať štvorročné pedagogické gymnáziá pre vzdelávanie učiteľov 1. – 5. ročníka národnej školy. Tak bolo začiatkom šk. r. 1950/1951 otvorené aj **Pedagogické gymnázium v Banskej Bystrici**. V podstate išlo o všeobecnovzdelávaciu školu, pretože sa učebný plán od ostatných gymnázií odlišoval len zvýšeným počtom hodín výtvarnej, hudobnej či telesnej výchovy a odborným predmetom – pedagogika, k čomu pribudla ešte didaktika a prax. V roku 1953 dostala názov **Pedagogická škola v Banskej Bystrici**, jej riaditeľom sa stal Július Krňan. Na krátky čas našla svoj domov v budove gymnázia na Tajovského ul. Keď sa v roku 1954 táto budova stala sídlom Vyššej pedagogickej školy, Pedagogická škola sa presťahovala do školskej budovy na Kuzmányho ul. č. 1. Súčasne k nej pričlenili aj novozriadenú **Pedagogickú školu pre pracujúcich**, na ktorej formou štúdia popri zamestnaní získavali pedagogickú kvalifikáciu pracovníci školských služieb. Vznikom pedagogických inštitútov r. 1959 stratila svoju pôsobnosť aj banskobystrická pedagogická škola a po maturite posledných absolventov v roku 1961 definitívne zanikla.

V druhej polovici dvadsiateho storočia zaznamenali na pôde mesta veľký rozvoj stredné odborné školy. Jedna spomedzi starších, už uvedených, Obchodná akadémia v Banskej Bystrici, úspešne obnovila činnosť vo svojom pôvodnom sídle onedlho po skončení 2. svetovej vojny. V školskom roku 1949/1950 dostala nový názov, Vyššia hospodárska škola v Banskej Bystrici. V školskom roku 1960/1961 sa opäť zmenil jej názov na Strednú ekonomickú školu (SEŠ) v Banskej Bystrici.

K rozdeleniu školy došlo začiatkom školského roku 1969/1970. Vznikla Stredná ekonomická škola I. (štvorročné štúdium) so špecializáciou - všeobecná ekonomika a ekonomika spojov. V septembri 1976 sa škola presťahovala do novej budovy na Tajovského ulici. V rámci vnútropolitických zmien po *Novembri 1989* došlo k ďalšej prestavbe štúdia. Začiatkom 90. rokov vzniklo zo školy doposiaľ jestvujúce zariadenie s novým štatútom a pôvodným názvom Obchodná akadémia v Banskej Bystrici, J. G. Tajovského 25, s vlastnou právnou subjektivitou.

Druhá časť, Ekonomická škola (dvojročné nadstavbové štúdium) mala zamerať na hospodársku administratívu. Výnosom z 9. októbra 1969 Ministerstvo školstva zriadilo z nej Strednú ekonomickú školu II., pre zahraničný obchod. V roku 1990 aj táto škola prijala názov Obchodná akadémia v Banskej Bystrici, Skuteckého ul. 5. Žiaci mali možnosť študovať v dvoch hlavných smeroch - Všeobecná ekonomika a Cestovný ruch. Škola prestala existovať v roku 2009. Osobitným učebným zariadením tohto druhu škôl je Súkromná obchodná akadémia v Banskej Bystrici, Dolná 54. Do siete stredných odborných škôl bola zaradená MŠ SR k 1. 9. 1993. Zriaďovateľom je Akadémia vzdelávania Banská Bystrica.

Ku školám, ktoré mohli po vojne úspešne nadviazať na svoju predchádzajúcu činnosť patrila už uvedená Priemyselná škola v Banskej Bystrici. K reorganizácii zariadenia došlo až v školskom roku 1950/1951, kedy strojárске odbory presunuli do novovybudovanej Vyššej priemyselnej školy strojárскеj vo Zvolene. V školskom roku 1951/1952 v Banskej Bystrici vznikla Vyššia priemyselná škola elektrotechnická. V roku 1953 škola dostala nový názov, Priemyselná škola elektrotechnická a spojová v Banskej Bystrici. Stáva sa školou s celoslovenskou pôsobnosťou v odboroch spojovej techniky, ktoré ju významne profilovali. V roku 1957 škola dostala podľa zamerania i nový názov - Priemyselná škola spojová v Banskej Bystrici. Od roku 1960 sa už, ako Stredná priemyselná škola spojovej techniky, špecializuje na výučbu odborov drôtová a bezdrôtová technika. V roku 1969 sa presťahovala do novej priestrannej budovy na Hurbanovej ulici. Všestranný rozvoj školy tu umožnili najmä moderne vybavené laboratória, dielne odborné učebne i športové zariadenia. Okrem priestorov, štátneho významu, škola získala i nový čestný názov, Stredná priemyselná škola Jozefa Murgaša, Hurbanova 6, Banská Bystrica. V rámci rozširovania špecializácie v roku 1984 na školu pribudol študijný odbor so zameraním na výpočtovú techniku. Dobudovali sa učebne telekomunikačnej i výpočtovej techniky, silnoprúdových zariadení. Priebežne vznikajú nové odbory podľa súčasných spoločenských či ekonomických potrieb.

Po odchode priemyselnej školy spojovej v pôvodnej budove naďalej ostala Stredná priemyselná škola stavebná, Skuteckého 20, ktorá sa v prvej polovici 60-tych rokov odčlenila od Strednej dopravnej školy vo Zvolene. Škola pripravovala absolventov pre pozemné, dopravné a vodohospodárske stavitel'stvo, a tiež pre technické a informatické služby v stavebníctve. V roku 2011 bola škola zrušená a žiaci i učitelia sa stali súčasťou Strednej odbornej školy stavebnej, Kremnička 10, Banská Bystrica.

Začiatkom septembra 1948 vznikla Vyššia sociálna zdravotná škola v Banskej Bystrici. Počnúc školským rokom 1951/1952 zmenila svoj názov na Zdravotnícku

školu v Banskej Bystrici. Jej sídlom sa stala budova na Lazovnej ulici č. 32 a budova základnej školy na dnešnom Námestí Š. Moysesa, 14. Priaznivé podmienky pre rozvoj školy nastali v roku 1966, kedy sa presťahovala do novopostavenej budovy na Tajovského ulici, 24, kde má sídlo doposiaľ. Spomedzi 33 stredných zdravotníckych škôl na Slovensku, čo do počtu tried, učiteľov i žiakov, ale aj rozsahom odborov, je škola najväčšou svojho druhu.

V poslednom polstoročí na pôde mesta zaznamenali podstatný rozvoj učňovské školy či stredné odborné učilištia, pričom často prechádzali zložitými peripetiami. V súčasnosti má ich väčšia časť charakter stredných škôl, vyjadrený nielen štatutárne, ale aj vlastným názvom. Siet' stredných škôl v meste a jeho najbližšom okolí dopĺňajú dnes nasledovné učebné zariadenia: Stredná škola elektrotechnická, Banská Bystrica, Zvolenská cesta 18, Stredná odborná škola Banská Bystrica, Pod Bánošom 80, Spojená odborná škola Banská Bystrica, Školská 7, Stredná odborná škola automobilová ako zložka spojenej školy Banská Bystrica, Školská 7, Stredná odborná škola Banská Bystrica, Školská 5, Stredná odborná škola Banská Bystrica, J. G. Tajovského 30, Stredná odborná škola Slovenská Ľupča, Priboj 554.

Významnou strednou banskobystrickou umeleckou školou, zameranou na výchovu a vzdelávanie mladých talentovaných hudobníkov je Konzervatórium Jána Levoslava Bellu, Skuteckého 2. Okrem uvedených šiestich gymnázií, dvanástich stredných odborných škôl a jedného konzervatória sa v súčasnosti v meste Banská Bystrica nachádza osem základných škôl, tri základné umelecké školy, jedna špeciálna praktická základná škola. Tieto školy dnes navštevuje do 10 000 žiakov či študentov. Osobitne vzhľadom na skutočnosť, že na pôde mesta vznikla prvá materská škola na Slovensku, sa žiada uviesť, že v meste sídli ešte desiatka materských škôl, pritom rad ďalších rôznych, špecifických vzdelávacích zariadení. A tak si na záver tohto stručného prehľadu, venovaného tradíciám banskobystrického školstva, dovoľujeme podčiarknuť skutočnosť, že Banská Bystrica ako prirodzené, ale tiež významné administratívno-správne, hospodárske i kultúrne centrum stredného Slovenska, s ponúkanými technickými podmienkami, navyše so vzdelávacími tradíciami a personálnymi možnosťami ktoré sa jej ponúkali, mala všetky predpoklady a prirodzené oprávnenie, stať sa tiež univerzitným centrom.

2. kapitola

Začiatky a vývoj vysokoškolského vzdelávania v meste do vzniku Pedagogickej fakulty

Korene Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici možno hľadať v súvislostiach s uzákonením vysokoškolského vzdelávania učiteľov 2. stupňa základných škôl (ZŠ), zabezpečujúcich školopovinnosť, predtým meštianskych škôl a po školskej reforme 1948 učiteľov stredných škôl. Tradícia získavať odbornú-pedagogickú spôsobilosť pre výučbu na základných školách najprv na učiteľských preparandiách, pochádzala ešte z čias monarchie. Ako sme už uviedli, takéto učiteľské prípravky boli aj v Banskej Bystrici. Spôsobilosť vyučovať na meštianskej škole (pôvodne trojročnej, neskôr štvorročnej, na ktorej žiaci absolvovali – alternovali 6.- 8. ročník povinnej školskej dochádzky), sa potom získavala zložením odbornej skúšky, na ktorú sa učiteľ pripravoval samostatne. Tento spôsob získavania učiteľskej kvalifikácie pretrvával až do roku 1946.

2. 1 Prvý krok na ceste k vysokej škole v Banskej Bystrici

Snahy, dať vysokoškolské štúdium všetkým učiteľom, zabezpečujúcim základné vzdelanie (ako ho mali vyučujúci na výberových stredných školách), boli známe už v období prvej ČSR, aktuálnosť nadobudli až v podmienkach povojnového Československa. Počiatočnou etapou tohto zámeru bolo zriadenie pedagogických fakúlt pri všetkých univerzitách v ČSR v roku 1946, zameraných na prípravu učiteľov 2. stupňa ZŠ. Zákon č. 32/46 Zb. novozriadeným pedagogickým fakultám umožňoval vytvoriť si pobočky aj mimo sídiel univerzít. Tak vznikla Pedagogická fakulta pri Slovenskej univerzite v Bratislave s pobočkami v Banskej Bystrici a Košiciach. **Banskobystrická pobočka Pedagogickej fakulty v Bratislave začala pôsobiť v školskom roku 1949/1950.** Nerozvinula sa pre všetky formy štúdia, plnila len funkciu **konzultačného strediska** pre doplňujúce a diaľkové štúdium učiteľov. Nevymenovali ani zástupcu dekana a nebol schválený ani navrhovaný interný učiteľský zbor. Ostalo len pri funkcii tajomníka pobočky, ktorú vykonával osvedčený učiteľ a viacročný riaditeľ školy Ondrej Chmelík a po ňom Ľudmila Štolmanová.

Konzultačné stredisko, umiestnené v budove Gymnázia A. Sládkoviča v Banskej Bystrici na Tajovského ulici č. 8, postavenej v secesnom slohu, výstavba ktorej bola dokončená tesne pred vypuknutím 1. svetovej vojny v r. 1914 (dnes budova Ekonomickej fakulty UMB), existovalo až do roku 1954. Prednášali na ňom prevažne stredoškolskí profesori, ktorí pôsobili na školách v meste, najmä z banskobystrického pedagogického gymnázia. Konzultácie, vlastne prednášky v rámci sústredení ako i skúšky, z filozofických, pedagogických, psychologických discip-

lín, zabezpečovali hlavne Ján Mikleš, Karol Kattoš, Ján Banský, z telovýchovy MUDr. Damjan Vizár, zo školskej hygieny Jozef Vido, zo slovenského jazyka Ján Rakovský, slovenskej literatúry Ivan Plintovič, ruského jazyka Oľga Horánska, občianskej náuky Július Alberty, matematiky Vojtech Pémer, z hudobnej výchovy Koloman Orgonáš, z výtvarnej výchovy Ján Holécy, z telesnej výchovy Ján Michalec. Ostatné disciplíny, ako dejepis, zemepis, fyzika, chémia, konzultovali pedagógovia z materskej fakulty a z iných škôl či pracovísk.

Ďalší kvalitatívny krok vo vývoji vysokoškolského vzdelávania učiteľov znamenalo Vládne nariadenie č. 66/53, ktorým sa zrušili pedagogické fakulty. Zároveň boli zriadené štvorročné *vysoké školy pedagogické* (VŠP), ktoré alternovali učiteľské fakulty univerzít (pre prípravu učiteľov škôl tretieho stupňa). Na základe tohto dokumentu vzniklo tiež osem *vyšších pedagogických škôl*, ktoré mali v rámci dvojročného cyklu denného štúdia pripravovať kvalifikovaných učiteľov pre druhý stupeň všeobecnovzdelávacích škôl, t. j. pre 6. - 8. ročník vtedajšej jednotnej osemročnej, resp. jedenásťročnej strednej školy (OSS, JSS). Medzi nimi bola i Vyššia pedagogická škola v Banskej Bystrici, ako prvá štátna vysokoškolská inštitúcia v sedemsto ročnej histórii mesta. Za jej umiestnenie v centre kraja sa prihovárala nielen vhodná poloha, jestvujúce priestorovo-technické podmienky, sčasti tiež kultúrno-historické i vzdelávacie tradície Banskej Bystrice. K tomu prispel tiež veľký počet nekvalifikovaných učiteľov práve na uvedenom type škôl a súčasne personálne možnosti v kompetencii regionálnych orgánov rezortu školstva.

2. 2 Vyššia pedagogická škola (VPŠ) v Banskej Bystrici

začala svoje účinkovanie akademickým rokom (ďalej AR) 1954/1955. K slávnostnému otvoreniu školy došlo 4. decembra 1954 za účasti poverenika školstva, Ernesta Sýkoru. Pedagogickú činnosť začalo vykonávať jedenásť interných učiteľov: Jozef Fraňo, vo funkcii dekana VPŠ, Marta Fraňová, Jaroslav Mazúrek, Ján Matejka, Ivan Plintovič, Oľga Horánska, Andrej Grega, Gabriel Černý, Ján Bartoš, Ján Lešták, František Nedeljak. Na tejto činnosti sa v tom čase podieľalo ďalších 16 externých pedagogických pracovníkov. Do počiatočného, prvého ročníka dvojročného denného štúdia na škole, v piatich dvoj kombináciách, bolo zapísaných 62 študentov. Škola prevzala tiež študentov diaľkového štúdia z konzultačného strediska zrušenej bratislavskej Pedagogickej fakulty, tak na jej pôde súčasne študovalo popri zamestnaní ďalších 291 učiteľov.

Vyššia pedagogická škola pripravovala svojich absolventov, s titulom *promovaný pedagóg*, za učiteľov pre 6. - 8. postupný ročník uvedeného typu škôl, počnúc AR 1955/1956 v kombináciách slovenský jazyk - ruský jazyk, dejepis - zemepis, biológia - chémia a matematika - fyzika. Tejto organizácii zodpovedala aj štruktúra katedrií. Boli to tri katedry *všeobecného základu*, Katedra pedagogiky s vedúcim Jánom Miklešom, Katedra telesnej výchovy pod vedením Jozefa Klempu s pracovníkmi Viera Vidová a Jaroslav Starší a Katedra marxizmu-leninizmu, vedúcim ktorej bol Ján Bartoš, potom Dagmar Hampl. Ďalej na VPŠ pôsobili štyri špecializačné katedry: Katedra jazyka slovenského - jazyka ruského, ktorú viedol Ivan

Plintovič, Katedra dejepisu – zemepisu, ktorú spočiatku viedol J. Fraňo, neskôr Július Alberty, po ňom Mirko Trnovský, Katedra biológie – chémie, pod vedením F. Nedeljaka, a Katedra matematiky - fyziky, ktorú viedol G. Černý, od 1. 9. 1958 A. Grega. Popri dekanovi J. Fraňovi bol členom vedenia VPŠ prodekan F. Nedeljak, po príchode na školu r. 1955 Július Alberty, ako prodekan pre denné štúdium a Vladimír Halgaš vo funkcii tajomníka, ktorý sa až do zániku VPŠ príkladne staral o chod jej administratívy a materiálno-technický rozvoj.

Po študentských nepokojoch v Bratislave v septembri 1956 a násilnom potlačení demokratizačného odboja v Maďarsku v jeseni 1956, miestne politické orgány, v snahe predchádzať podobným udalostiam v podmienkach Banskej Bystrice, chceli škole „naordinovať“ akýsi „pohotovostný režim.“ Na dekana J. Fraňu, ktorý sa nezdal príliš pohodlným reprezentantom školy, vyvíjali tlak do tej miery, až na funkciu rezignoval.³⁶ Od 1. februára 1957 bol za dekana VPŠ v Banskej Bystrici ustanovený Július Alberty. Ako najmladší dekan na Slovensku, vtedy 31 ročný, zastával túto funkciu do zrušenia tohto typu školy. F. Nedeljak ostal vo funkcii prodekana pre diaľkové štúdium a za prodekana pre vedecko-výskumnú činnosť ustanovil bývalého dekana J. Fraňu. Za prodekana pre interné štúdium od 1. 9. 1957 vymenoval I. Plintoviča.

Od začiatku AR 1958-1959 sa na výchovno-vzdelávacej činnosti VPŠ, okrem už menovaných, podieľal rad ďalších pedagogických pracovníkov, ako J. Rakovský, J. Matejčík, M. Jurčo, J. Beňo, J. Baran, M. Baranovičová, M. Gregorová, V. Hlôška, Z. Kasáč, M. Grantner, S. Grantnerová, B. Patúš, J. Poliach, Ž. Vrt'ová, V. Motoška, J. Knocha, O. Gašparcová, B. Štubňová, M. Baranovičová, S. Ondrejka, Bellay, J. Adamča, K. Lieskovský, J. Mach, J. Vido, P. Lešťan, T. Lešťanová, A. Tichá, M. Bábelová, J. Baross, J. Lehocký, K. Kattoš, J. Boroš, A. Šlesár. Úsek správy a administratívy i ďalších zariadení, prezentovali O. Mišík ako *plánovač*, P. Vonkomer, G. Mikulová, A. Hamplová, E. Klempová, A. Bartošová, F. Král', E. Krušpánová, M. Gašparová, A. Črepová, Ž. Styková.

Vedenie VPŠ si dalo za úlohu školu dobudovať, stabilizovať, prípadne zvýšiť jej štatút na vysokú školu pedagogickú. Z tohto zámeru vyplývali hlavne dve konkrétne úlohy: vytvoriť materiálno-technické podmienky pre vysokoškolský pedagogický proces a zabezpečiť zvyšovanie kvalifikácie pedagogických pracovníkov. Organizácia a obsah štúdiá bol daný jednotne pre celú republiku.

Prvú z uvedených úloh sa vedeniu školy, hoci v neľahkých a zložitých podmienkach, podarilo zabezpečiť podľa stanoveného zámeru pomerne včas a s očakávaným úspechom. Sídлом VPŠ sa stala pôvodná budova banskobystrického gymnázia pri mestskom parku na Tajovského ul. č. 8, dnes Ekonomická fakulta UMB. Objekt, v ktorom bezprostredne predtým sídlila stredná škola, pedagogické gymnázium, spolu s pričlenenou cvičnou školou a žiackym domovom, bol pôvodne účelovo riešený pre potreby gymnázia so stredoškolským internátom (spoločné ubytovacie a sociálne zariadenia) a s bytmi pre riadiaci i obslužný personál. Preto-

³⁶ Blížšie o tom pozri napr.: ALBERTY, Július: *Historik v prúde času. Spomienky Júliusa Albertyho*. Banská Bystrica 2009. ISBN978-80-8083-853-9. 231 s. S. 136.

že vysoká škola potrebovala špeciálne učebne, seminárne miestnosti, laboratória, pracovne pre katedry, dekanát a pod., budova si vyžadovala radikálnu vnútornú rekonštrukciu.

S prestavbou interiéru sa začalo v roku 1956. V separovanom priestore na prízemí vľavo (po vstupe do budovy) vybudovali priestory pre výučbu chémie s jednou učebňou, prípravňou a dvoma laboratóriami, ako súčasť spoločnej katedry biológie-chémie. Nad ňou, na prvom poschodí, bol upravený priestor pre výučbu biológie s učebňou, v ktorom boli umiestnené zbierky z botaniky, zoológie a antropológie, z ktorých mnohé pochádzali ešte z dedičstva gymnázia. Na 2. poschodí nad biológiou bola umiestnená katedra dejepisu a zemepisu s učebňami a bohatou zbierkou z mineralógie a geológie, ktorú programovo dopĺňal, obohacoval novými exponátmi, dekan J. Fraňo so svojim asistentom J. Mazúrekom. Počnúc rokom 1957, boli väčšinou svojpomocne, za pomoci závodu Strojárne Piesok, dobudované priestory katedry matematiky - fyziky, vrátane laboratórií na 1. poschodí, umiestnených v pravom krídle objektu a tiež dielní v suteréne. Tejto prestavbe predchádzalo náročné vystaňovanie priestorov študentského domova a kuchyne. Škola tým získala i priestory pre administratívno-technický aparát dekanátu a primerané umiestenie katedry jazyka slovenského - jazyka ruského a ďalších katedier, počet ktorých sa ustálil na sedem. K novovzniknutým patrili katedra pedagogiky-psychológie, marxizmu-leninizmu a tiež telesnej výchovy, ktorá mala k dispozícii telocvičňu a ihriská. Na dvore spevnili volejbalové ihriská, vybudovalo sa basketbalové ihrisko a tartanová bežecká dráha. Učitelia telesnej výchovy, za aktívnej podpory a pomoci kolegov z ostatných katedier, začali organizovať so študentmi pravidelné telovýchovné výcvikové kurzy.³⁷

Došlo k inštalácii ústredného kúrenia, telefónnej ústredne a telefonizácii budovy, a to v podmienkach plného školského režimu. Pre bežný chod školy bolo tiež prínosom, že VPŠ mala vlastné osobné motorové vozidlo a prostriedky na jeho prevádzku a vydržiavanie vodiča. Internát i kuchyňu s jedálňou a internátnu administratívu sa podarilo vystaňovať do budovy YMCA na Národnej ulici (dnes sídlo Rektorátu UMB). Toto prostredie bolo síce pre študenta nevýhodné pre tesnú blíz-

³⁷ Prvý z nich, vodácky výcvikový kurz bol zorganizovaný v letnom období roku 1955. Výcvik sa konal na hronskej hati neďaleko banskobystrickej cementárne. V jej tesnej blízkosti v hangári boli dlhodobejšie uskladnené plavidlá, ktoré im sčasti postúpil vtedajší letecký zväz. Táborenie vo voľnej prírode bolo na Plavne, kde sa na organizácii podieľali J. Mazúrek, Mikuláš Krušpán a Ján Bartoš. Ďalší, plavecký kurz v prírodnom prostredí, formou stanovania, sa organizoval v lete roku 1956 v Sklených Tepliciach. Vedúcim tohto kurzu bol J. Klempa, ktorému pomáhali V. Vidová, J. Mazúrek a traja inštruktori plávania z Banskej Štiavnice. Okrem plaveckého výcviku absolvovalo približne 110 študentov turistické vychádzky v rámci Štiavnických vrchov (napr. Sitno, banskoštiavnické tajchy). V júli 1957 študenti VPŠ absolvovali vydarený letný výcvikový kurz vo Vyšných Ružbachoch. Na plavecký výcvik tu bol k dispozícii udržiavaný najväčší bazén na Slovensku. Prvé zimné výcvikové lyžiarske kurzy boli realizované v blízkom okolí (Suchý vrch, Tajov). Dôkazom záujmu študentov o telesnú výchovu vo voľnom čase zimného obdobia bolo lyžovanie pri amfiteátri, neďaleko školy.

kosť reštauračno-zábavného a komunikačného prostredia. Na druhej strane došlo k podstatnému zlepšeniu formy ubytovania, vrátane hygieny. Vedenie školy dalo súčasne vypracovať investičnú úlohu na výstavbu moderného študentského domova.

Aj keď vedenie Vyššej pedagogickej školy bolo značne zaneprázdnené vytváraním materiálnych a personálnych podmienok pre činnosť školy, nenechávalo bokom ani otázku budovania vysokoškolskej knižnice. Knižnica bola zriadená hneď na začiatku jestvovania školy. Prvým vedúcim sa stal Ferdinand Kráľ. Pre jej etablovanie sa bola vyčlenená priestranná miestnosť na 1. poschodí pravého krídla budovy. Postupne k nej pribudli ďalšie tri miestnosti (dnes priestory Knižnice Ekonomickej fakulty UMB). Novozriadená knižnica začala nakupovať a získavať darmi informačné dokumenty – knihy a časopisy. Ešte do konca kalendárneho roka 1954 získala do fondu 983 knižničných jednotiek v sume 18 362 Kčs. Časť svojho knižničného fondu Knižnici VPŠ ponechalo Gymnázium A. Sládkoviča.³⁸

Počas jestvovania Vyššej pedagogickej školy vzrástol knižničný fond takmer na 23 tisíc knižničných jednotiek, rozvinuli sa základné knižničné služby, prezenčné a absenčné výpožičky.³⁹ Knižnica bola vybavená knižničným nábytkom a technickými pomôckami. Popri požičovni bola zriadená študovňa. Na viacerých katedrách boli založené čiastkové knižnice. Postupne rástla aj odborná úroveň práce knihovníkov. Po F. Kráľovi prevzala vedenie knižnice Ing. Sakalová.

Tabuľka 1

Rast fondu Knižnice VPŠ BB v rokoch 1954 – 1959

Rok	Prírastok kniž. jedn.	Stav kniž. fondu	Náklady v Kčs
1954	983	983	18 362
1955	5 020	6 003	90 394
1956	4 836	10 839	50 166
1957	3 137	13 976	58 201
1958	4 500	18 476	84 414
1959	4 465	22 941	71 452

³⁸ Táto časť knižničného fondu patrí k najstarším zbierkam knižnice. Knižné publikácie získané v roku 1954 boli úhladným písmom zapísané do prírastkového zoznamu podľa predtlačených rubriík. Na konci kalendárneho roka bol zväzkový prírastkový zoznam uzavretý sumárom a overený pečiatkou. Získaná literatúra pozostávala z vedeckých monografií, vedecko-popularizačných prác, príručiek, slovníkov, učebnicovej literatúry a beletrie.

³⁹ Evidencia a adjustácia informačných dokumentov, ako aj organizácia výpožičného procesu boli v súlade s dobovými knižničnými normami. Pri katalogizácii neboli v plnom rozsahu uplatnené platné katalogizačné pravidlá. Bola to odborne náročnejšia knižničná činnosť a vyžadovala si určitú prípravu. K výraznejšej náprave v tomto smere došlo až na začiatku 60. rokov. Fond beletrie bol umiestnený v priestoroch požičovne a čitatelia mali k nemu voľný prístup.

Okrem materiáľno-technického budovania VPŠ sa v podstate darilo plniť aj úlohu personálne dobudovať katedry, stabilizovať štruktúru pedagogických pracovníkov. Problémom zostávalo zvyšovanie kvalifikácie, t. j. získavanie vedecko-pedagogických hodností.⁴⁰ Na celej VPŠ mal vedecko-pedagogickú hodnosť *zástupcu docenta* jedine jej prvý dekan J. Fraňo, pričom aj ten v priebehu akademického roku 1957/58 zo školy odišiel späť do Bratislavy. Všetci ostatní pôsobili na škole ako odborní asistenti alebo asistenti. Napriek tomu, že škola zaručovala ubytovanie, vedeniu sa nepodarilo získať ani len aspiranta, nie to hotového docenta alebo *kandidáta vied* (s hodnosťou CSc.). Ťažiskoví pedagógovia na katedrách boli v pokročilom veku, na predchádzajúcich pracoviskách nikto od nich nežiadal vedecko-výskumnú a publikačnú činnosť, ktorej sa venovali len jednotlivci. Bariérou vedeckej prípravy bola aj požiadavka znalosti ruského jazyka pri získavaní CSc, absentovali tiež pracovné kontakty s vedeckými ústavmi Slovenskej akadémie vied a katedrami univerzít. Napriek nepriaznivým a zložitým podmienkam, i relatívne krátkej dobe štúdia, škola dosahovala úspešné výsledky. Postupne sa zviditeľňovala a získavala kredit i v oblasti vedeckého výskumu, čo sa začalo odrážať aj v publikačnej aktivite pracovníkov. Okrem vedeckých a literárnych prác viacerých učiteľov VPŠ, publikovaných v centrálnych periodikách, v roku 1958 škola vydala prvý vlastný zborník, obsahujúci 13 príspevkov autorov z radov svojich pracovníkov, originálnych vedeckých štúdií polytematického zamerania, spravidla regionálneho charakteru.⁴¹ Nedostatok študijnej literatúry učiteľia i funkcionári školy (napr. J. Fraňo, J. Alberty, M. Trnovský, P. Lešťan) nahrádzali vydávaním učebných textov, ktoré sa stali užívanou a uznávanou pomôckou nielen na Slovensku, ale aj v celej ČSR. V záujme výmeny skúseností dekan J. Alberty inicioval spoluprácu s obdobnými vysokými školami, osobitne s Vyššou pedagogickou školou v Opave.

Smerné čísla pre prijímanie na jednotlivé kombinácie, i umiestnenky pre absolventov, určovalo Povereníctvo školstva. Vedenie školy nemalo vážnejšie problémy

⁴⁰ Spomínané politické zmeny po roku 1948 podstatne zasiahli aj legislatívu získavania vedeckých a vedecko-pedagogických hodností. Získavanie akademických titulov PhDr. a RNDr. bolo zrušené. Do získavania vedeckých hodností bol zavedený sovietsky systém: kandidát vied (CSc.) a doktor vied (DrSc.). Hodnosť CSc. sa získavala formou interného (trojročného) a externého (päťročného) *ašpirantského* štúdia. Po vykonaní skúšok z odboru a dvoch cudzích jazykov (pričom bol povinným jazyk ruský) sa štúdium končilo obhájením kandidátskej dizertačnej práce. Legislatíva umožňovala výnimočne získať hodnosť CSc. aj verejnou rozpravou pred „akreditovaným“ kolektívom. Menovanie za docenta po habilitácii a za profesora po inaugurácii, zostalo v platnosti (až do konca 70. rokov, kedy habilitácie a inaugurácie zrušili). Už v 50. rokoch zaviedli prax udeľovať hodnosť docenta po získaní CSc. a profesora po získaní DrSc., Pritom sa robili časté výnimky. S odporúčaním a súhlasom príslušných školských a politických orgánov sa udeľovala tiež hodnosť *zástupcu docenta* alebo *mimoriadneho profesora* a to tiež aj bez uvedených podmienok.

⁴¹ Pozri: SBORNÍK VYŠŠEJ PEDAGOGICKEJ ŠKOLY V BANSKEJ BYSTRICI. Zodpovedný redaktor: Július Alberty. Vydala VPŠ, Banská Bystrica, 1958. Strán 234 – V-00715.

s pedagogickým procesom ani s jeho súčasťami (prijímacie skúšky, rozvrhy, exkurzie, pedagogická prax). Ako uvádza vo svojich spomienkach J. Alberty: „Riadili si ho vedúci katedier a zodpovedne napĺňali príslušní pedagógovia. Všetci boli vysokoškolsky kvalifikovaní, uznávaní a skúsení stredoškolskí profesori. Na jednotlivých katedrách vládla vzájomná dôvera, úprimná spolupráca, pracovná a spoločenská pohoda... Za dva a polroka pôsobenia vo funkcii dekana som neriešil nijaký problém z oblasti pracovnej disciplíny, medziľudských vzťahov a vzťahov k poslucháčom.“⁴²

Do čias reorganizácie (31. augusta 1959) VPŠ absolvovalo spolu 548 študentov. Úmerne sa zvýšili aj počty učiteľov z 11 na 51. Najlepším meradlom dobrých výsledkov školy je kvalitná pripravenosť absolventov, overená skutočnosťou, ako sa títo osvedčili v praxi. Mnohí z absolventov VPŠ v Banskej Bystrici sa stali uznávanými učiteľmi na školách, či zodpovednými reprezentantmi na rôznych postoch v oblasti školstva, vedy, umenia, literatúry, športu. Nejednen z nich získal vysoké pedagogické, vedecké, umelecké alebo športové ocenenie, hodnosti a tituly.

Popri získavaní vedomostí a úspechoch poslucháčov počas štúdia, cenné výsledky zaznamenali mnohí študenti VPŠ aj v rámci mimoškolskej činnosti. Možno uviesť nielen bohatú činnosť záujmových vedeckých krúžkov, ale tiež významnú aktivitu a úspechy študentov v telesnej výchove, najmä na vysokoškolských hrách. Kultúrno-umeleckými vystúpeniami pri jednotlivých spoločenských podujatiach na pôde VPŠ, ale aj ochotníckou aktivitou v rámci mesta či jeho širokého okolia, bola známa študentská *estrádna skupina*, ktorú viedli napr. Štefan Abelovský, potom Pavol Beňo, Pavol Martuliak (a z radov učiteľov mladý fyzik, Stanislav Ondrejka). Skupina školu reprezentovala, neraz tiež vedno so športovcami, nielen doma, ale aj mimo Slovenska. Ako príklad možno uviesť zájazdy študentov banskobystrickej VPŠ s kultúrnym a športovým programom v r. 1957, v rámci spolupráce s partnerskými školami: Vyššou pedagogickou školou v Opave a tiež s Pedagogickou školou v Balašských Ďarmotách, Maďarsko.

V regióne sa VPŠ stala známou aj vďaka kurióznnej, tzv. „Tajovskej akcii.“ Išlo síce o plnenie politickej, ale vo svojej podstate nakoniec veľmi užitočnej koncepcie v rámci „spojenia školy so životom“. Podľa pôvodnej verzie sa škola, hlavne Katedra biológie – chémie, mala podieľať na prieskume prírodného potenciálu „tajovského mikrореgiónu,“ z aspektu využitia zdrojov nerudných surovín. Nakoniec sa ale zámer zúžil na rekultiváciu horských lúk a pastvín. Študenti i pedagógovia sa tak v rámci *letnej aktivity* podieľali na výstavbe senníkov, hnojovicových hospodárstiev a prístreškov pre voľne sa pasúci hovädzí dobytok a ovce pre miestne JRD v oblasti Tajova a jeho okolitých obcí.⁴³

Počnúc 1. septembrom 1959 došlo v Československu k zrušeniu vyšších pedagogických škôl a namiesto nich sa zriadili *pedagogické inštitúty*. Vznikom Peda-

⁴² ALBERTY, J.: Historik v prúde času... 137.

⁴³ Pozri monografiu: LIETAVA, Ján a kol.: *10 ROKOV vysokoškolského učiteľského štúdia v Banskej Bystrici 1954 – 1964*. Banská Bystrica. Stredoslovenské vydavateľstvo. 1964. 170 strán. S. 168-170.

gogického inštitútu v Banskej Bystrici tak k uvedenému dátumu definitívne ukončila svoju krátku - päťročnú - púť aj banskobystrická Vyššia pedagogická škola.

2. 3 Pedagogický inštitút (PI) v Banskej Bystrici

Pedagogické inštitúty v Československu vznikli prekvapivo, do poslednej chvíle takmer „až utajene.“ Pretože práve v tom čase uzákonili deväťročnú povinnú školskú dochádzku, boli úradne definované ako vysokoškolské prípravky pre učiteľov 1. a 2. stupňa deviatich ročníkov základných škôl. Boli zriadené v každom kraji a organizačno-správne podliehali príslušnému krajskému národnému výboru. V rozpore s dávnymi tradíciami vysokoškolského vzdelávania v našich podmienkach mali byť prvými vysokými školami *socialistického*, v podstate *sovietskeho typu*, o čom svedčí už sama skutočnosť, že do ich čela neboli postavení rektori alebo dekan, ale riaditelia a ich zástupcovia. O ďalších negatívnych črtách tejto formy vysokoškolského vzdelávania učiteľov sa pedagógovia, študenti i verejnosť, mali možnosť presvedčiť v ďalších rokoch vývoja.

Štúdium na pedagogických inštitútoch sa časovo a vecne rozkladalo do dvoch fáz. Prvú z nich, ktorá trvala dva roky (štyri semestre), tvorili predmety *spoločného základu*.⁴⁴ Túto fázu musel absolvovať každý študent. Z druhej fázy štúdia si mohol vybrať buď jednoročnú *nadstavbu*, ukončením ktorej nadobudol kvalifikáciu vyučovať na 1. stupni ZŠ⁴⁵ alebo ešte ďalšie dvojročné štúdium, ktoré slúžilo na získanie kvalifikácie vyučovať na 2. stupni ZŠ. Ak si vybral druhú možnosť, musel si zvoliť a absolvovať jednu trojpredmetovú kombináciu z predpísaných jedenásťich. Keďže celý posledný semester v tomto štúdiu tvorila povinná súvislá prax, na zvládnutie štúdia troch vyučovacích predmetov zostávali len tri semestre. Pri porovnaní so štúdiom na VPŠ išlo teda o značný regres. Podobnú štruktúru malo aj diaľkové štúdium.

Uvedený širokospektrálny učebný plán sa nedal zvládnuť na vysokoškolskej úrovni, nebol podložený ani personálnym, ani pedagogickým a materiálno-technickým vybavením. Takto legalizovaná inštitúcia nemala od začiatku dôveru pedagógov, ale ani rodičov, širokej verejnosti a nepútala ani záujem maturujúcich študentov. Pritom škola dostávala od zriaďovateľa nespĺniteľné smerné čísla stu-

⁴⁴ Spoločný základ tvorilo 18 študijných blokov: okrem marxizmu-leninizmu a psychologicko-pedagogických disciplín to boli „základy“ všetkých vyučovacích predmetov na 1. stupni ZŠ s metodikami. Poslucháči mali tak v 1. a 2. ročníku 32 – 34 hodín týždenne. Podľa metodických pokynov malo ísť o akúsi systemizáciu všeobecného vzdelania na báze prednášok a skúšok. Tak študent, ktorý chcel potom študovať matematiku – fyziku, musel počas prvých 4 semestrov povinne absolvovať jazyky, spoločenské a iné prírodné vedy, výchovy a 4 semestre hry na husliach, čo sa zákonite nedalo absolvovať na kvalitnej úrovni.

⁴⁵ Študenti s orientáciou na učiteľstvo 1. stupňa ZŠ mali, okrem študijných povinností, aj pedagogickú prax (týždennú v 1. ročníku ZŠ, priebežnú dva dni v týždni v 5. semestri, trojtýždennú v pionierskom tábore a súvislú celý 6. semester), týždenný kurz plávania, stanovania a turistiky, dvojtýždenný kurz lyžovania, mesiac výrobnéj praxe v závode a mesiac v poľnohospodárstve.

dentov pre prvý ročník. Len na PI v Banskej Bystrici sa malo zapísať do 300 študentov, čo znamenalo, že každý tretí abiturient JSS mal byť učiteľom. Namiesto výberu študentov na štúdium bolo treba robiť nábor.

Aj napriek tomu, že v školskom roku 1959/1960 dobíhal 2. ročník zrušenej VPŠ a existovala perspektíva odbornej prípravy študentov, viaceré katedry, hlavne odborných predmetov, postupne zanikli (ako dejepis-zemepis, matematika-fyzika, biológia-chémia), pričom dochádzalo tiež k neuváženému uvoľňovaniu pracovníkov. Prevažná časť z nich odišla učiť späť na stredné školy a tak z pôvodných 51 učiteľov Vyššej pedagogickej školy zostalo len 17. Z katedier, ktoré zostali z čias VPŠ, sa vytvorili pedagogicky a organizačne neživotné konglomeráty. Napr. do katedry marxizmu-leninizmu riaditeľ PI Jozef Hagara, ako jej vedúci, zaradil dejepis, pedagogiku, psychológiu a urobil z nej elokované pracovisko Krajského výboru KSS. Pretože sa do vzniku inštitútu na VPŠ nevyučovali výchovy a didaktikou 1. stupňa ZŠ sa nikto nezaoberal, začali sa vytvárať nové katedry, súvisiace so *spoločným základom*, ako napr. *katedra výchov*. Bola zriadená tiež *katedra základov priemyselnej výroby*, do ktorej riaditeľ začlenil matematiku a fyziku a za vedúceho ustanovil učiteľa odborného výcviku na učňovskej škole so stredoškolským vzdelaním.

Po dvoch rokoch uvedenej nešťastnej symbiózy vzdelávania učiteľov pre 1. a 2. stupeň ZŠ na PI sa ukázalo ako neživotné. Od 1. septembra 1961 napokon došlo k jeho diferenciacii od začiatku, pričom aj v nasledujúcich rokoch dochádzalo k ďalším organizačným zmenám. Začala sa presadzovať tendencia monolitných katedier. Na nastavený edukačný proces pritom škola nemala ani stavebno-technické dispozície. Najväčšou miestnosťou v budove bola aula s kapacitou do 100 osôb, ale bez „školského“ vybavenia. Malo sa v nej prednášať celému ročníku, pričom účasť na prednáškach bola povinná. Do budovy sa vrátil i posledný ročník dobiehajúcej strednej pedagogickej školy.

Funkciou riaditeľa Pedagogického inštitútu bol poverený riaditeľ JSS v Prievidzi Jozef Hagara. J. Alberty sa stal zástupcom riaditeľa pre diaľkové štúdium, zástupcom pre interné štúdium Z. Kasáč. PI nemal od svojho zriaďovateľa, Odboru školstva Krajského národného výboru (OŠ KNV), požadovaný štatút, ani organizačný poriadok, pedagogická rada nemala pevnú štruktúru, prípadne cieľavedomý plán činnosti. J. Hagara počas svojej trojročnej riadiacej činnosti nevystúpil s dlhodobejšou koncepciou či s víziou ďalšieho rozvoja školy. Do riadenia zavádzal prevažne byrokratický systém.⁴⁶ Jeho počínanie vyvolalo opozíciu nielen u väčšiny osadenstva, ale aj vo výboroch základných organizácií KSS a ROH na škole.⁴⁷ Nakoniec v lete 1962 odišiel na Vysokú školu technickú do Bratislavy.

⁴⁶ Charakteristiku činnosti J. Hagaru na PI bližšie pozri: ALBERTY, J.: *Historik v prúde času...* 145 - 151.

⁴⁷ Ako v každej škole, existovala aj na PI (ako predtým tiež na VPŠ a pokračovalo to tiež potom na Pedagogickej fakulte) základná organizácia Komunistickej strany Slovenska (ZO KSS) a masové organizácie riadené podľa stanov príslušnými nadriadenými mestskými, okresnými alebo krajskými orgánmi. Vzhľadom na kádrovú politiku počas pedagogického

K dobru mu pritom možno pripísať hlavne skutočnosť, že v byre Krajského výboru KSS dal, ako jeho člen, presadiť schválenie projektu výstavby novej účelovej budovy a príslušných objektov Pedagogického inštitútu.

Od 1. septembra 1962 bol do funkcie riaditeľa PI ustanovený Tomáš Slouka. V dôsledku presadzovania tézy, vykonštruovanej ešte počas predošlého vedenia, že na Pedagogickom inštitúte v Banskej Bystrici panuje vlečúca sa „politická kríza“, sa na akademický rok (ďalej AR) 1963/1964 neprijímali študenti na štúdium spoločensko-vedných kombinácií, a tie mali byť presunuté na Pedagogický inštitút v Martine. Snaha zrušiť výučbu predmetov uvedeného zamerania vyprovokovala odmietavý postoj veľkej časti pedagogickej obce, vrátane, politickej a odborovej organizácie. V tom čase už riaditeľ PI nemal takú politickú pozíciu ako predtým, pretože inštitúty prešli pod správu a riadenie Povereníctva školstva. T. Slouka bol často chorý, práceneschopný. Pretrvávajúcu zložitú situáciu a neudržateľný stav, vyriešilo Povereníctvo školstva tým, že od 15. januára 1964 poverilo funkciou riaditeľa Pedagogického inštitútu v Banskej Bystrici, J. Albertyho.

V rokoch 1962 - 1963 dochádzalo vo výučbe na PI k ďalším reformám, ktoré v podstate nadväzovali na zrušený *spoločný základ*. Denné štúdium pre obidva stupne základných deväťročných škôl (ZDŠ) bolo zjednotené na tri roky, po ktorom nasledovala jednoročná nástupná prax, ako povinná súčasť štúdia. Kvalifikácia pre výučbu na 1. stupni bola rozšírená o jeden odborný predmet, ktorý sa vyučoval na 2. stupni, t. j. v 6. až 9. ročníku ZDŠ. Boli zrušené aj troj kombinácie a zaviedli sa dvoj kombinácie. Ich počet sa rozširoval zavedením štúdia ďalších odborných predmetov, ako telesná výchova, základy priemyselnej výroby, základy poľnohospodárskej výroby a p. Vznikol väčší priestor pre výučbu pedagogického základu,

inštitútu bola ZO KSS na škole veľmi početná. Každoročne sa volil výbor, ktorého predsedu schvaľoval OV KSS, pričom vo výbore malo spravidla zastúpenie aj vedenie pedagogického inštitútu. Aktivita ZO KSS smerom k členstvu bola pre školu zanedbateľná, až kontraproduktívna. Výbor ZO KSS sa vyjadroval k voľbe akademických funkcionárov, k menovaniu za docentov a profesorov, k voľbe predsedov masových organizácií. Do pedagogického procesu v tom čase nezasahoval a neangažoval sa ani do základných potrieb inštitútu, napr. do investičnej výstavby či do získavania kvalifikovaných kádrov.

- Členstvo v Revolučnom odborovom hnutí (ROH) bolo masové. Výbor tejto organizácie sa vyjadroval k prepúšťaniu zamestnancov a k organizačným zmenám. Odbory mali kompetencie v tzv. Fonde sociálnych potrieb a kultúrnych potrieb. Vyvíjali aktivitu v oblasti zdravotnej starostlivosti, organizovali letné tábory pre deti zamestnancov, poznávacie zájazdy a rekreačné pobyty.

- Masovou organizáciou, ktorá mala dokonca svojho plateného tajomníka, bol tiež Československý zväz mládeže (ČSM). Aktivizoval sa viac-menej len príležitostne. Organizoval napr. paródiu na imatrikuláciu, nástupy na verejné manifestácie, prázdninovú aktivitu.

- Aktívnou smerom k svojmu členstvu i navonok bola TJ Slávia. Pre zamestnancov organizovala športové podujatia vo volejbale, futbale, hokeji. S výkonnými orgánmi týchto organizácií bolo potrebné spolupracovať. Podľa Štatútu, § 14, ods. 3, boli zástupcovia organizácií pracovníkov a študentov fakulty (išlo o ZO KSS a ČSM) členmi vedeckej rady. (Bližšie o týchto otázkach pozri napr.: ALBERTY, J.: *Historik v príde času...* s. 173 -174).

vrátane metodík. Došlo k podstatnejšej reforme v štruktúre katedier a tiež ich umiestnení.

Osobitný prínos v oblasti prípravy študentov pre pedagogickú prax predstavovala *cvičná škola* PI, Základná škola na Triede SNP 54, ktorá stála priamo oproti novému študentskému domovu. Už od 1. septembra 1961 sa stala sídlom Katedry pedagogiky a psychológie (vedúci Jaroslav Koday). Od marca 1964 sa od tejto katedry oddelila Katedra metodík a pedagogickej praxe, ktorá tiež naďalej ostala v priestoroch cvičnej školy. Pod vedením J. Kodaya boli učiteľmi tejto samostatnej katedry Fridrich Baník, Juraj Baross, Vojtech Oloch a Anna Scholtzová. Kolektív učiteľov Katedry pedagogiky a psychológie tvorili J. Mikleš, Ľudovít Višňovský (na PI od r. 1961), Ján Kanda a Irena Glázerová a vedúci katedry Július Krňan.

Počnúc 1. septembrom 1961 došlo k rozdeleniu spoločnej Katedry slovenského a ruského jazyka na dve samostatné katedry. Jednou z nich bola Katedra slovenského jazyka a literatúry, vedúcim ktorej sa stal I. Plintovič. Ako interní pracovníci tu pôsobili Z. Kasáč, od 1. 9. 1960 Ján Matejčík, Božena Kovalová a Pavol Rohárik. V čase jej vzniku prišli na katedru Ján Findra, Elena Kriaková a Viliam Marčok. Druhou zo samostatných katedier sa stala Katedra jazyka ruského, vedúci V. Hlôška, učiteľia: Michal Firc, Zlatica Tomková a Natália Ondrášová.

K 1. septembru 1961 bola obnovená tiež Katedra matematiky-fyziky, ktorú viedol Pavel Kršňák. Presne o rok potom došlo k jej rozdeleniu. Vedúcim Katedry matematiky sa stal P. Kršňák. K ďalším učiteľom katedry patrili J. Adamča, E. Beracková, Š. Fekiač, O. Gábor. Vedúcim Katedry fyziky a základov priemyselnej výroby bol vymenovaný A. Grega. Výučbu fyziky ďalej zabezpečovali S. Ondrejka, M. Štrícová, J. Krajčo, I. Baník, F. Javor, základy priemyselnej výroby najmä J. Mach, A. Spišiak, V. Oloch, J. Tóčík, M. Kamenský, O. Slivka, J. Sádrik. Z pôvodnej katedry biológie-chémie, ktorú viedol J. Matejka, sa k 1. 9. 1962 vyprofilovala Katedra prírodopisu, vedúcim ktorej sa stal J. Salaj. Výučbu disciplín súvisiacich s biológiou, vrátane metodiky prírodopisu, zabezpečovali J. Madlen, J. Matejka, O. Plachá, S. Tomanová, E. Trokanová. Súčasťou katedry sa stal tiež predmet *biológia dieťaťa*, ktorý vyučoval Karol Langstein. Súčasne vznikla katedra chémie. Vedúcim sa stal Imrich Vaňo, vyučujúcimi boli Š. Rusnáková, Š. Jágerská, Ž. Lániková, M. Ungerová a V. Roháriková.

Pestrými zmenami prechádzala tiež katedra marxizmu-leninizmu. Po odchode J. Hagaru sa vedúcou katedry stala Běla Kozicová, ktorá viedla kurz vedeckého komunizmu. Dejiny medzinárodného robotníckeho hnutia a KSČ vyučoval Ivan Mocnár, neskôr tiež Pavel Kachnič. Marxistickú filozofiu Želmíra Vrťová, Ján Poliach, Martin Bahýľ a od marca 1964 Ján Lukáš Veverka. Politickú ekonómiu prednášal docent Ján Lietava, semináre viedli Anna Kovalíková a Ján Čajko.

Vyčlenením sa z *katedry výchov* dňa 1. 9. 1960 vznikla Katedra hudobnej výchovy, vedúcim ktorej bol Dezider Strmeň a o rok neskôr sa ním stal Alexander Melicher. Internými učiteľmi katedry boli A. Balažovjehová, Eduard Gábor, Eva Michalová, Zlatica Rybáriková a F. Šupín. **Spevácky zbor pod názvom Pedagóg založil ešte v akademickom roku 1959/1960 pracovník katedry Dezider Strmeň.** S príchodom nových učiteľov na katedru, najmä neskôr, po vzniku Pedago-

gickej fakulty, nadviazala na túto činnosť Sylvia Janíčková, ktorá od roku 1964 pracovala s dievčenským speváckym zborom. Zbor sa stal súčasťou väčšieho hudobno-umeleckého telesa na škole. Nemalé ocenenia získal v Súťaži tvorivosti vysokoškolskej mládeže (Nitra, Prešov). **V AR 1960/1961 vznikla skupina Ľudového tanca**, ktorá pracovala pod vedením pracovníčky K SJL **Boženy Kovalovej**, bývalej členky súborov Lúčnica a Technik. V tomto období bol založený aj **orchester Ľudovej hudby**, ktorý viedol **Eduard Gábor**. Spojením sa týchto troch zložiek vznikol hudobno - spevácko - tanečný súbor, ktorý začal vystupovať pod názvom **Budúcnosť**. Prvým väčším úspechom tanečnej zložky súboru bolo obsadenie víťazného miesta v celoštátnej súťaži *Umelecká tvorivosť mládeže vysokoškolských súborov* v Prahe v roku 1961. Zložka Ľudovej hudby súboru, ktorý úspešne pokračoval aj v podmienkach Pedagogickej fakulty, získala potom 1. miesto tiež na celoslovenskej *Súťaži tvorivosti vysokoškolákov* v Nitre v roku 1966. Svojimi umeleckými vystúpeniami všetky tri zbory aktívne účinkovali nielen na pôde školy a mesta, ale sa prirodzene zúčastňovali aj tradičných folklórnych festivalov a slávností v rámci Slovenska. Na činnosti súboru sa z radov pedagógov katedry HV podieľali tiež A. Melicher, Ján Bartánus, ale aj učitelia, hudobníci z ďalších katedrií, najmä Vojtech Oloch a Jozef Laco.

Ďalším subjektom, ktorý sa oddelil z *katedry výchovy*, bola Katedra výtvarnej výchovy. Vedúcim sa stal Jaroslav Kubička, od 1. 12. 1962 Dušan Zapletal. Vedno s ním v čase PI pôsobili Ján Janoška, Štefan Prukner a Ján Nagy.

Katedra telesnej výchovy počas prvých rokov jestvovania PI zabezpečovala výučbu predmetu pre všetkých študentov, pritom len v rámci rozvoja telesnej kultúry či *spoločného základu*. K významnému kvalitatívnemu posunu v povinnej i dobrovoľnej telesnej výchove, ako aj v histórii katedry a jej postavenia v rámci školy i zo širšieho aspektu, došlo v akademickom roku 1962/1963. S jeho začiatkom je spojené **zavedenie štúdia odboru telesnej výchovy** a 1. decembra 1962 vznik **Telovýchovnej jednoty (TJ) Slávia PF**. V priebehu krátkeho času sa postavila nová cvičebňa, dobudovali sa ihriská. Doplnil sa personálny stav učiteľov telesnej výchovy. TJ Slávia, ktorá počtom členov patrila medzi stredne veľké telovýchovné jednoty, sa už v priebehu dvoch rokov zaradila medzi najvýkonnejšie a najlepšie TJ v kraji. Vedúcim katedry bol od roku 1960 J. Starší, so špecializáciou teória telesnej výchovy, hokej a futbal. Ku *kmeňovým* pracovníkom Katedry telesnej výchovy v rokoch jestvovania Pedagogického inštitútu patrili: Adam Bella, Bohumil Bucko, Ján Darida, Ľubomír Dropčo, Ján Gabara, Dušan Hlasica, Ján Lehocký, Marián Janík, Viera Rohlíková, Róbert Rozim, Ľudmila Slimáková, Ján Škripko, Ondrej Výboh, Vlasta Žabková a MUDr. Pavel Hykel, telovýchovný lekár. Do roku 1960 ešte na katedre pôsobili jej zakladatelia, Viera Vidová a Jozef Klempa.

Výučba predmetov dejepis i zemepis na Pedagogickom inštitúte prebiehala v zložitých podmienkach. Po zrušení spoločnej katedry týchto predmetov došlo k výraznému zníženému počtu prijímaných študentov, najmä na internom štúdiu a následne k presunu tejto formy štúdia na Pedagogický inštitút v Martine, menil sa obsah študijných osnov. Napriek tomu štúdium týchto odborov nezaniklo. Z radov

interných pedagogických pracovníkov sa na výučbe dejepisu v tomto období podieľali hlavne J. Alberty, V. Motoška, O. Golema, J. Kamenský a V. Chromeková. Výučbu zemepisu počas celého obdobia jestvovania PI interne zabezpečovala B. Štubňová, do r. 1960 M. Trnovský, od r. 1961 Ján Lacko a Ján Heteš, potom V. Jedlička (a z radov externistov najmä J. Mazúrek).

Študentom sa umožnilo štúdium cudzích jazykov (jazyk nemecký, ktorý vyučovala Elena Bazovská a francúzsky, M. Gregová), keď pri katedre ruského jazyka vznikla **subkatedra cudzích jazykov**, vedúcim ktorej bol Michal Olejár. Pre chlapcov, bola zavedená dvojročná vojenská príprava, ktorú zabezpečovala **vojenská katedra** z VŠLD Zvolen, pod vedením pplk. A. Trnku.

V súvislosti s reformou sa udiali aj zmeny v diaľkovom štúdiu. Záujemcovia o túto formu štúdia, ktorí nemali maturity z pedagogickej strednej školy a nepôsobili v učiteľských službách, museli najprv absolvovať *základný ročník* (základy psychologicko - pedagogického vzdelania), potom tri ročníky didaktík predmetov 1. stupňa a jeden odborný predmet, alebo tri ročníky zvolenej dvoj kombinácie a v ďalšom roku absolvovať ročnú riadenú prax. Pre ostatných záujemcov s učiteľskou kvalifikáciou a pôsobiacich v školských službách sa podľa záujmu otváralo dvojročné, dvoj kombinačné štúdium. Pre učiteľov odborných predmetov a majstrov odborného výcviku na učilištiach a učňovských školách sa otvorilo ročné doplnkové pedagogické štúdium, ktorým si dopĺňali kvalifikáciu.

Postupne sa začal skvalitňovať aj odbornopedagogický rast pracovníkov školy. Viacerí z nich boli zapojení do štúdia v rámci externej aspirantúry. Prvým docentom na PI bol vymenovaný Jozef Hagara. Dňa 1. decembra 1960 povereník školstva vymenoval troch pracovníkov PI za zástupcov docenta, J. Albertyho, Ivana Plintoviča a Ján Lietavu (ktorý predtým pôsobil na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave, a na PI prišiel s vedeckou hodnosťou CSc.). V septembri 1962 bol menovaný za docenta Ján Mikleš a 1. decembra 1963 J. Alberty. Začiatkom roka 1963 získal, ako prvý z radov vlastných pracovníkov, hodnosť CSc. Ing. Imrich Vaňo, do konca roku sa stal docentom. V tom istom roku 1963 boli zástupcami docenta menovaní Vladimír Hlôška a Zdenko Kasáč, v júni 1964 V. Motoška. Prvý habilitovaný docent, Ján Madlen, prišiel na školu pár dní po habilitácii, k 1. júlu 1964. V priebehu vývoja sa na PI začína skvalitňovať aj úsek vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. Organizujú sa vedecké konferencie, vznikajú odborné vedecké kolektívy,⁴⁸ aktivizuje sa publikačná činnosť. Svedčí o tom napr. aj pokračovanie v tradícii vydávania vedeckého zborníka školy ešte z obdobia VPS, keď nový zborník opäť vyšiel v roku 1962, po štvorročnom odstupe a ďalší v marci

⁴⁸ Na podnet pracovníkov PI vzniká napr. už v r. 1961 Stredoslovenská pobočka Slovenskej Historickéj spoločnosti SAV, predsedom ktorej sa stal J. Alberty. Zborníkom: *Za ďalší rozvoj regionálnej histórie v Stredoslovenskom kraji*, ktorý zostavili J. Alberty, V. Motoška, vyd. Stredoslovenské vydavateľstvo, 1963. Strán 143., začalo Stredoslovenské vydavateľstvo etapu vydávania pravidelných periodických regionálnych zborníkov : *HISTORICKÝ ZBORNÍK KRAJA – I. až V. 1963 – 1970*.

1964.⁴⁹ Postupne vedenie školy upúšťa od vydávania celoškolských polytematických zborníkov a začínajú sa vydávať špecializované zborníky v rámci jednotlivých katedier. V súlade s rozmachom vedecko-výskumnej či bádateľskej činnosti pribúdajú študijné pobyty a stáže v zahraničí, pravda spravidla len v štátoch *socialistickej sústavy* a to aj v rámci *družby* medzi školami.

Po roku 1960 sa stalo aktuálnym politické rozhodnutie tiež o družbe medzi českými a slovenskými krajinami a tým i vysokými školami týchto krajov. Pre Stredoslovenský kraj sa stal družobným Východočeský kraj a tak PI v Banskej Bystrici určili za družobnú školu PI v Hradci Králove. Postojom a správaním sa riaditeľa banskobystrického PI počas *družobnej návštevy* delegácie z PI Hradec Králove, ako aj jeho odmietnutie návštevu oplatiť, sa pokus o družobné styky medzi inštitútmi skončil už v zárodku.⁵⁰

Významným prínosom pre školu, najmä z aspektu študentov, sa stalo dobudovanie Študentského domova, Trieda SNP 53 (dnes sídlo ŠD Ekonomickej fakulty UMB), ktorý bol uvedený do prevádzky v roku 1962. Súčasťou budovy sa stala študentská jedáleň, bufet, zdravotnícke ambulancie a p. Niektoré miestnosti v ŠD sa dali využiť pre vyučovanie. Dokonca tu našla dočasné ubytovanie aj časť novoprijatých učiteľov, vrátane mladých učiteľských rodín.

K zariadeniam, ktoré boli oporou vlastnej výchovno-vzdelávacej funkcie školy, sústavne patrila Knižnica PI. Vedno s narastajúcim počtom študentov i učiteľov, rozširujúcou sa škálou študijných predmetov, prudko rástol tiež knižničný fond. Popri forme priamej kúpy sa knihy získavali aj darmi a výmenou. V roku 1961 do Knižníc PI pribudlo viac ako 15 000 zväzkov z knižničného fondu Krajského ústavu pre ďalšie vzdelávanie učiteľov v Banskej Bystrici.⁵¹ Po jeho pričlenení k PI boli sem preradené i pracovníčky knižnice ústavu, medzi nimi aj knižničníčka s odborným stredoškolským vzdelaním.⁵² Začína sa skvalitňovať katalogizácia a práca s čitateľom, kladú sa základy knižničnej štatistiky. Pribúda pritom výstavníčka činnosť, najmä novej literatúry. Stav knižničného fondu k 31 decembru 1963 presiahol stav 55 000 knižničných jednotiek. V uvedenom roku napr. knižnica odoberala 476 výtlačkov časopisov a uskutočnila 17 050 výpožičiek. Ziskáním novej miestnosti sa rozšíril a skvalitnil priestor pre ďalšiu činnosť.

Podobne ako banskobystrická Vyššia pedagogická škola, aj Pedagogický inštitút v Banskej Bystrici mal svoju životnosť päť školských rokov. Počas tejto doby

⁴⁹ Pozri: **SBORNÍK PEDAGOGICKÉHO INŠTITÚTU V BANSKEJ BYSTRICI. II.** Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava, 1964. Strán 216. K-15 41029.

⁵⁰ Pozri napr. ALBERTY, J.: *Historik v prúde času...* 149.

⁵¹ *Krajský ústav pre ďalšie vzdelávanie učiteľov v Banskej Bystrici* existoval v meste od roku 1953 ako regionálne centrum pre ďalšie odborno-metodické vzdelávanie učiteľov v podmienkach Banskobystrického kraja. Po novej územno-administratívnej reorganizácii v roku 1960 sa jeho pôsobnosť rozšírila na Stredoslovenský kraj a onedlho sa stal, za kratšiu dobu (do 31. 12. 1962), súčasťou Pedagogického inštitútu.

⁵² Išlo o Ofgu Knetlovú, ktorá sa stala vedúcou Knižnice PI a v r. 1963-1968 si získavala vysokoškolskú odbornosť diaľkovým štúdiom na Katedre knihovníctva a vedeckých informácií na FF UK v Bratislave.

sa tejto vzdelávacej inštitúcii podarilo pripraviť pre učiteľskú dráhu na základných školách 728 absolventov, z toho 277 v rámci štúdia popri zamestnaní. Podiel na tom má široký okruh uvedených interných učiteľov, počet ktorých v ostatnom AR jestvovania PI 1963/1964 predstavoval viac ako stovku. K tomu možno prirátat' rad ďalších externých odbornopedagogických pracovníkov. Na základe zákonných opatrení, prijatých predsedníctvom Národného zhromaždenia (NZ) v auguste 1964, došlo k zrušeniu pedagogických inštitútov a namiesto nich boli zriadené nové vysokoškolské subjekty pre vzdelávanie a prípravu učiteľov 1. a 2. stupňa, pedagogické fakulty.

Zánik pedagogických inštitútov a návrat k pedagogickým fakultám si vynútila doba sama. Potreba týchto zmien vyplývala najmä z uplynulých päťročných skúseností, že sa táto forma a uvedený typ vysokoškolského vzdelávania učiteľov v praxi neosvedčil. Podmienky pre návrat k osvedčenému systému v priebehu ďalšieho vývoja šesťdesiatych rokov vytváral aj politický *odmāk* smerom k nástupu demokratickejších metód v Československu, ktorý umožňoval určitý odklon od prvkov dogmatizmu a *sovietizácie*. Práve pedagogické inštitúty znamenali z viacerých aspektov najviditeľnejší regres vo sfére vývoja nášho vysokého školstva, čo bolo spôsobené najmä bezhlavým kopírovaním sovietskeho vzdelávacieho systému. Okrem už uvedených príkladov negatívnejších prvkov či metód v obsahu vzdelávania, ktoré vyplývali z jeho *sovietizácie*, záver tejto časti sa žiada doplniť tiež poznámkou, že *sovietsky systém* sa prejavoval aj v organizácii a riadení pedagogického procesu (vedúci ročníka, študijnej skupiny, extenzívny obsah prípravy, kolektívny prístup ku skúškam a p.). Nešlo len o pomenovanie školy názvom *inštitút* či vedúcich funkcionárov (namiesto funkcie *dekan*, *prodekani*, boli predstaviteľmi inštitútu *riaditeľ*, *zástupcovia riaditeľa*). Aj celá personálna a kádrová politika tohto typu vysokej školy, boli podriadené miestnym, regionálnym štátnopolitickým orgánom. Zánikom pedagogických inštitútov a zriadením pedagogických fakúlt, boli odstránené viaceré podstatné nedostatky a neduhy nedávnej minulosti, ktoré *nie príliš slávne* poznamenali historický vývoj a tradície nášho vysokého školstva.

3. kapitola

Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici

V súlade so zákonným opatrením predsedníctva Národného zhromaždenia z 12. 8. 1964 § 3 ods. 1/ sa z Pedagogického inštitútu v Banskej Bystrici zriadila Pedagogická fakulta, ako samostatná vysoká škola. Na základe § 6 toho istého opatrenia, ktoré nadobudlo platnosť 1. septembra 1964, ukončením školského roku 1963/1964 zanikol Pedagogický inštitút v Martine. Pedagogická fakulta (ďalej PdF) v Banskej Bystrici vlastne vznikla zlúčením sa bývalého banskobystrického PI so zrušeným martinským pedagogickým inštitútom, z ktorých sa postupne vybudovala komplexná vysokoškolská výchovno-vzdelávacia inštitúcia. Dovŕšením tohto procesu napokon vyvrcholili trendy, smerujúce k potvrdeniu vysokoškolského charakteru pedagogickej prípravy, vygenerované priebežne z vlastných zdrojov, pri využití vlastného potenciálu bývalých pedagogických inštitútov.

Za hlavného predstaviteľa, **dekana** fakulty, ktorá organizačne podliehala Povereníctvu školstva v Bratislave, bol povereníkom tohto rezortu na Slovensku menovaný **Július Alberty**. Podľa zákonného opatrenia § 3, ods. 3 mal dekan „spravidla“ troch prodekanov. Prodekanom pre interné štúdium sa stal Jozef Kosír, pre diaľkové Andrej Grega, pre vedu a výskum Ján Lietava. Tajomníkom fakulty, menovaným tiež povereníkom školstva, sa stal Jozef Tanečka.

3.1 Vznik Pedagogickej fakulty a jej vývoj do začiatku sedemdesiatych rokov

Zlučovanie dvoch bývalých inštitútov bolo náročným, viacročným procesom. Do istej miery ho uľahčovali okolnosti, že proti zániku PI v Martine nebola vážnejšia opozícia a miestne orgány v tom čase preferovali umiestňujúcu sa lekársku fakultu. Komplikovala ho pritom najmä skutočnosť, že sa všetky štruktúry Pedagogického inštitútu v Martine nedali predisponovať do Banskej Bystrice. Väčšina pedagógov s prechodom súhlasila a do Banskej Bystrice prišlo z nich viac ako tridsať. Aj študentom interného štúdia sa dala možnosť prestúpiť. Pre tých, počet ktorých postačoval na študijnú skupinu, a zároveň pre všetkých študentov diaľkového štúdia, sa v Martine vytvorilo elokované študijné a konzultačné pracovisko s príslušnou administratívou a správou, vrátane prevádzky študentského domova. Preto bolo potrebné zabezpečovať pre nich edukačný proces, ktorý potom ešte pretrvával počas ďalších troch akademických rokov.

V súvislosti s novovzniknutou situáciou vystávali pred vedením PdF ďalšie vážne a neodkladné úlohy. Prioritne bolo treba vyriešiť pracovno-právne vzťahy všetkých zamestnancov zrušeného PI v Martine. Pre tých, ktorí prejavili ochotu prísť vyučovať na PdF do Banskej Bystrice, bolo potrebné zabezpečiť byty či aspoň predbežné ubytovanie. Značnú časť bytovej otázky vyriešilo vedenie založe-

ním Stavebného bytového družstva PdF v Banskej Bystrici, ktoré v relatívne krátkom čase dokázalo postaviť pre záujemcov obytný blok s družstevnými bytmi, na Okružnej ulici sídliska Fončorda. Časť novoprichádzajúcich učiteľov a zamestnancov naďalej nachádzala svoje dočasné ubytovanie, aj s rodinami, v priestoroch ŠD na Triede SNP.⁵³

Nemalé zložitosti vyvstávali tiež v oblasti prepravy vyučujúcich medzi Banskou Bystricou a Martinom, najmä vzhľadom k tomu, že cesta z Turčianskych Teplíc cez Šturec bola práve vo výstavbe a tak cestnú dopravu autom alebo autobusom bolo možné realizovať cez Kremnicu, či Ružomberok. Najjednoduchšou ostávala cesta vlakom. Súčasne bolo potrebné finančne a majetkovo vysporiadať výstavbu školského objektu na Hostihore v Martine, započatú PI.

Ďalšou neodkladnou úlohou vedenia PdF bola reorganizácia základných pracovísk edukačného procesu v sídle fakulty, v Banskej Bystrici, a to vedno s riešením pretrvávajúceho napätia vzťahov medzi kolegmi. Došlo tak k zriadeniu vlastných 17 katedrií (mená ich vedúcich uvádzame v zátvorke): psychológie (J. Krňan), pedagogiky (J. Mikleš), metodík predmetov 1. stupňa a pedagogickej praxe (J. Koday), slovenského jazyka (I. Plintovič), ruského jazyka (V. Hlôška), cudzích jazykov – t. j. nemeckého, francúzskeho a anglického jazyka (M. Olejár), dejepisu (J. Alberty), zemepisu (J. Kosír), biológie (J. Salaj) s oddelením práce na pozemku (neskôr sa stalo samostatnou katedrou), chémie (I. Vaňo), fyziky (A. Grega) s oddelením základov priemyselnej výroby (neskôr tiež samostatná katedra), matematiky (P. Kršňák), hudobnej výchovy (A. Melicher), výtvarnej výchovy (Fedor Klimáček), odbornej telesnej výchovy (J. Starší), základnej telesnej výchovy (J. Lehocký) a marxizmu-leninizmu (B. Kozicová). Katedra vojenskej prípravy, v tom čase pod vedením kpt. J. Pavla, naďalej podliehala VŠLD Zvolen.⁵⁴ Táto štruktúra, s menšími úpravami, vydržala do roku 1970.⁵⁵

Podľa zákona o vysokých školách z roku 1966, začiatkom AR 1966/1967 vedecká rada fakulty zvolila, po prvý raz v histórii vysokej školy tajným hlasovaním, nové vedenie Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Za dekana fakulty bol zvo-

⁵³ Aj autor tejto časti publikácie obýval bunku ŠD s rodinou päť rokov (1967 – 1972).

⁵⁴ Vedeniu školy sa podarilo vysťahovať z budovy všetkých nájomníkov, svojpomocne v priebehu jedného leta postaviť za telocvičňou dvojpodlažný učebný pavilón, „školička“ a dokončiť výstavbu panelového ŠD pre chlapcov, vedľa dievčenského (dnes súčasť ŠD Ekonomickkej fakulty UMB). Vojenská katedra mala k dispozícii na prevádzku jednu miestnosť v suteréne centrálnej budovy a ďalšiu v študentskom domove. Vojenská príprava študentov prebiehala jeden deň v týždni počas dvoch rokov a končila sa mesačným sústredením vo vojenských výcvikových priestoroch. Absolventom sa potom povinná základná vojenská služba skrátila o rok a k útvárom či do posádok odchádzali ako poddůstojníci, a tí úspešnejší dokonca ako podporučníci.

⁵⁵ Medzi „menšie úpravy“ v roku 1968 patrilo napr. zrušenie výučby povinného predmetu z katedry M-L, Dejiny medzinárodného robotníckeho hnutia a KSČ, ktorý bol povinným pre všetkých poslucháčov v 1. ročníku. Počnúc AR 1968/1969 bol nahradený predmetom „Národno-politické dejiny“, ktorý vyučovali P. Martuliak a P. Kachnič, potom ako pracovníci katedry dejepisu. Tento stav vydržal do začiatku AR 1970-1971.

lený opäť J. Alberty. Prodekanmi sa stali J. Kosír, V. Motoška, I. Plintovič. Vzhľadom na pripravovanú rozsiahlu investičnú výstavbu, pribudla funkcia prodekana pre výstavbu, ktorým sa stal Pavel Kachnič, a zároveň bola celoštátne stanovená funkcia prodekana pre politicko-výchovnú prácu, do ktorej bol menovaný Ján Lietava. Ďalšia voľba akademických funkcionárov PdF členmi vedeckej rady sa konala 14. mája 1969. Za dekana bol znovu zvolený J. Alberty. Prodekanmi boli J. Kosír, V. Motoška, a P. Kachnič. Vo funkcii prodekana sa tiež vystriedali Z. Kasáč a J. Matejčík.

Technické podmienky pre jednotlivé katedry sa vedeniu PdF podarilo skvalitniť najmä opatrením, že dokázalo v krátkom čase postaviť za telocvičňou pri hlavnej budove PdF poschodový pavilón z prefabrikátov („školička“), pred telocvičňou vybudovať objekt ako telocvičňu na gymnastiku i ateliér pre výtvarnú výchovu a dokončiť výstavbu chlapčenského ŠD na ulici 29. augusta. Pôvodná budova ŠD v tesnej blízkosti, na Triede SNP, slúžila ako dievčenský internát. Riaditeľom ŠD bol od r. 1964 Ladislav Dropka. V priestoroch suterénu dievčenského internátu poslucháči PdF z vlastnej iniciatívy vybudovali svoj Vysokoškolský klub s dôkladnou umeleckou výzdobou, známy ako V-klub, ktorý bol otvorený 12. 2. 1968. Potom pár ďalších rokov slúžil študentom, ale tiež i pracovníkom fakulty, na príjemné kultúrno-spoločenské využitie voľného času. Výstavbou nového, chlapčenského pavilónu ŠD bola pre študentov zabezpečená slušná ubytovacia kapacita.⁵⁶

V súlade so zákonom o vysokých školách z roku 1966 vydal dekan Štatút Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici s platnosťou od 11. októbra 1966. Dokument stanovoval a špecifikoval základné normy existencie a pôsobenia fakulty na jednotlivých úsekoch činnosti. Išlo najmä o zavedenie štvorročného interného štúdia v oboch študijných smeroch, t. j. učiteľstva pre 1. - 5. ročník i pre 6. - 9. ročník. Pri výučbe metodík sa posilnila teoretická zložka, čo sa odrazilo aj v novom označovaní metodík ako teórií vyučovania jednotlivých predmetov. Upustilo sa od povinnej návštevnosti prednášok. Edukačný proces si mohli organizovať a zabezpečovať katedry.

Bola tiež zrušená jednoročná súvislá prax študentov. Do komplexu praktických činností pribudla v prvých dvoch ročníkoch *klinická prax*, pri ktorej sa študenti (formou náčuvov a potom výstupov) zoznamovali s pedagogickou a psychologickou problematikou výučby na základnej škole. Vzhľadom k narastajúcemu počtu študentov (v AR 1967/1968 bolo na IŠ zapísaných 1264 poslucháčov) bolo nutné koncentrovať klinickú prax na jednu veľkú školu. Stala sa ňou už uvedená Základná škola na Triede SNP 54 (riaditeľ J. Mikula), ako „cvičná“ škola PdF. V záujme skvalitňovania tejto súčasti vzdelávacieho procesu dala Pedagogická fakulta zaviesť do dvoch tried na cvičnej škole priemyselnú televíziu (v každej z nich boli dve fixné kamery a jedna pohyblivá) a prenosnou kamerou sa sledovala výučba

⁵⁶ V AR. 1968/1969 tu našlo ubytovanie viac ako 70 % študentov (680 dievčat, 213 chlapcov). V ŠD mali zabezpečenú celodennú stravu, ordináciu praktického i zubného lekára, bufet a možnosť kultúrneho vyžitia (V-klub). K ďalším sociálnym vymoženostiam študentov tej doby patrí tiež skutočnosť, že napr. v r. 1968 poberalo štipendium (sociálne i prospechové) 54 % študentov, v r. 1969 až 71 % z ich celkového počtu.

v ďalších priestoroch (telocvičňa, práca na pozemku a pod.). Tak študenti PdF v Banskej Bystrici, spolu s učiteľom – didaktikom, ako na prvej a jedinej základnej škole v Československu, mali možnosť vizuálne sledovať vyučovací proces a následne ho analyzovať bez toho, aby ho narušali fyzickou prítomnosťou v triedach alebo v ďalších edukačných priestoroch. PdF mala zároveň na tejto škole ingerenciu pri obsadzovaní funkcií cvičných učiteľov. Vzájomnú prepojenosť školy s fakultou dokumentovala aj skutočnosť, že zástupca riaditeľa (J. Datko) so zodpovednosťou za organizáciu praxe, bol súčasne členom vedeckej rady PdF.

Už v čase vydania Štatútu si vedenie PdF uvedomovalo, že existencia samostatnej pedagogickej fakulty nemá dlhodobú perspektívu. Jej začlenenie do Univerzity Komenského v Bratislave alebo do Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach nemalo reálnu perspektívu, podobne tiež do Vysokej školy lesníckej a drevárskej, hoci v blízkom Zvolene, ale školy technického charakteru. Reálnu podstatu nemal ani návrat k vysokej škole pedagogickej. Za tohto stavu sa začal rodiť **projekt tretej slovenskej univerzity** a to v regióne, ktorý univerzitu nemal, pričom ju akútne potreboval. Vedenie PdF začalo kalkulovať s rozdelením školy na dve fakulty, filozofickú a prírodovednú. Vysoká škola ekonomická (VŠE) v Bratislave mala v Banskej Bystrici svoje elokované pracovisko. Jej rektor (V. Paulenda) pri rokovaní s dekanom PdF prejavil ochotu dobudovať pracovisko, ako fakultu cestovného ruchu a turistiky a nevidel vážnejšie problémy s jej vyčlenením zo štruktúry VŠE. Podobne tiež dekan novozriadenej Lekárskej fakulty v Martine nepredpokladal vážnejšie prekážky na ceste k preloženiu fakulty do Banskej Bystrice, kde sa vtedy dokončovali objekty novej modernej nemocnice. V Martine, ako sídle Matice slovenskej a Slovenskej národnej knižnice boli skôr predpoklady zriadiť v uvoľnených školských priestoroch fakultu knihovedy a ľudovej osvety. Tak sa postupne koncipovala **štruktúra stredoslovenskej univerzity**, pričom panovala zhoda aj pri názve - **Univerzita SNP**. Vedenie PdF, ako iniciátor myšlienky si uvedomovalo ťažiskové podmienky jej realizácie: vybudovanie vysokoškolského areálu, stabilizovaním a zvyšovaním kvalifikácie pripraviť pedagogický zbor kvalifikovane odborne prednášať nielen na vlastných, ale aj na sesterských fakultách a zároveň obsadiť tzv. rektorátne katedry, ktoré by mohli zabezpečovať výučbu spoločných disciplín.⁵⁷ K realizácii tohto zámeru bola pochopiteľne potrebná všeobecná podpora a súhlas kompetentných politických a administratívnych orgánov. Vývoj spoločensko-politickej situácie v nasledovných rokoch tieto úvahy a zámery na dlhší čas odsunul na *vedľajšiu koľaj*.

Vedenie fakulty vytváralo podmienky pre odbornú, umeleckú a verejnospoločenskú činnosť pedagógov i študentov. O kultúrno-umeleckej i športovej aktivite študentov pod vedením učiteľov uvádzame na iných miestach. O ďalšej aktivite študentov svedčí najmä organizovanie pravidelných masových podujatí študentov (Olympiády, Sládkovičova Radvaň, Puškinov Pamätník). Viac či menej správ sa zachovalo o aktivite viacerých pedagógov, ktorá vyplývala z ich členstva a funkcií v regionálnych i ústredných vedeckých organizáciách pri SAV (ako napr. Slovenská

⁵⁷ Blížšie o tom pozri: Alberty, J. *Historik v prúde času*....s. 162 – 163.

historická spoločnosť – J. Albery, J. Gindl, M. Štilla a i.) i ďalších záujmových spolkov a združení, o čom uvádzame tiež na iných miestach (Zväz slov. spisovateľov Zväz výtvarných umelcov a i.). Výsledky svojej vedeckej (umeleckej) činnosti viacerí pracovníci PdF pravidelne zviditeľňovali, sčasti publikáciami, najčastejšie štúdiami v zborníkoch alebo aktívnou účasťou na vedeckých podujatiach (ved. konferencie, semináre). Časť katedrií organizovala i celoslovenské vedecké konferencie.⁵⁸

S cieľom dať zamestnancom a študentom zaujímavú špecifikáciu, poskytnúť priestor na prelínanie výskumu a jeho zhodnocovanie v edukačnom procese, bol 1. februára 1967 zriadený Kabinet pre regionálne dejiny, ktorého prvým vedúcim bol V. Motoška. Vznik inštitúcie sprevádzalo hlavne úsilie ukotviť fakultu aj touto cestou do regiónu a vybudovať (samostatné vedecké pracovisko, zamerané na výskum v oblasti regionálnej histórie (baníctvo, školstvo, SNP...), etnológie, literárnej histórie a dialektológie. Podľa pôvodnej dohody s riaditeľom Historického ústavu SAV sa mal stať (podľa vzoru Košíc), elokovaným pracoviskom tohto vedeckého ústavu, čo sa napokon nerealizovalo. Od 1. októbra 1968 sa stal jeho vedúcim doc. Jozef Gindl. Zariadenie potom naďalej pôsobilo ako Ústav pre regionálny výskum (ÚRV) PdF.

Fakulta postupne dostala súhlas k uskutočňovaniu habilitácií a právo udeľovať akademické tituly v niektorých vedných odboroch.⁵⁹ Tak dochádzalo k systematickému narastaniu vedecko-pedagogickej kvalifikácie. Svedčí o tom napr. skutočnosť, že zatiaľ čo pri vstupe do prvého AR 1964/1965 bolo na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici 6 docentov (príchodom docentov Jozefa Kosíra a Fedora Klimáčka z PI Martin), 5 zástupcov docentov, dvaja CSc., 89 odborných asistentov, 7 asistentov, ale aj 7 pedagógov, ktorí nemali vysokoškolské vzdelanie. Pri 15. výročí vzniku vysokej školy r. 1969 na PF pôsobili dvaja profesori, 9 docentov, 22 CSc., v menovacom pokračovaní na profesorov a docentov bolo 10 pedagógov, vo vedeckej príprave 36 pracovníkov.

V priebehu šesťdesiatych rokov sa v podmienkach vysokej školy vypracoval rad celoštátne uznávaných osobností vo viacerých oblastiach: didaktika - napr. Ž. Tarcalová, J. Albery, M. Klein, O. Tomeček, J. Banáš, fyzika - St. Ondrejka, P. Ferko, literárna tvorba - V. Marčok, S. Makara, M. Jurčo, aktívni reprezentanti školy a mesta v športových kluboch, tréneri - J. Starší, J. Lehocký, J. Škripko, kmeniológ Ján Mikleš, hudobný skladateľ A. Melicher, sólisti opery - L. Longauer, O. Hagarová, výtvarní umelci F. Klimáček, J. Kubička, Š. Prukner, D. Zapletal a i.

Edukačný proces, riadený katedrami, sa postupne presúval na profesorov, docentov a odborných asistentov (OA) s vedeckou hodnotou CSc. Bol determinovaný jednak platnými a meniacimi sa zákonmi o vysokých školách, ďalej legalizova-

⁵⁸ Napr. 18. – 19. 1. 1968 – Celoslovenská konferencia psychológov, organizovaná Katedrou psychológie PdF v Banskej Bystrici, za aktívnej účasti prof. A. Jurovského a prof. J. Čečetku.

⁵⁹ Prvým habilitovaným docentom pred Vedeckou radou Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici bol pracovník Katedry výtvarnej výchovy, Róbert Dúbravec.

nými jednotnými učebnými plánmi a programami, vypracovanými, pravda, v súlade s politicko-pedagogickými smernicami ÚV KSČ. Vedenie PdF mohlo doň relatívne vstupovať vlastnými organizačnými opatreniami, schválenými vedeckou radou, zameranými na posilnenie integrácie edukačného procesu do cieľovej stratégie výchovy osobnosti absolventa, kvalifikovaného učiteľa základnej školy.

V ďalších rokoch pokračoval narastajúci záujem o štúdium a tým aj zvyšovanie smerných čísel na prijímanie študentov. V AR 1969/1970 bolo tak v rôznych študijných kombináciách interného štúdia zapísaných 1269 študentov. Súčasne bolo v štúdiu popri zamestnaní zapísaných ďalších 1473 poslucháčov, z toho 80 v postgraduálnom štúdiu. V dôsledku toho pribúdali potreby primeraných učebných priestorov. V ústrednej budove školy bol tak využitý aj suterén, podkrovie, chodby, učebný pavilón s 20 prevádzkovými priestormi, vyučovalo sa aj v suteréne študentského domova, i na cvičnej škole, a to od 7.00 hod. ráno až do 19.00 hod. večer. Pre študentov boli pritom vyhradené tiež dni pre pedagogickú prax, sobota bola vymedzená výučbe na diaľkovom štúdiu a pre vojenskú prípravu študentov. Aj pri takomto stave vedenie fakulty nezabúdalo na zlepšovanie technických podmienok pre jednotlivé pracoviská fakulty.⁶⁰

Napriek uvedenému úsiliu vedenia o zabezpečovanie technických otázok, ako nevyhnutná podmienka ďalšieho rozvoja fakulty, bola výstavba nového areálu, objektov PdF, schválená krajskými orgánmi už r. 1959 a ďalší projekt r. 1964. Napokon slovenské plánovacie orgány výstavbu nezaradili ani na obdobie IV. päťročnice (od polovice 60. rokov). Vďaka úsiliu vedenia, spojenému napr. i s odvážnym „lobingom“ dekana na najvyšších fórach, sa práce na projekte zintenzívnili a po zabezpečení finančných nákladov sa v máji 1966 začalo s výstavbou prvých objektov na Tajovského ul. č. 40. Pritom za ťažkých podmienok, pri nemalom riziku pre vedenie PdF, pretože nový projekt s nákladom (87,063 000 Kčs) bol oficiálne schválený Ministerstvom školstva SSR až 15. 12. 1970.⁶¹

Do roku 1971 sa vybudoval a vybavil vnútorným zariadením trakt pre telesnú výchovu a dielne. V priebehu AR 1970/1971 sa do týchto nových priestorov mohli

⁶⁰ V suteréne, v pravom krídle budovy, bola umiestnená katedra základov priemyselnej výroby s dielňami (drevo, kovo). Nad ňou na prízemí bola katedra dejepisu. V pravom krídle na prvom poschodí zostala katedra slovenského jazyka, matematiky a fyziky s laboratóriami. Na druhom poschodí pri aule bola katedra výtvarnej výchovy (mala ateliéry tiež v podkroví), v pravom trakte boli katedry telesnej výchovy, ruského jazyka a cudzích jazykov s jazykovými posluchárňami. Katedry chémie, biológie a zemepisu si podržali priestory z VPS. Do nového učebného pavilónu „školička“ boli premiestnené katedry marxizmu-leninizmu, pedagogiky, psychológie a základov poľnohospodárskej výroby. Katedra hudobnej výchovy bola elokovaná do priestorov na prízemí chlapčenského študentského domova a katedra metodík 1. stupňa ZŠ a pedagogickej praxe naďalej sídlila v budove cvičnej ZDŠ na Triede SNP. Vyprázdnením bytov v hlavnej budove sa vylepšili aj podmienky pre pracoviská dekanátu. Do priestorov bývalých bytov v suteréne bola umiestnená katedra vojenskej prípravy, spoločná s VŠLD vo Zvolene. Z miestnosti pre kuriča pri hlavnom vchode zriadili bufet pre zamestnancov a študentov.

⁶¹ Podrobnejšie o tom pozri napr. Alberty, J. *Historik v prúde času*....s. 164 – 165.

prestáňovať a umiestniť obidve oddelenia katedry telesnej výchovy a oddelenie základov priemyselnej výroby. Pokračovala výstavba skeletu hlavnej učebnej časti i študentského domova.⁶² Súčasne bolo dobudované a 1. septembra 1970 otvorené, športovo-rekreačné zariadenie TJ Slávia PF na Donovaloch.

Priaznivá spoločenská atmosféra v období prvých rokov jestvovania PF sa pozitívne prejavovala aj na rozvoji **fakultnej knižnice**. Bola zriadená študovňa, vybavená novým nábytkom, v ktorej bola umiestnená široká škála časopiseckej literatúry, príručiek, slovníkov, vedeckých monografií a učebnicovej literatúry. Začal sa budovať predmetový a názvový katalóg. Zmenila sa technológia vyhotovovania katalogizačných lístkov tým, že sa začali písať na blany a rozmnožovali na liehovom prístroji. Dochádza k ďalšiemu odbornému skvalitňovaniu pracovníčok zariadenia.⁶³ Začala sa intenzívnejšie využívať vnútroštátna i medzinárodná medziknižničná výpožičná služba, udomáčňovala sa bibliografická činnosť, najprv ako bibliografická registrácia diplomových prác, potom sa začali bibliograficky spracúvať publikačné aktivity pracovníkov fakulty, hlavne knižné vydania. Sporadicky, na požiadanie pracovníkov, sa vyhotovovali rešerše. Prírastok knižničného fondu sa stabilizoval a zvýšila sa jeho ochrana.

Tabuľka 2

Vývoj fondu Knižnice Pedagogickej fakulty BB v 2. polovici 60. rokov

Rok	Prírastky kniž. fondu	Stav kniž. fon.	Náklady, Kčs	Odb. čas., ex.	Výpožičky
1965	5 740	67 840	75 650		
1966	5190	73 030	102 043	515	74 724
1967	4 630	77 660	105 271	390	68 496
1968	4 730	82 390	103 137	572	74 361
1969	5 466	87 856	112 012	512/524+	72 891

+ Od roku 1969 sa už uvádza nielen počet titulov, ale aj počet odoberaných časopisov.

Medzinárodnú spoluprácu so *sesterskými* školami začala Pedagogická fakulta rozvíjať v dvoch susedných štátoch.⁶⁴ Obnovila sa spolupráca s učiteľským ústavom v Ostrihome (ktorý tam presťahoval svoje sídlo z Balašských Ďarmôt). PI v Martine mal svoju *družobnú* školu *Pädagogisches Institut* (Pedagogický inštitút) Erfurt, v Nemeckej demokratickej republike, s ktorou potom krátko po svojom vzniku, ako nástupkyňa PI Martin, obnovila svoje styky Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici. Prostredníctvom školy v Erfurte potom PdF nadviazala dru-

⁶² Bazén, telocvične, šatne, sklady náradia a náčinia, pracovne, dielne, sklady, sociálne zariadenia.

⁶³ Ukončením štúdia knihovníctva r. 1958 získala vysokoškolské vzdelanie vedúca knižnice O. Knietlová.

⁶⁴ Podľa rozhodnutia nadriadených orgánov mohlo ísť len o *socialistické krajiny*.

žobnú spoluprácu s obdobnou školou v Maďarsku, *Tanárkepző fő iskola* (Vysoká škola pedagogická), v Egri. So školami v Maďarsku si PdF spravidla vzájomne vymieňala pracovné delegácie, zástupcovia škôl sa príležitostne zúčastňovali sa na slávnostných i odborných alebo kultúrno, či športových podujatiach. Vzájomne si tiež zabezpečovali poznávacie a rekreačné zájazdy alebo pobyty. Spoluprácu s erfurtskou vysokou školou PdF využívala hlavne na stáže študentov nemeckého jazyka a výmenu pedagógov. Zástupcovia vedenia týchto učiteľských prípraviek sa pravidelne vzájomne stretávali na pôde jednotlivých škôl. Spomedzi pedagogických prípraviek v českých krajinách sa obnovila spolupráca s Pedagogickou fakultou v Hradci Králové. Intenzívnejšie sa oživila spolupráca s Pedagogickou fakultou v Ostrave, ktorá sa stala *dedičkou* VPŠ v Opave a potom tiež s Filozofickou fakultou Palackého univerzity v Olomouci.

Snahy a úsilie o obnovu princípov slobody a demokracie v československej spoločnosti, nielen u nestraníkov, ale tiež v radoch členov a funkcionárov KSČ, ktoré nadobúdali na intenzite najmä od polovice 60. rokov, viedli ku zmenám v najvyšších politických a štátnych funkciách na prahu roku 1968, známym ako *pražská jar*. Priestor pre demokraciu, aj keď zatiaľ pochopiteľne v rámci spoločnosti socialistického charakteru, sa u nás otvoril po vynútenom odchode reprezentanta dogmatických metód A. Novotného, z funkcie 1. tajomníka ÚV KSČ, v ktorej ho vystriedal Alexander Dubček. Novotný musel čoskoro odísť tiež z funkcie prezidenta republiky (v apríli 1968 NZ zvolilo za prezidenta Ludvíka Svobodu).

Nástup *obrodného procesu*, spojený s menom A. Dubčeka, ako hlavného reprezentanta prúdu *demokratického socializmu* alebo *socializmu s ľudskou tvárou*, bol spojený so zápasom o odstraňovanie prežitkov dogmatizmu či totalitných metód z verejno-politického života. Do *pojanuárového* zápasu s recidívami totalitného režimu v spoločnosti sa aktívne zapojila aj **Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici**. Svojimi aktivitami sa dostala do **centra politickej aktivity** a do značnej miery ovplyvňovala demokratizačné procesy v okrese i kraji. V tomto zápase sa verejne angažovala napr. Základná organizácia Komunistickej strany Slovenska (ZO KSS) PdF, (ktorá bola kvôli kritike dogmatického a nedemokratického prístupu okresného i krajského výboru strany k organizácii i škole ako celku, najmä v rokoch 1959 – 1964, dlhšiu dobu nepravdivo obviňovaná a pranierovaná). Tá sa teraz v duchu *obrodného procesu* zaradila do otvoreného zápasu s regionálnymi orgánmi KSS v Banskej Bystrici, ktoré nenapĺňali politiku nového vedenia strany na čele s A. Dubčekom.⁶⁵ Zároveň **oživala myšlienka vybudovať v meste univerzitné centrum**.

K obrodnému procesu svojou aktivitou podstatnou mierou prispievali študenti Pedagogickej fakulty. V marci 1968 sa rozišli s organizáciou Československého

⁶⁵ Napr. členská schôdza ZO KSS dňa 19. 3. 1968, po vypočutí informácií o priebehu okresnej konferencie KSS 9. – 10. marca (ktorú predniesol predseda výboru ZO KSS) ostro kritizovala formalizmus, dogmatizmus a *inkvizitorské* metódy v práci Okresného aj Krajského výboru KSS. V prijatej rezolúcii účastníci schôdze žiadali vyššie orgány opakovanie okresnej konferencie komunistickej strany.

zväzu mládeže (ČSM). Na pôde PdF založili vlastný Akademický senát, (za predsedu ktorého bol zvolený študent Ján Fekete). Na zhromaždení večer 20. marca 1968 v ŠD, v protiklade s výzvou funkcionárov ČSM demonštrovať proti dekanovi, sa študenti rozhodli ihneď zorganizovať sprievod k bytu dekana fakulty s cieľom, pozdraviť ho, vyjadriť mu i vedeniu PdF dôveru a vyžiadať si na druhý deň dekanске voľno, aby mohli zorganizovať demonštráciu na podporu demokratizačného procesu. Dekan žiadosti vyhovel.

Dňa 21. marca 1968 tiahol pokojný sprievod študentov od ŠD na Námestie SNP v Banskej Bystrici. Niesli transparenty s demokratickými heslami a požiadavkami i historické slovenské štátne symboly (ako slovenský znak či trikolóra). Na Námestí SNP, pred budovou Krajského výboru KSS (dnes sídlo Štátnych lesov) asi 800 študentov, za účasti viacerých učiteľov i vedenia fakulty, pokojne demonštrovalo proti stalinizmu a totalite, za akademickú slobodu, riešenie štátoprávneho usporiadania a ďalšiu demokratizáciu verejného života. Členovia vedenia i prítomní učitelia si vypočuli požiadavky študentov. Dekan im dal prísľub, že požiadavky s ich zástupcami spoločne prerokujú a budú riešiť. Delegácia študentov chcela svoje požiadavky predložiť tiež zástupcom KV KSS. Napriek telefonickému upozorneniu tajomníka pre ideológiu KV KSS (prodekanom P. Kachničom) o čo študentom ide, zástupcov študentov nemal kto prijať. Toto zdĺhavé vyčkávanie na prijatie malo pre celkový charakter a výsledok akcie nepríjemné dôsledky. Medzi študentov sa zamiešali viacerí neznámi ľudia z ulice, vrátane jednotlivcov. Podľa obsahu pokrikov a hesiel ktoré vykrikovali, či textu piesni, najmä s protičeskou tematikou (známych z filmu *Obchod na korze*), zrejme boli zástancami ľudáckej ideológie alebo nimi usmerňovaní. Študenti PdF sa týmito osobami, ktoré sa usilovali narušiť zámer celej akcie, nedali ovplyvniť a od ich prejavov sa dištancovali. Po márnom vyčkávaní na prijatie zástupcov na KV KSS z priestoru námestia v pokoji odišli. Uvedené skupiny v nedôstojnom vystupovaní na Námestí SNP pokračovali najmä po odchode študentov a učiteľov PdF. Študenti v internáte v ten večer na zhromaždení v ŠD, za prítomnosti tajomníkov KV KSS, sami odsúdili to, čo ich vystúpenie u verejnosti dehonestovalo.⁶⁶ Napriek tomu bola celá akcia orgánmi KSS ostro odsúdená a ako potvrdil ďalší vývoj, mala pre Pedagogickú fakultu a najmä účastníkov zhromaždenia, nepríjemné dôsledky. Kritika, hoci neoprávnená, sa sypala najmä na vrub stránickej organizácie i vedenie fakulty. V období *normalizácie*, počnúc r. 1970, potom viacerí *odhalení* účastníci z radov študentov a najmä učiteľov niesli za účasť na *marcovej manifestácii*, označenej za *kontrarevolučnú akciu, pripravenú pravickou*, vážny, priamo osudový životný postih.

S demokratizačným procesom bola spojená aj snaha prejavovať úctu osobnostiam slovenských dejín, význam ktorých sa postfebruárový totalitný režim snažil vymazať z pamäti národa, menovite mládeže. Študenti Pedagogickej fakulty (ved-

⁶⁶ Pozri napr.: KACHNÍČ, P.: K politickému vývoju na PF v Banskej Bystrici v rokoch 1968-70. In: Na prelome času – zborník PF. Pedagogická fakulta Banská Bystrica. 1991, s. 9-10.

no s učiteľom – historikom P. Martuliakom) tak v dňoch 3. – 4. mája 1968 zorganizovali pamätný zájazd autobusom k mohyle M. R. Štefánika na Bradlo, pri ktorej sa mohli po rokoch opäť konať verejné celonárodné slávnosti na počesť tejto osobnosti.

Obrodný proces násilne ukončila okupácia Česko-Slovenska armádami 5 štátov Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968. Bol čas prázdnin, kedy študenti i učitelia PdF v Banskej Bystrici boli mimo školy. Napriek tomu zástupcovia učiteľov, ZO KSS i vedenia školy, prítomní v B. Bystrici, ešte v ten deň zorganizovali stretnutie, na ktorom o. i. prijali rozhodnutie vypracovať protestný list a zaslať ho na vedomie družobným školám v Maďarsku, NDR a v Moskve. Súčasne Československý rozhlas, štúdio Banská Bystrica (zásluhou M. Jurču) odvysielal výzvu v ruskom jazyku sovietskym vojakom (predniesli ju pracovníci PdF, v ruskom jazyku V. Hlôška a v ukrajinskom Sergej Makara). Odpor voči okupácii prejavili učitelia a zamestnanci PdF tiež v rezolúcii, adresovanej ÚV KSČ, na stretnutí 14. 10. 1968.⁶⁷

Študenti PdF vyjadrovali svoje protesty proti okupácii a nastupujúcej neslobode hlavne na stránkach svojho ilegálne vydávaného časopisu ADAB s demokratickým a protitotalitným obsahom. Po jeho zastavení začal študentský parlament vydávať ďalší časopis NEOFÓRUM.⁶⁸ K protestným akciám študentov patrí napr. *fakľový pochod* od ŠD na Námestie SNP pri 50. výročí vzniku ČSR 28. 10. 1968, kde v ich mene prehovoril predseda Akademického senátu J. Fekete. K celoštátnemu štrajku študentov za odchod okupačných vojsk, za slobodu tlače a proti tzv. normalizácii sa študenti fakulty spontánne pripojili 20. novembra 1968. Na pohrebe pražského študenta Jana Palacha, ktorý sa v januári 1969 upálil na znak protestu proti okupácii a násiliu, sa zúčastnilo (vedno s učiteľom, V. Baranom) 60 študentov z PdF. Viac ako rok dokázali študenti verejne obhajovať demokraciu, slobodu, študentské i všeľudské práva, a to aj v podmienkach okupácie a začínajúcej sa neslobody.

Stranícke orgány, najmä okresný a krajský výbor KSS, označili Pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici za jedno z hlavných centier *kontrarevolúcie* a za *semeno antikomunizmu a antisovietizmu*. Základnú organizáciu KSS na Pedagogickej fakulte, ako jednu z troch ZO KSS v Banskej Bystrici, v rámci tzv. *očisty a konsolidácie pomerov v strane a spoločnosti*, rozpustili. Pri straníckych previerkach roku 1970 bolo vylúčených 17 a členstvo v strane zrušili 29 učiteľom a pracovníkom fakulty. Pre väčšinu z nich to znamenalo vážny pracovno-spoločenský postih, spojený nielen so stratou funkcie, ale i zamestnania.

Dňa 30. septembra 1970 bol odvolaný z funkcie dekana J. Albery, z funkcie prodekanov J. Lietava a P. Kachnič. Súčasne odvolali z funkcie väčšinu vedúcich katedier.⁶⁹ Od 1. októbra 1970 bol za dekana fakulty vymenovaný Ján Matejčík, vo

⁶⁷ Bližšie o tom i ďalších formách protestu učiteľov PdF proti okupácii: KACHNIČ, P.: *K POLITICKÉMU*.... s. 12 – 13.

⁶⁸ Redakčnú radu viedol P. Kohút, jej ďalšími členmi boli Dušan Kyzek, Ľubica Herrmanová, Dušan Míkolaj, Ján Beňovský, Peter Mišák, grafickú úpravu zabezpečoval Ján Belko.

⁶⁹ V. Hlôška, J. Mikleš, M. Klein, E. Štolc, F. Klimáček, J. Krňan.

funkciách prodekanov ponechali J. Kosíra a V. Motošku,⁷⁰ za nových prodekanov boli vymenovaní Benjamín Očenáš a Ján Kováčik (predseda obnovenej ZO KSS).

Vylúčením z KSS boli spoločensky degradované a existenčne ohrozené viac ako dve desiatky pracovníkov. V prvom rade im bola odňatá možnosť odbornovo-vedeckého rastu či kvalifikačného postupu.⁷¹ Potom nastalo prepúšťanie z pracoviska. Prví z postihnutých, označení za hlavných nositeľov *pravicového oportunizmu*, museli fakultu opustiť do konca roka 1971. Išlo o vylúčených zo strany (P. Kachnič, V. Hlôška, Š. Pukner,), ale dokonca aj nestraníkov (Š. Koska). Tí z radu postihnutých, ktorých ešte na škole ponechali, mohli byť dočasne zamestnaní mimo vyučovacieho procesu, bez perspektívy osobného, odborného rastu a ohodnotenia.

V súvislosti s nástupom obdobia *konsolidácie* tak stratil na určitý čas svoju pôvodnú koncepciu a poslanie tiež Ústav regionálneho výskumu. Nielen že podľa nových nariadení pokynov MŠ SR nastala prísna koordinácia vedecko-výskumnej činnosti, čím sa mal „vylúčiť nežiaduci subjektivizmus a voluntarizmus“, t. j. marxisticko-leninsky orientovaná ideológia doby zamedzila slobodu bádania jednak po tematickej stránke, a tiež aj z teoreticko-metodologického aspektu. Okrem toho ústav, v čase začiatkov *normalizácie* na PdF plnil ešte funkciu sťaby dočasného *odkladacieho* pracoviska pre režim nepohodlných zamestnancov. Ako uvádza vo svojich spomienkach dočasný pracovník ÚRV, J. Alberty: „Dekanstvo ho obsadzovalo ľuďmi, ktorých sa chystalo „upratať“, okrem mňa takými ľuďmi na ústave boli napr. prof. Ján Mikleš, a Stanislav Ondrejka“⁷²....(z Katedry M-L, pozn. P. M.). K nim patril tiež i historik M. Štilla. Títo pracovníci mali počas dočasného zotrvania na ústave zákaz publikovania a napokon, pod politickým nátlakom, museli všetci vysokoškolskú pôdu nadobro opustiť a hľadať si zamestnanie v iných sektoroch. Nútený odchod viacerých, režimu nepohodlných jednotlivcov z pracoviska, pokračoval v roku 1972. Podstatná časť z nich, vrátane bývalého dekana fakulty J. Albertyho, dostala výpoveď a musela školu opustiť v 1. polovici nasledujúceho roku. Do konca roka 1973 bolo v rámci tzv. „konsolidačného procesu“ z pracoviska protiprávne prepustených dvadsať osôb.

Väčšina z týchto ľudí, označených reprezentantmi režimu za „strane a socialistickej spoločnosti škodlivých nositeľov pravicového oportunizmu“, mala vážne problémy nájsť si primerané zamestnanie, zodpovedajúce vzdelaniu či odbornej kvalifikácii. Nejednen z nich bol nútený prijať podradnú, nízko platenú prácu, a to i priamo fyzického charakteru alebo ísť (spravidla) na predčasný dôchodok. Spoločenskú degradovanosť a s ňou spojené krivdy, často vážne pociťovali aj životní partneri a neraz i deti postihnutých. Žiaden z nich sa nedokázal dovolať spravodli-

⁷⁰ Proti ponechaniu V. Motošku vo funkcii prodekana mal výhrady výbor ZO KSS a žiadal jeho odvolanie najneskôr do júla 1971, čo sa aj uskutočnilo.

⁷¹ Napriek splneniu podmienok bolo zastavené menovanie J. Albertyho za profesora, V. Hlôšku za docenta, možnosť obhajoby kandidátskej dizertácie bola odňatá S. Makaroví, B. Kovalovej a P. Kachničovi.

⁷² ALBERTY, J.: Historik v prúde času....s. 197.

vosti proti bezpráviu ani u súdnych orgánov, ktoré stáli na strane zamestnávateľa, za ktorým stála politická moc. Vo viacerých prípadoch boli postihnutí aj študenti fakulty, časť už ako jej absolventi na príslušných pracoviskách.⁷³ Úsilie a tendenciu viacerých pracovníkov inštitúcie, budovať fakultu ako demokratickú, plnohodnotnú vysokú školu, schopnú **premeny na univerzitu**, označili politické orgány za negatívne a škodlivé.

V rámci *konsolidačného procesu* boli v marci 1970 zrušené katedry marxizmu-leninizmu na vysokých školách, údajne kvôli *zahniedzdeniu sa pravicového oportunizmu* na týchto pracoviskách, čo zrejme pre katedru na PdF v Banskej Bystrici platilo osobitne. Pre výučbu jednotlivých disciplín M-L, povinných pre všetkých študentov, sa zriadili *ústavy marxizmu-leninizmu* (Ú M-L), ktoré podliehali kádrovej nomenklatúre krajských výborov KSS. Na PdF v B. Bystrici takéto pracovisko nezriadili, ale výučbu uvedených predmetov začal organizačne zabezpečovať novovytvorený Ú M-L VŠLD vo Zvolene, kde bolo i jeho sídlo. Riaditeľom tohto pracoviska pre obidve vysoké školy sa stal pracovník bývalej katedry M-L VŠLD, Emil Lalík.

Obdobie „*konsolidačného procesu*“ nebolo príliš naklonené ani rozvoju základného zdroja literatúry pre študentov a učiteľov, **Knižnice PdF**. Na základe pokynov vyšších riadiacich orgánov sa začiatkom 70. rokov uskutočnila obsahová preverka knižničného fondu. Početné tituly publikácií, ktoré boli na zozname *zakázaných autorov*, boli z aktuálneho fondu vyčlenené a odsunuté do depozitára. Z čitateľských katalógov boli vybraté katalogizačné záznamy o týchto knihách. Personálny postih neobišiel ani toto zariadenie. Koncom roka 1971 bola z funkcie riaditeľky odvolaná viacročná vedúca pracovníčka s odborným vysokoškolským vzdelaním Oľga Knietlová. Riaditeľský post síce zaujala tiež pracovníčka s vysokoškolským knihovníckym vzdelaním (Viera Šimková), ale bez odbornej knižničnej praxe a skúseností z riadenia. V júli 1973 musela O. Knietlová pracovisko opustiť úplne, čo prispelo najmä k útlmu bibliografickej činnosti.

3. 2 Pedagogická fakulta v období sedemdesiatych – osemdesiatych rokov

Nútený odchod viacerých kvalifikovaných a perspektívnych vedecko-pedagogických pracovníkov (1 profesor, 4 docenti a 6 kandidátov vied, viaceri tiež pred ďalším vedecko-pedagogickým postupom) vážne narušil a podlomil nielen medziľudské vzťahy na škole, ale najmä odborno-kvalifikačnú štruktúru pracoviska.⁷⁴ Spôsobil tak výrazné škody nielen fakulte, ale i školstvu zo širšieho spo-

⁷³ Bližšie o tom pozri napr.: KACHNIČ, P. a kol.: *K politickému vývoju na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici v rokoch 1968 – 1970*. In: ALBERTY, J., ŠTILLA, M. a kol.: *Na prelome času - zborník rehabilitovaných učiteľov*. Pedagogická fakulta Banská Bystrica, 1991, s. 4 – 44.

⁷⁴ Hoci za ostatných 5 rokov (1969 – 1974) stav študentov PF podstatne vzrástol a tým sa zvýšil i počet pedagogických pracovníkov (zo 114 na 171) počet profesorov poklesol z 2 na

čenského aspektu, najmä čo do odbornej prípravy učiteľov v stredoslovenských podmienkach. Školu pritom bolo treba budovať a rozvíjať, aby mohla plniť svoje výchovno-vzdelávacie poslanie aj v tomto zložitom období. Súčasne sa žiada poznamenať, že zabezpečovanie pestrých a zložitých úloh, pred ktorými škola a jej vedenie, stáli v snahe, plniť základné funkcie zariadenia, nebolo v daných podmienkach upevňujúceho sa direktívneho režimu obdobia „normalizácie a konsolidácie politických a vnútrospoločenských pomerov“ jednoduchou a priamočiarou záležitosťou.

Vo vedení fakulty počas dekanskej funkcie Jána Matejčíka, do roku 1983, okrem menovaných, vo funkcii prodekanov fakulty, postupne vystriedali, Ján Salaj, Ľudovít Višňovský, Stanislav Ondrejka, Pavel Kršňák, Pavel Hraško a po ňom Jaroslav Starší, ktorého vo funkcii prodekana pre rozvoj v r. 1982 vystriedal Pavol Martuliak. Tajomníkom fakulty bol Jozef Tanečka. V roku 1983 post dekana fakulty opustil zo zdravotných dôvodov J. Matejčík a do tejto vo funkcii bol vymenovaný Ľudovít Višňovský. Vedno s ním vedenie PdF tvorili prodekan Pavel Kršňák, Stanislav Ondrejka, Mária Biloveská, Pavol Martuliak a fakultný tajomník J. Tanečka, ktorého v r. 1986 v tejto funkcii vystriedal Ladislav Longauer. Hlavný dôraz vedenie fakulty zameriavalo na skvalitňovanie výchovno-vzdelávacej práce učiteľov, na výchovu odborne i metodicky dobre pripravených absolventov, budúcich učiteľov jednotlivých predmetov pre 1. i 2. stupeň ZŠ.

Podľa vysokoškolskej reformy rokov 1972 - 1973 bola od septembra 1972 na Pedagogickej fakulte zavedená výučba predmetu *občianska náuka*. Vznikla katedra dejepisu a občianskej náuky, za vedúceho ktorej dol dosadený pracovník KV KSS Ladislav Lisko. O rok neskôr pribudol predmet *branná výchova*. Vznikla tak nová katedra, vedúcim ktorej sa stal Ján Švoňavec. Súčasne došlo k zrušeniu štúdia učiteľstva pre 1.–5. ročník v kombinácii s jedným predmetom pre r. 6. – 9. a tým tiež k oddeleniu štúdia pre 1. stupeň ZŠ, ako samostatného odboru.

Podstatné zmeny v organizácii štúdia na PdF priniesol dokumentu *Projekt česko-slovenskej výchovno-vzdelávacej sústavy*, prijatý MŠ SSR v júni 1976. Išlo o opatrenie, ktoré malo pozdvihnúť úroveň školy na vyšší stupeň, pretože sa pedagogické fakulty dostali na úroveň ostatných univerzitných fakúlt. A tak, počnúc AR 1977/1978, začala PdF v Banskej Bystrici pripravovať svojich študentov i pre vyučovanie na gymnáziách, stredných odborných školách, učňovských školách a odborných učilištiach s maturitou. Súčasne bola uvedeným rozhodnutím zavedená výučba nových predmetov, *Pedagogika detského a mládežníckeho hnutia* a tiež *Spoločensko-politická prax*. Ďalším štúdiom, v rámci doplnkového pedagogického alebo rozširujúceho štúdia, si mohli dovtedajší absolventi rozšíriť a doplniť svoju kvalifikáciu pre výučbu na školách 3. stupňa. Fakulta dostala tiež právo svojim absolventom, po vykonaní predpísaných rigorózných skúšok, udeľovať titul „doktor pedagogiky (PaedDr.)“

1, počet docentov vzrástol z 9 na 10 a počet učiteľov s CSc. sa počas tohto obdobia zvýšil len o dvoch, t. j. z 22 na 24!

Popri pozitívnych prínosoch *Projektu*, prijatím niektorých ďalších opatrení, fakulta súčasne zažila aj vážny, nepríjemný postih. Direktívnym a necitlivým zásahom došlo k výraznému okliešteniu škály predmetov, ktoré sa mohli na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici vyučovať. Bez ohľadu na potreby učiteľov príslušných predmetov a odbornú pripravenosť fakulty, Ministerstvo školstva SSR v Bratislave prijalo rozhodnutie, ktorým bola na pedagogických fakultách v rámci Slovenska pozastavená možnosť štúdia predmetov: história, geografia, chémia a cudzie jazyky, okrem ruského jazyka. Tieto sa mohli vyučovať len na filozofických alebo prírodovedných fakultách.

Tento necitlivý a zrejme nedostatočne uvážení zásah, menovite vo vzťahu k jedinej vysokoškolskej pedagogickej prípravke na strednom Slovensku, zasadil fakulte i celému rezortu vzdelávania, najmä v stredoslovenskom regióne, na viac rokov citeľný úder pod pás. Vedenie fakulty podalo proti uvedenému rozhodnutiu ostré odmietavé stanovisko v osobitnom liste, adresovanom Ministerstvu školstva SSR. Jedinou pozitívnou odpoveďou MŠ fakulte bol dodatočný súhlas s výučbou geografie. Výučba ostatných zrušených predmetov (história, chémia, anglický, francúzsky a nemecký jazyk) bola definitívne zastavená. Viaceré vážne problémy, ktoré uvedené opatrenia priniesli, vedenie fakulty napokon dokázalo vyriešiť, hoci za cenu toho, že sa časť pedagogických pracovníkov zrušených predmetov či katedrií, musela odborne prešpecifikovať, aby školu nemuseli opustiť.

V súlade so stanovenými podmienkami pre ďalší vývoj fakulta dokázala v krátkej dobe pripraviť novú koncepciu svojho rozvoja. Išlo o návrh na obsahovú a štrukturálnu prestavbu pedagogických fakúlt, ktorý akceptovali aj ďalšie vysoké školy s podobným zameraním. Menovite koncepciu štúdia učiteľstva pre 1. stupeň základnej školy, ktorú pripravila banskobystrická PdF, prijali a začali realizovať pedagogické fakulty v celom štáte ešte v školskom roku 1976/1977. Žiaľ, výučbu predmetov, ktoré Ministerstvo školstva nariadilo na fakulte zastaviť, sa napriek opakovaným snahám vedeniu fakulty, až do zmien po *Novembri 1989*, nepodarilo obnoviť.

Zatiaľ, čo v AR 1973/1974 bolo na škole 14 katedrií, počas AR 1977/1978 ich počet vzrástol na 17. Pribudli tri nové katedry, ktoré zabezpečovali výučbu novo zavedených odborov: Katedra spoločensko-politickej a pedagogickej praxe (vedúci L. Višňovský), Katedra didaktickej techniky (V. Oloch) a Katedra brannej výchovy (J. Švoňavec). Zároveň dobíjala výučba vo vyšších ročníkoch zrušených odborov, preto okrem troch uvedených, existovali ešte aj pôvodné katedry.⁷⁵ Vojenskú prípravu študentov naďalej viedli pracovníci Vojenskej katedry VŠLD Zvolen. Počet

⁷⁵ Išlo o nasledovné katedry (s menami vedúcich): slovenského jazyka a literatúry (Z. Kasáč), ruského jazyka a literatúry (M. Firc), germanistiky a romanistiky (B. Očenáš), dejepisu a občianskej výchovy (L. Lisko), pedagogiky (J. Kováčik), psychológie (J. Koday), matematiky (P. Kršňák), fyziky a základov techniky (S. Ondrejka), chémie (Š. Jágerská), geografie (J. Kosir), biológie a agrológie (J. Salaj), hudobnej výchovy (A. Melicher), výtvarnej výchovy (J. Jánoška), a telesnej výchovy (J. Starší),

katedier v nasledovných rokoch výraznejšie klesal, na čom malo svoj podiel aj zrušenie študijných odborov. Od AR 1982/1983 bolo na fakulte dvanásť katedier.⁷⁶

Výučbu predmetov *marxizmu-leninizmu*, povinnú pre všetkých študentov, zabezpečoval až do roku 1980 Ústav marxizmu-leninizmu (Ú M-L) VŠLD Zvolen, so svojimi piatimi oddeleniami. Jeho riaditeľom bol, od polovice 70. r. Emil Lubelec, tajomníkom pre pedagogickú prácu Vladislav Chaloupka. Samostatný Ústav M-L Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici bol zriadený v roku 1980. Tento potom zabezpečoval výučbu príslušných predmetov aj pre FESCR VŠE v Banskej Bystrici. Riaditeľom Ú M-L PdF bol do r. 1988 Anton Ružička, po jeho odchode Viliam Longauer. Tajomníkom ústavu bol Ján Lukáš Veverka.

Počet študujúcich na fakulte v období po zavedení nového systému vzdelávania z roku 1976 nezaznamenával podstatnejšie zmeny. V AR 1977/1978 dosahoval: v dennom štúdiu 1 312, v diaľkovom 1 742, v postgraduálnom 519, v doplnkovom pedagogickom a rozširujúcom štúdiu 296 študentov. O päť rokov neskôr, k 31. decembru 1982, študovalo v rámci denného štúdia 1269 a diaľkovo 617 študentov. Ďalších 85 bolo v postgraduálnom a 195 na doplnkovom pedagogickom štúdiu. Kvalifikáciu pre stredné školy si v tom čase získavalo ešte 164 absolventov pedagogických fakúlt, učiteľov odborných učilišť, v rámci štvorsemestrálneho nadstavbového štúdia.

Výraznejšie zmeny fakulta v týchto rokoch nezaznamenala ani v počte pracovníkov. Zatiaľ, čo v AR 1977/1978 na PdF pôsobilo 198 interných pedagogických pracovníkov, šesť na úseku vedy a výskumu a počet ostatných zamestnancov bol 178, v AR 1982/1983 to bolo 214 pedagogických, šesť vedeckých a 134 ostatných pracovníkov.

Aj napriek zložitostiam vývoja uplynulých rokov Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici (vrátane jej vysokoškolských predchodkýň), podľa štatistických údajov, len do 31. decembra 1982, vychovala a odborno-kvalifikačne pripravila 4872 absolventov denného štúdia, z toho 234 s kvalifikáciou pre stredné školy. K tomuto počtu možno prirátat ďalších 2307 absolventov diaľkového štúdia a 1544 absolventov doplnkového pedagogického štúdia. Okrem toho na škole ukončilo postgraduálne štúdium 1777 učiteľov a 142 absolventov si rozšírilo kvalifikáciu o tretí predmet. K uvedenému termínu na fakulte ukončilo štúdium tiež 114 výchovných poradcov.

Ku skvalitňovaniu práce školy prispievala starostlivosť vedenia fakulty o kvalifikačný rast pracovníkov. K 31. decembru 1973 bol zo 171 pedagogických pracovníkov Pedagogickej fakulty jeden profesor, jeden DrSc., 10 docentov, 142 OA, z toho 24 (doc. a OA) s vedeckou hodnosťou CSc., 15 asistentov a 2 lektori. K 31. 12. 1977 z 206 pedagogických a vedeckých pracovníkov boli traja profesori a 30 docentov, z toho dvaja s hodnosťou DrSc., 147 odborných asistentov, z toho 53 s hodnosťou CSc., 32 zapojených do externej aspirantúry a 13 asistentov. V prie-

⁷⁶ Boli to katedry: slovenského jazyka a literatúry ruského jazyka a literatúry, pedagogiky a psychológie, matematiky, fyziky a základov techniky, chémie, geografie a histórie, biológie, hudobnej výchovy, výtvarnej výchovy, brannej výchovy a telesnej výchovy.

behu 80. rokov kvalifikačný rast intenzívne pokračoval. Koncom roku 1983 dosiahol podiel učiteľov, ktorí získali hodnosť CSc. a DrSc. podiel 37,9 % na celkovej štruktúre pedagogických pracovníkov. K záveru roku 1989 sa tento podiel zvýšil na 52,1 %. Reálny počet profesorov a docentov sa zvýšil v uvedenom období z 36 na 51. Reálny stav odborných asistentov s hodnosťou CSc. vzrástol z 30 na 53.

V popredí pozornosti vedenia Pedagogickej fakulty boli sústavne otázky priestorového a materiálneho zabezpečenia výučby študentov, umiestnenia učiteľov a pracovníkov školy. Do polovice sedemdesiatych rokov sa fakulta definitívne vysťahovala z priestorov hlavnej budovy na Tajovského 10, ktorú získala vznikajúca Fakulta ekonomiky služieb a cestovného ruchu. Jej sídlom sa v roku 1976 definitívne stal nový komplexný moderný areál na Tajovského 40, s reprezentatívnou budovou školy, telovýchovným pavilónom a s dvoma komfortne vybavenými blokmi internátu, ktoré prevzali študenti do opatery. V tomto ŠD sa každý rok mohlo ubytovať 868 študentov. Celkové náklady študenta na stravu a ubytovanie nepresiahli mesačne 160 Kčs. Ako jedno z významných účelových zariadení PdF bola v areáli ŠD zriadená kuchyňa a priestranná jedáleň, ktoré slúžia svojmu účelu doposiaľ. Pokračovalo sa vo výstavbe objektov fakulty i v modernizácii podmienok pre vyučovanie, za ktorý úsek zodpovedal prodekan pre rozvoj, P. Martuliak. Bol napr. pripravený projekt vybavenia nových objektov školy počítačovou technikou. Napriek zložitým finančným a dodávateľským podmienkam bola dokončená výstavba športového areálu, vrátane jednoposchodovej budovy pre potreby telesnej výchovy, futbalového štadiónu a ihrísk pre ďalšie loptové hry. Vedľa objektov ŠD sa dobudoval areál dielni a garáží. Tento areál patril v uvedenom období medzi najmodernejšie nielen na Slovensku, ale aj v celom Československu. V roku 1986 sa započala a do konca roku 1989 bola ukončená hrubá stavba objektov 1000 lôžkového internátu v priestoroch fakulty, pod cestou (Tajovského, 51). Začalo sa tiež s výstavbou Výcvikovo-rekreačného zariadenia PdF v Liptovskom Trnenci.

V roku 1977 sa podarilo vybudovať ďalšie účelové zariadenie, **Výpočtové stredisko** PF, ktoré zabezpečovalo služby nastupujúcej výpočtovej techniky v celom komplexe pre všetky zložky fakulty, vrátane racionalizácie riadenia a správy. Od začiatku svojej činnosti bolo vybavené výpočtovým systémom tretej generácie EC 1010 a operačným systémom s priradením času. Poradensko-konzultačná a analyticko-programátorská činnosť strediska priebežne skvalitňovala a zefektívňovala pedagogickú i vedecko-výskumnú aktivitu pracovníkov fakulty, osobitne pri riešení štátnych, rezortných či fakultných úloh. Okrem študentov a pracovníkov fakulty mohli displejovú učebňu využívať aj ďalšie organizácie rezortu školstva banskobystrickej spádovej oblasti. Vedúcim strediska bol Ján Zelem. Významnú úlohu v tejto oblasti plnilo tiež Študijno - informačné stredisko PdF.

S cieľom, bezodkladne uvádzať prostriedky výpočtovej techniky do života PF a koordinovať tento proces v spolupráci s Ústavom výpočtovej techniky VŠLD Zvolen sa v apríli roku 1977 vytvorila Komisia pre výpočtovú techniku PdF. Komisiu tvorili: prodekan pre rozvoj (P. Martuliak), vedúci Výpočtového strediska (Ján Zelem) a vedúci Katedry matematiky (Pavol Hanzel). Súčasne v tomto roku

prichádza z VÚT v Brne na Katedru matematiky PdF skúsený odborník pre počítačovú techniku docent Ján Kolenička. Aj vďaka jeho prítomnosti sa fakulte podarilo presadiť do učebných plánov od r. 1982 predmet *programovanie a počítače*, ktorý sa vyučoval v letnom semestri 4. ročníka (v rozsahu 4-2 h/t.) a v zimnom semestri 5. ročníka (v rozsahu 3-2 h/t.) v študijných kombináciách - matematika s fyzikou, chémiou, biológiou, geografiou, technikou. Obsahovou náplňou bolo naučiť študentov obsluhovať počítač, programovať v jazyku Basic (najmä jednoduché didaktické programy) a *lámať bariéru ostýchavosti študentov i učiteľov* v prístupe k počítaču.⁷⁷ Táto úloha pripadla Katedre matematiky, hlavne jej jedinému profesionálnemu pracovníkovi v odbore technická kybernetika, J. Koleničkovi, a časti pracovníkov Výpočtového strediska PdF. Relatívne v krátkom čase sa adaptovali i ďalší pracovníci katedier matematiky a fyziky, takže bolo možné podstatne rozšíriť časový rozsah prístupu k počítaču. Rôznymi formami a metódami prístupu, za výraznej aktivity študentov, sa uvedenému kolektívu pracovníkov podarilo docieľiť, že na jednotlivých katedrách vznikol istý stupeň *počítačová osвета* medzi učiteľmi i ostatnými pracovníkmi fakulty organizovaním školení, kurzov, prednášok a konzultácií. Výpočtové stredisko fakulty bolo nútené zvýšiť intenzitu svojej práce a prechádzalo na riešenie problémov *automatizovaného systému riadenia* (ASR). Katedra matematiky súčasne získavala argument, ktorý jej umožnil otvoriť v roku 1987 prvú študijnú kombináciu *matematika - výpočtová technika*. Prispel k tomu tiež v tom čase presadzovaný *program elektronizácie*. V r. 1986 sa začali budovať dve počítačové učebne so školskými počítačmi Didaktik Alfa, PMD-85, PP-01 a pre potreby učiteľov sa získali štyri počítače PP-06.

Výpočtové stredisko sa v tom čase transformovalo na **Centrum elektronizácie PdF**, ktoré okrem úloh v oblasti výpočtovej techniky, integrovalo do seba i oblasť ostatnej didaktickej techniky. Napriek tomu, že po odchode J. Zelema nastúpil do vedenia Centra neskúsený odborník v oblasti výpočtovej techniky (čo neskôr spôsobilo jeho zánik), podarilo sa stabilizovať a rozšíriť kolektív učiteľov vrátane kvalitných externých spolupracovníkov z Ústavu automatizácie a komunikácie (ďalej UAKOM) SAV v B. Bystrici), vďaka čomu sa táto fakultná inštitúcia zaradila medzi uznávané pracoviská, pripravujúce budúcich učiteľov výpočtovej techniky. Toto obdobie charakterizovala aj rozsiahla spolupráca na výskumných úlohách s Matematicko-fyzikálnou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, ako aj experimentálnymi gymnáziami a základnými školami, pri tvorbe didaktického softvéru, doškoloňovaní učiteľov, riaditeľov škôl a učilišť, školských správ, na celom Slovensku. Celková táto aktivita nakoniec zožala svoje ovocie tým, že Vedenie PdF mohlo pristúpiť 1. septembra 1989 k zriadeniu **Katedry počítačov**. Vedúcim sa stal Ján Kolenička, tajomníkom katedry Michal Garai. Pracovníci boli dislokovaní na katedre matematiky v centrálnej budove PF. Vlastné priestory na prvom poschodí (č. 126 až 133) v ktorých katedra počítačov sídli doteraz, získala až v októbri 1990, po K SJ a L.

⁷⁷ Pozri: KOLENIČKA, J.: Kronika Katedry informatiky...

Od polovice 70. rokov sa začal, svojou vedecko-výskumnou, publikačnou i organizačnou aktivitou systematickejšie prezentovať **Ústav pre regionálny výskum PdF**. Od r. 1977 sa stal riaditeľom ústavu Zdenko Ambros. Vedeckou sekretárkou ústavu bola v tom čase dlhšiu dobu Jaroslava Michalová. ÚRV mal dve oddelenia. *Spoločenskovedné*, ktorého vedúcim bol do roku 1986 Karol Fremal. Vedúcou druhého, *prírodovedného oddelenia*, bola Ľubica Téglášiová – Babicová a potom Štefan Vincenc. O vzostupnej aktivite činnosti ÚRV svedčia niektoré publikované monografie a vedecké štúdie, osobitnou mierou najmä tiež *Spravodaj*, ktorý začal ÚRV pravidelne vydávať vo februári 1977. Ústav vydával aj svoj samostatný zborník, zostavovaný z rôznorodých príspevkov spoločenskovedného a prírodovedného charakteru, aj keď absentovalo monotematické zameranie. Do r. 1989 vyšlo 9 čísiel Zborníka ÚRV, v ostatných rokoch sa už tematicky členili na spoločenskovednú a prírodovednú sekciu. Pracovníci Ústavu regionálneho výskumu vyriešili desiatky *fakultných, rezortných a štátnych* vedeckovýskumných úloh.

Od 1. októbra 1974 Pedagogická fakulta zabezpečovala **jazykovú a odbornú prípravu zahraničných študentov VŠ** v dvoch strediskách v **Senci a Herľanoch**. V priebehu 70. a 80. rokov sa stredisko v Senci orientovalo na prípravu zahraničných študentov pre vysokoškolské štúdium na slovenských vysokých školách humanitnej orientácie, v Herľanoch prevažne pre štúdium technických smerov. V nich sa každoročne pripravovalo cca 150 študentov z *rozvojových krajín* a okolo 100 študentov zo štátov *socialistickej sústavy* a s nimi pravidelne tiež 10 - 15 vedeckých ašpirantov z týchto krajín.

V projekte novovybudovaného areálu na Tajovského 40, žiaľ, neboli primerane zohľadnené priestory pre činnosť a rozvoj **Knižnice PF**, najmä vo vzťahu k umiestneniu knižničného fondu. Priestory pre svoj ďalší chod a rozvoj, hoci bez požadovaného štandardu, najmä tepelného režimu, získala až dodatočnou stavebnou úpravou časti priestrannej chodby na prízemí budovy. Do nich sa presťahovala až v roku 1975. Po etablovaní sa mohla knižnica opäť vrátiť k predošlým odborným aktivitám. V roku 1976 začala vydávať periodikum *Prírastky nových kníh*, ktoré sa rozmnožovalo na liehovom prístroji. Pristúpilo sa tiež k budovaniu bibliografickej kartotéky. Po odchode V. Šimkovej sa novou riaditeľkou knižnice v roku 1977 stala Edita Hillová. S jej príchodom sú spojené prvé pokusy o automatizáciu knižničných procesov katalogizovaním prírastkov fondu na dierne pásky, v spolupráci s VS VŠLD Zvolen.⁷⁸

⁷⁸ Náklady na nákup informačných dokumentov v 70. rokoch boli dosť stabilizované. Pohybovali sa niečo nad sto tisíc. Iba v rokoch 1973 a 1974 klesli mierne nad 60 tisíc.

Tabuľka 3

Vývoj stavu knižného fondu a výpožičiek Knižnice PF v 70. rokoch

Rok	Prírastky kn. fondu	Stav kniž. fondu	Náklady v Kčs	Odb. čas. t/ex.	Výpožičky
1970	4 582	92 440	137 180	544/555	81 913
1971	4 550	96 990		493/510	83 850
1972	4 460	101 450	124 710	445/651	85 819
1973	3 810	105 260	64 992	448/651	64 676
1974	2 521	107 781	61 030	460/651	54 749
1975	2 820	110 601			
1976	4 040	114 641	146 414	414/601	63 199
1977	3 750	118 391	143 136	402/646	56 125
1978	4 172	122 563	166 066	401/645	70 272
1979	5 596	128 159	161 710	397/641	50 012

Bibliografia knižných prác učiteľov PF, ktorú spracovali pracovníčky knižnice, publikovaná v roku 1979 obsahovala: 75 titulov odborných a populáronovedeckých publikácií, 71 titulov učebníc a metodických príručiek, 25 docentských habilitačných prác a 46 titulov kandidátskych dizertačných prác. Po odchode E. Hillovej v septembri 1979 bola na post riaditeľky knižnice prijatá Helena Pažurová, s viacročnou odbornou praxou v dvoch vedeckých knižniciach. Aj vďaka tomu sa pokúsila priblížiť úroveň a činnosť vysokoškolskej knižnice k odborným parametrom pracoviska vedeckého charakteru.

Vedenie PF v tom čase prijalo základné dokumenty, ktoré upravili postavenie knižnice, konkretizovali jej úlohy a posilnili právomoc jej vedenia.⁷⁹ Riaditeľka knižnice ako vedúca účelového zariadenia, sa stala členkou kolégia dekana a za svoju činnosť zodpovedala priamo dekanovi. Metodicky knižnicu usmerňoval prodekan pre vedu, S. Ondrejka. Vďaka uvedeným opatreniam a priaznivým podmienkam knižnica prešla v 80. rokoch dynamickým rozvojom v profilovaní informačného fondu, v odborných činnostiach, v modernizácii technologických procesov, v organizácii práce, personálnom doplnení a materiálnom vybavení. Už v roku

⁷⁹ Katalógizácia informačných dokumentov Knižnice PF bola rozšírená o predmetové hesla a znaky Medzinárodného desatinného triedenia. Začal sa budovať predmetový katalóg, služobný revízný katalóg a bolo obnovené budovanie systematického katalógu. V roku 1980 sa uskutočnila v poradí prvá celoplošná revízia knižničného fondu ústrednej knižnice. Pokračovalo sa v revízii fondu v čiastkových knižniciach na jednotlivých katedrách. V prvej polovici 80. rokov bola knižnica vybavená novým zariadením.

1984 mala knižnica v prepočte 9,3 pracovníka, z ktorých šesť malo vysokoškolské vzdelanie. Zvýšili sa finančné zdroje na nákup informačných dokumentov. Do projektu pripravovanej výstavby 1000 lôžkového internátu bola zahrnutá aj výstavba priestorov pre knižnicu, čo sa realizovalo po rokoch, v nových podmienkach.

Nové úlohy, ktoré pre ďalší vývoj fakulty a tým aj knižnice, priniesol November 1989, od začiatku februára 1990 už zabezpečovala nová riaditeľka, absolventka PdF Danica Hullová. Snažila sa udržať dosiahnutý odborný štandard činnosti zariadenia. Využila obdobie zníženého prísunu novej literatúry na rozbehnutie procesov automatizácie knižničných činností. Zabezpečila kúpu moderného integrovaného knižničného systému domácej proveniencie LIBRIS. V roku 1992 sa začalo s jeho implementáciou. Do prevádzky sa uviedol modul akvizície a modul katalogizácie. V roku 1990 knižnica uskutočnila vyradovanie literatúry. Z fondu bolo vyradených vyše 20 tisíc knižničných jednotiek.

Záujmová mimoškolská umelecká činnosť študentov PdF sa od začiatku sedemdesiatych rokov systematicky prezentovala predovšetkým aktivitami Vysokoškolského umeleckého folklórneho súboru MLADOSŤ, ktorý nadviazal na činnosť umeleckých telies Budúcnosť a Pedagóg. Ustanovujúca schôdza **súboru Mladosť** bola dňa **12. októbra 1971**. Umeleckým vedúcom súboru bol Eduard Gábor, organizačnou vedúcou Zlatica Rybáriková a dokumentátorkou Eva Michalová. Základ súboru pri jeho zrode tvorili štyri zložky s umeleckými vedúcimi: spevácky zbor (Tibor Sedlický, organizačná vedúca S. Janíčková), orchester a ľudová hudba (V. Gajdoš), tanečný súbor (B. Kovalová) a malá vokálna skupina (Jozef Pantlík).

Tanečnú zložku súboru, až do odchodu z pracoviska v roku 1973, naďalej viedla zakladateľka tohto umeleckého telesa, Božena Kovalová.⁸⁰ Po jej nútenom odchode túto činnosť prevzala pracovníčka Katedry hudobnej výchovy (K HV), bývalá členka tanečnej skupiny, Eleonóra Baranová. V roku 1985 začal súbor pracovať pod organizačným vedením Jána Katreniaka. Choreografii programu, osobitne ľudového tanca, sa pár rokov venovali Marián Čupka a Mária Kočišová - Palasthyová. V roku 1990 J. Katreniaka vystriedal vo funkcii Roman Ruttkay a o rok neskôr sa stala organizačnou vedúcou súboru Elvira Trunečková. Súčasne sa, po dočasnom odchode, do súboru vrátil Marián Čupka, ktorý potom dlhšie obdobie pôsobil ako umelecký vedúci. S jeho choreografiou súbor získal viacero ocenení, napr. r. 1992 titul *Laureát Akademickej Nitry*.

Členmi **zložky Ľudovej hudby**, ktorá pôvodne účinkovala pod vedením E. Gábora, boli spravidla študenti hudobnej výchovy, z radov ktorých sa neskôr viacerí stali známymi umeleckými osobnosťami, jednak potom ako učitelia K HV, či ako majstri hudobného umenia v jednotlivých kultúrno umeleckých telesách.⁸¹ V rokoch 1965 - 1978 skupinu ľudovej hudby viedol Vladimír Gajdoš. Ďalším jej ume-

⁸⁰ Časť tanečného vystúpenia pripravil tiež P. Martuliak.

⁸¹ Napr. Ondrej Molota, Alexander Ugler, Cyril Pleško, Juraj Dubovec, Rudolf Veselovský, Ján Uhorský, Miroslav a Ondrej Baranovci i ďalší.

leckým vedúcim bol A. Melicher, po ňom V. Juráš. Od roku 1984 táto umelecká zložka pokračovala pod vedením Igora Gašpara.

Ďalšia zložka súboru, miešaný **spevácky zbor MLADOSŤ**, ktorého dirigentom bol Tibor Sedlický, vznikol už v AR 1969/1970, popri pôsobení dievčenského speváckeho zboru Pedagóg. Ako nové spevácke teleso sa zapojil hneď do súťaže umeleckej tvorivosti vysokoškolákov v Nitre a v Trnave, spoluúčinkoval s Krajským symfonickým orchestrom, v spolupráci s Československým rozhlasom, štúdio Banská Bystrica.

Od roku 1977 sa miešaný spevácky zbor stal ženským speváckym telesom. Záslužná bola v tomto období najmä organizačná práca S. Janíčkovcej a v klavírnej korepetícii Igora Tvrdóna. Prvý výraznejší zahraničný úspech tento zbor zaznamenal na medzinárodnej súťaži v Egri v roku 1978, kde sa umiestnil v *zlatom pásme* a o rok neskôr sa úspešne prezentoval na medzinárodnom festivale „Studenttage“ v nemeckom Erfurte. V r. 1979 na post dirigenta nastupuje Milan Pazúrik. Pod jeho vedením začal zbor plniť aj úlohy samostatného umeleckého telesa. Ešte v tom istom roku účinkoval v televíznom programe „Môj domov.“ Kvalitným umeleckým prejavom zbor školu roky dôstojne reprezentoval doma i v zahraničí.⁸² Do roku 1985 siaha vznik akademického festivalu vysokoškolákov s medzinárodnou účasťou, **Akademická Banská Bystrica** (A BB). Počas jej jednotlivých ročníkov sa zbor umiestňoval na popredných miestach, pričom v roku 1987 získal vo vlastnej kategórii prvé miesto a stal sa laureátom A BB. Opakovaná kvalitná účasť zboru na tomto podujatí vyústila v roku 1986 k udeleniu *Čestného uznania* a v roku 1988 k získaniu *Ceny Slovenského hudobného fondu za najlepšiu interpretáciu slovenskej zborovej tvorby*.

Dievčenská spevácka skupina začala svoju činnosť pod vedením Jozefa Pantlíka. Pôvodne vystupovala ako malá vokálna skupina, ktorá vypomáhala spevom tanečníkom pri tanci. Neskôr vystupovali aj so svojimi sólovými číslami. Spievali hlavne piesne z oblasti Horehronia a Podpoľania. Neskôr pod vedením Dagmar Michalkovej repertoár rozšírili aj o piesne z iných regiónov Slovenska. V ďalších rokoch sa vo vedení zložky vystriedali Kamila Ulmanová, Ingrid Zibrínová, Denisa Zambojová, Ľubica Horňáčeková.

V roku 1985 pribudla do súboru Mladosť **Mužská spevácka skupina**, založená z iniciatívy študentov, osobitne Teodora Duchoviča. Prvé roky pracovala pod vedením Jána Katreniaka, od AR 1989/1990 viedol túto zložku súboru spevák Rastislav Dudáš. Odchod tejto silnej a úspešnej generácie na dlhé roky prerušil činnosť mužskej speváckej skupiny.

Všetky uvedené umelecké zložky PF BB fakultu pravidelne dôstojne reprezentovali aj na medzinárodných folklórnych festivaloch **Akademický Zvolen a Akademická Nitra**, ktoré sa striedajú každým druhým rokom. Vďaka umeleckej kvali-

⁸² K úspešnej umeleckej aktivite ženského speváckeho zboru Mladosť v 80. a zač. 90. rokov v zahraničí, patria vystúpenia v štátoch: Rumunsko - Buzau, Constanca (1982), Maďarsko - Eger (1983 a 1986), NDR - Erfurt (1984), Bulharsko - Blagojevgrad (1987), Poľsko - Bydgoszcz (1988), ZSSR - Kyjev, Bohuslav (1989), Belgicko - Neerpelt (1990), Francúzsko - Tours, Romili s. Sein (1990), V. Británia - Wales, Cardiff (1992).

te a aktívnej činnosti súbor Mladosť PdF v ďalších rokoch pravidelne získaval pozvania na zahraničné kultúrne vystúpenia (napr. v r. 1988 i 1989 Turecko, Istanbul, 1991 Holandsko, Odoorn, 1992 Portugalsko, Porto).

V roku 1985 vznikol na Pedagogickej fakulte Banská Bystrica Akademický miešaný spevácky zbor Jána Cikkera pod názvom *Pedagóg*, ktorý viedla dirigentka Marianna Kološtová. Od roku 1987 zbor, pod názvom *Cantica*, viedol jeho dirigent, Vojtech Didi.

Z aspektu výtvarnej výchovy či umeleckej tvorby **v oblasti výtvarného umenia** školu významne reprezentovala **Katedra výtvarnej výchovy (KVV)**. K významným akciám katedry patrí najmä 22 ročníkov celoštátnych prehliadok prác študentov katedier výtvarných výchov československých pedagogických fakúlt. V období rokov 1968 až 1990 bývali inštalované jednak vo vestibule fakulty, ako aj v Benického dome na banskobystrickom Námestí SNP č. 16. KVV PF bola v týchto odborných konfrontáciách zvlášť úspešnou, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že niektoré jej kolekcie si vyžiadali na reprízovanie na pedagogické fakulty do českých krajín.

Bohatú a tvorivú **umeleckú činnosť** v rámci Pedagogickej fakulty Banská Bystrica vyvíjala **Katedra slovenského jazyka a literatúry**. Zaslúžil sa o to najmä **krúžok recitátorov** alebo tiež **študentské divadlo KNAP**. Výchove recitátorov počas dlhých rokov venoval pozornosť J. Findra. Jeden z jeho zverencov Peter Vilhan bol viacnásobným víťazom Hviezdoslavovho Kubína, Akademického Prešova, Valašského Mezříčí. Neskôr sa recitátorom venovala B. Šimonová. Recitátori sa pravidelne umiestňovali na popredných miestach, hlavne spomenutých celoštátnych súťaží. **Študentské divadlo KNAP** bolo známe svojou umeleckou kvalitou a aktivitou najmä v priebehu osemdesiatich rokov. Pod vedením B. Šimonovej získalo nejedno ocenenie na domácich i medzinárodných súťažiach. Po roku 1989 jeho vedenie prevzali študenti Michal Šuster a Tomáš Milata. S úspechom ho viedli ďalšie dva roky, ale po ich odchode zo školy divadlo zaniklo. V priebehu existencie sa v ňom vystriedalo 84 študentov. Čo je však potešiteľné, že pre študentov, ktorí sa v uvedených aktivitách realizovali, bolo toto tvorivé obdobie ľudsky dôležité a veľa im dalo aj pre budúcnosť. Na jeho pôde získavali to, čo dnes tak intenzívne preferujú vzdelávacie programy EU, komunikačné a kooperatívne zručnosti.

Začiatkom sedemdesiatych rokov nastala osobitne priaznivá situácia na fakulte pre **rozvoj telovýchovy** a takmer **všetky druhy športov**. Výrazne k tomu prispelo ukončenie výstavby objektov v novom areáli Pedagogickej fakulty na Tajovského, 40. Vytvorili sa optimálne podmienky pre vyučovanie telesnej výchovy v rámci ktorých došlo k opätovnému zlúčeniu Katedry odbornej a Katedry základnej telesnej výchovy čím vznikol spoločný subjekt, **Katedra telesnej výchovy (K TV)** s tromi oddeleniami. Oddelenie odboru TV s vedúcim J. Starším, Oddelenie TV pre 1. stupeň ZŠ, s vedúcim B. Buckom a Oddelenie všeobecnej TV, vedúci bol Ján Lehotský.

Ako tréneri, učitelia katedry vchovali desiatky úspešných reprezentantov školy i republiky, ktorí dosiahli významné športové úspechy v jednotlivých športových disciplínach na rozličných podujatiach doma i za hranicami štátu, na európ-

skej i svetovej úrovni. Popri trénerskej a organizátorskej športovej činnosti na pracovisku je známa aktivita pracovníkov katedry najmä vo VŠTJ Slávia PF a ISKRA Smrečina B. Bystrica, ako aj vo funkciách trénerov reprezentačných družstiev v rámci Slovenska i Československa a tiež v zahraničí.

K prvým najvyšším oceneniam katedry a súčasne vysokej školy, patrí celoštátne uznanie za účasť a podstatný podiel na organizovaní vrcholového športového podujatia pod záštitou Pedagogickej fakulty Banská Bystrica, ktorým bola **7. československá univerziáda** koncom mája 1973. K ďalším podobným možno priradiť tiež ocenenia za účasť Katedry telesnej výchovy PF BB na príprave a organizácii **Akademických majstrovstiev Slovenska** v rokoch 1984 a 1992.

Vysokoškolská telovýchovná jednota (VŠTJ) Slávia Pedagogická fakulta Banská Bystrica je ďalšou organizáciou, ktorá fakultu počas celého obdobia svojej existencie úspešne reprezentovala na úseku telovýchovy a športu na významných domácich i medzinárodných podujatiach. O jej aktivite svedčí aj skutočnosť, že napr. už na sklonku 70. rokov (**1979**) v 9 oddieloch a odboroch združovala 366 členov, spravidla z radov študentov a zamestnancov PF. Z nich napr. *Oddiel ľahkej atletiky TJ Slávia PF* (Ľ. Dropčo, R. Rozim, L. Hála, Š. Dobák, E. Trunečková a i.) sa už v tom čase hrdil niekoľkými titulmi majstra Slovenska. Družstvo, člen 1. SNL od roku 1977, odchovalo napr. reprezentantku Československa, **Janu Čerchlanovú**.

Medzi špičkové družstvá v súťažiach SNL počas dlhých rokov patril *Basketbalový oddiel TJ Slávia PF*, od r. 1972 účastník I. ligy súťaže, v ktorej viac krát obsadil 1. miesto. Aj zásluhou kvalitných a obetavých trénerov⁸³ oddiel odchoval rad reprezentantiek Slovenska i Československa v najvyšších súťažiach doma i na medzinárodnom fóre (medzi prvými napr. Chmelíková, Jánošová, Koppová, Plavcová, Tichá, Golanová, Antalecová, Kukučková, neskôr tiež D. Huťková, A. Slosiarová, M. Gandžalová a ďalšie). Počas **OH 1988 Soul** napr. reprezentantky oddielu **Erika Dobrovičová – Burianová a Anna Janoštinová - Kotočová**, ako členky čsl. mužstva obsadili 8. miesto v športe *basketbal*. Na **Olympijských hrách 1992 v Barcelone**, v športovej hre *basketbal* obidve reprezentantky, v rámci mužstva Československa, obsadili 6. miesto.

Oddiel športovej gymnastiky začal so svojou úspešnou aktivitou v r. 1964 najmä vďaka obetavosti a talentu prvých trénerov a organizátorov (A. Bella, Oráč, Hruška, Fodor, Sejkora). V sezóne 1977/1978 po prvýkrát čestne obstáli v I. lige kategórie mužov, najmä vďaka výkonom pretekárov Rudolfa Babiaka a M. Laššáka, akademických reprezentantov ČSSR. Tu sa osobitne žiada sa uviesť vynikajúce umiestnenie **Jany Valachovej-Labákovvej** na **OH 1980 v Moskve**, ktorá v odvetví *športová gymnastika* získala 4. miesto v súťaži družstiev a 7. miesto v preskoku *ex aequo* (vedno s Evou Marečkovou). Podobne tiež reprezentant oddielu **Rudolf**

⁸³ K nim patrili napr. J. Starší, B. Bucko, M. Oklepek, J. Darida, Š. Fekiač, Š. Dušek, N. Dušeková, D. Hlasica, T. Vasiľko, M. Vasiľková, O. Vilner, S. Sloboda, S. Onuška, Ľ. Doušek, M. Gregora, M. Krnáč, Ľ. Sklienka, T. Klein.

Babiak získal na týchto OH v *športovej gymnastike* 6. miesto v súťaži družstiev a súčasne tiež 7. miesto na kruhoch.

K najstarším úspešným patril tiež *Oddiel džuda*. K prvým najúspešnejším patrili najmä pretekárky (ale aj vedúce oddielu), Marta Diková, Gregorová, Kulfasová, Merešová, Štubňová a Surovcová. Osobitne možno spomenúť zlatú medailu, ktorú získala Merešová na Univerziáde r. 1975. Reprezentant oddielu **Jaroslav Kríž** získal napr. na uvedených už **OH 1980 v Moskve** v odvetví *džudo* pekné 7. miesto v hmotnosti do 65 kg.

K úspešnému zviditeľňovaniu PF BB na hlavnom celosvetovom fóre v oblasti športovej aktivity v 2. polovici 80. rokov významne prispeli tiež študenti TV v ďalších športových disciplínach. Na **OH 1988 v Soule Jozef Pribilinec** v odbore *atletika* získal najvyššie ocenenie, keď v chôdzi na 20 km obsadil 1. miesto. Ondaľho potom v **ZOH 1988 Calgary, Alžbeta Havrančíková**, v behu na lyžiach obsadila 8. miesto v štafete. Súčasne tiež **Adrián Bireš**, v odvetví *zjazdové lyžovanie*, získal 8. miesto v alpskej kombinácii.

Podmienky pre nové, demokratické premeny v spoločnosti, osobitne na úseku výchovy a vzdelávania, priniesol *NOVEMBER 1989*. Prispel k zmene koncepcie vyučovania, k odstráneniu viacerých prežitých metód, vniesol nádyh slobody pre širšie študijné zameranie a tvorivú činnosť učiteľov i študentov. Na protestných akciách, dožadujúcich sa pádu totality a zavedenia demokratického pluralitného politického systému sa aktívne podieľali aj študenti Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Pridali sa k novej jednotnej mládežníckej organizácii Socialistický zväz mladých vysokoškolákov, vytvoriac jej vlastnú organizáciu v podmienkach fakulty. Nadviazali spoluprácu s jej ústredím. Z jej organizačnej štruktúry vznikol ešte koncom novembra 1989 štrajkový výbor (predstavitelia Miroslav Štefík, Daniel Vražda, Viliam Kačaliak), ktorý organizoval návrat k demokratickým tradíciám v podmienkach fakulty. Tak dochádza aj v podmienkach PdF k odstraňovaniu vplyvu vedúcej úlohy KSČ a postupne k zrušeniu tejto organizácie na fakulte, ako aj k zrušeniu jej nepriamo podriadenej mládežníckej organizácie, Socialistického zväzu mládeže a tým k celkovému odpolitizovaniu akademickej pôdy na fakulte.

V tomto zložitom období členovia vedenia PdF, napriek možnému osobnému riziku počas ešte jestvujúcej platnej totalitnej legislatívy, nechali otvorenú cestu demokratizačnému procesu v podmienkach ďalšieho vývoja vysokej školy. Na celofakultnom zhromaždení učiteľov a zamestnancov i študentov v aule PF, na konci novembra 1989, členovia vedenia fakulty (L. Višňovský, P. Martuliak, P. Kršňák, S. Ondrejka, M. Biloveská a L. Longauer) osobne predložili jednoznačný návrh na odstúpenie zo svojich funkcií z dôvodu, aby nestáli v ceste demokratizačnému procesu v podmienkach vysokej školy. Všetci prítomní na tomto zhromaždení návrh členov vedenia odmietli, vedeniu vyjadrili plnú dôveru a podporu, požiadali menovaných, aby ostali vo svojich funkciách do vyriešenia problému zvolenia nového vedenia fakulty na základe princípu demokracie a jeho potvrdenia nadriadeným orgánom. Minister školstva SSR v polovici decembra prijal odstúpenie dekana a tým dovtedajšie vedenie ukončilo svoju činnosť.

3. 3 Základné črty vývoja Pedagogickej fakulty Banská Bystrica v r. 1990 – 1992

Novo konštituovaný akademický senát (AS), ako revolučný, demokratický orgán, zložený z komory učiteľov i zamestnancov a z komory študentov školy, za predsedu ktorého bol zvolený Oto Tomeček, na svojom zasadnutí 19. decembra 1989 zvolil za dekana PF Jána Findru. V nasledujúci deň, 20. decembra, sa uskutočnila voľba prodekanov, ktorými sa stali Vladimír Baran, Ján Kolenička, Stanislav Ondrejka, Ivan Ružička.⁸⁴ Tajomníkom fakulty sa stal Igor Ďaďo. Vedenie fakulty mohlo pracovať v novej, demokratickej politickej a spoločenskej atmosfére. V priebehu mesiaca marec 1990 prebehli nové voľby dekana a vedenia PF členmi AS ktoré potvrdili dekana a ďalších uvedených členov vo funkciách.

Jedným z prvých významných opatrení nového vedenia fakulty, prerokovaných a schválených AS, bola rehabilitácia pracovníkov PdF, postihnutých politickými represiami v období na začiatku 70. rokov a možnosť návratu neoprávnene odstránených z fakulty. Boli prijaté nové významné reformy v systéme, obsahu a štruktúre štúdia. Išlo najmä o obnovenie výučby predmetov, zrušených MŠ v období sedemdesiatych rokov, ako dejepis, chémia a cudzích jazykov – anglický, francúzsky, nemecký. Zavedeniu výučby ostatných nových predmetov, ako filozofia a ďalšie spoločenské vedy, súčasne predchádzalo zrušenie Ústavu marxizmu-leninizmu a zároveň výučby disciplín marxizmu-leninizmu. Súčasne došlo k zrušeniu výučby povinnej všeobecnej telesnej výchovy, brannej výchovy a tiež niektorých uvedených predmetov, zaradených do výučby v 70. rokoch. Študentom zaničujúcich študijných kombinácií či predmetov umožnili zvoliť si ďalší nový predmet a jeho štúdium ukončiť v skrátenom termíne.

Na základe novoprijatých demokratických opatrení sa do vysokoškolského prostredia mohli vrátiť bývalí pracovníci Pedagogickej fakulty, ktorí museli školu opustiť v dôsledku represii obdobia *konsolidácie*. Išlo o jednotlivcov: J. Alberty, V. Hlôška, M. Jurčo, P. Kachnič, B. Kovalová, S. Makara, J. Mikleš, S. Ondrejka, Š. Prukner, M. Štilla, M. Štulrajter.

Vedenie fakulty v nových demokratickejších podmienkach venovalo primeranú pozornosť odborno-pedagogickému rastu pracovníkov. Ku koncu svojej subjektivity, pred začlenením do Univerzity Mateja Bela, v júni r. 1992, mala Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici 15 profesorov, 55 docentov, 118 kandidátov vied (CSc.), 4 doktorov vied (DrSc.) a 44 učiteľov bez vedeckých hodností (odborní asistenti a asistenti).

Významný prínos pre ďalší rozvoj fakulty a realizáciu reforiem, menovite z priestorového aspektu, predstavovali objekty zrušenej Krajskej politickej školy na Komenského ulici 20. Tým, že prešli do jej vlastníctva, PdF získala nové vhodné priestory pre výučbu, pre umiestnenie novovznikajúcich katedier, ako aj pre ubytovanie ďalšieho počtu študentov. Svoje miesto tu našli najmä obnovené kated-

⁸⁴ FINDRA, Ján: *Základné milníky na ceste za univerzitou*. UMB Banská Bystrica. 2007. 132 s. ISBN 978-80-8083-4500-0, s. 12.

ry: histórie, anglistiky-ameristiky, germanistiky-romanistiky. K nim dočasne pribudla tiež K JS-L.

V pôvodných objektoch PdF na Tajovského 40, naďalej sídlili katedry: matematiky, fyziky, chémie, geografie, technickej výchovy, informatiky, ruského jazyka, telesnej výchovy, hudobnej výchovy, výtvarnej výchovy, pedagogiky, psychológie, filozofických vied. Dôležitú funkciu začala postupne plniť dostavba niektorých nových objektov v priestoroch „tisíc lôžkového internátu“, Tajovského 51 (*pod cestou*). V r. 1991 bol dokončený a odovzdaný do užívania ako prvý, blok A, B, v ktorom našlo ubytovanie 238 študentov. Súčasne sa v týchto objektoch dobudovali tiež priestory pre Univerzitnú knižnicu, nové vyučovacie priestory a miestnosti pre jednotlivé katedry.

Novou vnútornou prestavbou prešlo aj vedecko-výskumné zariadenie, Ústav regionálneho výskumu PdF. Prijal tiež nový názov: **Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií** (ISKŠ). Jeho riaditeľom sa stal M. Štilla. Medzi výrazné pozitíva môžeme zaradiť najmä personálne budovanie pracoviska (tri systemizované miesta etnológov, 1 sociológ, 1 literárny historik) schopného realizovať systematický, integrovaný výskum zameraný prevažne na etnologickú a sociologickú problematiku. Výhody priniesla tiež grantová forma plánovania výskumných úloh, so zabezpečením publikačnej činnosti.

Vedenie Pedagogickej fakulty súčasne v relatívne krátkom čase oživilo ideu a úsilie založiť v meste univerzitu a tento cieľ čoskoro zaradilo medzi svoje prioritné úlohy. Ako túto snahu líči vo svojich spomienkach, na vrub nového vedenia PdF, jeden z prioritných zástancov a realizátor tejto myšlienky prof. Ján Findra, nám aspoň sčasti priblíži nasledovný citát z diela s výstižným názvom, v ktorom podrobne ilustruje celkový proces zrodu UMB: *„V tomto počiatkovom období úvah, rozhodovania i hľadania sme veľmi zodpovedne, citlivo i kriticky analyzovali, posudzovali a hodnotili všetky relevantné podmienky a predpoklady, ktoré mali opodstatňovať našu cestu za univerzitou. Takto sme si východiskovo vymedzovali a postupne precizovali kultúrno-historické a systémovo-funkčné podložie, v priestore ktorého sme uvažovali o organizačno-koncepčnom pôdoryse budúcej univerzity.“*⁸⁵ Ako o tom podrobnejšie uvádzame na inom mieste, Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici sa dňa 1. júla 1992 stala súčasťou novovytvorenej Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Celkom na záver tejto časti sa žiada podčiarknuť ešte skutočnosť, že Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici a jej predchodkyne, napriek niektorým uvedeným hektickým a pre značnú časť pracovníkov nepriaznivým obdobiam, ktorými musela prechádzať, ako platné a kvalifikované vysokoškolské učebné zariadenie, do svojho začlenenia do UMB vchovala vyše 15 tisíc kvalifikovaných učiteľov a kultúrno-osvetových pracovníkov. Z aspektu vlastného prínosu či postavenia sa zaradila medzi popredné spoločenské, pedagogické, vedecko-výskumné, kultúrne a športové vysokoškolské pracoviská v rámci Slovenska i celej súdobej Československej republiky.

⁸⁵ FINDRA, Ján: Základné milníky na ceste za univerzitou.....s. 12.

4. kapitola

Fakulta ekonomiky služieb a cestovného ruchu v Banskej Bystrici Vysokej školy ekonomickej Bratislava

Ekonomické vysoké školstvo začalo zapúšťať svoje korene v Banskej Bystrici v prvej polovici 60. rokov 20. storočia. Mesto Banská Bystrica, široká akademická obec, ale aj zástupcovia rozrastajúcich sa priemyselných podnikov mesta a stredoslovenského regiónu, sa v tom čase usilovali o zriadenie fakulty priemyslu. Vysoká škola ekonomická (VŠE) Bratislava založila v roku 1964 v Banskej Bystrici, podobne ako v Žiline, Poprade a v Košiciach, svoje *konzultačné stredisko*. Cieľom bolo zabezpečiť štúdium, externou formou, aj mimo sídla školy. Banskobystrické konzultačné stredisko VŠE malo sídlo v budove Strednej ekonomickej školy na ulici Obrancov mieru a bolo aktívne až do roku 1974. Vedúcim strediska pri jeho zriadení bol Ján Glos, administratívu zabezpečovala Anna Viazanická.

V dôsledku relatívneho rastu životnej úrovne obyvateľstva, ktorý sa začal výraznejšie prejavovať najmä v 60. rokoch 20. storočia, sa začal intenzívnejšie rozvíjať systém rekreácie a cestovného ruchu. Sprevádzala ho výstavba hotelov a rekreačných zariadení, ale aj budovanie objektov individuálnej chatovej rekreácie. Na tento všeobecný trend rozvoja rekreačných služieb a turistického cestovného ruchu, reagovali aj riadiace štátnopolitické orgány. Ich predstavitelia začali verejne proklamovať výzvy, v ktorých vyzývali menovite rezort školstva, venovať zvýšenú pozornosť príprave kvalifikovaných, vzdelaných odborníkov pre tento rezort. V ich obsahu akcentovala požiadavka, že je nevyhnutné prehĺbiť nielen stredoškolské, ale zriadiť tiež vysokoškolské štúdium cestovného ruchu.

Predmet *cestovný ruch*, ako súčasť odvetvovej ekonomiky, sa začal vyučovať na Vysokej škole ekonomickej (VŠE) v Bratislave už v roku 1954, a to v rámci štúdia vnútorného obchodu. V AR 1957/1958 sa vytvorilo študijné zameranie ekonomického charakteru pre odvetvie *verejné stravovanie a cestovný ruch* v rámci štúdia *vnútorného obchodu*, ktoré sa v AR 1959/1960 zmenilo na špecializáciu. Vedecká konferencia o postavení cestovného ruchu v národnom hospodárstve, v roku 1960, ktorú organizovala Katedra vnútorného obchodu, poukazovala nielen na ekonomické účinky cestovného ruchu, ale aj na nevyhnutnosť prehĺbenia štúdia cestovného ruchu na VŠE v Bratislave. Už v roku 1961 zástupcovia uvedenej katedry navrhovali vedeniu VŠE zriadenie samostatnej katedry, ktorá by zabezpečovala osobitný učebný plán vo všetkých formách štúdia. Na základe odporúčania Výboru pre cestovný ruch pri Slovenskej národnej rade a po vytvorení personálnych predpokladov, vedenie Fakulty odvetvových ekonomík VŠE v novembri 1963 prerokovalo a podporilo návrh na zriadenie Katedry ekonomiky cestovného ruchu a spoločného stravovania. Návrh na zriadenie katedry k 1. februáru 1964

postúpilo vedeckej rade VŠE, ktorá návrh schválila. Katedra od začiatku svojej existencie zabezpečovala pedagogický proces v študijnom zameraní *ekonomika cestovného ruchu a spoločného stravovania* v dennom štúdiu. V štúdiu popri zamestnaní pre tento odbor zároveň organizovala 6-semestrové kvalifikačné kurzy pre učiteľov stredných odborných škôl, postgraduálne štúdium, kurzy sprievodcov cestovného ruchu a tiež výchovu vedeckých aspirantov (doktorandov). S cieľom prehĺbenia vedecko-výskumnej činnosti v odbore sa pri katedre zriadilo výskumné pracovisko. Vďaka spolupráci s Vládnym výborom pre cestovný ruch, začal v roku 1968 vychádzať odborný periodický časopis, *Ekonomická revue cestovného ruchu*.

Vedenie VŠE v Bratislave napokon vyhovel opakovaným požiadavkám vedenia kraja i mesta Banská Bystrica ohľadom zabezpečenia vzdelávania študentov pre cestovný ruch a hotelierstvo a tak došlo začiatkom AR 1973-1974 k zriadeniu *Detašovaného pracoviska Obchodnej fakulty (DP OF) Bratislava, v Banskej Bystrici*.⁸⁶ K jeho vzniku došlo premiestnením Katedry ekonomiky cestovného ruchu a spoločného stravovania z Bratislavy, súčasťou ktorej sa stalo banskobystrické *konzultačné stredisko*. A tak sa mesto stalo sídlom v tej dobe zvlášť atraktívneho štúdia.

Z kmeňových pracovníkov Katedry cestovného ruchu a spoločného stravovania VŠE prešli z Bratislavy do Banskej Bystrice Emil Kopšo, Štefan Baxa a Marian Gúčík. Z poverenia Vedenia Obchodnej fakulty vypracovali *Projekt racionalizácie vysokoškolského štúdia ekonomiky cestovného ruchu a hotelierstva* (1973) a zároveň sa stali jeho realizátormi. Okrem nich začali na detašovanom pracovisku pôsobiť aj výskumní pracovníci Konrád Andrejko a Ladislav Malovecký. Administratívu pracoviska zabezpečovali Anna Viazanicová a Viktória Fusková.⁸⁷

Na pôde Katedry cestovného ruchu a spoločného stravovania sa utvárali obsahové, personálne i materiálne predpoklady pre vznik budúcej fakulty. Orgány kraja, okresu i mesta Banská Bystrica vytvárali primerané materiálne podmienky pre nové vysokoškolské pracovisko. V prvom roku Detašované pracovisko Obchodnej fakulty VŠE získalo priestory, v ktorých sídlilo a zabezpečovalo edukačný proces v dennom i externom štúdiu dočasne v novej budove Cestného investorského útvaru na ulici Obrancov mieru (dnes Skuteckého ulica 32).

K 1. októbru 1973 sa do 1. ročníka zapísalo 60 študentov denného štúdia a 30 študentov diaľkového štúdia. Pôvodný projekt predpokladal každoročne postupný prírastok len prvých študijných ročníkov. V skutočnosti už 5. novembra 1973 boli presunutí z Bratislavy do Banskej Bystrice študenti 2. ročníka denného štúdia a 16. februára 1974 aj študenti 3. ročníka denného štúdia. V AR 1974/1975 sa tak začali

⁸⁶ Mal to byť vklad Vysokej školy ekonomickej v Bratislave do pôvodne pripravovaného zriadenia *Univerzity SNP* v meste Banská Bystrica. Hlavným iniciátorom tejto myšlienky bol poslanec SNR za Stredoslovenský kraj a neskôr predseda Federálneho zhromaždenia ČSSR, profesor Dalibor Hanes, ktorý bol vedúcim Katedry práva na VŠE v Bratislave.

⁸⁷ Text návrhu na zriadenie detašovaného pracoviska Obchodnej fakulty Vysokej školy ekonomickej so sídlom v Banskej Bystrici, ktorá obsahuje zameranie inštitúcie a jej základné poslanie, pozri **Prílohu 5** v záverečnej časti.

vyučovať všetky ročníky denného a diaľkového štúdia. Vzhľadom na to pracovisku vyvstali mimoriadne zložité a náročné úlohy, a to nielen so zabezpečením vyučovacieho procesu, ale tiež s ubytovaním a stravovaním študentov. Dočasne sa vyučovalo na rôznych miestach, okrem časti upravenej budovy Pedagogickej fakulty, na Strednej priemyselnej škole spojovej, v zasadačej miestnosti Slovakoturu na Hronskom predmestí, v Spoločenskom dome Pozemných stavieb a p. Tento stav našťastie netrval dlho, lebo už v októbri 1974 sa mohlo DP OF VŠE natrvalo usídlieť a začať vyučovanie v dnešnej hlavnej budove EF na Tajovského ulici 10, pridelenej po Pedagogickej fakulte, ktorá sa presťahovala do nového areálu. Dokončením výstavby objektov ŠD PdF na Tajovského 40 došlo začiatkom AR 1976/1977 k premiestneniu študentov PdF z dvoch blokov ŠD na Triede SNP 53, ktoré boli definitívne pridelené VŠE. Študenti denného štúdia DP OF, rozptýlení po rôznych ubytovacích zariadeniach, sa tak mohli komplexne presťahovať do týchto novoupravených priestorov

Od začiatku existencie pracoviska sa na edukačnom procese, popri vlastných vyučujúcich podieľali učitelia bratislavských fakúlt VŠE a tiež Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Títo pracovníci zabezpečovali výučbu značnej časti disciplín spravidla dovtedy, kým sa nesformoval a kvalifikačne nevyrástol vlastný vedecko-pedagogický zbor. Najväčší personálny prírastok vlastných pracovníkov nastal v roku 1975. Konceptné zámery a činnosť DP OF v maximálnej miere zabezpečoval Emil Kopšo, vtedy vo funkcii prodekana OF VŠE.

Zameranie *cestovný ruch a spoločné stravovanie* sa na DP OF študovalo ako špecializácia v rámci odboru Ekonomika obchodu. Intenzívne sa pracovalo na zmene študijnej špecializácie na *študijný odbor*. Pôvodne sa predpokladalo zriadenie odboru cestovný ruch a hotelierstvo. Napokon bol r. 1975 zriadený širšie koncipovaný, nový študijný odbor, *Ekonomika služieb a cestovného ruchu*. Tým vznikli podmienky pre obohatenie obsahu vzdelávania a po vzniku fakulty aj profilu absolventa, ktorý zahŕňal prípravu absolventov pre celú sféru služieb.

Po štyroch rokoch príprav bola dňa 17. februára 1977 inaugurovaná nová, vtedy piata fakulta VŠE – **Fakulta ekonomiky služieb a cestovného ruchu** (FESCR). V čase svojho vzniku získala názov podľa študijného odboru a stala sa jedinou s takýmto profilom nielen vo vtedajšej česko-slovenskej federácii, ale aj v rámci celej Strednej a Východnej Európy. V roku získania svojej subjektivity mala fakulta 877 študentov v dennej a externej forme štúdia, 99 zamestnancov, z toho bolo 43 vedecko-pedagogických a 4 výskumných pracovníkov. Tvorilo ju 5 katedier, výskumné oddelenie, pobočku Ústrednej ekonomickej knižnice a ŠD na Triede SNP 53.

Prvým dekanom Fakulty ekonomiky služieb a cestovného ruchu VŠE sa stal docent a od roku 1978 profesor E. Kopšo, ktorý túto funkciu vykonával až do svojej predčasnej smrti v apríli 1989. Jeho ambíciou bolo vybudovanie kvalitnej vysokej školy. Robil to s veľkým zanietením, motivoval, presviedčal, odrážal útoky neprajníkov a pochybovačov, o ktorých, najmä v začiatkoch, *nebola núdza*, najmä na VŠE v Bratislave, ale i v meste Banská Bystrica.

Od roku 1977 sa štúdium odboru špecializovalo na ekonomiku služieb, ekonomiku cestovného ruchu a spoločného stravovania. Ku gestorským katedrám odboru patrila, okrem zakladajúcej Katedry ekonomiky cestovného ruchu a spoločného stravovania tiež Katedra ekonomiky služieb, ktorá vznikla v roku 1976. Existencia týchto katedier, ich vedeckovýskumné zameranie a edukačná činnosť vytvárali predpoklady pre prehĺbenie výchovy absolventov, vedeckovýskumnej činnosti a položili základy pre vznik ďalších odborov a pracovísk. Aktivita nových pracovníkov a spolupracovníkov fakulty bola obdivuhodná. Mali nielen snahu ďalej sa vzdelávať, ale zapájali sa aj do riešenia náročných projektov, aby mohli študentom sprostredkovať kvalifikované vedomosti s cieľom uplatnenia sa v praktickej činnosti.

Vedeckovýskumná činnosť fakulty sa profilovala v závislosti od potrieb formovania študijného odboru a špecializácií, skvalitňovania pedagogickej a vedeckej kapacity katedier, ako aj potrieb praxe. Pôvodne výskumné projekty fakultného významu prerástli do úloh štátneho ekonomického výskumu. Do konca 80. rokov sa pozornosť zameriavala na skúmanie miesta cestovného ruchu v spoločnosti, úlohe spoločného stravovania vo výžive obyvateľstva, účasti obyvateľstva v cestovnom ruchu a zotavovaní sa, so zreteľom na geroprofylaxiu. V službách sa venovala pozornosť riešeniu metodických otázok rozvoja služieb obyvateľstvu, riadeniu služieb v územných celkoch a jeho zdokonaľovaniu. Okrem toho sa riešili početné projekty pre potreby hospodárskej praxe, najmä koncepcie rozvoja a riadenia služieb a cestovného ruchu v mestách a regiónoch. V podmienkach VŠE sa intenzívne rozvíjala vedecká a odborná činnosť študentov a ich zapájanie sa do výskumnej činnosti fakulty.

V roku 1986 sa na Katedre ekonomiky služieb vytvorili dve oddelenia, a to Oddelenie miestneho hospodárstva a výrobného družstevníctva a Oddelenie nevýrobnej sféry a sociálneho rozvoja. Zodpovedalo to vtedajšej klasifikácii služieb na platené a neplatené. To sa prejavilo aj v štruktúre personálneho obsadenia, v rozvíjaní kvalifikačnej štruktúry, vo vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti. V roku 1988 bol zriadený nový študijný odbor Ekonomika nevýrobnej sféry a sociálneho rozvoja. To vyvolalo potrebu ďalšej obsahovej a organizačnej prestavby štúdia. K 1. októbru 1988 sa Katedra ekonomiky služieb rozdelila na Katedru ekonomiky miestneho hospodárstva a výrobného družstevníctva a na Katedru ekonomiky nevýrobnej sféry a sociálneho rozvoja. V AR 1992/1993 sa zo študijného odboru Ekonomika služieb a cestovného ruchu vyčlenil odbor Drobné a stredné podnikanie, ktorý sa transformoval do podoby študijného odboru Podnikový manažment.

Okrem katedier gestorujúcich študijné odbory vznikli aj ďalšie katedry, a to ešte v roku 1975 Katedra jazykov, v roku 1976 Katedra ekonomických informácií a riadenia. V roku 1977 bola zariadená Katedra telesnej a brannej výchovy. V AR 1980 vzniklo Oddelenie politickej ekonómie na fakulte ako súčasť Katedry politickej ekonómie na VŠE v Bratislave, ktoré sa v roku 1989 zmenilo na Oddelenie národohospodárskych teórií. Medzi pedagogické pracoviská fakulty patrilo aj od-

delenie Vojenskej katedry VŠLD vo Zvolene, ktoré zabezpečovalo vojenskú prípravu študentov v zmysle Zákona o vysokých školách.

V roku 1976 bolo založené výskumné oddelenie, ktoré sa zriaďovacou listinou ministra školstva v roku 1981 zmenilo na Výskumný ústav služieb. Ústav sa zameriaval na výskum cestovného ruchu a služieb obyvateľstvu z územno-odvetvového hľadiska. Po roku 1990 sa zameriaval na problematiku municipálnej a regionálnej ekonomiky. V roku 1992 došlo k zmene jeho názvu na Inštitút rozvoja obcí, miest a regiónov.

S cieľom prepojenia teórie s praxou organizovala fakulta ďalšie vzdelávanie občanov a postgraduálne rekvalifikačné kurzy z ekonomiky cestovného ruchu a spoločného stravovania, z ekonomiky miestneho hospodárstva a výrobného družstevníctva, z ekonomiky nevýrobnej sféry a sociálneho rozvoja.

Od svojho vzniku venovala fakulta veľkú pozornosť vedeckej výchove. Bolo to nevyhnutné s ohľadom na kvalifikačnú štruktúru pedagogického zboru. Učitelia sa školili najmä na fakultách VŠE. Samostatným školiacim pracoviskom sa fakulta stala v roku 1985 vo vednom odbore Odvetvové a prierezové ekonomiky (so špecializáciou na ekonomiku služieb, cestovného ruchu, spoločného stravovania a životnút úroveň). Do roku 1994, kedy skončilo oprávnenie, fakulta vychovala 32 kandidátov ekonomických vied v odbore Odvetvové a prierezové ekonomiky.

Už v roku 1977 sa začali organizovať vedecké konferencie so zahraničnou účasťou o cestovnom ruchu, následne pokračujúce s trojročnou periodicitou. Každoročne sa organizovali aj ďalšie vedecké konferencie na aktuálne témy a v nadväznosti na riešené vedeckovýskumné projekty. Študenti fakulty sa zapájali do výskumnej aktivity a vedeckej tvorby v rámci Študentskej vedeckej a odbornej činnosti, kde sa takmer pravidelne umiestňovali na popredných miestach v celoškolskej a celoštátnych súťažiach.

Študenti školu úspešne reprezentovali tiež na úseku telovýchovnej či športovej činnosti. Krátko po založení FESCR VŠE v Banskej Bystrici v roku 1977 vznikla Telovýchovná jednota Slávia Ekonóm. Svoju činnosť začala najprv na báze fungovania oddielu klasického lyžovania. Neskôr sa vytvorili ďalšie oddiely – turistika, rekreačná telesná výchova a šport, hádzaná, orientačný beh, karate. Prvým predsedom TJ bol Vojtech Kelemen, ďalším Vladimír Buzák.

Zakladajúcim oddielom TJ bol Oddiel klasického lyžovania, so zámerom vytvoriť akademické centrum klasického lyžovania na Slovensku. V tomto smere sa podarilo postupne vytvoriť pomerne kvalitnú materiálno-technickú a personálnu základňu (napr. areál na Srnkovej). Hlavným iniciátorom aktivity bol Dalibor Cisár. Myšlienku akademického centra sa však nikdy nepodarilo v plnej miere realizovať. Napriek tomu patrí oddiel klasického lyžovania a jeho členovia k slovenskej špičke až do súčasnosti. Za oddiel viac rokov úspešne pretekali viacerí reprezentanti, napr. Jiří Švub, Ľuboslava Kalinová a i.

Významným prínosom v oblasti vrcholového športu bol vznik Oddielu orientačného behu, ktorý viedol od začiatku Juraj Nemec. Oddiel sa systematicky zameriaval predovšetkým na lyžiarsky orientačný beh a vychoval plejádu slovenských reprezentantov. K najúspešnejším spomedzi nich patrí Mária Paráková, veteránska

majsterka sveta zo roku 2002, pred tým dlhoročná reprezentantka Československa a potom SR v lyžiarskom orientačnom behu (napr. v r 1993 sa v jednom kole svetového pohára umiestnila na 7. mieste).

K nim patrí tiež Igor Patráš, bronzový medailista z majstrovstiev sveta juniorov alebo viacnásobný majster Európy v kategórii dorastu v dennom orientačnom behu Michal Krajčík a tiež náš úspešný reprezentant v dennom orientačnom behu na majstrovstvách sveta juniorov Andrej Patráš. Osobitne úspešní boli študenti na Zimnej olympiáde 1988, kde získali päť zlatých medailí, ako aj vo výkonnostnom bežeckom lyžovaní v podmienkach TJ Slávia Ekonóm.

Od roku 1980 pracoval na fakulte aj miestny výbor AIESEC – Medzinárodnej organizácie združujúcej študentov ekonomických a obchodných vysokých škôl (na VŠE v Bratislave existoval miestny výbor od roku 1966), ktorý v spolupráci s podnikovou sférou sprostredkúval odborné výmenné praxe v členských štátoch a pre svojich členov organizoval vzdelávacie aktivity.

Osobitný význam pre fakultu a jej odborné zameranie mal rok 1989. Priniesol, okrem iného, slobodu názorov a vedeckého bádania, znamenal otvorenosť novým myšlienkam a teóriám, ako aj novým metódam vedeckého výskumu. Nastal proces transformácie všetkých súčastí spoločenského systému vrátane edukácie a vedeckého skúmania. Na základe nových potrieb a požiadaviek sa zameriavala pozornosť na budovanie študijných odborov, zavádzanie nových študijných disciplín a ich zabezpečenie vlastnou študijnou literatúrou.

Po prijatí vysokoškolského zákona č. 172/1990 Zb. sa do systému vysokoškolského vzdelávania zaviedli nové prvky. Na chod fakulty začal mať vplyv samosprávny orgán – akademický senát, ktorý o. i. volil dekana, schvaľoval prodekanov a študijné programy. Dôraz sa kladol na koncepcnosť riadenia a cieľový program rozvoja vedy a výskumu. Po nečakanom úmrtí dekana Emila Kopšu, od apríla 1989 do konca roka, bol dekanom fakulty Milan Murgaš. V *ponovembrovom období*, od začiatku roku 1990, bol Akademickým senátom FESCR do funkcie dekana zvolený Miroslav Abrahám. Po jeho odchode do diplomatických služieb bol za dekana fakulty zvolený Jozef Medveď. Na čele s týmto vedením FESCR VŠE pokračovala do ukončenia svojej činnosti 30. júna 1992, kedy na krátky čas prijala názov **Vysoká škola ekonomiky služieb a cestovného ruchu v Banskej** Bystrici. Táto sa následne 1. júla, ako samostatný vysokoškolský subjekt, stala súčasťou vznikajúcej Univerzity Mateja Bela.

Ešte v čase samostatnej FESCR VŠE sa od roku 1990 na fakulte rozvíjali tri študijné odbory – Cestovný ruch a spoločné stravovanie, Podnikový manažment (ktorý sa neskôr zmenil na odbor Ekonomika a riadenie podniku), a Verejná ekonomika a správa. Do študijných plánov sa zaviedli nové študijné disciplíny a výrazne sa menil obsah vzdelávania. Ponuka sa obohatila o voliteľné bloky predmetov, povinné voliteľné a nepovinné predmety. Do edukačného procesu sa okrem domácich učiteľov zapojili aj učitelia zo zahraničia, časť disciplín sa začala vyučovať v cudzích jazykoch. Študenti i učitelia mali možnosť absolvovať študijné pobyty v zahraničí.

V nadväznosti na zmeny v obsahu štúdia uskutočnila sa aj zmena štruktúry katedier. Zrušila sa časť existujúcich a k 1. júlu 1990 sa zriadili nové katedry, podľa nasledovného prehľadu (s uvedením mien vedúcich): - Katedra drobného a stredného podnikania, (Viera Marková), Katedra ekonomiky cestovného ruchu a spoločného stravovania (Marian Gúčík), Katedra ekonomiky verejných služieb (Mária Machová), Katedra ekonómie (Ján Glos). Katedra cudzích jazykov (Eva Bohušová), Katedra informatiky a manažmentu, (R. Zimka), Katedra telesnej kultúry (Eva Králiková). Organizačné zmeny si vyžiadali aj personálne zmeny, uskutočnila sa atestácia učiteľov a vedúci novozriadených katedier boli vymenovaní na základe výberového konania.

Už v AR 1991/1992 sa začala uplatňovať koncepcia päťročného dvojstupňového štúdia a nastal čas viacerých zmien, hoci zameranie štúdia sa podstatnejšie nemenilo. V prvom stupni sa štúdiom zameriavalo na prípravu tzv. generalistov pre rôzne funkcie v podnikovej sfére (tri roky *základného* štúdia). V 2. stupni (dva roky štúdia) sa štúdiom špecializovalo v závislosti od personálnych možností fakulty a predpokladaných potrieb praxe. Nástrojom riadenia edukačného procesu sa stal nový študijný a skúšobný poriadok. V AR 1991/1992 študovalo na fakulte 850 študentov. V rokoch 1977 až 1992 ukončilo štúdium spolu 2384 absolventov, z toho 665 v štúdiu popri zamestnaní. Z celkového počtu absolventov bolo 30 zo zahraničia.

S novými študijnými odbormi sa rozvíjala aj vedeckovýskumná činnosť, ktorá sa zameriavala na fungovanie trhu cestovného ruchu, predpoklady zapájania malých a stredných podnikov do rozvoja regiónov a euroregiónov, politicko-ekonomické podmienky transformačného procesu neziskových organizácií.

Na základe nahliadnutia do krátkeho prehľadu vývoja škôl v meste Banská Bystrica, menovite vysokoškolských prípraviek, predchodkýň UMB, možno na záver tejto časti uviesť metaforu: *Škola ako subjekt, ktorý múdro vzdeláva a ušľachtilo vychováva človeka, je veľkým a vzácnym dielom. A toto dielo sa rodí ako človek, žije životom človeka, prechádza rozličnými fázami života a životnými situáciami. Každá vrstva a každá generácia má svoj podiel na rozvoji, prispela k rozvoju odborov štúdia a študijných disciplín, k formovaniu osobnosti študentov, ale aj ich učiteľov.*

5. kapitola

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, jej centrálné orgány a súčasti

5. 1 Základná charakteristika

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici je verejnou vysokou školou univerzitného charakteru. Poskytuje kvalitné vysokoškolské a ďalšie vzdelávanie, podľa rozvoja vedy a potrieb praxe a rozvíja nové poznanie tvorivým vedeckým a umeleckým bádáním. Záujemcom o štúdium ponúka klasické univerzitné spektrum možností vzdelávania sa vo všetkých troch základných stupňoch a formách štúdia v oblasti pedagogických, sociálnych, ekonomických, právnych, politických, humanitných a prírodných vied, v odboroch medzinárodné vzťahy, v ekonomických odboroch a v matematike realizuje aj anglofónne a čiastočne frankofónne štúdium. Podľa zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov, je štandardná dĺžka štúdia pre 1. stupeň, bakalárske študijné programy, tri roky. Absolventom sa udeľuje titul **bakalár** (v skratke **Bc.**). Štandardná dĺžka štúdia pre 2. stupeň, magisterské/inžinierske študijné programy, je dva roky. Absolventom inžinierskeho štúdia, na Ekonomickej fakulte, sa udeľuje akademický titul **inžinier** (v skratke **Ing.**), na ostatných fakultách, magisterského štúdia, univerzity titul **magister** (v skratke **Mgr.**). Úspešní absolventi, ktorí získali titul magister, môžu vykonať **rigoróznú skúšku**, ktorej súčasťou je aj obhajoba rigorózneho práce v študijnom odbore, v ktorom získali vysokoškolské vzdelanie alebo v príbuznom študijnom odbore. Po jej vykonaní im UMB udeľuje **akademický titul podľa študijného odboru (Doktor prírodných vied - RNDr., Doktor práv - JUDr., Doktor pedagogiky - PaedDr., Doktor filozofie - PhDr.)**.

Tretím stupňom vysokoškolského vzdelania je doktorandské štúdium. Zameriava sa na získanie poznatkov založených na súčasnom stave vedeckého poznania a najmä na vlastnom príspevku študenta k nemu, ktorý je výsledkom vedeckého bádania a samostatnej tvorivej činnosti v oblasti ekonomickej vedy. Štúdium v dennej forme trvá štandardne tri roky a v externej päť rokov. Cieľom doktorandského štúdia je pripraviť doktoranda na samostatnú tvorivú vedeckovýskumnú prácu získaním ucelených teoretických vedomostí a zvládnutím metodiky vedeckej práce a poskytnúť doktorandovi najvyšší stupeň vysokoškolského vzdelania. Podmienkou riadneho skončenia doktorandského štúdia je vykonanie dizertačnej skúšky, ktorá patrí medzi štátne skúšky. Štúdium sa končí obhajobou dizertačnej práce. Absolventom doktorandského štúdia fakulta udeľuje akademický titul **Doktor (philosophiae doctor, v skratke PhDr.)**

Univerzita Mateja Bela udeľuje významným odborníkom z radov vlastných pracovníkov i ďalších jednotlivcov, za osobitné výsledky a prínos, hlavne vo ve-

deckej či kultúrno-umeleckej sfére, čestnú vedeckú hodnosť **Doktor honoris causa (Dr. h. c.)**. Ide o najvyššiu vedeckú hodnosť, ktorú môže univerzita udeliť. Zoznam tých, ktorým UMB udelila túto čestnú vedeckú hodnosť, uvádza **príloha 1** v záverečnej časti publikácie. V **prílohe 2** zároveň uvádzame zoznam pracovníkov UMB, ktorým hodnosť Dr. h. c. udelila iná univerzita či vysoká škola.

Profesorovi UMB, staršiemu ako 65 rokov, ktorý skončil pracovný pomer s univerzitou ako jej riadny profesor a ktorý naďalej aktívne vedecky a pedagogicky pôsobí, môže rektor na návrh VR UMB podľa § 75 ods. 7 ZVŠ priznať čestný titul **profesor emeritus** (emeritný profesor). Univerzita umožňuje emeritným profesorom zúčastňovať sa na výskume a na jej iných činnostiach. Prehľad o emeritných profesoroch UMB k 11. júnu 2012, pozri **prílohu 4**.

UMB úspešne prešla procesom evalvácie Európskou asociáciou univerzít so sídlom v Bruseli, vďaka čomu sa v roku 2008 stala jej členom. Patrí jej tiež členstvo v Univerzitnej agentúre frankofónie.

V súlade s plánom komplexných akreditácií, ktorý zverejňuje na svojej internetovej stránke Akreditačná komisia, poradný orgán vlády Slovenskej republiky (ďalej len „Akreditačná komisia“, v skratke „AK“), prebiehala v súlade so zákonom č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách (v skratke „ZVŠ“) a ďalšími platnými dokumentmi, kritériami a predpismi, schválenými vládou a MŠ SR, **komplexná akreditácia UMB**, ktorá sa začala 15. apríla 2008. Rozhodnutím Ministerstva školstva Slovenskej republiky v marci 2010 bola Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici zaradená medzi univerzitné vysoké školy v Slovenskej republike.

Od akademického roka 2001/2002 je na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici zavedený **kreditový systém štúdia**, ktorý využíva zhromažďovanie a prenos kreditov. Kredity sa pridávajú za povinné, povinne voliteľné a výberové predmety, ktoré študent úspešne absolvujete v priebehu štúdia študijného programu. Zrátávajú sa kredity získané v rámci štúdia predmetov na materskej fakulte, ale aj v rámci časti štúdia na inej fakulte UMB alebo aj na inej vysokej škole v Slovenskej republike a na zmluvnom základe tiež na príslušnej vysokej škole v zahraničí.

V súlade so Študijným poriadkom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici je určená maximálna výmera 22 hodín týždenne v dennom štúdiu. V externom štúdiu tvorí štvornásobok týždennej výmery hodín predmetu v dennej forme štúdia. Predmety v odporúčanom študijnom pláne sú zostavené tak, aby rešpektovali maximálnu týždennú výmeru hodín a minimálnu kreditovú dotáciu na jeden predmet 2 kredity.

V rámci kreditovej dotácie si študent predmety zapisuje v Akademickom informačnom systéme (AIS). Na úspešné zvládnutie štúdia musí absolvovať všetky povinné predmety študijného programu a získať predpísaný počet kreditov za absolvovanie povinne voliteľných predmetov. Výberové predmety si študent zapisuje podľa vlastného rozhodnutia alebo usmernenia kreditového koordinátora na príslušnej fakulte z predmetov, ktoré ponúka vlastná fakulta alebo iná fakulta UMB. Kreditový systém umožňuje študentovi odbornú profiláciu v zvolenom študijnom

programe, pričom vytvára priestor na rozšírenie poznania o predmety, ktoré nie sú súčasťou tohto programu.

5. 2 Vznik UMB a jej fakúlt

K zrodu prvého univerzitného subjektu v meste, s názvom **Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici** (UMB BB) došlo na základe Zákona SNR č. 139 z 27. februára 1992.⁸⁸ Bezprostrednému vzniku predchádzali dva hlavné faktory, personálne a súbežne materiálne technické predpoklady. O primeranej pripravenosti personálnej štruktúry obidvoch fakúlt pre spojenie a vytvorenie jednotného univerzitného celku názorne svedčia napr údaje tabuľky.

Tabuľka 4

Počet pracovníkov PdF a FESCR pred vznikom UMB

	PdF	FESCR	predp. poč. na UMB
Pedagog. a vedec. prac.	249	71	278
Z toho ved.p.	11	11	11
Pedag. prac.	238	60	320
- profesori	15	2	17
- docenti	55	15	70
- CSc.	118	29	147
- DrSc.	4	2	6
-učit. bez CSc. OA, A	46	23	69
Adm.,tech.,hosp. prac. a robotn. m.	208	70	278

O dobrej pripravenosti fakúlt z vedecko-pedagogického aspektu údaje tabuľky možno doplniť ešte poznámkou, že prevažná väčšina učiteľov bez vedeckej hodnosti CSc. obidvoch fakúlt bola zapojená do odbornej vedeckej prípravy na vlastnom alebo inom školiacom pracovisku. Pritom sa viacerí pedagogickí pracovníci s vedeckou hodnosťou nachádzali pred habilitáciou či inauguráciou.

Okrem perspektívneho potenciálu z vedecko-pedagogického hľadiska, existovali predpoklady pre jestvovanie univerzity aj z materiálne technického aspektu. Hoci neboli ideálne najmä priestorové podmienky, pre začiatky jej budovania boli postačujúce. Podstatnou mierou k tomu prispelo získanie budovy na Komenského ul. 20 a postupne tiež ďalších objektov, vrátane dobudovania ostatných pavilónov „tisícíložkového internátu.“

K samotnému aktu vzniku univerzity došlo dňa **1. júla 1992**, v súlade s paragrafom 2 uvedeného zákona, ktorý umožňoval spojenie sa Vysokej školy ekono-

⁸⁸ O podmienkach, okolnostiach a súvislostiach, spojených so vznikom UMB, vrátane prípravy a prijatia uvedeného zákona, podrobnejšie pozri, o. i., najmä publikáciu: FIN-DRA, J.: *Základné míľniky na ceste za univerzitou*. Banská Bystrica : UMB, 2007, 132 s.

miky služieb a cestovného ruchu v Banskej Bystrici (ako samostatného subjektu) a Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici, do jedného spoločného subjektu, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. V tento deň sa zároveň následne ustanovili tri samostatné fakulty. Vysoká škola ekonomiky služieb a cestovného ruchu v Banskej Bystrici, teraz ako súčasť UMB, prijala názov **Ekonomická fakulta** (ďalej EF) **UMB**. Odčlenením sa časti pôvodnej Pedagogickej fakulty, vznikla **Fakulta humanitných a prírodných vied** (ďalej FHPV) **UMB** a tretou z univerzitných fakúlt sa stala **Pedagogická fakulta** (ďalej PdF) **UMB**, s novou obsahovou náplňou a poslaním.

Dňa 7. októbra 1992 minister školstva a vedy SR Matúš Kučera uviedol do funkcie prvého rektora UMB, prof. PhDr. Jána Findru, DrSc. a odovzdal mu vymenúvaci dekrét.⁸⁹ K slávnostnej inaugurácii univerzity, ktorá je pod správou Ministerstva školstva Slovenskej republiky, došlo 23. októbra 1992, s čím je definitívne spojený vznik univerzitného štúdia v Banskej Bystrici. Dňa 7. októbra 1992 minister školstva a vedy SR Matúš Kučera uviedol do funkcie prvého rektora UMB, prof. PhDr. Jána Findru, DrSc. a odovzdal mu vymenúvaci dekrét.⁹⁰ K slávnostnej inaugurácii univerzity, ktorá je pod správou Ministerstva školstva Slovenskej republiky, došlo 23. októbra 1992, s čím je definitívne spojený vznik univerzitného štúdia v Banskej Bystrici.

Obdobím najväčšieho dynamického rastu a rozvoja Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sa stal rok 1995, spojený so vznikom nových fakultných subjektov v rámci univerzity. Na základe rozhodnutia kompetentných orgánov došlo dňa 1. marca 1995 k rozdeleniu Fakulty humanitných a prírodných vied. Tak vznikla samostatná **Fakulta humanitných vied** (FHV) **UMB** a **Fakulta prírodných vied** (FPV) **UMB**. Sídлом obidvoch sa stali priestory objektov pôvodnej FHPV.

Uznesením Vlády SR zo dňa 18. apríla 1995 č. 256 vznikla na UMB **Právnická fakulta** (PrF) **UMB**. Podľa uznesenia Vlády SR zo dňa 13. júna 1995 č. 444 vznikla **Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov** (ďalej FPV MV) **UMB**. Na základe uznesenia Vlády SR z 13. júna 1995 č. 443 vznikla **Fakulta financií** **UMB**. O dva roky neskôr, ako posledná v poradí, bola vládny uznesením zriadená dňa 4. septembra 1997 **Filologická fakulta** (FiF) **UMB**. Tým sa v priebehu piatich rokov počet fakúlt Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici zvýšil na osem.

Podmienky pre ďalší rozvoj a rozširovanie univerzity o nové fakulty, vytváralo získavanie nových priestorov, objektov a zariadení. K novozískaným objektom patrili dva panelové bloky na Zvolenskej ceste, v ktorých predtým sídlilo Stavebné odborné učilište, pri n. p. Stavoindustria. Tam, po príslušných architektonických úpravách, našla svoje dočasné sídlo novozriadená Pedagogická fakulta UMB. Ďalším z novozískaných objektov bola budova na Národnej ulici č. 2, ktorá sa, po

⁸⁹ FINDRA, J.: *Základné milníky na ceste za univerzitou*. Banská Bystrica : UMB, 2007, s. 122.

⁹⁰ FINDRA, J.: *Základné milníky na ceste za univerzitou*. Banská Bystrica : UMB, 2007, s. 122.

generálnych vnútorných úpravách, v r. 1996 stala sídlom Rektorátu UMB. Ešte náročnejšou prestavbou museli prejsť pridelené objekty bývalej základnej školy v susedstve, na Kuzmányho ul. č.1, ktoré sa potom r. 1997 stali sídlom Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB.

Veľké náklady si vyžadovalo dobudovanie a úprava objektov „tisíc lôžkového internátu“ v priestoroch na Tajovského 51, menovite dnešného ŠD 3, bloku C, D, E a bloku F, G. Dostavba či vnútorná úprava týchto objektov bola úspešne ukončená v rokoch 1996 - 1997 tak, že mohli začať slúžiť svojmu účelu. Zásahu na tom má, okrem mimoriadnej iniciatívy Vedenia UMB, zároveň významná podpora zo strany MŠ SR a osobne tiež predsedu vlády SR Vladimíra Mečiara. Vedenie UMB súčasne v roku 1997 pristúpilo k náročnej rekonštrukcii objektov, ktoré univerzita získala po Vojenskom gymnáziu v mestskej časti Sásová, Ružová ul. Objekty boli zrekonštruované (v hodnote 66 mil. SK) do začiatku roku 2001. Boli odovzdané Pedagogickej a Filologickej fakulte UMB v takom stave, že výučba v nových priestoroch mohla začať už v letnom semestri AR 2000/2001.

Vnútorné podmienky a problémy, vedno s objektívnymi príčinami, si po desiatich rokoch vynútili redukciu fakúlt. Dňa 31. augusta 2005 došlo k zániku Fakulty financií, a to jej zlúčením s Ekonomickou fakultou UMB. O dva roky neskôr, dňa 14. mája 2007, bola zrušená samostatná Filologická fakulta a to zlúčením s Fakultou humanitných vied UMB. A tak aj v súlade so Štatútom UMB, schváleným v Akademickom senáte univerzity 10. 12. 2007, ktorý nadobudol platnosť 12. 5. 2008, má Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici v súčasnosti šesť uvedených fakúlt.

5. 3 Orgány Univerzity Mateja Bela

tvoria: Vedenie UMB, Akademický senát (AS) UMB, Vedecká rada UMB, Správna rada UMB, Študentský univerzitný senát (ŠUS) UMB, Študentská internátna rada (ŠIR) Univerzity Mateja Bela. Funkčné obdobie členov jednotlivých orgánov UMB je najviac štvorročné.

5. 3. 1 Vedenie UMB

predstavuje rektor, prorektori a kvestor. Členmi súčasného Vedenia Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sú: rektorka, **Beáta Kosová**, prorektori: **Milota Vetráková**, pre pedagogickú činnosť, **Alexandra Bitušiková**, pre vedu a výskum, **Igor Kosír**, pre medzinárodnú spoluprácu, **Stanislav Holec**, pre rozvoj a informatizáciu, **Štefan Porubský**, pre vzťahy s verejnosťou a kvestorka, **Ružena Fraňová**.

Rektor je štatutárnym orgánom univerzity, riadi ju, koná v jej mene a zastupuje ju navonok. Volí ho do funkcie AS UMB, ktorému tiež zodpovedá za svoju činnosť. Na návrh AS UMB rektora vymenúva a odvoláva prezident Slovenskej republiky. Na univerzite môže tá istá osoba vykonávať funkciu rektora najviac v dvoch po sebe nasledujúcich funkčných obdobiach. V súlade so smernicou č. 4/2012 a ďalšími predpismi rektor udeľuje vedecko-pedagogický (umelecko-

pedagogický) titul „docent“ a tiež predkladá ministrovi školstva návrhy na vymenovanie profesorov prezidentom SR. Rektor menuje dekanov a poveruje do zvolenia nového dekana výkonom funkcie dekana. Stálymi poradnými orgánmi rektora sú: kolégium rektora a grémium rektora. Ich členov menuje a odvoláva rektor.

K osobitným právam rektora, patrí právo, najlepším pracovníkom univerzity vo vedeckej, literárnej a publikačnej, umeleckej alebo športovej činnosti, na návrh Vedeckej rady UMB, každoročne udeľovať **cenu rektora**.

Prorektorov univerzity vymenúva a odvoláva po schválení AS UMB rektor. Funkčné obdobie prorektorov je štvorročné. Na univerzite môže tá istá osoba vykonávať funkciu prorektora univerzity najviac dve po sebe nasledujúce funkčné obdobia. Prorektori vo vymedzenej oblasti činnosti sú oprávnení vystupovať a konať v mene univerzity v právnych vzťahoch v rozsahu určenom rektorom univerzity. Sú oprávnení zvolávať prodekanov fakúlt svojho rezortu a rokovať s nimi v zastúpení rektora.

Kvestor je vedúci zamestnanec univerzity, ktorý zabezpečuje a zodpovedá za hospodársky a administratívny chod univerzity a koná v jej mene v rozsahu určenom rektorom. Je podriadený priamo rektorovi. Metodicky riadi a koordinuje tajomníkov fakúlt a je oprávnený ich zvolávať a prerokúvať s nimi úlohy univerzity a ich plnenie. Pôsobnosť kvestora i ostatných členov vedenia, podrobne upravuje organizačný poriadok univerzity, v súlade so Zákomom o vysokých školách.

Členmi prvého vedenia univerzity po jej vzniku, sa stali: Ján Findra, rektor, Alfonz Haviar, prorektor pre rozvoj, Ľubomír Snoha prorektor pre vedu a výskum, Otto Tomeček prorektor pre štúdium a edičnú činnosť, Peter Patúš prorektor pre zahraničné styky a kvestor, Igor Ňaňo. Vo februári 1993 Ján Findra prijal poverenie vykonávať funkciou kancelára prezidenta Slovenskej republiky, v dôsledku čoho odstúpil z rektorskej funkcie. Ministerstvom školstva a vedy Slovenskej republiky bol poverený vedením univerzity doc. RNDr.Oto Tomeček, CSc, od roku 1998 profesor, od roku 2004 Dr. h. c. Ako zastupujúci rektor pôsobil až do marca 1994, kedy ho Akademický senát UMB zvolil za riadneho rektora. V apríli 1994 ho do tejto funkcie vymenoval prezident republiky Michal Kováč a 19. mája 1994 sa uskutočnila jeho slávnostná inaugurácia. Jeho najbližšími spolupracovníkmi sa stali Marta Valihorová vo funkcii prorektorky pre študijnú oblasť, Ján Chorvát vo funkcii prorektora pre medzinárodné vzťahy, Roman Nedela ako prorektor pre vedu a výskum a Ján Krajčo, vo funkcii prorektora pre rozvoj a edičnú činnosť. V roku 1996 sa prorektorom pre rozvoj a edičnú činnosť stal Milan Murgaš a kvestorom univerzity Peter Baník.

Po uplynutí funkčného obdobia v roku 1997 sa uskutočnili nové voľby rektora. Akademický senát zvolil za rektora opäťovne Ota Tomečka. Členmi vedenia ostali prorektori M. Valihorová, M. Murgaš a Ján Chorvát, v pôvodných funkciách, podobne tiež P. Baník ako kvestor. Prorektorom pre vedu a výskum sa stal Vladimír Patráš.

Dňa 28. februára 2000 sa konali nové voľby, v poradí tretieho rektora UMB. Akademický senát univerzity na tento post zvolil Milana Murgaša. Prezident republiky Rudolf Schuster ho vymenoval do funkcie rektora dňa 20. apríla 2000

a slávnostná inaugurácia sa uskutočnila 31. mája 2000. Jeho najbližšími spolupracovníkmi sa stali Jiří Michal, prorektor pre rozvoj, Kamil Cejpek, prorektor pre vedu a výskum, Robert Schronk, prorektor pre pedagogickú činnosť, Marta Zágoršková, prorektorka pre medzinárodné vzťahy. Kvestorom sa stal Ján Kamod'a. Vo voľbách 25. apríla 2003 Akademický senát UMB zvolil Milana Murgaša za rektora do druhého funkčného obdobia. Prorektorom pre vedu a výskum sa stal Pavol Odaloš a pre pedagogickú činnosť Jozef Benčo. Funkciu prorektora pre medzinárodné vzťahy v období od marca do novembra 2006 vykonával Emil Helienek. Dňa 10. decembra 2005 sa Milan Murgaš stal predsedom Banskobystrického samosprávneho kraja. Naďalej pritom vykonával aj funkciu rektora, a to až do 31. augusta 2006. V období od 1. septembra 2006, až do vymenovania nového rektora prezidentom Slovenskej republiky, bol vykonávaním funkcie rektora UMB poverený Jozef Benčo. Po odchode Jána Kamod'u z funkcie kvestora v auguste 2006 sa stala kvestorkou Jana Nová. Tá bola v tejto funkcii do 30. novembra 2006.

Na základe výsledkov volieb Akademického senátu UMB, dňa 23. októbra 2006, bola do čela Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici zvolená Beata Kosová, ako historicky prvá žena vo funkcii rektorky univerzity na Slovensku. Do tejto funkcie ju menoval prezident SR Ivan Gašparovič 21. novembra 2006 a dňa 12. februára 2007 bola B. Kosová slávnostne inaugurovaná za rektorku UMB. Do vedenia univerzity rektorka nominovala Milotu Vetrákovú ako prorektorku pre pedagogickú činnosť, Romana Nedelu ako prorektora pre vedu a výskum, Stanislava Holeca, prorektora pre rozvoj a informatizáciu a Jána Chorváta za prorektora pre medzinárodnú spoluprácu a vzťahy s verejnosťou. Po odchode Jany Novej sa od 1. decembra 2006 stala kvestorkou UMB Ružena Fraňová.

Podľa výsledkov volieb v Akademickom senáte UMB, **24. mája 2010, bola Beata Kosová** opäť zvolená za rektorku univerzity na druhé funkčné obdobie. Prezident Slovenskej republiky ju ustanovil do tejto funkcie **s účinnosťou od 21. novembra 2010**. V tomto období došlo vo vedení UMB k určitým zmenám. S účinnosťou od 1. decembra 2010 prorektora pre vedu a výskum, Romana Nedelu, vystriedala vo funkcii Alexandra Bitušíková a prorektorom pre medzinárodnú spoluprácu sa po Jánovi Chorvátovi stal Igor Kosír. Do novozriadenej funkcie prorektora pre vzťahy s verejnosťou bol vymenovaný a schválený v AS, Štefan Porubský. Ďalší členovia vedenia univerzity (Milota Vetráková ako prorektorka pre pedagogickú činnosť, Stanislav Holec, prorektor pre rozvoj a informatizáciu a kvestorka UMB Ružena Fraňová) ostali naďalej vo svojich funkciách.

5. 3. 2 Akademický senát (AS) UMB

- v súčasnosti má 32 členov. Predsedom je Miroslav Hužvár. Člení sa na zamestnaneckú a študentskú časť. Členovia zamestnaneckej časti AS sú volení tajným hlasovaním vo voľbách členmi zamestnaneckej akademickej obce tak, že každá fakulta má v ňom zastúpenie rovnakým počtom členov. Členov študentskej časti,

ktorí tvoria najmenej jednu tretinu AS UMB (v súlade so Štatútom UMB), sú volební tajným hlasovaním vo voľbách členmi študentskej časti akademickej obce.⁹¹

5. 3. 3 Vedecká rada UMB

Členov vedeckej rady univerzity (ďalej len VR UMB) vymenúva a odvoláva rektor so súhlasom AS UMB. Funkčné obdobie členov VR UMB je štvorročné. Členmi VR UMB sú významní odborníci z oblastí, v ktorých univerzita uskutočňuje vzdelávaciu, výskumnú, vývojovú, umeleckú alebo ďalšiu tvorivú činnosť. V súlade so Štatútom UMB je VR v súčasnosti zložená z 25 interných a 10 externých členov. Interní členovia sú zástupcami jednotlivých fakúlt univerzity. Externými členmi sú spravidla zástupcovia príslušných vzdelávacích zariadení, s ktorými UMB úzko spolupracuje. Funkciu predsedu vykonáva rektorka UMB Beáta Kosová. Pôsobnosť VR UMB upravuje § 12 ZVŠ.

5. 3. 4 Správna rada UMB,

v súčasnosti 17 členný orgán, ktorý v súlade s príslušnými zákonmi, predpismi a štatútom uplatňuje a presadzuje verejný záujem v činnosti univerzity. Ide najmä o využívanie jej majetku a finančných prostriedkov poskytnutých UMB štátom. Predsedom orgánu v súčasnosti je Ivan Saktor.

5. 3. 5 Zastupiteľské subjekty študentov

univerzity v systéme jej vrcholných orgánov tvoria: **Študentský univerzitný senát (ŠUS) UMB**, ktorý predstavuje najvyšší orgán študentov univerzity vo vzťahu k vedeniu UMB a tiež navonok. Jeho úsilie smeruje k budovaniu modernej, vyspelej a aktívnej študentskej komunity prostredníctvom obhajoby práv a záujmov všetkých študentov univerzity. Na jednej strane tak vytvára komunikačný kanál medzi vedením univerzity a študentskou časťou akademickej obce, čím plní úlohu sprostredkovateľa informácií v záujme lepšej komunikácie na akademickej pôde. Svojimi aktivitami zároveň spestruje spoločenský, kultúrny a športový život študentov. V súčasnosti počtom 11 členov sú v ňom zastúpení predsedovia študentských rád, senátov, resp. parlamentov jednotlivých fakúlt univerzity, členovia študentskej časti AS UMB, delegáti v Študentskej rade vysokých škôl SR za UMB, zástupca študentov v Kolégiu rektora UMB, Správnej rade UMB a predseda Študentskej internátnej rady UMB. Predsedkyňou ŠUS je v súčasnosti Andrea Ferenčáková, študentka FHV UMB.⁹² Ďalej je to **Študentská internátna rada (ŠIR) Univerzity**

⁹¹ Blížšie pozri: Štatút, rokovací poriadok a zásady volieb do Akademického senátu UMB v Banskej Bystrici, ktoré sú vypracované v súlade so zákonom č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Banská Bystrica, september 2010

⁹² Predstaviteľmi a zástupcami fakultných študentských parlamentov, rád a senátov jednotlivých fakúlt k 1. 10. 2011 boli nasledovní študenti: *Ekonomická fakulta UMB* - Milena Stančíková, Zuzana Halusova, *Fakulta humanitných vied UMB* Stanislav Azor, Andrea Ferenčáková, *Fakulta prírodných vied UMB* - Katarína Chovanová, Miroslav Hajnoš, *Fakulta poli-*

Mateja Bela, zložená taktiež zo študentov všetkých jej fakúlt. Predsedom ŠIR je v súčasnosti študent UMB Julián Krull.

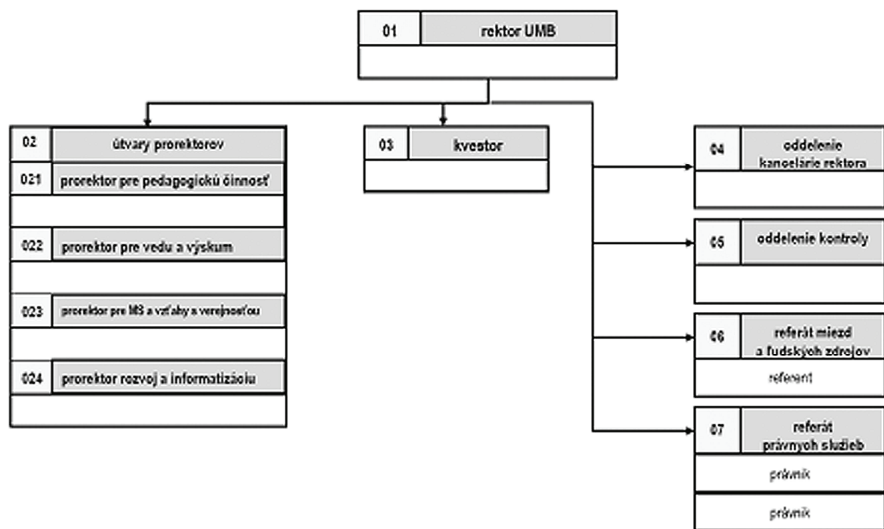
5. 4. Rektorát Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

je riadiacim, koordinačným a administratívnym centrom a tiež spojnicou medzi Ministerstvom školstva SR, ďalšími štátnymi a verejnými inštitúciami i jej fakultami. Počiatočným sídlom Rektorátu bola budova bývalej Krajskej politickej školy, Komenského ul. č. 20 v Banskej Bystrici. V tomto objekte sídlil až do roku 1996, kedy sa presťahoval do upravenej pôvodnej budovy YMCA, Národná č. 12, Banská Bystrica, ktorá je doposiaľ jeho trvalým sídlom.

Od vzniku Univerzity Mateja Bela sa na chode Rektorátu podstatnou mierou podieľa vedúca kancelárie rektora, ktorá predstavuje významný článok v operatívnom riadení univerzity. Prvou *kancelárkou* rektora, v období od 1. novembra 1994 do 31. januára 1995, bola Jana Kučerová. Jej nástupkyňou, až do 14. augusta 1997, bola Júlia Skovajsová. Po jej odchode, až do 31. marca 2000, bola na tomto poste Elena Vígašová, v čase od 1. júna 2000 do 14. augusta 2006 Jana Nová. Počnúc 1. januárom 2007, je až doposiaľ vedúcou kancelárie rektorky Martina Gašparová.

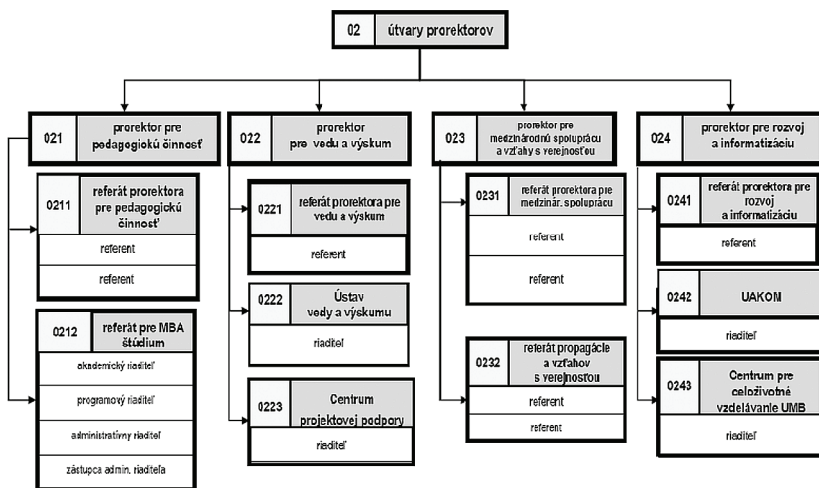
V súlade s postupujúcou úpravou či zmenami vo vysokoškolskej legislatíve, preberal Rektorát UMB čoraz viac úloh, vyplývajúcich z postavenia univerzity ako právneho subjektu. V zmysle Organizačného poriadku UMB Rektorát sústavne vykonáva riadiacu, koordinačnú a výkonnú právomoc v rôznych oblastiach. Koordinuje a metodicky riadi činnosť fakúlt a ostatných súčastí univerzity. Pripravuje podklady pre rozhodovanie rektora, prorektorov a kvestora. Vytvára personálne, materiálno-technické, priestorové a finančné podmienky pre optimálny priebeh výchovno-vzdelávacej, vedecko-výskumnej práce UMB v rozsahu kompetencií vymedzených Štatútom UMB. Zároveň pripravuje všetky závažné vnútorné predpisy, vnútro univerzitné organizačné normy, smernice, príkazy a metodické pokyny. Rieši za univerzitu právne spory, poskytuje fakultám právne služby, zabezpečuje registratúru a archiváciu všetkých dokumentov, výkon na úseku obrany, požiarnej ochrany a bezpečnosti práce, vykonáva všetky druhy vnútornej kontrolnej činnosti a vybavovanie sťažností, organizuje a zabezpečuje podujatia celo univerzitného významu a charakteru. Prehľad o súčastiach Rektorátu UMB, podliehajúcich rektorky, obsahuje schéma.

tických vied a medzinárodných vzťahov UMB – Martin Cimerman, Andrea Jančárová, *Pedagogická fakulta* – Marcela Návesňáková, Katarína Klembalová, *Právnická fakulta UMB*, František Küffer, Michaela Rusinová.

V ekonomickej oblasti Rektorát realizuje komplexné zabezpečenie prác rozpočtovania a financovania UMB, spracováva ekonomické analýzy a návrhy finančnej stratégie UMB, stará sa o nehnuteľný majetok, energetické hospodárstvo, správu a prevádzku všetkých univerzitných objektov, o realizáciu investičnej činnosti vrátane rekonštrukcií a ďalších centrálne organizovaných činností, ako autodoprava, verejné obstarávanie a podobne. Ide o oblasť, ktorej chod a riadenie patrí do bezprostrednej zodpovednosti **kvestora UMB**. Do sféry riadenia kvestorky s vlastným *sekretariátom*, patria jednotlivé centrálne inštitúcie a ich oddelenia či referáty: *Odbor ekonomických analýz a stratégií*, ktorému podliehajú: *Oddelenie mzdovej účtárne*, *Oddelenie rozpočtu a štátnej pokladnice*, *Oddelenie všeobecnej účtárne*. Ďalšie dôležité, pritom rôznorodé, najmä organizačno-technické, otázky zabezpečuje *Odbor prevádzky* s oddeleniami: *Oddelenie dopravy a údržby*, *Oddelenie energetiky* a *Oddelenie služieb*. Významné úlohy celo univerzitného charakteru zabezpečuje *Oddelenie správy majetku a investícií*, s tromi súčasťami: *Referát majetku*, *Referát investícií* a *Referát verejného obstarávania*.

Prorektori so svojimi referátmi, súčasťami Rektorátu UMB, rozvíjajú koncepcnú, metodickú a organizátorskú činnosť v oblasti, za ktorú nesú priamu zodpovednosť v zmysle univerzitného štatútu a organizačného poriadku. Okrem pôvodných rezortov, štúdiá, vedeckého výskumu, medzinárodných vzťahov a vzťahov s verejnosťou k týmto oblastiam, od polovice deväťdesiatych rokov, pribudli ďalšie, najmä informačné systémy, celoživotné vzdelávanie a univerzitné projekty z Európskych štrukturálnych fondov a pod. Aj vzhľadom na to boli mimo Rektorátu UMB zriadené ďalšie **zariadenia celo univerzitného charakteru**, patriace do kompetencie prorektorov. (Pozri schému, ktorá zobrazuje organizačnú štruktúru k 1. 1. 2011.)

5. 5 Celouniverzitné zariadenia UMB

riadené Rektorátom UMB, od ostatnej reorganizácie začiatkom marca 2011, tvoria: Centrum projektovej podpory, Centrum pre celoživotné vzdelávanie, Správa účelových zariadení, Univerzitná knižnica a Ústav aplikovanej komunikácie.

5. 5. 1 Centrum projektovej podpory

(ďalej CPP) bolo zriadené v akademickom roku 2010/2011. Súčasným **riadiateľkou** CPP UMB je **Jana Kunická**. V rámci štruktúry CPP UMB sú zadefinované nasledovné pracovné pozície: *projektový manažér, finančný manažér, manažér pre zahraničné projekty a asistent pre personálnu oblasť*.

Základným cieľom zriadenia CPP UMB je príprava projektových návrhov a implementácia projektov zo štrukturálnych fondov, a to predovšetkým Operačného programu Výskum a vývoj a Operačného programu Vzdelávanie, ako aj prípadných projektov z ostatných relevantných operačných programov zadefinovaných v Národnom strategickom referenčnom rámci 2007 – 2013. Súčasne sa v rámci súčasnej štruktúry CPP UMB zaoberá aj administratívnym riadením niektorých rámcových programov Európskej únie (sedem rámcový program Európskej únie), a zároveň v rámci svojich kapacít čiastočne zabezpečuje pre jednotlivé súčasti UMB podporu pri príprave grantových schém Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Hlavné oblasti činnosti a náplň práce CPP UMB tvoria: oblasť zabezpečovania informovanosti potenciálnych žiadateľov, oblasť prípravy projektových návrhov, vrátane ich administrácie, oblasť implementácie projektov, predovšetkým projektový a finančný manažment, oblasť koordinácie procesov prípravy, implementácie a riadenia projektov.

5. 5. 2 Centrum pre celoživotné vzdelávanie

Jedným z cieľov univerzity je poskytovať ďalšie vzdelávanie vlastným pracovníkom, ale i ostatným občanom, vrátane osôb staršieho veku, ako aj Slovákom v zahraničí a zahraničným študentom. V záujme toho tak vedenie UMB v krátkom čase nadviazalo na tradíciu svojich predchodkýň, PdF a FESCR, zriadením **Univerzity tretieho veku UMB v Banskej Bystrici** a zároveň tiež **Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zahraničných študentov**. Ich spojením neskôr vzniklo **Centrum pre celoživotné vzdelávanie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici**, ktoré dnes predstavuje spoločnú *strešnú* organizačnú inštitúciu, pretože pod svojim názvom združuje obidva uvedené subjekty. Centrum pre celoživotné vzdelávanie (CCV) bolo založené v roku 2004 ako pracovisko Rektorátu UMB s pôvodným poslaním, organizovať kurzy ďalšieho vzdelávania pracovníkov UMB, ktoré obsahovo vychádzali zo študijných programov fakúlt. V rokoch 2004 – 2007 poskytovalo postgraduálne a špecializačné vzdelávanie v akreditovaných dlhodobých aj krátkodobých študijných kurzoch. Spolu bolo pripravených 76 kurzov, z toho 7 postgraduálnych, 24 špecializačných vzdelávacích programov a 37 tréningových programov. V roku 2004 sa ich zúčastnilo 965 poslucháčov, z toho ich 812 ukončilo záverečnou skúškou, alebo prevzatím osvedčenia o ukončení. V rokoch 2007 – 2009 CCV, v spolupráci s PdF organizovalo podporné kurzy k dištančnému vysokoškolskému štúdiu.

V rokoch 2006 – 2008 realizovalo CCV UMB projekt *Zavedenie systému kariérneho poradenstva*, v rámci ktorého vzniklo v roku 2009 **Kariérne centrum UMB**, ako odborné celo univerzitné pracovisko, poskytujúce kariérne služby študentom. V rokoch 2009 – 2010 realizovalo CCV UMB v rámci oficiálnej rozvojovej pomoci SR vzdelávací projekt *Mladí mladým* s cieľovou skupinou 45 mladých občanov Srbska. Od roku 2010 plní CCV UMB všetky základné úlohy spojené s ďalším vzdelávaním zamestnancov UMB. Prvou vedúcou CCV UMB bola Anna Zelenková. Na kratšiu dobu ju vo vedúcej funkcii vystriedal Ján Madáč a po ňom Pavel Hanzel. Od roku 2008 je **riaditeľom** Centra celoživotného vzdelávania UMB **Ján Sitarčík**.

Univerzita tretieho veku (UTV) UMB v Banskej Bystrici je jednou z najstarších a počtom študentov najväčších univerzít tretieho veku na Slovensku. Bola založená v septembri 1992. Iniciátormi a zakladateľmi UTV boli Otto Tomeček, Lýdia Schniererová a členovia výboru Spoločnosti pre výživu, pobočka Banská Bystrica. Funkciou tajomníčky UTV poveril rektor Lýdiu Schniererovú, ktorá viedla a organizačne zabezpečovala UTV 15 rokov. Od roku 2007 túto funkciu vykonáva Irena Šulajová. UTV UMB je vyhľadávanou vzdelávacou inštitúciou zo strany starších občanov z celého stredoslovenského regiónu. Jej poslaním je formou záujmového štúdia umožniť občanom *tretieho veku* získať nové poznatky a zručnosti z vedeckých disciplín v priamej nadväznosti na ich životné skúsenosti a schopnosti, vytvárať vysokohodnotný vzdelávací program. Pôvodné dvojročné štúdium, končiace promóciou, bolo rozšírené na trojročné. Pre absolventov, ktorí po ukončení tretieho ročníka mali záujem študovať ďalej, UTV ponúka nadstavbo-

vé alebo rozšírené štúdium. Niektorí z nich študovali na UTV desať i viac rokov, ba niektorí sú študentmi UTV od vzniku doteraz.⁹³

Štúdijné odbory sa otvárajú podľa podmienok a záujmov študujúcich. K najviac vyhľadávaným študijným odborom patrili Právo, Výživa a netradičné formy medicíny, ktoré sa neskôr pretransformovali na Starostlivosť o telesné a duševné zdravie. Ďalej je to Fytoterapia, Psychológia, Záhradníctvo, Výtvarné umenie, Slovenské dejiny, Informačné a komunikačné technológie. Od vzniku zariadenia výučbu zabezpečujú vysokoškolskí pedagógovia a odborníci z praxe. Pri vyučovaní sa používajú najrôznejšie metódy vzdelávania: prednášky, semináre, praktické cvičenia. Študenti mohli pracovať v laboratóriách, ateliéroch, umeleckých dielňach a na pozemku vysokej školy. Študujúci výtvarné umenie organizovali výstavy svojich prác. Študujúci právo sa zúčastňovali pojednávani na Krajskom súde v B. Bystrici. V treťom ročníku sa štúdium končí vypracovaním a prijatím záverečných prác, čo prispieva k zvýšeniu úrovne štúdia. Vyučovaci proces v rámci UTV pravidelne obohacovali odborné exkurzie.⁹⁴

Väčšina seniorov bola zapojená do medzinárodného programu CINDI, pravidelne sa zúčastňujú zdravotných prehliadok a sú informovaní o svojom zdravotnom stave. Pri UTV bol vytvorený Klub seniorov. Pri príležitosti medzinárodného roka starších ľudí UTV, dňa 1. októbra 1999, spolu s Kabinetom zdravé mesto Banská Bystrica, pripravila podujatie „Fyzickou aktivitou k predĺženiu života“. Podujatie bolo vyhlásené Svetovou zdravotníckou organizáciou. Absolvovanie pochodu bolo spojené s kultúrnym programom. UTV UMB je členom Asociácie univerzít tretieho veku (ASUTV), združenia univerzít tretieho veku na Slovensku. V r. 2007 - 2010 sa študenti UTV v spolupráci s EF UMB, zúčastnili riešenia medzinárodného projektu Tandems Go pod názvom „Students to Senior Citizens – ICT and inter generation communication“.⁹⁵

Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zahraničných študentov, ako ďalšia dnešná súčasť CCV UMB, bolo zriadené k 1. januáru 1993. Dňa 7. júla 1993 došlo na pôde UMB k rokovaniu a schváleniu spoločnej dohody medzi zástupcami ministerstva a univerzity o spravovaní a riadení inštitú-

⁹³ V AR 1992/1993 bolo do prvého ročníka všeobecného štúdia prijatých 44 seniorov. V desiatom jubilejnom roku 2001/ 2002 navštevovalo UTV už 347 študujúcich na jedenástich študijných odboroch. Za uplynulé 15 ročné obdobie úspešne skončilo štúdium 648 absolventov. V AR 2006 / 2007 študovalo na UTV 1138 občanov staršieho veku, v AR 2009/2010 ich počet vzrástol na 1259.

⁹⁴ Študenti navštevovali potravinárske podniky, výstavy, galérie, historické pamiatky, múzeá, na Slovensku i v blízkom zahraničí. V roku 2006 v rámci poznávacích zájazdov navštívili študenti UTV Paríž a Krakov. V roku 2007 a v roku 2008 Londýn a Chorvátsko, Korziku, Francúzsko. V AR 2008 študenti IKT navštívili Slovenský rozhlas a Slovenskú televíziu v Bratislave, v roku 2009 Atomovú elektráreň Jaslovské Bohunice, Vodné dielo Gabčíkovo i divadelné predstavenia v novej budove SND, Technické múzeum vo Viedni a p.

⁹⁵ Do projektu boli zapojené štáty: Poľsko, Turecko, Francúzsko, Portugalsko, Malta, Grécko, Slovensko, Veľká Británia a Slovensko. Projekt sa úspešne ukončil, a to aj s pochvalou garanta z Portugalska.

cie. Na jej základe zrealizovalo MC UMB už v roku 1993 prvé tri krátkodobé odborné, metodicko-jazykové a kultúrno-poznávacie, kurzy pre skupiny zahraničných Slovákov. Riaditeľom MC v rokoch 1993 – 1995 bol V. Patráš, od roku 1995 do jeho zlúčenia s CCV A. Murgašová.

Podľa projektu, úspešne overeného v prípravnej fáze, malo MC UMB úmysel pokračovať v spolupráci so Slovákami žijúcimi v zahraničí aj v roku 1994. Pretože finančné zdroje, prisľúbené MŠ SR na krytie projektu, sa na univerzite neobjavili, napriek životnej dôležitosti kurzov pre krajanov, MC UMB v roku 1994 všetky aktivity dočasne prerušilo. K zintenzívneniu činnosti a najmä k dobudovaniu materiálno-technickej základne MC, v roku 1995 významne poslúžil príspevok od Nadácie pre pomoc krajanom pri Ministerstve zahraničných vecí Slovenskej republiky (MZV SR) vo výške 1,23 mil. Sk, o získanie ktorého sa pričínil rektor UMB O. Tomeček a riaditeľ MC V. Patráš. K rozvoju činnosti MC prispela tiež Dohoda o spolupráci medzi UMB a Maticou slovenskou, podpísaná v roku 1995. V máji 1998 minister školstva SR vymenoval za členku Komisie MŠ SR pre výber učiteľov na školy s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí riaditeľku MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí A. Murgašovú, *ako jedinú členku z mimobratislavskej inštitúcie*. MŠ SR poverilo MC UMB metodicky pripraviť a realizovať pracovné sústreďenia učiteľov, ktorých vysielali na školy s vyučovacím JS v zahraničí pred odchodom na ich misiu. MC kooperovalo s Domom zahraničných Slovákov (DZS) od vzniku až do jeho zrušenia (1995 – 2006). Zúčastňovalo sa vedeckých konferencií s krajskou tematikou. Aktívne sa prezentovalo na Letných táboroch mladých krajských autorov počas ich pobytu v Banskej Bystrici. K vyvrcholeniu odborného a pedagogického snaženia MC UMB došlo v r. 1999, vydaním prvej učebnice slovenského jazyka ako minoritného jazyka, adresovanej Slovákom v zahraničí, s titulom: *Slovenčina pre 1.- 3. ročník Nedeľnej školy Slovenského kultúrneho spolku v Buenos Aires*. Autorkou je A. Murgašová.⁹⁶

Aktívna spolupráca MC UMB s MZV SR, prostredníctvom našich zastupiteľských úradov v krajinách so slovenskou minoritou, prebiehala najmä v kontexte s organizovaním kurzov. Kurzy MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí boli vyprofilované podľa typu a stupňa školy s vyučovacím jazykom slovenským. Konceptia dvojtýždňového pobytu bola postavená s cieľom získať odborno-metodické a praktické poznatky a tiež certifikát. Každý kurz sa koncipoval do dvoch zložiek: odborno-metodickej a kultúrno-poznávacjej. Od roku 1998 MC UMB ponúkalo počas druhého týždňa pobytu tiež tvorivé dielne v oblasti folklóru, remesiel, ume-

⁹⁶ Učebnica vznikla na podnet požiadavky Sekcie medzinárodných vzťahov MŠ SR zhodnotiť prípravu učiteľky Evy Jankovičovej z Nedeľnej školy v Buenos Aires, ako spoluautorky knihy. Prvú prezentáciu mala 1. júla 1999 na pôde PrF UMB v Banskej Bystrici, kedy ju predstavili „krstní rodičia” knihy, prorektori, M. Valihorová a V. Patráš, počas kurzu pre učiteľky predškolských zariadení, za priamej účasti spoluautorky E. Jankovičovej. Jej vydanie bolo v centre pozornosti domácej i krajskej verejnosti, čo sa ukázalo na druhej prezentácii na pôde DZS MŠ, 18. 1. 2000 v Bratislave, za účasti významných predstaviteľov politického, kultúrneho a vedeckého života v SR.

leckého prednesu, zborového spevu.⁹⁷ Od 1. januára 2005 sa MC UMB organizačne stáva popri UTV UMB základnou zložkou pri konštituovaní CCV UMB. V máji 2005 MC UMB získava akreditáciu (slovenčina ako minoritný jazyk) na štyri kurzy učiteľov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí pre všetky stupne a na kurzy SJ ako cudzieho jazyka, vzhľadom na transformáciu Centra UMB pre zahraničných študentov s MC UMB. Na základe akreditácie slovenčiny ako cudzieho jazyka bolo MC UMB poverené DZS MŠ SR realizovať prvýkrát v Banskej Bystrici *Letný kurz slovenského jazyka a kultúry pre krajanov*. Keď dňom 1. júla 2007 DZS MŠ SR zanikol, na základe Dohody medzi UMB a MŠ SR jeho kompetencie prevzalo MC UMB, ako jedna zo zložiek Sekcie medzinárodnej spolupráce MŠ SR.

Tabuľka 5

Prehľad o zahraničných účastníkoch za 15 rokov existencie MC UMB (1993 – 2008)

Krajina	Spolu	Krajina	Spolu	Krajina	Spolu	Krajina	Spolu
Argentína	4	Francúzsko	5	Lotyšsko	1	Srbsko	481
Austrália	10	Japonsko	4	Nemecko	14	Švajčiarsko	6
Chorvátsko	26	Kanada	1	Poľsko	113	Švédsko	1
Česko	32	Maďarsko	812	Rakúsko	34	Taliano	4
Fínsko	3	Mexiko	1	Rumunsko	426	Ukrajina	275
						Španielsko	1
Spolu						2 254	

⁹⁷ Medzi najfrekventovanejšie tvorivé dielne patrili remeslá v Stredoslovenskom osvetovom stredisku a folklór pod vedením Elviry Trunečkovej a Júlie Palovičovej. Od roku 2000 pribudol záujem aj o ochotnícke divadlo. Od tých čias sa datovala spolupráca s Akadémiou umení v Banskej Bystrici. Projekty boli financované v rámci Dohody, prostredníctvom Domu Matice slovenskej v Banskej Bystrici. Do realizácie kurzov boli zapojené nielen všetky tri učiteľské fakulty, ale aj ďalšie fakulty UMB (hlavne EF a FPVaMV) čo dokumentuje skutočnosť, že MC UMB bolo celo univerzitnou inštitúciou. Učebnica je známa nielen v Argentíne, ale i na všetkých zastupiteľských úradoch SR.

Tabuľka 6 Počet účastníkov aktivít MC v roku 2009

Aktivita	Spolu účastn.
Škola v prírode pre žiakov škôl s vyuč. jazykom slov. v zahraničí	255
Výjazdové kurzy pre učiteľov krajanských škôl	233
Výtvarná súťaž	192
Ozdravný tábor pre deti z Ukrajiny	42
Letná škola ľudového tanca	88
Detská univerzita	44
Letný tábor pre deti z Maďarska	54
Spolu:	908

Tabuľka 7 Počet účastníkov aktivít MC v roku 2010

Aktivita/Štát	ČR	Chorv.	Maď.	Poľsko	Rumun.	Srbsko	Ukrajina	Spolu
Lyžiarska škola	0	0	12	13	0	16	11	52
Letná športová olympiáda	0	0	14	0	10	11	6	41
Škola v prírode	0	54	54	61	44	54	54	267
Výjazdový kurz	0	4	35	0	(cca 75)	141	0	255
Výtvarná súťaž	0	12	31	0	30	86	22	181
Ozdravný tábor	0	0	0	0	0	0	43	43
LŠLT	23	10	13	16	0	11	15	88
Detská univerzita	0	0	8	0	11	9	9	37
Letná škola ľud. remesiel	0	6	1	15	7	0	10	39
LTDM	0	0	54	0	0	0	0	54
Spolu	23	86	187	105	102	328	170	1 366

Časové rozpätie	Spolu účastníkov
1993 – 2008	2 254
2009	908
2010	1 366
Spolu	4 528

Rekapitulácia rokov 1993 – 2010: 4 528 účastníkov.

5. 4. 3 Správa účelových zariadení UMB BB

Vznik UMB, spojený s rozvojom existujúcich a zriaďovaním nových fakúlt, prirodzene sprevádzal prudký nárast počtu študentov i učiteľov. Vedno s tým rástla starostlivosť i snaha vedenia univerzity zabezpečiť ubytovanie a stravovanie čo najväčšiemu počtu záujemcov o tieto služby predovšetkým z radov študentov denného štúdia, vrátane doktorandského, ale i celoživotného vzdelávania, tiež zahra-

ničným študentom, prípadne ostatným hosťom a v rámci možnosti tiež zamestnancom UMB. Vzhľadom na aktuálnosť jednotného centrálného systému pri plnení takejto úlohy bola k 1. januáru 1995 zriadená Správa účelových zariadení UMB (ďalej SÚZ UMB).⁹⁸ Vznikla ako samostatná organizačná zložka UMB s delegovanou právnou subjektivitou v pracovno-právnej a sociálnej oblasti. V hospodárskej sfére sa riadi rámcom rozpočtu schváleného UMB, v podnikateľskej podľa všeobecne platných právnych predpisov, v organizačnej a v ďalších oblastiach postupuje v súlade s rozhodnutiami UMB.

Základnú štruktúru inštitúcie predstavuje v prvom rade **Riaditeľstvo SÚZ UMB**, ktoré sídli v budove ŠD4 UMB Trieda SNP, 53, Banská Bystrica. Zodpovedným predstaviteľom SÚZ UMB je od vzniku inštitúcie riaditeľ, Jozef Mrena. Organizačne riadi chod vyššie uvedených pracovísk ako i spôsob rozdeľovania a prideľovania lôžok študentom UMB. Spolupracuje so Študentskou radou. SÚZ poskytuje študentom UMB ubytovacie a stravovacie sociálne služby.

Súčasť zariadenia tvoria: Ekonomický útvar,⁹⁹ Referát miezd a ľudských zdrojov, Referát bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a požiarnej ochrana (BOZP a PO) a Referát správy majetku. Ďalej sú to **prevádzkové jednotky**, ktorými sú študentské domovy (ŠD) UMB BB na území mesta: **ŠD1, ul. Tajovského 40, ŠD2, ul. Komenského 20, ŠD3, ul. Tajovského 51, ŠD4, ul. Tr. SNP 53, ŠD 5, ul. Ružová 15, a študentská jedáleň (ŠJ)**, ktorú v súčasnosti predstavuje ŠJ 1 a bufet 2, ul. Tajovského 40 (ŠD1). Sem možno ešte priradiť výdajné miesto stravy pre študentov a zamestnancov UMB, Tr. SNP 53 (ŠD4). Pravidelnú činnosť a chod týchto zariadení zabezpečujú ich pracovníci samostatne, pri väčších akciách v spolupráci s riaditeľstvom SÚZ UMB. Celkový počet pracovníkov týchto pracovníkov k 31. 12. 2010 bol 118, z toho na úseku ŠD ku koncu roka 2010 pracovalo 103 a v ŠJ 15 zamestnancov.

⁹⁸ SÚZ UMB bola zriadená Rozhodnutím rektora UMB v Banskej Bystrici č. 724/94 zo dňa 10.12.1994 v zmysle § 10, ods.1.písm.e/ a § 13, ods.3 zákona o vysokých školách č. 172/1990 Z. z. v znení neskorších predpisov a po prerokovaní v Akademickom senáte UMB v Banskej Bystrici.

⁹⁹ Útvar ako jediná organizačná zložka UMB, určená vedením UMB za Vnútroorganizačnú jednotku /VOJ/, v systéme Štátnej pokladnice s plnou zodpovednosťou za vykonávanie finančných operácií v oblasti hotovostného aj bezhotovostného styku za SÚZ UMB. V súvislosti s týmito kompetenciami Ekonomický útvar zabezpečuje komplexné účtovanie účtov nájomného študentov, Študentskej jedálne a podnikateľskej činnosti, vrátane rozborovej činnosti.

Tabuľka 8 Ubytovacie zariadenia SÚZ UMB

Názov	Adresa	V užívaní od r.	Prevádzka v počte rokov	Ubytovacia kapacita
ŠD 1 Blok A,B	BB Tajovského 40	1977	35	868
ŠD 3 Blok A,B	BB Tajovského 51	1991	21	238
ŠD 3 Blok C,D,E	BB Tajovského 51	1996	16	387
ŠD 3 Blok F,G	BB Tajovského 51	1997	15	255
ŠD 2	BB Komenského 20	1979	33	174
ŠD 4	BB Tr.SNP 53	1959	53	457
ŠD 5	BB Ružová 15	2008	4	177
S p o l u - ubytovacia kapacita ŠD				2 556

Súčet údajov tabuľky potvrdzuje skutočnosť, že celková lôžková kapacita študentských domovov UMB v súčasnosti predstavuje 2556 lôžok. Žiaľ, kapacitou uvedeného počtu lôžok ŠD SÚZ UMB nie je v stave poskytnúť ubytovanie značnej časti študentov s bydliskom mimo mesta.

Po generálnej rekonštrukcii, ukončenej v roku 1995, bolo odovzdané do užívania *Učebno-výcvikové zariadenie Liptovský Trnovec*. Od tých čias viac rokov slúžilo hlavne akciám, organizovaným v rámci pedagogického procesu so študentmi jednotlivých fakúlt, organizovanými hlavne katedrami telesnej výchovy, príp. geografie a p. Z dôvodu narastajúcej stratovosti prevádzky, ktorá sa začala prejavovať od r. 2003, bol tento objekt v roku 2007 daný do prenájmu. **Stravovacie služby** poskytovalo Stravovacie účelové zariadenie (SÚZ) UMB od roku 1995 prostredníctvom troch študentských jedální (ŠJ) a štyroch bufetov.

Tabuľka 9***Prehľad o stravovacích zariadeniach SÚZ UMB od roku 1995***

Názov	Adresa	V užívaní od r.	Prevádzka
ŠJ 1 + 2 bufety	Tajovského 40	1977	do súčasnosti
ŠJ 2 + 1 bufet	Komenského 20	1979	do 28. 2. 2007
ŠJ 3 + 1 bufet	Tr. SNP 53	1962	do 31. 3. 2008

Ako o tom svedčia údaje tabuľky, stravovaciu činnosť pre študentov a zamestnancov UMB pôvodne vykonávali tri študentské jedálne (ŠJ). Túto činnosť zabezpečovali až do konca roku 2004 so ziskom. Počnúc rokom 2005 sa UMB stala platcom DPH, v dôsledku čoho začali zariadenia vykazovať stratu v hospodárení. Po dôkladnej analýze bola v roku 2007 zrušená prevádzka ŠJ 2 a v roku 2008 aj prevádzka ŠJ 3. Počnúc mesiacom apríl 2008 je v prevádzke na SÚZ UMB len

jedáleň ŠJ 1 s bufetom, ktorá zabezpečuje stravu aj pre stravníkov ŠJ na Triede SNP 53, a to formou vývozu stravy. Prijatím niektorých organizačných zmien ŠJ vykazuje od roku 2008 sústavnú prosperitu.

5. 4. 4 Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela

(UK UMB) v **Banskej Bystrici**, tvorí osobitne dôležité univerzitné zariadenie Rektorátu UMB **pod správou kvestorky**. Je vedecko-informačným, bibliografickým, koordinačným a poradenským pracoviskom UMB. Jej poslaním je podporovať výučbu, pedagogický a vedecko-výskumný proces na fakultách a pracoviskách UMB a vytvárať podmienky na podporu všetkých foriem vzdelávania a štúdia na UMB. Knižnično-informačné služby poskytuje vedeckým a pedagogickým pracovníkom UMB, študentom všetkých foriem štúdia a ostatnej odbornej verejnosti. Vznikla zlúčením Knižnice PF a Knižnice FESCR po vzniku UMB v júli 1992. Súčasný názov Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici začala používať od 1. januára 1993.

Knižnica PdF, ktorá mala v čase konštituovania UMB za sebou už takmer 40 rokov činnosti, pri vzniku Univerzitnej knižnice UMB prispela, okrem svojho know how, knižničným fondom 128 491 knižničných jednotiek a trinástimi odbornými pracovníkmi. Knižnica FESCR mala pri vzniku UK za sebou už tiež viac ako 18 rokov pôsobnosti, vstúpila do spoločnej UK UMB s fondom 11 711 knižničných jednotiek a tromi odbornými pracovníkmi.

V období svojho konštituovania UK UMB nebola umiestnená v účelovom objekte a svoju činnosť vykonávala v priestoroch pôvodných dvoch fakultných knižníc, čo podstatne ovplyvnilo jej ďalšiu činnosť, organizáciu práce a najmä systém poskytovania knižnično-informačných služieb. Aj prieskum používateľských potrieb, ktorý sa zrealizoval v spolupráci s Katedrou knižničnej a informačnej vedy FF UK v Bratislave, poukázal na nedostatočnú informovanosť vedeckých a pedagogických pracovníkov univerzity o službách knižnice.

Schvaľovaciemu procesu univerzitnej knižnice, pre ktorú sa pripravovali priestory v objekte 1000 lôžkového ŠD na Tajovského ul. č. 51, nepredchádzalo vypracovanie a prerokovanie rozvojového programu knižnice a jej základných dokumentov v orgánoch univerzity. Hlbšou analýzou danej problematiky by sa možno dospelo k inej forme začlenenia knižnice do organizačnej štruktúry univerzity. Knižnica bola zaradená do organizačného rámca univerzity ako jeden z útvarov rektorátu. Finančné prostriedky na nákup informačných zdrojov a prevádzku knižnice sa v rozpočte univerzity osobitne nevyčleňovali.

V roku 1993 schválila Vedecká rada UMB materiál *Zásady jednotnej evidencie publikačnej činnosti na UMB*, ktorý znamenal začiatok budovania ústrednej databázy publikačnej činnosti univerzity. Pri jej tvorbe sa používal systém CDS/ISIS. Už v roku 1994 obsahovala databáza 557 bibliografických záznamov. Zvládnutie náporu na organizačnú a odbornú stránku činnosti knižnice si akútne vyžadovalo posilnenie počtu odborných pracovníkov a zvýšenie finančných prostriedkov na nákup informačných zdrojov, zariadenie a vybavenie nových pracovísk. Keďže tieto potreby neboli primerane naplnené, vo vývoji knižnice začali určité turbulen-

cie. Začiatkom roku 1994 odišla z funkcie riaditeľky Danica Hullová. V marci na jej miesto nastúpila Drahomíra Štefániková.

Dynamika rozvoja UMB bola veľmi prudká. Záujem o knižnično-informačné služby, ich kvantitu a kvalitu sa náhle stupňoval. Organizácia knižnično-informačných služieb neuspokojovala ani akademických funkcionárov, ani knihovníkov. Nezrealizovala sa ani plánovaná kúpa budovy, kde by sa knižnica etablovala a zabezpečovala komplexný informačný servis. Žiadalo sa riešenie, ktoré by naštartovalo priaznivejší vývoj knižničného systému UMB. Hľadal sa knižničný model, ktorý by pružnejšie reagoval na rastúce potreby a požiadavky, a tak sa v roku 1996 pristúpilo k decentralizácii knižničného systému.

Na základe rozhodnutia AS UMB z 13. marca 1996 **dňa 1. apríla 1996 zanikla UK UMB**. Na pôde univerzity vzniklo päť knižníc, ktoré prešli pod priame riadenie fakúlt: Knižnica fakúlt humanitných a prírodných vied, Knižnica Ekonomickej fakulty, Knižnica Fakulty financií, Knižnica Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov a Knižnica Právnickej fakulty. V roku 1997 pribudla šiesta fakultná knižnica na novovzniknutej Filologickej fakulte UMB.

Knižnica fakúlt humanitných a prírodných vied univerzity, na základe Zmluvy o spoločnej knižnici, podpísanej dekanmi zriaďovateľských fakúlt, poskytovala služby trom fakultám UMB: PdF, FHV a FPV. Jej riaditeľkou sa stala Helena Pažurová. Ako najväčšia fakultná knižnica čo do rozsahu knižničného fondu i počtu pracovníkov, prevzala na seba viaceré celouniverzitné funkcie. Sprístupnila svoj knižničný fond prostredníctvom prezenčných a absenčných výpožičiek bez obmedzenia, celej akademickej obci univerzity. Pokračovala v budovaní bázy dát a vydávaní celouniverzitnej bibliografie publikačnej činnosti, poskytovala rešeršné a informačné služby, pokračovala v informačnom vzdelávaní používateľov. Spracovávala rôzne rozborové materiály knižničného systému univerzity pre rozhodovacie procesy, metodicky a odborne pomáhala knižniciam na jednotlivých fakultách.

Decentralizácia sa negatívne prejavila aj na budovaní knižničných fondov jednotlivých fakultných knižníc. Väčšine z nich hrozilo umŕtvovanie knižničného fondu, pretože im chýbali nové prírastky fondu, pričom tiež ako príručné knižnice pre pracovníkov katedier, nemohli zabezpečiť poskytovanie výpožičných služieb pre študentov. Pozitívny vývoj v tomto období zaznamenali len knižnice na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov a Filologickej fakulte. Bolo tomu tak najmä vďaka dobrej priestorovej a technickej vybavenosti i dostatočnej podpore vedenia fakúlt pri nákupe a rozširovaní fondu.

Zánik UK znamenal aj izoláciu knižničných pracovníkov od odbornej knihovníckej komunity. Aj keď Knižnica fakúlt humanitných a prírodných vied mala zastúpenie v Rade ministra školstva pre knižnice, univerzita nemala subjekt, ktorý by ju zastupoval v odborných komisiách a na odborných knižnično-informačných podujatiach, na väčšine fakúlt absentovalo informačné vzdelávanie používateľov.

Na sklonku 20. storočia prudkým tempom pokračovalo zintenzívňovanie informatizácie a internetizácie knižničných pracovísk. Začalo dochádzať k vytváraniu užších kooperačných, konzorciálnych a iných väzieb medzi pracoviskami

s cieľom získať prostriedky z domácich a zahraničných grantových agentúr, najmä na posilnenie technického vybavenia knižníc a získavanie informačných zdrojov. Aj producenti elektronických databáz a veľké zahraničné vydavateľstvá boli ochotné komunikovať a poskytovať zľavy iba väčším organizačným jednotkám. A tak vnútorné i vonkajšie faktory urýchlili proces obnovenia Univerzitnej knižnice UMB.

Dňa 22. novembra 1999 vydal rektor univerzity O. Tomeček ***Rozhodnutie o zriadení Univerzitnej knižnice od 1. januára 2000***. Týmto rozhodnutím sa UK opäť stala samostatnou organizačnou zložkou univerzity. Vzápätí bol vydaný Príkaz rektora UMB č. 01/2000 z 3. januára 2000, ktorý určoval časový harmonogram a zodpovednosť za priebeh transformácie fakultných knižníc do Univerzitnej knižnice UMB. Vedením obnovennej univerzitnej knižnice bola poverená Helena Pažúrová, ktorú v roku 2001 vo funkcii vystriedala Jana Santorisová. V septembri 2003 na miesto riaditeľky univerzitnej knižnice nastúpila Ľudmila Homolová.

Proces opätovnej centralizácie fakultných knižníc nebol jednoduchý a trval až do roku 2004. Príčinou bola aj skutočnosť, že organizačná štruktúra obnovennej univerzitnej knižnice z roku 2000 v podstate zachovala fakultné knižnice. Až vydaním *Rozhodnutia rektora o organizačnej zmene v rámci Univerzitnej knižnice UMB* v auguste 2004 a jeho realizáciou od 15. 9. 2004 sa zavíšil proces centralizácie fakultných knižníc do ústrednej Univerzitnej knižnice UMB. Boli vypracované a vo vedení univerzity i v akademickom senáte, schválené základné dokumenty knižnice: štatút, organizačný poriadok, organizačná štruktúra, knižničný a výpožičný poriadok a cenník služieb. Uskutočnila sa generálna revízia knižničného fondu. Na základe jej výsledkov boli prijaté *Zásady postupu pri riešení strát a náhrad dokumentov* a *Smernica pre zriaďovanie, prevádzku a zrušovanie čiastkových knižníc na pracoviskách UMB*, ktorá stanovila jednotné pravidlá pre vedenie čiastkových knižníc. V septembri 2004 sa zrealizoval personálny audit pracovníkov knižnice, v rámci ktorého boli spracované popisy pracovných činností na všetky pracovné miesta v novej organizačnej štruktúre. Knižnično-informačné procesy sa scentralizovali do nasledovných organizačných celkov: oddelenia budovania a organizácie fondov, oddelenia výpožičných služieb a bibliograficko-informačného oddelenia. Na fakultách zostali zachované špecializované študovne s vymedzeným okruhom poskytovaných služieb. Súčasťou UK UMB sa v tom roku stalo Európske dokumentačné centrum. Jeho poslaním je získať, spracovávať, uchovávať a sprístupňovať publikácie orgánov a inštitúcií Európskeho spoločenstva, ktoré vydáva a distribuuje oficiálne vydavateľstvo EÚ s cieľom podporovať výskum, výučbu a štúdium otázok európskej integrácie na vysokých školách.

Ani pri tejto organizačnej zmene neboli knižnici pridelené účelové priestory na jej činnosť. Čiastočným úspechom bolo, že v existujúcich priestoroch sa zrealizovali stavebné úpravy, ktorými sa zmenilo dispozičné riešenie miestností, vymenili sa podlahoviny a realizovala sa rekonštrukcia elektroinštalácie a počítačových sietí. V sklade knižničného fondu sa zmenilo stavenie knižných regálov tak, aby bol fond uložený čo najhospodárnejšie a získal sa priestor na nové prírastky knižničného fondu. Úpravou priestorov sa zamedzilo prístupu nepovoláných osôb do skladu

knížičného fondu a zabezpečila sa jeho lepšia ochrana. Vhodnejším usporiadaním pracovni sa zlepšili pracovné podmienky zamestnancov. Skvalitnili sa tiež priestory pre registráciu používateľov a poskytovanie výpožičných služieb, ako z technického, tak aj z estetického aspektu.

Začiatkom roku 2003 vedenie univerzity (z dôvodu vysokej finančnej náročnosti) vypovedalo zmluvu na využívanie informačného systému VTLS. Nevyhnutnou podmienkou ďalšieho rozvoja knižnice a poskytovania knížično-informačných služieb, bola implementácia integrovaného automatizovaného knížično-informačného systému. Vo verejnej súťaži bol vybraný knížično-informačný systém ARL (Advanced Rapid Library). V roku 2005 bol spustený modul výpožičiek a od septembra sa začalo s centrálnou registráciou a výpožičiavaním dokumentov v automatizovanom systéme. Študenti začali používať namiesto preukazu používateľa študentskú čipovú kartu. V ďalšom období sa systém rozširoval o nové funkcie: konto používateľa, on-line registráciu, rezervácie dokumentov a pod.

Zavedením systému ARL sa unifikovali pracovné postupy nadobúdania a spracovávanía dokumentov a podstatne sa zvýšila kvalita poskytovaných služieb pre všetky kategórie používateľov. Univerzitná knižnica tak naplnila svoj cieľ, vytýčený v *Stratégii rozvoja Univerzitnej knižnice UMB* - vybudovať modernú virtuálnu knižnicu, schopnú poskytovať nielen klasické knížičné služby, ale umožňujúca používateľom vstup do virtuálneho sveta informácií a prístupujúca také informačné zdroje a služby, ktoré výrazne prispievajú k dosiahnutiu kvalít „*research university*“. Realizácia tohto cieľa si vyžiadala vybavenie pracovísk knižnice počítačmi a potrebnými technickými zariadeniami. Finančné prostriedky na zakúpenie technického vybavenia získala knižnica riešením rozvojových projektov Ministerstva školstva SR v tematickej oblasti *Rozšírenie informačných technológií v akademických knižniciach*; čítačky študentských kariet z univerzitného projektu *Realizácia identifikačného prístupového a stravovacieho systému s využitím multifunkčných preukazov na UMB v Banskej Bystrici*. Z dotácie Grantového programu Ministerstva kultúry SR na projekt *Vybudovanie vzdelávacieho centra pre zamestnancov a používateľov Univerzitnej knižnice UMB* bola zakúpená didaktická a prezentačná technika.

V ďalších rokoch knižnica riešila projekty zamerané na získanie bezpečnostných systémov na ochranu fondu v jednotlivých študovniach a na podporu akvizície informačných zdrojov. Zapojením sa do projektu *Rovnosť príležitostí pre všetkých* sa podarilo zriadiť na referáte absenčných výpožičiek a vo všetkých študovniach samostatné pracovné miesta pre zdravotne znevýhodnených používateľov, vybavené potrebnou technikou a softvérom.

V rokoch 2004-2008 participovala univerzitná knižnica na centrálnych rozvojových projektoch akademických knižníc zameraných na prístup k zahraničným vedeckým a odborným databázam. Od roku 2009 je prístup univerzity k týmto hodnotným informačným zdrojom zabezpečený v rámci projektu *Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja – prístup k elektronickým informačným zdrojom*. Používatelia UK UMB môžu v rámci projektu využívať bohatú kolekciu bibliografických, citačných a plnotextových báz dát. V rámci nich sú k dispozícii

desiatky tisíc elektronických časopisov, príručiek, učebníc, monografií a umeleckých reprodukcí.

Od roku 2005 sa knižnica začala systematicky venovať informačnému vzdelávaniu používateľov. Výsledkom jej snáh a spolupráce s prodekanmi pre pedagogickú činnosť sú prednášky o organizácii a službách Univerzitnej knižnice UMB, pre všetkých študentov na začiatku štúdia. Študentom vyšších ročníkov sú určené školenia na prácu s elektronickými databázami a vyhľadávanie informačných zdrojov k tvorbe záverečnej práce.

V roku 2007 bola zriadená *Knižničná rada Univerzitnej knižnice UMB*, ako poradný orgán rektorky, v ktorom majú zastúpenie všetky fakulty univerzity, ale aj najbližšie spolupracujúce knižnice nielen v Banskej Bystrici, ale aj vo Zvolene. Pod vedením riaditeľky Ľudmily Homolovej knižnica zabezpečuje slobodný prístup k informáciám šíreným na všetkých druhoch nosičov. Primerane uspokojuje potreby svojich používateľov, a tým podporuje ich celoživotné vzdelávanie, nezávislé rozhodovanie a duchovný rozvoj. Fond knižnice tvorí vyše 220 000 kníh, periodík a špeciálnych dokumentov domácej a zahraničnej proveniencie z oblasti humanitných, spoločenských a prírodných vied. Pritom sa priebežne dopĺňa aktuálnou študijnou, vedeckou a odbornou literatúrou. Okrem tradičných tlačенých periodických i neperiodických dokumentov majú používatelia k dispozícii široké spektrum elektronických zdrojov informácií.

UK UMB buduje a on-line sprístupňuje databázu knižných dokumentov, databázu periodík, databázu autorít, databázu publikačnej činnosti pracovníkov univerzity, databázu kvalifikačných prác a databázu projektov riešených na univerzite. Výstupy z interných databáz sa využívajú v procese riadenia, rozhodovania a hodnotenia pedagogickej a VVČ celej univerzity. Rozšírené priestory, útlonné zariadenie, vybavenie kvalitnou počítačovou a kopírovacou technikou a doplnenie fondu študovnej vedeckou a odbornou literatúrou, novými titulmi periodík a hodnotnými encyklopédiami, podstatne zvýšilo návštevnosť pracovísk UK UMB - Univerzálnej študovne a troch špecializovaných študovní: Ekonomickej, Pedagogickej a Politologickej študovne. Využíva ich viac ako 14 000 registrovaných používateľov. Denne ich služby využije priemerne 700.

Okrem absenčných a prezenčných výpožičných služieb poskytuje knižnica rešeršné služby z vlastných aj externých informačných zdrojov, referenčné služby, možnosť kopírovania, prístup k PC a internetu, tlač a skenovanie dokumentov. Prostredníctvom medziknižničnej výpožičnej služby zabezpečí knižnica vypožičkanie dokumentov, ktoré nemá vo svojom fonde, z knižníc na Slovensku i zo zahraničia. Univerzitná knižnica UMB zabezpečuje pridelovanie čísiel ISBN a EAN publikáciám vydávaným na pracoviskách univerzity. Vyvíja aj vlastnú edičnú činnosť. Štvrťročne vydáva periodikum *Bibliotheca universitatis*, má stálu rubriku v *Spravodajcovi UMB* a prispieva do odborných knihovníckych a informatických periodík. Metodicky usmerňuje a riadi činnosť 43 čiastkových knižníc na pracoviskách UMB. Ročne zorganizuje niekoľko desiatok kultúrnych a vzdelávacích podujatí, ktoré často presahujú rámec univerzity. Informačné zdroje a knižnično-

informačné služby propaguje rôznymi klasickými formami, ale aj vo virtuálnom priestore na vlastnej internetovej stránke a sociálnych sieťach.

UK UMB aktívne spolupracuje s akademickými knižnicami doma i v zahraničí, a to vzájomnou výmenou publikácií, ako aj mobilitami pracovníkov v rámci programu ERAZMUS. Je členkou *Slovenskej asociácie knižníc* a jej pracovníci sú členmi profesijného združenia *Spolok slovenských knihovníkov*. Najmä vďaka profesionalite a entuziazmu pracovníkov sa Univerzitná knižnica, najmä v ostatných rokoch, vyvinula na modernú informačnú inštitúciu a jednu z najväčších akademických knižníc na Slovensku. Má na tom svoj podiel i vedenie univerzity, ktoré si uvedomuje, že kvalitná vzdelávacie zariadenie nemôže existovať bez kvalitnej knižnice. Aj preto si v dlhodobom zámere rozvoja Vedenie UMB stanovilo úlohu vybudovať moderné univerzitné knižničné multifunkčné centrum v samostatnej účelovej budove.

5. 4. 5 Ústav aplikovanej komunikácie (UAKOM) UMB.

UAKOM vznikol na pôde Slovenskej akadémie vied ako Ústav automatizácie a komunikácie, odborné pracovisko zamerané na oblasť aplikovanej informatiky a počítačových sietí. V roku 1994 bolo toto pracovisko delimitované do organizačnej pôsobnosti UMB v Banskej Bystrici, ako celouniverzitné zariadenie so širokou pôsobnosťou. Začiatkom roka 2001 sa zmenilo jeho zameranie posunutím ťažiska na zabezpečenie prevádzky dátovej siete i celouniverzitného uzla siete SANET a rozšírenie pôsobnosti na podporu informačných systémov a služieb. Pri zmene názvu pracoviska na zariadenie UMB ostala zachovaná historická skratka, UAKOM.

Pracovníci ústavu majú dlhoročné skúsenosti nielen s vývojom sieťových technológií, ale aj s ich nasadzovaním do praxe. V každom období boli tieto aktivity buď prvé na Slovensku alebo mali celoslovenský význam, čím sa UAKOM radil k tým organizáciám, ktoré boli vždy o krok vpred pred ostatnými, nielen v rámci Združenia používateľov Slovenskej akademickej dátovej siete (SANET), ale aj celej sieťovej komunity na Slovensku. UAKOM bol jednak pri zrode združenia SANET, ale jeho zamestnanci pracovali aj v jeho technickej skupine a predstavenstve, neskôr v riadiacej rade projektov MŠ SR s cieľom implementácie optických spojov SANET II a SADOŠ (Sanet do škôl). V neskoršom období bol v Banskej Bystrici uzol s najväčším počtom účastníkov, patrili medzi nich napríklad Národná banka Slovenska, Daňové riaditeľstvo SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenská agentúra pre cestovný ruch, Ministerstvo vnútra, mnohé lokálne a zahraničné nadácie, ako aj ďalšie významné subjekty.

V roku 1998 bola dobudovaná metropolitná dátová sieť *UMBnet HYPERLINK* „<http://www.umb.sk/>“ UMB v Banskej Bystrici. Projekt budovania UMBnet začal v období rokov 1997 a 1998 ako *upgrade* služieb existujúcej univerzitnej MAN a prebiehal priebežne s prestávkami v závislosti od dostupných finančných prostriedkov. Komunikačné linky, založené na technológii mikrovlnného bezdrôtového spoja (v licencovanom pásme), spájali vybrané univerzitné LAN siete rýchlosťou 34 Mb/s. LAN siete v ďalších lokalitách boli poprepájané najprv prenájatými

telekomunikačnými okruhmi a neskôr bezdrôtovými spojmami (v nelicencovanom pásme) rýchlosťou 2 Mb/s. Topológia siete bola typu hviezda. S postupným rozmachom využívania služieb v sieti internet (mail, web, multimédiá) prenosová rýchlosť a kvalita bezdrôtových spojov prestala byť postačujúca a UAKOM začal od roku 2002 v úzkej spolupráci so združením SANET budovať prepojenia vybraných lokalít optickými káblami. Prechod na využívanie optickej infraštruktúry kostrovej siete spolu s nasadením novej generácie aktívnych sieťových prvkov umožnili skokom prejsť na rádovo vyššiu prenosovú rýchlosť 1 Gb/s. V priebehu ďalších rokov bola metropolitná sieť UMB v plnom rozsahu vybudovaná na báze prepojenia lokalít optickými káblami.

Prvé vysielanie videa vo vysokom rozlíšení (HD video), s vlastným obsahom do siete SANET, bolo realizované r. 2007.¹⁰⁰ O rok neskôr sa zvýšila kapacita pripojenia metropolitnej siete UMB a uzla SANET v Banskej Bystrici do celoslovenskej infraštruktúry na 10 Gb/s. V r. 2008 – 2010 došlo k pripojeniu viacerých stredných škôl v meste do optickej komunikačnej infraštruktúry v rámci projektu SADOŠ (Sanet do škôl). Umožňuje až o 2 rády vyššie prenosové kapacity (1 Gb/s) ako DSL Infovek. Sídlo vedenia UAKOMu UMB je budova Rektorátu, Národná ul, 12. Riaditeľom zariadenia je Ján Hudec. Pracovisko má dve oddelenia. *Oddelenie prevádzky Metropolitnej siete, harwardovej správy a údržby* (vedúci Ján Dobrota) má 11 pracovníkov. Druhé z nich, *Oddelenie informačných služieb* (vedúca Marcela Gottwaldová) má 5 zamestnancov.

Globalizácia ekonomiky, prudký rozvoj výpočtovej techniky a komunikačných technológií, a súčasne záujem vedenia Univerzity Mateja Bela, aby táto bola konkurencie schopnou, majú za následok, že v rokoch 2010 až 2012 univerzita do rozvoja informačných systémov investovala približne 6 mil. €. Tieto investície pochádzajú z jednotlivých projektov štrukturálnych fondov EÚ zameraných na rozvoj infraštruktúry. V podmienkach UMB to znamená doplnenie a inováciu celého reťazca výpočtovej techniky, komunikačných uzlov vo všetkých súčiastiach univerzity, vybudovanie centrálného datacentra s primeraným výpočtovým výkonom a nových laboratórií, i viacero ďalších inovácií. UMB je tak z aspektu informačných technológií a informačných systémov vybavená porovnateľne s domácimi aj zahraničnými univerzitami.

¹⁰⁰ Prednáška veľvyslanca USA R. M. Vallee na Právnickej fakulte UMB.

6. kapitola

Medzinárodná spolupráca UMB so zahraničnými vysokými školami

hrá dôležitú úlohu od vzniku UMB. Už od čias troch zakladajúcich fakúlt UMB bola zameraná na vzájomné výmeny učiteľov, účasť na vedeckých a odborných podujatiach organizovaných partnerskými vysokými školami, vedeckovýskumnú spoluprácu, publikačnú činnosť a výmenu študentov. Na financovanie uvedených aktivít sa využívali aj prostriedky z programu TEMPUS. K zlepšeniu jazykových zručností študentov a učiteľov významne prispeli jazykové kurzy v zahraničí. V rámci spolupráce so zahraničnými inštitúciami jednotlivé fakulty UMB získali zahraničných lektorov, hosťujúcich profesorov a iných odborníkov pre určité vedné oblasti. Intenzívnejšie sa začala rozvíjať aj spolupráca s organizáciami pri zahraničných veľvyslanectvách Veľkej Británie, USA, Francúzska, Nemecka, Rakúska a Španielska. Na úrovni rektorátu bola uzatvorená zmluva o spolupráci v roku 1993 s Vysokou školou pedagogickou v Erfurte (Nemecko), v rámci ktorej spolupracovali učiteľské fakulty v oblasti germanistiky, slavistiky, chémie, fyziky, hudobnej výchovy, športu a umenia. Na zmluve s Pensylvánskou štátnou univerzitou, USA (Penn State University), uzavretou v tom istom roku, boli zainteresované všetky fakulty. Okrem toho pokračovala spolupráca pôvodných troch fakúlt s vysokými školami v rámci zmlúv uzavretých pred vznikom UMB. V roku 1994 boli podpísané nové zmluvy o spolupráci s Ostravskou univerzitou (ČR), Univerzitou RENNES I – Haute Bretagne (Francúzsko), Vysokou školou cestovného ruchu, hotelierstva a gastronómie v Budapešti (Maďarsko) a Tuským štátnym pedagogickým inštitútom (Ruská federácia). Dňa 9. novembra 1994 sa v Erfurte stretli vedúci predstavitelia Pedagogickej vysokej školy Erfurt/Mühlhausen, SRN, Pedagogickej vysokej školy Eger, Maďarsko, Sliezskej univerzity Katovice, Poľsko, Pedagogickej univerzity Vilnius, Litva, Ostravskej univerzity, ČR a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, aby prehodnotili doterajšiu spoluprácu a rozšírili ju na mnohostrannú bázu. Podpísali tiež Memorandum o porozumení, ktoré malo vytvoriť podmienky pre kompatibilné študijné programy (ďalej ŠP) a umožniť výmenné semestrálne pobyty študentov. Podstatným znakom zahraničných vzťahov v roku 1995 bolo pokračovanie v dohodnutých formách spolupráce so zahraničnými partnermi, nadviazanie nových kontaktov, širšie zapojenie pracovísk do medzinárodných programov a študentov do využívania rôznych foriem štúdia v zahraničí. Bola tiež podpísaná zmluva univerzity s Pedagogickou vysokou školou v Erfurte.

Vznik troch nových fakúlt na univerzite AR 1995/96, si vyžadoval rozšíriť formy spolupráce so zahraničnými partnermi v odboroch, na ktoré sa špecializovali. Zahraničné vzťahy jednotlivých fakúlt za orientovali na nadväzovanie nových kontaktov s inštitúciami podobného odborného zamerania a na získavanie zahraničných odborníkov, ktorí prednášali na príslušných fakultách.

Jednou z dôležitých foriem vzťahov so zahraničnými partnermi sa stalo aktívne zapájanie sa do riešenia projektov v rámci programov medzinárodnej spolupráce, či už išlo o program SOCRATES/ERASMUS, CEEPUS, AKCIA RAKÚSKO-SLOVENSKO, TEMPUS a iné. Účasť v týchto programoch umožňovala internacionalizáciu študijných programov, zahraničnú mobilitu študentov, doktorandov, učiteľov a vedeckých pracovníkov univerzity a vytvárala podmienky na priame začlenenie univerzity do medzinárodných organizácií a združení. Zároveň sa týmto vytvárali podmienky na vstup študentov, učiteľov, vedcov a ostatných odborníkov zahraničných vysokých škôl a vedeckých inštitúcií na našu univerzitu. Aby sa mohli uskutočňovať mobility študentov, bolo potrebné zaviesť európsky systém transferu kreditov (ECTS), ktorý umožňoval uznávanie štúdia našim študentom v zahraničí a študentom zahraničných univerzít u nás.

V roku 2005 veľvyslanec Španielskeho kráľovstva na Slovensku za Španielsku agentúru pre medzinárodnú spoluprácu Ministerstva zahraničných vecí a spolupráce Španielska (MAEC-AECI) a rektor UMB, podpísali *Memorandum porozumenia*, ktorého cieľom je podporiť štúdium španielčiny na UMB. Zmluva o spolupráci medzi Univerzitou Nancy 2 a UMB sa týka spolupráce medzi EF UMB a Európskym univerzitným centrom uvedenej francúzskej univerzity. V súlade s touto zmluvou malo Európske univerzitné centrum prijímať študentov z EF UMB a ďalších fakúlt právneho a politologického zamerania, aby tam mohli získať niektorý z diplomov udeľovaných Európskym univerzitným centrom. Univerzita Nancy 2 sa napr. zaviazala, že bude aj naďalej prijímať pedagogických a vedeckých pracovníkov z EF UMB a posilať v rámci magisterského štúdia na výučbu do Banskej Bystrice pedagogických a vedeckých pracovníkov najmä z oblasti ekonomie a riadenia. V dodatku k zmluve sa stanovujú podrobnosti 2. roka magisterského štúdia „Európske štúdium“, špecializácia Finančné riadenie a európsky priestor. Súhrnný prehľad o zahraničných vysokoškolských inštitúciách v 20 štátoch sveta, s ktorými UMB spolupracovala do roku 2011, uvádzame v odkaze.¹⁰¹

¹⁰¹ **Prehľad vysokoškolských inštitúcií zahraničných štátov, s ktorými UMB zmluvne spolupracovala, do r. 2011** (v zátvorke rok ostatného podpisu zmluvy): **Česká republika** – Univerzita Karlova v Prahe, Masarykova univerzita, Brno (2008), Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem (2007), Univerzita Hradec Králové (1997), Slezská univerzita v Opave (1999), Ostravská univerzita (1994), Vysoká škola J. A. Komenského v Prahe (2002), Bankovní institút -vysoká škola Praha (2008), **Poľsko** – Univerzita Marie Curie Skłodowskej v Lubline (2002), – Sliezka univerzita, Katowice (1996), Lodžská univerzita (1997), Opolská univerzita (1997), Vysoká škola technická Kazimira Pulaského v Radome (2004), Univerzita humanitných a prírodných vied J. Kochanowského, Kielce (2010), Varminsko-mazurská univerzita, Olsztyn (2010), **Maďarsko** – Vysoká škola pedagogická v Egri (1997), Vysoká škola cestovného ruchu hotelierstva a gastronómie, Budapešť (1994), Univerzita v Miškolci (2004), Vysoká škola Samuela Tešedika, Békescsaba (2004), Univerzita v Pécsi (2007) - **Bulharsko** – Univerzita národnej a svetovej ekonomiky v Sofii (2006), **Francúzsko** – Univerzita v Poitiers (2004), Univerzita Rennes II – Haute Bretagne (1999), Univerzita Reims Champagne-Ardenne, Remeš (2007), Univerzita St. Quentine-en-Yvelines, Versailles (2008), Univerzita Nancy 2 (2010) **Rusko** – Moskovská štátna univer-

Okrem zmlúv, uvedených v prehľade, majú jednotlivé fakulty uzatvorené zmluvy o spolupráci, založené na špecifických potrebách fakúlt alebo katedier, ako aj zmluvy v rámci medzinárodných projektov. Na báze uzatvorených bilaterálnych dohôd sa uskutočňovali mobility študentov a pedagógov najmä v rámci programu **ERASMUS**. Súčasťou mobilit bola aj ponuka štúdia v cudzom jazyku a pripravovanie kurzov ECTS pre prichádzajúcich študentov programu Erasmus. Limitujúcim faktorom bol nedostatok finančných prostriedkov, ktoré nestačili pokryť záujem študentov a učiteľov o vycestovanie. Bilaterálne dohody mala UMB do roku 2011 uzavreté s univerzitami v 24 krajinách, pričom ich počet narastá.

Tabuľka 10

Prehľad zmluvnej a nezmluvnej spolupráce podľa fakúlt UMB

Fakulta	Univerzitné zmluvy	Fakultné zmluvy
EF	4	30
PF	10	12
FHV	15	17
FPVaMV	2	6
FPV	5	19
PrF	3	10

Nezmluvná spolupráca prebieha formou prednášok a prednáškových pobytov, spoločnými publikáciami, organizovaním konferencií a seminárov, ako aj účasťou na výskumných projektoch.

V roku 2010 bolo funkčných 268 bilaterálnych dohôd programu Erasmus. Spolupráca na základe fakultných zmlúv sa sústreďuje na publikačnú a expertízu činnosť, účasť na konferenciách, študentské mobility, odborné stáže, habilitačné konanie, redakčnú prípravu časopisov a spoločné študijné programy. Bilaterálne dohody programu Erasmus má UMB uzavreté s príslušnými subjektmi v 24 štátoch sveta.

zita M. V. Lomonosova (1997), Moskovská štátna univerzita služieb, Čerkizovo – Moskovská oblasť (2001), Štátna univerzita v Sankt Peterburgu (2005), Tulský štátny pedagogický inštitút (1994), **Bielorusko** – Bieloruský inštitút práva, Minsk (2002), **Srbsko** – Univerzita v Novom Sade (2000), Belehradská univerzita (2002), **Indonézia** – Štátna islamská univerzita v Jakarte (2006), **Japonsko** – Waseda University, Tokyo (2003), Asia University Junior College, Tokyo (2003), **USA** – Pensylvánska štátna univerzita (1993), Charlestonská univerzita, Charleston (2010), Virginia Commonwealth University, Richmond (2001), **Talian-sko** – Università per stragrieri (Univerzita pre cudzincov), Perugia (2008), **Nemecko** – Vysoká škola pedagogická Erfurt (1994), **Turecko** - Fatih University, Istanbul, **Čína** – Lanzhou Jiaotong University, **Korea** – Sogang University, Soul (2009), **Ukrajina** – Užhorodská štátna univerzita (1997), Kremenčugska národná univerzita Michaila Ostrohradského (2010), **Rumunsko** – Sibiňská univerzita Luciana Blagu (2010), **Gruzínsko** – Kutaisi University, **Egypt** - Ain Shams University (Egyptska univerzitou) Káhira (2001).

Tabuľka 11

Prehľad počtu bilaterálnych dohôd v rámci programu ERASMUS v roku 2010

Krajina	Počet zmlúv
Belgicko	4
Bulharsko	4
Česká republika	63
Cyprus	1
Dánsko	4
Fínsko	5
Francúzsko	24
Grécko	2
Holandsko	2
Litva	5
Lotyšsko	6
Maďarsko	9
Malta	1
Nemecko	19
Nórsko	1
Poľsko	53
Portugalsko	3
Rakúsko	2
Rumunsko	5
Slovinsko	5
Španielsko	22
Taliansko	12
Turecko	13
Veľká Británia	3
Spolu	268

Tabuľka 12

Prehľad spolupráce v rámci programu ERASMUS r. 2010 v porovnaní s r. 2009 (v zátvorke).

Fakulta	Počet evidovaných bilaterálnych dohôd na fakulte	Študenti		Pedagógovia	
		Vysielaní od nás	Prichádzajúci k nám	Vysielaní od nás	Prichádzajúci k nám
EF	73	34 (30)	55 (44)	21 (14)	20 (18)
FHV	63	21 (24)	17 (16)	22 (22)	31 (27)
FPVaMV	45	51 (34)	41 (27)	21 (15)	10 (10)
FPV	30	8 (6)	17 (2)	18 (7)	31 (27)
PdF	50	7 (5)	13 (9)	18 (12)	21 (13)
PrF	7	10 (6)	0 (1)	1 (0)	0
SPOLU	268	131 (105)	143 (99)	101 (70)	91 (71)

Okrem programu Erasmus je UMB zapojená aj v súčasnosti do projektov **CE-EPUS** (mobilitný projekt), Višehradský fond, Národný štipendijný program (zameraný na výmenné študijné pobyty), Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig a Jean Monet (semináre, odborné monografie, študijné cesty), SOCRATES, z ktorých každý umožňuje iné formy plnenia. Vo väčšine týchto projektov sú fakulty UMB alebo ich zamestnanci, zapojení ako spoluriešitelia. Cez Národný štipendijný fond a iné mobilitné programy (okrem programu Erasmus, kde participujú všetky krajiny EÚ) univerzita zaznamenala záujem študentov a učiteľov najmä zo Srbska, Ruska, Bieloruska, Poľska, Bulharska, Španielska, Ukrajiny, Moldavska, Talianska, Francúzska. UMB vysielala študentov a zamestnancov najmä do krajín: Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Bulharsko, Španielsko, Francúzsko, Veľká Británia, Nemecko, Rusko.

7. kapitola

Fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

7. 1 Úvodná charakteristika

Fakulty sú základnými organizačnými jednotkami, ktoré organizujú a zabezpečujú úlohy na úseku vzdelávacej, vedeckovýskumnej činnosti i v ostatných sférach aktivity univerzity. **Orgánmi jednotlivých fakúlt** sú: vedenie fakulty, akademický senát fakulty, vedecká rada fakulty.

Vedenie jednotlivých fakúlt tvoria dekan a prodekan. **Dekan** je predstaviteľom fakulty, riadi ju, zastupuje a koná v jej veciach, súčasne podľa § 23 ods. 1 ZVŠ koná v mene univerzity. Za svoju činnosť zodpovedá akademickému senátu fakulty a tiež rektorovi za činnosť vo veciach, v ktorých koná podľa Štatútu UMB v mene univerzity, za hospodárenie fakulty a za svoju ďalšiu činnosť v rozsahu určenom týmto štatútom a ZVŠ. V rozsahu, danom štatútom, vykonáva právne úkony v pracovnoprávných vzťahoch u zamestnancov univerzity, zaradených na príslušnej fakulte. Dekan priamo riadi prodekanov, tajomníka, vedúcich katedrií a iných pracovísk a tiež sekretariát dekana a referát miezd a ľudských zdrojov, ako súčasť dekanátu. Funkčné obdobie dekana je štvorročné. Na tej istej fakulte môže tá istá osoba vykonávať funkciu dekana najviac dve funkčné obdobia po sebe. Dekan je predsedom vedeckej rady fakulty. Akademickému senátu a vedeckej rade fakulty predkladá návrhy na schválenie dokumentov podľa pôsobnosti týchto orgánov, určenej ZVŠ. Dekana zastupujú v ním určenom rozsahu prodekan.

Prodekanov vymenúva a odvoláva dekan, po schválení akademickým senátom fakulty. Prodekan riadia, z poverenia dekana, spravidla referáty pre nasledovné odvetvia činnosti: pedagogická činnosť a sociálna starostlivosť o študentov, vedecko-výskumná činnosť, rozvoj a informatizácia, medzinárodná spolupráca a vzťahy s verejnosťou. Funkčné obdobie prodekanov je štvorročné. Na tej istej fakulte univerzity môže tá istá osoba vykonávať funkciu prodekana fakulty univerzity najviac dve po sebe nasledujúce funkčné obdobia.

Tajomník fakulty riadi útvary hospodársko-správných činností a to spravidla: ekonomický útvar, útvar správy majetku a útvar prevádzky, prípadne ďalšie útvary, v súlade so štatútom a organizačným poriadkom.

Akademický senát fakulty je jej najvyšším samosprávnym orgánom, ktorého práva a povinnosti určuje zákon o vysokých školách. Členovia senátu sú volení zástupcovia akademickej obce – učitelia, vedeckí pracovníci a študenti. AS fakulty sa skladá zo zamestnaneckej časti a študentskej časti. Funkčné obdobie akademického senátu je najviac štvorročné. Akademický senát fakulty spolupracuje s akademickým senátom univerzity. Za svoju činnosť zodpovedá akademickej obci. Akademický senát prerokúva a aktualizuje štatút fakulty, podieľa sa na rozhodovaní o zásadných organizačných, finančných a odborných otázkach súvisiacich s

činnosťou a úlohami fakulty. K dôležitým kompetenciám akademického senátu patrí voľba dekana fakulty, schvaľovanie prodekanov fakulty, schvaľovanie rozpočtu, prerokúvanie návrhov na zriadenie študijných odborov, schvaľovanie študijných programov, voľba zástupcov fakulty do Rady vysokých škôl. Akademický senát podáva akademickej obci správu o svojej činnosti a o stave fakulty najmenej raz za rok.

Vedecká rada fakulty

Členov vedeckej rady fakulty vymenúva so súhlasom akademického senátu dekan z radov učiteľov, vedeckých pracovníkov a ďalších významných odborníkov vlastnej fakulty a tiež z radov zástupcov partnerských organizácií. Dekan je zároveň predsedom vedeckej rady. Vedecká rada prerokúva, schvaľuje, kontroluje a hodnotí plnenie programu vedecko-výskumnej činnosti fakulty. Ďalej sa zaoberá hlavne vzdelávacou činnosťou fakulty, zmenami v študijných programoch a prerokúva nové študijné programy. Vedeckej rade univerzity predkladá kritériá na udeľovanie vedecko-pedagogických titulov významným odborníkom počas ich pracovného pôsobenia na fakulte.

Ako sme uviedli v predchádzajúcich častiach, v súčasnosti základné úlohy a hlavné poslanie Univerzity Mateja Bela zabezpečuje **šesť fakúlt**. Na týchto fakultách študovalo (k 31.10. 2011) 12168 študentov troch stupňov denne i externej formy vysokoškolského štúdia.

Tabuľka 13

Prehľad o stave študentov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici k 31. 10. 2011 podľa jednotlivých stupňov, v absolútnom počte i v podielovom vyjadrení.

UMB	Denné štúd.	v %	Externé št.	v %	Spolu
Spolu 1. st.	4624	68,45	2131	31,55	6755
Spolu 2. st.	3075	61,88	1894	38,12	4969
Spolu 3. st.	267	60,14	177	39,86	444
Celk. stav	7966	65,47	4202	34,53	12168

Tabuľka 14

Prehľad o počte študentov jednotlivých fakúlt UMB, absolútne i v %, k 31. 10. 2011

Fakulta	Stupeň	Denné štúd.	v %	Ext.štúdium	v %	Spolu
EF	1.	1060	77,83	302	22,17	1362
	2.	931	65,06	500	34,94	1431
	3.	69	72,63	26	27,37	95
Spolu		2060	71,33	828	28,67	2888
FHV	1.	1244	64,06	698	35,94	1942
	2.	708	66,73	353	33,27	1061
	3.	68	47,22	76	52,78	144
Spolu		2020	64,19	1127	35,81	3147
FPVMV	1.	393	89,32	47	10,68	440
	2.	230	82,44	49	17,56	279
	3.	35	54,69	29	45,31	64
Spolu		658	84,04	125	15,96	783
FPV	1.	716	70,40	301	29,60	1017
	2.	296	45,68	352	54,32	648
	3.	44	75,86	14	24,14	58
Spolu		1056	61,29	667	38,71	1723
PF	1.	849	64,91	459	35,09	1308
	2.	463	48,43	493	51,57	956
	3.	51	61,45	32	38,55	83
Spolu		1363	58,07	984	41,93	2347
PrF	1.	362	52,77	324	47,23	686
	2.	447	75,25	147	24,75	594
	3.	0	-	0	-	-
Spolu		809	63,20	471	36,80	1280
UMB-spolu		7966	65,47	4202	34,53	12168

Okrem bežného vysokoškolského štúdia poslucháčov v rámci kreditového systému, na UMB viac ako 1000 účastníkov navštevuje kurzy celoživotného vzdelávania a vyše 1000 študentov Univerzity tretieho veku, *seniorov*, študuje príslušné študijné odbory, podľa vlastného výberu.

V akademickom roku 2011/2012 bolo na UMB **akreditovaných 299 študijných programov prvého, druhého a tretieho stupňa štúdia**. Z toho v dennej forme štúdia bolo akreditovaných 170 študijných programov, čo je 56,86 %

a v externej forme 129 študijných programov, čo je 43,14 %. V rámci vzdelávania bolo na UMB realizovaných v prvom stupni štúdia 125 študijných programov, t. j. 41,81 %, v druhom stupni 124 študijných programov, 41,47 % a v treťom stupni štúdia 50 študijných programov, t. j. 16,55 %.

Všetky študijné programy sú akreditované a garantované významnými domácimi i zahraničnými odborníkmi. Svojim aktívnym a zodpovedným prístupom k práci na úseku vzdelávania študentov, ako aj v ostatných sférach činnosti, sa na realizácii týchto programov podieľa 636 učiteľov univerzity. Z toho je 87 profesorov, 138 docentov a 328 odborných asistentov s akademickým titulom. Zároveň na univerzite pôsobia ďalší hosťujúci profesori a docenti, zahraniční lektori, vedecko-výskumní pracovníci a nepedagogickí zamestnanci.

Tabuľka 15 Prehľad o počte akreditovaných študijných programov na fakultách UMB k 31. 10. 2011.

Fakulta	Stupeň	Denné štúd.	Externé štúd.	Spolu
EF	1.	5	5	10
	2.	8	8	16
	3.	3	3	6
S p o l u		16	16	32
FHV	1.	31	22	53
	2.	31	21	52
	3.	10	10	20
S p o l u		72	53	125
FPVMV	1.	4	4	8
	2.	3	3	6
	3.	2	2	4
S p o l u		9	9	18
FPV	1.	16	8	24
	2.	15	8	23
	3.	4	4	8
S p o l u		35	20	55
PF	1.	16	12	28
	2.	14	11	25
	3.	6	6	12
S p o l u		36	29	65
PrF	1.	1	1	2
	2.	1	1	2
	3.	0	0	0
S p o l u		2	2	4
Spolu za UMB		170	129	299

V nasledujúcej časti podávame stručný prehľad o realizácii študijných programov v rámci jednotlivých fakúlt univerzity, ako aj o výsledkoch ich ďalšej aktivity

v minulom období i v súčasnosti. Kvôli komplexnej ilustrácii vývoja jubilujúcej univerzity pri blížiacom sa 20. výročí jej vzniku venujeme pozornosť, okrem súčasných šiestich fakúlt, i ďalším trom bývalým fakultám, ktoré boli v príslušných rokoch uplynulého obdobia jej aktívnou súčasťou.

7. 2 Fakulta humanitných a prírodných vied UMB v Banskej Bystrici (1992 – 1995)

Fakulta humanitných a prírodných vied vznikla 1. júla 1992, po ustanovení UMB, rozčlenením sa pôvodnej Pedagogickej fakulty na Pedagogickú fakultu UMB a Fakultu humanitných a prírodných vied UMB v Banskej Bystrici. Spolu s Ekonomickou fakultou UMB sa tak všetky tri stali základnými súčasťami univerzity od čias jej zrodu.

Od vzniku FHPV bolo jej hlavným poslaním a zameraním pripravovať vysokoškolsky kvalifikovaných odborníkov pre výučbu všeobecnovzdelávacích predmetov, ktoré sa vyučujú na 2. stupni základných škôl a tiež na stredných školách alebo iných typoch škôl, vyžadujúcich si vysokoškolskú učiteľskú prípravu. Prirodzene, že absolventi fakulty mohli nájsť uplatnenie okrem školstva i v ostatných sférach kultúrno-osvetového či politicko-spoločenského života.

Štúdium predmetov sa členilo do dvoch sekcií, a to do humanitnej a prírodovednej. V humanitnej sekcii sa študoval slovenský jazyk a literatúra, z cudzích jazykov anglický, nemecký, francúzsky, ruský, ako aj predmety dejepis, filozofia, telesná, hudobná a výtvarná výchova. V prírodovednej matematika, fyzika, chémia, zemepis, biológia, informatika a základy techniky.

Prvým dekanom a jediným v histórii tejto fakulty, bol Ján Kolenička, ktorého prodekanmi sa stali M. Štilla, J. Klincková a P. Michal. Za predsedu Akademického senátu (ďalej AS) FHPV bol zvolený Alfonz Haviar. Funkciu tajomníka fakulty vykonával Juraj Kollár. V tejto symbióze FHPV exitovala v rokoch 1992 – 1995. Sídлом Fakulty humanitných a prírodných vied sa stala budova na Tajovského ulici 40, v ktorej sa nachádzal dekanát, všetky katedry prírodovednej sekcie, ale aj katedry hudobnej výchovy, výtvarnej výchovy, telesnej výchovy a športu. Ostatné humanitné katedry sídlili do augusta 1996 v budove terajšej PrF UMB, Komenského 20.

Do tohto obdobia patril aj pokus o voľnú tvorbu kombinácií v študijnom odbore učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov. Vzhľadom na nedostatočnú pripravenosť skutočnosť potvrdila, že sa tento systém neosvedčil. Viac sa osvedčilo vytváranie kombinácií humanitných predmetov s prírodovednými.¹⁰² Začalo sa aj s vybudovaním informačného systému, ako aj s prvým pokusom o zavedenie kreditného systému štúdia na FHPV.

¹⁰² FINDRA, J.: Základné míľniky na ceste za univerzitou..., s. 38.

Štúdium na fakulte zabezpečovalo v prvom AR 1992/1993 168 vysokoškolských učiteľov na 16 katedrách humanitného alebo prírodovedného charakteru.¹⁰³ Súčasťou fakulty bol tiež Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií. Fakulta mala pritom predovšetkým *učiteľskú* orientáciu. Okrem denného magisterského štúdia sa na škole realizovalo rekvalifikačné štúdium, najmä cudzích jazykov, určené pre učiteľov všetkých stupňov škôl. Vzhľadom na to, že fakulta mala záujem pružne reagovať na situáciu na trhu práce a chcela maximálne podporiť študijné mobility, začala sa príprava na nový model štúdia („ranná podoba kreditového štúdia“), ktorý by umožnil študentom nielen samostatnú voľbu študijných možností, ale i voľbu vlastného tempa pri kreovaní individuálnych študijných plánov. V rokoch 1992 – 1995 ukončilo štúdium na FHPV 634 absolventov.

Úroveň vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti v rokoch existencie FHPV kvalitatívne a kvantitatívne gradovala. Pokiaľ sa v humanitných vedách presadzoval základný výskum, v prírodných a technických vedách prevažoval aplikovaný výskum. Okrem riešenia domácich výskumných projektov (v AR 1993/1994 to bolo 14 pracovníkov) sa práve v tomto čase čoraz viac učiteľov zapájalo do riešenia zahraničných výskumných projektov (27 pracovníkov). V rámci študijných programov TEMPUS a PHARE v tom čase pracovalo vyše 30 učiteľov fakulty. Údaje za akademický rok 1994/1995 hovoria o 93 riešiteľoch z FHPV na 32 inštitucionálnych vedeckovýskumných projektoch, o 52 učiteľoch, zapojených do riešenia 29 výskumných projektov na iných vysokých školách a výskumných pracoviskách a o 16 pracovníkoch fakulty, ktorí sa zúčastnili na riešení vedeckovýskumných projektov v zahraničí.¹⁰⁴

Zvýšená vedeckovýskumná a publikačná činnosť sa výrazne prejavila v kvalifikačnom raste pracovníkov FHPV. V akademickom roku 1994/1995 zo 162 vysokoškolských učiteľov bolo 12 profesorov, 45 docentov a 34 asistentov s vedeckou hodnosťou CSc., čo predstavovalo 57 percentnú kvalifikovanosť. Táto skutočnosť bola prvým a veľmi dobrým predpokladom budúceho úspešného a funkčného rozdelenia fakulty na dve samostatné fakulty, humanitnú a prírodovednú.

Existenciu Fakulty humanitných a prírodných vied v rokoch 1992–1995 charakterizujeme ako obdobie, v ktorom sa uplatnila autonómnosť a zároveň aj špecifickosť humanitných a prírodovedných katedier. Profilácia absolventov a zameranie vedeckovýskumnej činnosti sa vynútili vytvoriť z fakulty dva relatívne samo-

¹⁰³ Uvádzame názov katedier s menami ich prvých vedúcich: Katedra anglistiky a amerikanistiky, Katarína Feťková, Katedra biológie a ekológie, Ján Lietava, Katedra filozofických vied, Igor Šimo, Katedra fyziky, Ján Krajčo, Katedra geografie a krajinnej ekológie, Vladimír Baran, Katedra germanistiky a romanistiky, Milan Štulrajter, Katedra histórie a etnológie, Stanislav Matejkin, Katedra hudobnej a estetickéj výchovy, Eva Michalová, Katedra chémie, Oto Tomeček, Katedra informatiky, Jan Klimeš, Katedra matematiky, P. Hanzel, Katedra slovanských jazykov a literatúry, Sergej Makara, Katedra slovenského jazyka a literatúry, V. Patráš, Katedra technickej výchovy, Ivan Krušpán, Katedra telesnej výchovy a športu, D. Hlasica.

¹⁰⁴ Údaje sú prevzaté z publikácie: Pamätnica vysokého školstva v Banskej Bystrici 1954 – 1994., s.34-35.

statné subjekty. Zámery rozdelenia fakulty na Fakultu humanitných vied a Fakultu prírodných vied smerovali k vypracovaniu podkladových materiálov, ktorý schválili všetky kompetentné orgány FHPV ako aj UMB.

Akademický senát fakulty na svojom zasadnutí 14. decembra 1994 prerokoval návrh vedenia fakulty na vytvorenie dvoch samostatných fakúlt, Fakulty humanitných vied a Fakulty prírodných vied UMB. Po prerokovaní ho predložil rektorovi a Akademickému senátu univerzity. Po prijatí návrhu 1. marca 1995 *de iure* začínajú na UMB pôsobiť ďalšie dve autonómne fakulty. Toto rozdelenie umožnilo ďalší nezávislý a slobodný rozvoj na spoločnej fakulte rovnomerne zastúpených humanitných a prírodovedných odborov.

7.3 Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

História fakulty sa začala písať zriadením univerzity, keď sa, ako sme už uviedli, pôvodná Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici po ustanovení univerzity súčasne rozdelila na Pedagogickú fakultu UMB a Fakultu humanitných a prírodných vied UMB. Fakulta si od svojho vzniku, 1. júla 1992, postupne utvárala vlastnú koncepciu rozvoja. Vedenie rozpracovalo nový štrukturálny systém a obsahové zameranie vzdelávania v týchto oblastiach: príprava učiteľov pre I. st. ZŠ, príprava učiteľov všeobecnovzdelávacích predmetov pre II. st. ZŠ (štúdium s druhým predmetom v kombináciách matematika, hudobná výchova, výtvarná výchova, telesná výchova, jazyk slovenský a literatúra, neskôr aj etická výchova). Súčasne to bola príprava učiteľov všeobecno-vzdelávacích predmetov pre stredné školy v odboroch: pedagogika, psychológia, etická výchova v kombinácii s druhým predmetom na vlastnej fakulte, alebo v medzifakultnom štúdiu na fakulte prírodných alebo humanitných vied, podľa záujmu študentov a fakúlt. Súčasťou orientácie fakulty sa stala tiež príprava pedagógov pre predškolské zariadenia (predškolská pedagogika od roku 1996), príprava vychovávateľov pre prácu s deťmi a mládežou v čase mimo vyučovania (bakalárske vychovávateľské a magisterské štúdium pedagogiky voľného času – odbor, ktorý pedagogická fakulta realizovala dlhodobo a patrilo obsahovo, funkčne i záujmom uchádzačov k najprepracovanejším v Československu). Ďalšou vzdelávacou orientáciou fakulty sa stala príprava odborníkov pre oblasť sociálnej práce a sociálnej pedagogiky (bakalárske štúdium sociálnej práce, magisterské štúdium sociálnej pedagogiky), príprava majstrov odbornej výchovy - bakalárske štúdium (fakulta od svojho začiatku dlhodobo pripravovala majstrov odborného výcviku, neskôr odbornej výchovy v doplnkovom pedagogickom štúdiu na doplnenie ich odbornosti na stredných odborných učilištiach pre výkon praktického vyučovania), príprava odborníkov pre pôsobenie evanjelických kirkví v odboroch *kazateľ*, *katechét* a *misijný pracovník* (odbory jedinečné na Slovensku, ale aj v celej Európe). Fakulta rozpracovala systém ďalšieho a celoživotného vzdelávania, ako aj rozširujúceho štúdia učiteľov, v 17-tich odboroch. V spolupráci s Ekonomickou fakultou UMB, Technickou univerzitou vo Zvolene, Akadémiou umení v Banskej Bystrici a Inštitútom pedagogického vzde-

lávania (IPV) Žilina, pripravila a realizovala aj poskytovanie pedagogickej spôsobilosti pre vysokoškolských učiteľov, absolventov neučiteľského štúdia (väčšinou inžinierskeho) v oblasti vysokoškolskej pedagogiky na vysokých školách na území celého Stredoslovenského kraja.

Prvým dekanom Pedagogickej fakulty UMB sa stal Róbert Rozim. Vedenie fakulty vedno s ním tvorili Pavol Hanzel, prodekan pre rozvoj, Jolana Beňušková, prodekanica pre štúdium, Marta Flešková, prodekanica pre vedu, výskum a vzťahy so zahraničím. Funkciu tajomníčky fakulty vykonávala do roku 2008 Ružena Fraňová. Po predčasnom úmrtí R. Rozima v r. 1993 bol AS zvolený za dekana fakulty pre obdobie r. 1993 – 1996 Pavel Hanzel. Vo funkcii prodekana pre rozvoj ho vo vedení fakulty vystriedala Elvíra Trunečková. M. Flešková, J. Beňušková pokračovali vo funkciách.

Pavol Hanzel bol opätovne zvolený za dekana i pre ďalšie obdobie, rokov 1996 – 1999. E. Trunečková bola naďalej prodekanou pre rozvoj. Prodekanom pre štúdium sa stal Ľ. Višňovský, pre vedu a výskum Vojtech Korim, pre zahraničné styky a styk s verejnosťou Jozef Brenkus, tajomníčkou fakulty ostala R. Fraňová. V r. 1999 P. Hanzela, na základe výsledkov volieb v AS PdF, vo funkcii dekana vystriedal Ľ. Višňovský. Vedenie fakulty vo volebnom období do r. 2002 spolu s ním tvorili prodekan: P. Hanzel, pre rozvoj, Brigita Šimonová, pre vedu a výskum, Beata Kosová, pre štúdium, Pavol Bartík, pre styky so zahraničím a s verejnosťou.

V rokoch 2002 – 2006 bola, po zvolení AS, dekanou fakulty Beata Kosová. Funkcie prodekanov vykonávali Nadežda Vladovičová, pre pedagogickú činnosť, M. Flešková, pre vedeckovýskumnú činnosť, Štefan Porubský pre rozvoj. Pre obdobie rokov 2006 – 2010 bol AS za dekana fakulty zvolený Pavol Odaloš. Vedenie fakulty s ním predstavovali prodekan: Danica Melicherčíková, pre pedagogickú činnosť, Soňa Kariková, pre vedeckovýskumnú činnosť, Jaroslav Uhel, pre rozvoj, P. Bartík, pre medzinárodnú spoluprácu. Po nástupe R. Fraňovej do funkcie kvestorky UMB sa tajomníčkou fakulty stala Martina Straková.

V roku 2008 sa povereným dekanom stal Vojtech Korim, ktorého AS PdF zvolil za dekana pre obdobie rokov 2009 – 2013. Vedenie fakulty spolu s ním tvoria prodekan: Bronislava Kasáčová, pre pedagogickú činnosť, S. Kariková, pre vedeckovýskumnú činnosť, J. Uhel, pre rozvoj, Peter Jusko, pre medzinárodnú spoluprácu a tajomníčka fakulty M. Straková.

V prvom akademickom roku existencie Pedagogickej fakulty UMB 1992/1993 v nových podmienkach výchovno-vzdelávací a vedecko-výskumný proces zabezpečovalo 10 katedier a spolu s pracovníkmi jednotlivých útvarov dekanátu 121 pracovníkov. Fakulta bola dislokovaná do priestorov v Radvani – Kráľovej, bez vlastnej telocvične a ďalších potrebných, primeraných učebných zariadení. Výučbu v tom čase realizovalo 87 učiteľov. Z nich bolo 51 % odborných asistentov bez vedeckej hodnosti, fakulta mala troch profesorov a 8 docentov. Pri nahliadnutí do kvalifikačnej štruktúry pôvodnej Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici pred jej začlenením do UMB v roku 1992 vidíme, že jadro učiteľov s vedeckými a vedecko-pedagogickými hodnotami ostalo na FHPV. V zložitých priestorových podmienkach fakulta pracovala až do ukončenia rekonštrukcie zrušeného banskobys-

trického vojenského gymnázia, do ktorého sa mohla presťahovať a započat' výučbu začiatkom roku 2001. Z pôvodného stavu 87 pedagogických pracovníkov v roku 1992, sa v roku 2004 už na vedecko – výskumnej a pedagogickej činnosti podieľalo 102 pedagogických a 7 vedeckých pracovníkov. K 30. júnu 2004 pôsobilo na fakulte už 14 profesorov, z nich traja DrSc., 28 docentov na funkčných miestach a 64 odborných asistentov, z nich 33 s vedeckou hodnosťou PhD. a 31 pracovníkov bolo v doktorandskom štúdiu. Vďaka tomu fakulta v tom čase dosiahla najlepší koeficient kvalifikačnej štruktúry na Univerzite Mateja Bela. Prehľad o stave zamestnancov a vývoji kvalifikačnej štruktúry do roku 2010 prináša tabuľka.

Tabuľka 16

Stav zamestnancov PdF k 31. 12 príslušných rokov a ich kvalifikačná štruktúra

Rok	Spolu	Profe- sori	Docenti	OA – spolu	OA – s PhD.	OA bez PhD.	Asis- tent	Nepedag. zamestn.
1995	93	2	16	74	31	43	1	49
2000	109	8	25	74	31	43	2	51
2005	115	13	37	65	27	38	-	43
2010	115	18	24	63	58	12	3	45

Na fakulte sa postupne rozširovali odbory štúdia. Pri vzniku PdF UMB v roku 1992 boli dva, a to Učiteľstvo pre I. st. ZŠ a vychovávateľstvo a Učiteľstvo všeobecno-vzdelávacích predmetov, (v rôznych kombináciách predmetov pre základné a stredné školy). V roku 1994 pribudli ďalšie dva – Misionár evanjelikálnych cirkví a Majster odbornej výchovy. Pri akreditácii v roku 1996 získala PdF právo konať štátne skúšky v štyroch odboroch, v dvoch bakalárskych a piatich magisterských, spolu s dvanástimi špecializáciami. Nepretržite si uchovala právo realizovať habilitačné a inauguračné konanie z odboru Pedagogika. V ňom sa habilitovali a inaugurovali viacerí významní predstavitelia slovenskej a českej pedagogiky. Postupne získala možnosť habilitácií a inaugurácií v odbore Teória vyučovania predmetov všeobecno-vzdelávacej a odbornej povahy, špecializácia Teória vyučovania predmetov na I. st. ZŠ a neskoršie aj v odbore Pedagogická psychológia.

V súlade s novou nomenklatúrou fakulta v roku 2004 predložila na akreditáciu 36 ŠP, z toho 19 samostatných bakalárskych, 15 magisterských, 10 spojených magisterských a 2 doktorandské programy: Pedagogika a Predškolská a elementárna pedagogika. Na fakulte sa realizovali habilitačné a inauguračné konania odborov Pedagogika, Pedagogická psychológia a Teória vyučovania predmetov všeobecno-vzdelávacej a odbornej povahy, špecializácia Teória vyučovania predmetov na I. stupni ZŠ. Akreditačná komisia potvrdila fakulte práva uskutočňovať vzdelávanie vo všetkých predložených študijných programoch. Následne katedry pristúpili k prepracovaniu ich kurikula, k reštrukturalizácii predmetov, k hlbšej vnútornej prestavbe, k inovácii foriem a metód práce, od klasických prednášok,

seminárov, cvičení, praxí, exkurzií, telovýchovných kurzov, až po formy dištančného štúdia s e-learningovou podporou.

Nová profilácia absolventov fakulty už od roku 1999 vychádzala z potrieb spoločnosti, reagovala na nové, požadované zmeny transformujúcej sa spoločnosti, potreby ďalšej demokratizácie a humanizácie vzdelávania a výchovy mladých ľudí, čo sa muselo odraziť aj v príprave učiteľov. Dôraz sa kládol na aktuálne a perspektívne potreby praxe, na jej pretváranie. To sa prejavilo v obsahu kurikula prípravy učiteľov od výberu uchádzačov, cez pedagogicko–profesijnú orientáciu, prípravu učiteľov až po jej ukončenie, so zreteľom na flexibilitu, variabilnosť prípravy učiteľov, možnosť širšej ponuky viacerých variantov štúdia podľa spoločenských potrieb, ale aj podľa osobnostných predpokladov študentov a nadväznosti bakalárskeho a magisterského štúdia. Dôležitú funkciu mal takisto výber najlepších absolventov do doktorandského štúdia. V neučiteľských odboroch štúdia absolventov išlo o prípravu sociálnych pracovníkov, sociálnych pedagógov, andragógov, pedagógov, kazateľov, misionárov i katechétov a psychológov.¹⁰⁵

Počty študentov na PF postupne narastali v dennom i externom štúdiu. V roku 1992 bolo na Pedagogickej fakulte 815 študentov, v roku 2004 už 3768. Z toho bolo 977 študentov denného štúdia (15 zahraničných a 2776 externých študentov). To bol najvyšší počet študentov zo všetkých fakúlt na univerzite a tvoril 27,3 % študentov univerzity. V akademickom roku 2005/2006 študovalo 612 študentov v dennom štúdiu v bakalárskom stupni, v 603 magisterskom, spolu 1215. V externom štúdiu v bakalárskom 720 študentov, 1637 v magisterskom štúdiu, spolu 3572. V akademickom roku 2010/2011 študovalo na Pedagogickej fakulte UMB v dennom štúdiu 854 v bakalárskom stupni, 470 v magisterskom dennom štúdiu, spolu 1324. V externom bakalárskom 543, magisterskom štúdiu 358, spolu 901 a na fakulte celkom 2225 študentov. Od AR 2011/2012 študuje na PF UMB v dennom štúdiu 1365 študentov, z toho v bakalárskom stupni štúdia 851 študentov, v magisterskom stupni 463 študentov a v doktorandskom stupni (PhD.) 51 študentov. V externom štúdiu je celkový počet študentov spolu 984, z toho v bakalárskom stupni 459, v magisterskom stupni 493 študentov a v treťom stupni štúdia 32 doktorandov. Celkový počet študentov vo všetkých formách a stupňoch štúdia v AR 2011/2012 je 2349 študentov.

K vážnym zmenám v štruktúre odborov štúdia došlo na Pedagogickej fakulte v AR 2008/2009 spojením viacerých katedier v rámci univerzity. Pri jej reorganizácii odišli z fakulty učitelia slovenského jazyka a literatúry a telesnej výchovy na Fakultu humanitných vied a učitelia matematiky na Fakultu prírodných vied UMB. Na Pedagogickú fakultu prišli učitelia katedier hudobnej a výtvarnej výchovy, psychológie a andragogiky a tak na fakulte vznikla samostatná Katedra andragogiky. Došlo pritom tiež k úbytku docentov i profesorov, ktorých vychovala PdF.

Na fakulte v súčasnom období pôsobí **9 katedier** a jeden inštitút. Prehľad o nich podávame v nasledujúcej časti, s uvedením študijných odborov a programov, ktoré garantujú a takisto zoznam jednotlivých pracovníkov, členov katedier.

¹⁰⁵ Pozri: Kosová, B.: Koncepcia rozvoja PF UMB.

Katedra andragogiky garantuje študijný program Andragogika (Bc., Mgr. PhD.).¹⁰⁶ **Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky** garantuje programy: Predškolská a elementárna pedagogika (Bc.), Predškolská pedagogika (Mgr.), Učiteľstvo pre primárne vzdelávanie (Mgr.), Predškolská a elementárna pedagogika (PhD.).¹⁰⁷

Katedra etickej a občianskej výchovy (vznikla 1. októbra 2006 z Oddelenia etickej výchovy Katedry vlastivedy a prírodovedy) garantuje študijné programy: Učiteľstvo etickej výchovy v kombinácii (Bc.), Učiteľstvo etickej výchovy v kombinácii (Bc.).¹⁰⁸ **Katedra teológie a katechetiky** garantuje programy: Evanjelikálna teológia a misia (Bc.), Evanjelikálna teológia (Mgr.), Teológia (PhD.), a Učiteľstvo náboženskej výchovy (Bc. a Mgr.).¹⁰⁹ **Katedra hudobnej kultúry** garantuje programy: Učiteľstvo hudobného umenia (Bc., Mgr.), Učiteľstvo hudobného umenia - školské hudobné súbory (Bc., Mgr.), Záujmové hudobné súbory (ext št. Bc.), Didaktika hudobného umenia (PhD.).¹¹⁰

¹⁰⁶ **Členovia Katedry andragogiky: Pedagogický pracovníci (ďalej PP):** doc. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc., vedúci katedry, prof. PhDr. Viera Prusáková, CSc., doc. PhDr. Libuša Gajdošová, CSc., PhDr. Katarína Gežová, PhD., PhDr. Juraj Šatánek, CSc., PhDr. Drahomíra Gracová, PhDr. Ľubica Janoušková, Mgr. Milan Filip. **Ostatní pracovníci (OP):** Mgr. Janka Korčoková, sekr.

¹⁰⁷ **Členovia Katedry elementárnej a predškolskej pedagogiky: PP:** doc. PaedDr. Alena Doušková, PhD., vedúca katedry, prof. PhDr. Beata Kosová, CSc., rektorka UMB, prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, CSc., prof. PhDr. Brigita Šimonová, CSc., doc. RNDr. Pavel Klenovčan, CSc., PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD., Mgr. Mariana Cabanová, PhD., PaedDr. Eva Ďurošová, PhD., PaedDr. Miroslava Gašparová, PhD., PaedDr. Zlatica Hul'ová, PhD., PaedDr. Ľubica Gerová, PhD., Mgr. Lýdia Janáková, PhD., PaedDr. Aneta Jarešová, PhD., PaedDr. Milena Lipnická, PhD., PaedDr. Štefan Porubský, PhD., prorektor UMB, Mgr. Mária Pilátová, PhD., Mgr. Ružena Tomkuliaková, PhD., PaedDr. Marián Trnka, PhD., PaedDr. Katarína Vančíková, PhD., PhDr. Oľga Wágnerová, CSc. **OP:** Bc. Zuzana Zvarová, sekr.

¹⁰⁸ **Členovia Katedry etickej a občianskej výchovy: PP:** prof. PaedDr. Vojtech Korim, CSc., dekan fakulty a vedúci katedry, doc. Ing. Ľubica Babicová, CSc., Mgr. Štefan Ligas, PhD., PaedDr. Katarína Čižmáriková, PhD., PhDr. Miroslav Valica, PhD., PhDr. Janka Kyseľová, PhD., Mgr. Jozef Bugár, PhD., Mgr. Ján Kaliský, PhD. **OP:** Katarína Vajsová, sekr.

¹⁰⁹ **Členovia Katedry teológie a katechetiky: PP:** doc. ThDr. Albin Masarik, PhD., vedúci katedry, prof. ThDr. Ján Liguš, PhD., prof. ThDr. PhDr. PaedDr. Imrich Peres, PhD., prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD., doc. ThDr. Pavel Hanes, PhD., doc. PaedDr. Dana Hanesová, PhD., doc. PhDr. Slavomír Krupa, PhD., PaedDr. Viktória Šoltéssová, PhD., ThDr. Ing. Ján Henzel, PhD., Mgr. Ing. Jaroslav Maďar, Th.D. **OP:** Anna Bravená, sekr.

¹¹⁰ **Členovia Katedry hudobnej kultúry: PP:** doc. PaedDr. Libor Fridman, PhD., vedúci katedry, prof. Mgr. Belo Felix, PhD., prof. PaedDr. Milan Pazúrik, CSc., doc. PaedDr. Marián Janek, PhD., doc. PhDr. Dagmar Micháľková, CSc., doc. Mgr. art. Štefan Sedlický, doc. Mgr. art. Pavol Tužinský, Mgr. Igor Gašpar, PhD., Mgr. Juraj Haško, PhD., Mgr. Ing. Jana Janeková, PhD., PaedDr. Marianna Kološtová, PhD., PaedDr. Alfonz Poliak, PhD., Mgr. et Mgr. art., Peter Špilák, PhD. **OP:** Elena Babjaková, sekr.

Katedra pedagogiky garantuje študijné programy: Učiteľstvo na UMB – spoločný základ (Bc., Mgr.), Pedagogika (Bc.), Učiteľstvo pedagogiky v kombinácii (Bc., Mgr.), Sociálna pedagogika (Mgr.), Pedagogika (PhD.).¹¹¹ **Katedra psychológie** garantuje študijné programy: Učiteľstvo na UMB – spoločný základ (Bc.), Psychológia (Bc.), Učiteľstvo psychológie v kombinácii (Bc., Mgr.).¹¹² **Katedra sociálnej práce** garantuje študijné programy: Sociálna práca (Bc., Mgr.), Sociálna a misijná práca (Bc.).¹¹³ **Katedra výtvarnej kultúry** garantuje programy: Učiteľstvo výtvarného umenia v kombinácii (Bc., Mgr.), Učiteľstvo výtvarného umenia jednopredmetové (Bc., Mgr.), Didaktika výtvarného umenia (PhD.).¹¹⁴ Počnúc 1. marcom 2011 bol zriadený **Inštitút vedy a výskumu Pedagogickej fakulty UMB**.¹¹⁵

Uvedené študijné odbory a programy sú výsledkom procesu komplexnej akreditácie, ktorá prebehla na fakulte počas akademického roku 2008/2009 v štyroch vedných oblastiach výskumu: Pedagogické vedy, Humanitné vedy, Umenie, Spoločenské a behaviorálne vedy. PdF UMB garantuje a zabezpečuje Pedagogicko-psychologický a Sociálnovedný základ štúdia pre všetky učiteľské programy na UMB (FHV, FPV a PF).

¹¹¹ **Členovia Katedry pedagogiky:** PP: prof. PaedDr. Karol László, CSc. vedúci katedry, prof. PhDr. Ľudovít Višňovský, CSc, prof. PhDr. Jolana Hroncová, CSc., doc. PhDr. Dagmar Kováčiková, CSc., doc. PaedDr. Mária Kouteková, CSc., doc. PhDr. Ingrid Emmerová, PhD., doc. PaedDr. Vlasta Belková, PhD., PhDr. Eva Turanská, CSc., PhDr. Patrícia Zolyomiová, PhD., Mgr. Lívia Nemcová, PhD., PhDr. Miriam Niklová, PhD., PhDr. Zuzana Škvarková, PhD., PhDr. Lucia Kamarášová, PhD., Mgr. Lenka Rovňanová. OP: Bc. Kristína Potančoková, sekr.

¹¹² **Členovia Katedry psychológie:** PP: doc. PhDr. Jitka Oravcová, PhD., vedúca katedry, prof. PhDr. Soňa Kariková, PhD., doc. PhDr. Vladimír Salbot, CSc., doc. PhDr. Marta Valihorová, CSc., PhDr. Anna Blanáriková, Mgr. Zuzana Heinzová, PhD., PhDr. Viera Jozafová, PhD., PaedDr. Lada Kaliská, PhD, PhDr. Peter Kopp, PhDr. Lýdia Miškolciová, PhD., Mgr. Ing. Eva Nábělková, PhD., Mgr. Vladimír Poliach, PhD., PaedDr. Jana Stehlíková, Mgr. Miroslav Šimkovič, Mgr. Michaela Vaňová, PhDr. Zlata Vašašová, PhD., PaedDr. Lucia Pašková, PhD., PhDr. Beata Žitniaková Gurgová, PhD. OP: Bc. Vladimíra Zimová, sekr.

¹¹³ **Členovia Katedry sociálnej práce:** PP: prof. PaedDr. Anna Hudecová, PhD., vedúca katedry, doc. PaedDr. Peter Jusko, PhD., PhDr. Lenka Vavrinčíková, PhD., PhDr. Katarína Kurčíková, PhD., Mgr. Peter Papšo, PhD., PhDr. Marek Stachoň, PhD., PhDr. Tatiana Tomčíková, PhD., PhDr. Alžbeta Broznanová Gregorová, PhD., Mgr. Andrea Odlerová. OP: Nikoleta Švecová, Bc. Lenka Stanková, sekr.

¹¹⁴ **Členovia Katedry výtvarnej kultúry:** PP: PaedDr. Ján Husár, PhD., vedúci katedry, prof. Piotr Jerzy Kunce, prof. Milan Sokol, akad. mal., doc. PaedDr. Jaroslav Uhel, ArtD., Ing. Michal Bartko, PhD., Eva Hnatová, akad. maliarka, Mgr. art. Ria Kmeťová, ArtD., PhDr. Jana Kožušková, PhD., PaedDr. Katarína Lucinkiewiczová, PhD., PaedDr. Katarína Sokolová, PhD., Ing. Anton Stolár, ArtD., PhDr. Alena Vrbanová. OP: Barbora Bobáková, sekr.

¹¹⁵ **Členovia Inštitútu vedy a výskumu:** doc. PhDr. Ingrid Emmerová, PhD., vedúca inštitútu, Mgr. Petra Fridrichová PhD., PaedDr. Eva Balážová, PhD., Mgr. Lucia Teremová, PhD.

V oblasti **vedeckej profilácie** Pedagogická fakulta po vzniku UMB nadviazala na predchádzajúce smerovanie, vyplývajúce zo zamerania na učiteľské vzdelávanie. Prioritami základného i aplikovaného výskumu sú dlhodobé: teória vyučovania predmetov primárneho a sekundárneho vzdelávania, pedeutológia, problémy učiteľského vzdelávania a problematika primárnej a preprimárnej pedagogiky, sociálnej pedagogiky, pedagogiky – najmä teórie výchovy a didaktiky, pedagogiky voľného času, pedagogickej a sociálnej psychológie, psychológie osobnosti, problematika sociálnej práce a andragogiky. Osobitne sa ďalej rozvíjali najmä didaktiky so zameraním na primárne vzdelávanie, ďalej didaktiky hudobného, výtvarného umenia, slovenského jazyka a literatúry, matematiky, vlastivedy a prírodovedy, telesnej výchovy, etickej výchovy, evanjelikálnej teológie a misie, didaktiky vyučovania náboženskej výchovy a ďalších odborov. Aj v nasledujúcom období fakulta smeruje svoju vedecko-výskumnú činnosť do oblastí pedagogických, teologických, sociálnych a behaviorálnych vied a do umeleckých výchov.

Na fakulte sa etablovalo **Centrum doktorandov**, ktoré vzniklo s podporou Európskeho sociálneho fondu. Organizuje vedecké semináre, konferencie, ktoré prispievajú k zefektívneniu vedeckého rastu mladých vedeckých pracovníkov a učiteľov.

V rokoch 2002 – 2007 bolo na Pedagogickej fakulte UMB habilitovaných 12 docentov v odbore Pedagogika – z toho 6 pracovníkov PdF. Prebehlo 8 inauguračných konaní pre iné fakulty, 1 z PdF z odboru Pedagogika. Z Teórie vyučovania predmetov všeobecno-vzdelávacej a odbornej povahy v špecializácii Teória vyučovania predmetov na I. st. ZŠ, bolo 15 habilitačných konaní, z toho 6 z vlastnej fakulty a jedno inauguračné konanie z PdF. Z odboru Pedagogická psychológia 7 habilitačných konaní, z toho 3 z vlastnej fakulty, 3 inauguračné konania, všetko z iných vysokých škôl. V r. 2008 - 2010 prebehlo na PdF 9 habilitačných konaní 4 inauguračné konania (z toho 3 z PdF). Ďalší docenti fakulty sa habilitovali a profesori inaugurovali na iných VŠ na Slovensku i v Poľsku. Intenzívna vedecko-výskumná činnosť habilitantov, profesorov, ale aj doktorandov prispievala k tomu, že došlo k výraznému rozvoju viacerých vedeckých odborov, najmä sociálnej pedagogiky. Pod vedením J. Hroncovej vyšlo v ostatných rokoch 15 monografií a 10 učebných textov. Boli usporiadané významné konferencie s výstupmi, riešené vedecko-výskumné úlohy. Podobne je tomu v odbore Predškolská a elementárna pedagogika pod vedením B. Kosovej, B. Kasáčovej a V. Korima, v odboroch Andragogika (V. Prusáková), Psychológia (S. Kariková), Sociálna práca (A. Hudecová), teológie a katechetiky (P. Procházka, J. Liguš) a i. Svedčí o tom aj záujem o habilitácie nielen z domácich fakúlt, ale i zo zahraničia, Česko, Poľsko, Maďarsko. Aktivita v riešení vedecko-výskumných úloh, orientácia na aktuálne, spoločenské potreby sa odrazili na PdF v raste kvalifikačnej štruktúry.

Fakulta sa výrazne podieľa na riešení vedecko-výskumných úloh štátneho, rezortného, medzinárodného výskumu VEGA, KEGA, UGA, EQUAL a APVV.

Tabuľka 17 Realizácia vedeckovýskumných projektov na PdF UMB v rokoch 2008-2010

Rok	Projekty celkom		Domáce projekty							Zahraničné projekty		
	Domáce	Zahraničné	Vedecké					Vzdelávacie	Iné	Vzdelávacie	Vedecko-výs.	Iné
			Štátne	VEGA	KEGA	UGA	APVV	Ostatné				
2008	28	3	0	12	7	0	2	5	2	1	0	2
2009	22	1	0	11	3	3	2	2	4	0	1	0
2010	27	1	1	12	2	9	3	0	0	0	0	0

Z príspevkov, pridelených na uvedené projekty, bola do značnej miery financovaná aj edičná činnosť riešiteľov.

Tabuľka 18

Prehľad o edičnej činnosti PdF UMB v rokoch 2002 – 2009

Rok	Počet vyd. titulov celkom	Z toho		Skriptá, učebnice a odborné knižné publikácie		Zborníky		Monografie		Ostatné	
		Na UMB	U iných vyd.	Na UMB	U iných vyd.	Na UMB	U iných vyd.	Na UMB	U iných vyd.	Na UMB	U iných vyd.
2002	41	27	14	10	3	5		9	11	3	
2003	56	37	19	15	6	13		7	10	2	3
2004	44	40	4	15	1	8	3	7		6	
2005	31	31		11		11		6		3	
2006	37	12		10		12		12		1	1
2007	66	65	1	21		11	1	33		1	
2008	38	33	5	8	1	7	1	22	2	1	

Publikačná činnosť v ďalších rokoch má stúpajúcu tendenciu.¹¹⁶

Okrem rozvoja vedeckého potenciálu prostriedky z vedeckých projektov výrazne prispeli aj k vybaveniu katedier modernou počítačovou technikou, k umožneniu účasti na vedeckých konferenciách a k celkovému propagovaniu výsledkov vedeckého výskumu fakulty i celej univerzity. Osobitne významnú súčasť reprezentácie fakulty i univerzity tvoria umelecké aktivity pracovníkov PdF.¹¹⁷

Prínosnou sférou aktivity je medzinárodná spolupráca PdF UMB a jej jednotlivých katedier s príbuznými zahraničnými inštitúciami vysokoškolského vzdelávania. Ako o tom svedčí tiež celouniverzitný prehľad, hlavnými zmluvnými zahraničnými partnermi PF UMB sú vysokoškolské inštitúcie v Českej republike, Poľsku, Maďarsku a Srbsku.

Technicko-informačné procesy sú významným prvkom celkovej transformácie a rozvoja fakulty. Využívanie informačných technológií predstavuje v poslednom desaťročí jeden z najvýznamnejších nástrojov implementácie moderných trendov do výchovno-vzdelávacích procesov na PF UMB. K pozitívnej motivácii patria nové možnosti, ktoré informačná technika prináša: väčšia flexibilita vo vyučovacom procese, vyššia efektivita práce pedagóga s využitím webových aplikácií s odbúraním administratívy, vyššia kvalita vzdelávania pri externých aj denných formách štúdia a možnosť spolupráce so zahraničím.

Hlavným prostriedkom je aktívne sebazvzdelávanie s využitím možností ponúkaných jednak v rámci fakulty (školenie, osobné konzultácie), ale aj v rámci univerzity (jednotlivými pracoviskami, alebo na centrálnej báze, semináre, školenia), prípadne na základe dostupných informačných zdrojov a kanálov, prakticky v celosvetovom meradle (kurzy, literatúra, manuály, diskusné fóra, portály, vyhľadávacie služby). Lokálne siete na pracoviskách fakulty spĺňajú požiadavky na primeranú rýchlosť, stabilitu a dostatočný počet prípojných miest. Tomuto významu sieťových technológií zodpovedá aj patričná pozornosť v procese finančného plánovania a rozvoja školy. Zvýšil sa počet multimediálnych učebníc, vďaka čomu je fakulta v súčasnosti kompletne vybavená ako moderne sa rozvíjajúca škola.

7. 4 Ekonomická fakulta v podmienkach UMB

Zákomom č. 139 z 27. februára 1992 SNR zriadila k 30. júnu 1992 z FESCR VŠE Bratislava **Vysokú školu ekonomiky služieb a cestovného ruchu so sídlom v Banskej Bystrici**. V súlade s paragrafom 2 tohto zákona mohol potom tento subjekt utvoriť spoločný zväzok vedno s vtedajšou Pedagogickou fakultou v Banskej Bystrici dňa 1. júla 1992, pod názvom Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ako sme už uviedli, ustanovením UMB toto zariadenie, ako jej nedeliteľná súčasť, prijalo názov **Ekonomická fakulta**.

¹¹⁶ Napr. v roku 2010 bolo vydaných na PdF UMB : 21 monografií, 18 učebných textov a učebníc a 103 vedeckých prác v zborníkoch.

¹¹⁷ Bližšie o nich uvádzame v kapitole 8 a tiež v prílohe 11.

Podľa zriaďovacieho štatútu: „*Poslaním Ekonomickej fakulty UMB je pripraviť erudovaných a flexibilných ekonómov, ktorí nájdu uplatnenie na domacom a medzinárodnom trhu práce, budú schopní formovať budúcnosť národnej ekonomiky a aktívne sa zúčastňovať formovania svetovej ekonomiky, rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti a zručnosti, múdrosť, dobro a tvorivosť, vzdelanosť a vedu, a tým prispievať k rozvoju vzdelanostnej spoločnosti.*“

Prvým dekanom Ekonomickej fakulty UMB bol Jozef Medved'. Na základe volieb AS bola počas dvoch funkčných období, v r. 1994 – 2000 dekanou Milota Vetráková. Po voľbách AS v r. 2000 ju v dekanskej funkcii vystriedala Ľubica Švantnerová. Po zvolení AS r. 2003 sa stala dekanou opäť M. Vetráková. Od r. 2007, po opätovnom zvolení, bola druhé funkčné obdobie dekanou Mária Uramová. Vedenie fakulty vedno s ňou tvorili Vladimír Hiadlovský, prodekan pre pedagogickú činnosť, Ladislav Klement, prodekan pre rozvoj, Peter Krištofik, prodekan pre medzinárodné vzťahy, Ľ. Švantnerová, prodekan pre vedeckovýskumnú činnosť, Helena Čierna, predstaviteľka manažmentu fakulty pre kvalitu. V r. 2011 bol do funkcie dekana zvolený V. Hiadlovský. Prodekanmi Ekonomickej fakulty sú Hussam Musa, pre pedagogickú činnosť, Ladislav Klement, pre rozvoj, Vanda Maráková, pre medzinárodné vzťahy, Viera Marková, pre vedeckovýskumnú činnosť. Členkou vedenia fakulty je tiež Helena Čierna, predstaviteľka manažmentu fakulty pre kvalitu. Tajomníkom fakulty je Vladimír Reháč.

Orgánmi fakulty v akademickom roku 2011/2012 sú **Vedecká rada Ekonomickej fakulty UMB**, predsedom ktorej je Vladimír Hiadlovský, dekan fakulty a **Akademický senát Ekonomickej fakulty UMB**, na čele s predsedom Jánom Šebom. V ďalšej časti prinášame prehľad o hlavných organizačných súčiastiach Ekonomickej fakulty UMB v akademickom roku 2011/2012.

Katedra cestovného ruchu a spoločného stravovania: je garantom študijného odboru Cestovný ruch a školiacim miestom v doktorandskom štúdiu. Poslaním je príprava vysokoškolsky vzdelaných absolventov ekonómov - manažérov pre prax stredného a vrcholového manažmentu cestovného ruchu a spoločného stravovania. Rozvíja obsah zverených študijných disciplín a zabezpečuje ich študijnou literatúrou. Vykonáva vedecko-výskumnú činnosť so zameraním na Cestovný ruch a Spoločné stravovanie a publikuje jej výsledky. Podieľa sa na zabezpečovaní doktorandského štúdia a ďalšieho vzdelávania občanov. Rozvíja spoluprácu s partnermi doma a v zahraničí. V rokoch 1997–2004 získala medzinárodnú európsku akreditáciu študijnej špecializácie ekonomika a manažment hotelierstva a pohostinstva (EFAH). Každoročne organizuje vedecké konferencie a od roku 2010 vedecký seminár *Studia academica turistica*.¹¹⁸

¹¹⁸ **Členovia Katedry cestovného ruchu a spoločného stravovania v AR 2011/2012: PP:** doc. Ing., Andrej Malachovský, PhD., vedúci katedry; prof. Ing. Marian Gúčík, PhD., prof. Ing., Peter Patúš, PhD., prof. Ing., Milota Vetráková, PhD., prorektorka UMB, doc., PhDr. Jana Kučerová, PhD., doc., Ing. Vanda Maráková, PhD., doc. Ing. Ján Oriška, PhD., Ing. Stanislava Belešová, PhD., Ing. Katarína Holúbeková, PhD., Ing. Tomáš Makovník, PhD., Ing. Radka Marčeková, PhD., Ing. Jaroslava Marušková, CSc., Ing. Kristína, Pompurová,

Katedra ekonómie: vznikla v akademickom roku 2008/09 a nadviazala na predchodkyňu, Katedru ekonómie a humanitných vied (jestvujúcu od r. 2005), Katedru spoločenských vied (od r. 1998) a Katedru ekonómie (od r. 1990). Katedra zabezpečuje výučbu ekonomických disciplín, ktoré tvoria spoločný základ v troch stupňoch štúdia (mikroekonómia, makroekonómia, hospodárska politika, svetová ekonomika, dejiny ekonomických teórií), ako a predmetov zameraných na aplikované spoločenské vedy (psychológia, sociológia, filozofia, ekológia, politológia a právo). Svojou činnosťou naplňa trend interdisciplinarít pri formovaní profesionálneho a osobného profilu budúceho ekonóma – manažéra. Katedra garantuje tiež *Frankofónne štúdium* na EF UMB a spoluprácu s francúzskymi partnerskými univerzitami.¹¹⁹

Katedra ekonomiky a manažmentu podniku: vznikla v akademickom roku 2005/2006 a nadviazala na činnosť Katedry podnikového hospodárstva (1995) a Katedry manažmentu a marketingu (1991). Je garantom študijného odboru Ekonomika a manažment podniku a školiacim miestom v doktorandskom štúdiu. Jej poslaním je príprava absolventov schopných zastávať vedúce funkcie v strednom a vrcholovom manažmente podnikov. Zabezpečuje výučbu v slovenskom jazyku a anglicky vyučovanom študijnom programe Business Economics and Management v prvom stupni štúdia a Marketing Management of Business v druhom stupni štúdia. Okrem toho rozvíja rekvalifikačnú, konzultačnú a poradenskú činnosť pre prax.¹²⁰

Katedra financií a účtovníctva: vznikla v AR 2005/2006 a nadviazala na činnosť Katedry financií (1994), Katedry podnikových financií (1995), Katedry účtovníctva a daňovníctva (1995) a Katedry teórie financií (1996). Je garantom štu-

PhD., Ing. Šimon Raši, PhD., zástupca v. k., Ing. Ľubica Šebová, PhD., Ing. Ľudmila Švarodová, PhD. **OP:** Mária Durjaková.

¹¹⁹ **Členovia Katedry ekonómie:** PP: doc., Ing., Jana Marasová, CSc., vedúca katedry, prof. Adam Claude Buzelay, hosťujúci profesor, prof., Ing., Mária Uramová, PhD., doc. PhDr. Marta Flešková, CSc., doc. PhDr. Jozef Horeháj Jozef, PhD., doc., Ing. Mária Horehájová Mária, PhD., doc. JUDr. Ing. Eva Hudecová, CSc., Ing. Martin Hronec, PhD., doc. Ing. Jana Marasová, PhD., doc., PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD., zástupca vedúceho k., Ing. Barbora Babiaková, PhD., tajomníčka k., doc. PhDr. Viktória Dolinská, PhD., doc. PhDr. Marián Kika, PhD., Ing. Žaneta Lacová, PhD., Ing. Katarína Orságová, PhD., Ing. Jaroslav Paľa, PhD., Ing. Mariana Považanová, PhD., PhDr. Marián Šúplata, PhD. **OP:** Kristína Sýkorová.

¹²⁰ **Členovia Katedry ekonomiky a manažmentu podniku:** PP: Ing., Ľuboš Elexa, PhD., vedúci katedry, prof. Ing. Jaroslav Ďaďo, PhD., prof. Ing. Ľubica Lesáková, PhD., prof. Ing. Viera Marková, PhD., doc. Ing. Helena Čierna, doc. Dušan Pinka, CSc., PhD., doc. Ing. Mária Seková, PhD., Mgr. Gabriela Bočincová, PhD., Ing. Silvia Fraňová, PhD., Ing. Vladimír Hladlovský, PhD., dekan EF, Ing. Ladislav Klement, PhD., Ing. Vladimíra Klementová, PhD., doc. Ing. Dagmar Kokavcová, PhD., Ing. Gabriela Kormancová, PhD., Ing. Denisa Malá, PhD., Ing. Martina Minárová, PhD., Ing. Zdenka Musová, PhD., tajomníčka k., Ing. Eva Poliačiková, PhD., Ing. Eva Sopková, PhD., Ing. Janka Táborecká – Petrovičová, PhD., zástupca v. k., Ing. MBA. Lena Theodoulides, PhD., Ing. Miroslava Vinczeová, PhD., **OP:** Mgr. Zuzana Šimonová.

dijného odboru Financie, Bankovníctvo a investovanie. Jej poslaním je príprava absolventov pre banky, poisťovne a iné finančné inštitúcie, finančných manažérov pre komerčný a neziskový sektor, profesionálnych účtovníkov, audítorov a daňových poradcov. Rozvíja spoluprácu s domácimi a zahraničnými inštitúciami.¹²¹

Katedra kvantitatívnych metód a informačných systémov: vznikla v AR 2009/2010 a nadviazala na dovtedajšiu činnosť Katedry hospodárskej informatiky (1992), Katedry informačných systémov (1995) a Katedry kvantitatívnych metód a informatiky (1997). Vo všetkých odboroch štúdia zabezpečuje výučbu matematiky, štatistiky, informatiky, informačných systémov a výučbu disciplín aplikačného charakteru, ktoré využívajú kvantitatívne metódy. Informatické disciplíny sú zamerané na riešenie úloh podnikovej informatiky a na podporu manažérského rozhodovania. Podieľa sa tiež na rozvoji informačného systému UMB a organizuje vzdelávacie aktivity pre jej zamestnancov. Od roku 2010 organizuje vedecký seminár Dynamické a DEA modely v ekonómii.¹²²

Katedra odbornej jazykovej komunikácie: vznikla v AR 2003/2004 a nadviazala na činnosť Katedry cudzích jazykov. Zabezpečuje odbornú jazykovú prípravu pre všetky študijné odbory v anglickom, francúzskom, nemeckom, ruskom, španielskom, talianskom a slovenskom jazyku ako „cudzom jazyku“. Výučba je orientovaná na aktívne ovládanie cudzieho jazyka v odbornej komunikácii a v bežných situáciách. Študent má možnosť absolvovať prípravu v jednom jazyku a môže si vybrať aj ďalší jazyk. Členovia katedry ponúkajú aj výberové predmety v cudzom jazyku. Katedra organizuje skúšky na získanie medzinárodných certifikátov z anglického a nemeckého jazyka (UNICret®, DWD).¹²³

¹²¹ **Členovia Katedry financií a účtovníctva: PP:** doc. Ing. Peter Krištofik, PhD., vedúci katedry, prof. Ing. Lumír Kulháněk, CSc., William Colin Lawson, prof. Dr., prof. Ing. Juraj Nemec, CSc., prof. Ing. Jiří Polách, CSc., doc. Ing. Marta Orviská, PhD., doc. Ing. Peter Pisár, PhD., doc. PhDr. Miroslav Škoda, PhD., doc. Ing. Zuzana Šuranová, PhD., doc. Ing. Emília Zimková, PhD., Ing. Elena Bogyová, CSc., zástupca ved. k., Ing. Oľga Cilíková, PhD., Ing. Pavol Čižmárik, Et Ing. M.A., Ing. Peter, Daniel, PhD., Ing. Jaroslav Ďaďo, PhD., Grofčíková Janka, Ing., taj. k., Ing. Anna Harmaniková, PhD., Izáková, Katarína, Ing., PhD., , Ing. Mgr., Marta Lapková, doc. Ing. Hussam Musa, PhD., Ing. Ľubomír Pintér, PhD., Ing. Jana Stašová, PhD., Ing. Vladimír Šagát, PhD., Ing. Gabriela, Tokárska, CSc., **OP:** Ľubica Veselovská.

¹²² **Členovia Katedry kvantitatívnych metód a informačných systémov: PP:** RNDr. Miroslav Hužvář, PhD., vedúci katedry, prof. RNDr. Rudolf Zimka, PhD. doc. Ing. Ján Hudec, CSc., doc. RNDr. Juraj Pančík, CSc., doc. Ing. Vladimír Úradníček, PhD., Ing. Martin Boďa, RNDr. Grausová Mária, PhD., Ing. Jolana Gubalová, PhD., Ing., Mária Kanderová, PhD., Ing. Alena Kaščáková, PhD., Ing. Igor Kollár, PhD., RNDr. Pavol Kráľ, PhD., Ing. Peter Laco, PhD., Ing. Bohuslav Martiško, CSc., Mgr. Petra Medveďová, RNDr. Gabriela Nedelová, PhD., zást. v. k., Zuzana Rigová, PhD., Mgr. Mária Stachová, PhD., RNDr. Leontína Striežovská, RNDr. Jana Špírková, PhD., Ing. Viera Tomišová. **OP:** Alena Senková.

¹²³ **Členovia Katedry odbornej jazykovej komunikácie: PP:** PhDr. Mária Spišiaková, PhD., vedúca katedry, doc. PhDr. Ján Chorvát, PhD., doc. PhDr. Ľudmila Mešková, CSc., doc. PhDr., Olejárová Miriam, PhD., Mgr. Dana Benčíková, PhD., David Austin Cole,

Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja: vznikla v roku 2011 zlúčením Katedry regionálneho rozvoja a verejnej správy a Katedry verejnej ekonomiky. Ako gestorské pracovisko zabezpečuje vzdelávanie v študijných odboroch Verejná ekonomika a služby, Verejná správa a regionálny rozvoj, zároveň je školiacim miestom doktorandského štúdia vo vednom odbore Verejná ekonomika a služby. Študijný program Verejná ekonomika a služby získal v roku 2005 medzinárodnú akreditáciu *European Association for Public Administration Accreditation*.

Poslaním katedry je vychovávať vysokoškolsky vzdelaných ekonómov – manažérov pre sféru verejnej ekonomiky, verejných služieb, verejnej správy a správy území. Vo vedecko-výskumnej činnosti sa pracovníci katedry orientujú na riešenie problematiky verejnej ekonómie a ekonomiky, verejných služieb, verejných financií, verejnej správy, municipálnej a regionálnej ekonomiky, politiky, manažmentu a marketingu verejných služieb a území. Venujú sa tiež výskumu trvaloudržateľného rozvoja územných celkov, mimovládnych organizácií, sociálnej ekonomike a sociálnemu podnikaniu.¹²⁴

Súčasťou aktivity Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela je príklon k praxi, ktorá v študijných programoch reaguje na dopyt na trhu práce, ako aj na potreby regiónov. Podstatnú časť uvedenej funkcie zabezpečuje ďalšia významná organizačná súčasť fakulty, **Inštitút manažérskych systémov Ekonomickej fakulty UMB so sídlom v Poprade**. Vznikol v r. 2007 transformáciou detašovaného pracoviska fakulty, ktoré zriadila z iniciatívy mesta Poprad, ako svoju organizačnú súčasť, ešte v roku 1992. Inštitút zabezpečuje bakalárske a inžinierske štúdium v študijnom odbore Ekonomika a manažment podniku, v dennej i externej forme štúdia. Úzko pritom spolupracuje s katedrami fakulty v Banskej Bystrici. Od akademického roka 2004/2005 sa na pôde pracoviska vykonávajú štátne skúšky a promócie bakalárov a inžinierov.¹²⁵

M.F.A., PaedDr. Kateřina Jackulíková, PhD., Mgr. Eva Jurčáková, PhD., Mgr. Viera Krešáková, Mgr. Janka Kubeková, PhD., PhDr. Mária Polčicová, PhD., Mgr. Peter Poliak, Mgr. Lucia Rosenbaum Franková, PhD., PhDr. Miková Katarína, PhDr. Mária Spišiaková, PhD., Mgr. Petra Strnáďová, gr. Dagmar Škvareninová, Mgr. Andreja Vidová, PaedDr. Marta Vránová, PhD., PhDr. Anna Zelenková, PhD. Z. lektori: Pablo Gagliardi Domínguez, špan. lektor, Simoneta Giulianelli, talian lektorka, Nicolas Guy, franc. lektor, Christoph Rosenbaum, M.A. - nemecký lektor, zástupca ved. k. OP: Ing. arch. Monika Supuková.

¹²⁴ **Členovia Katedry verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja: PP:** Ing. Filip Flaška, PhD., vedúci katedry, prof., Ing. Dr. h. c. Jozef Benčo, PhD., prof., PaedDr., prof. PaedDr. Gabriela Korimová, PhD., prof. Ing., Helena Kuvíková, PhD., doc., Ing. Soňa Čapková, PhD., doc., Ing. Štefán Hronec, PhD., doc. Ing. Radoslav Koziak, PhD., doc. Ing. Katarína Liptáková, PhD., doc., Ing. Beáta Mikušová Meričková, doc. JUDr. Ing. Ján Šebo, doc., Ing. Danka Švihlová, PhD., doc., Ing. Anna Vaňová, PhD., Ing. Stanislav Kološta, Ing. Jozef Krnáč, PhD., Ing. Marta Mišániová, PhD., Ing. Katarína Sýkorová, PhD., Ing. Jana Štrangfeldová Jana, PhD., Ing. Gabriela Vaceková, PhD. **OP:** Ing. Alica Božíková, PhD.

¹²⁵ **Členovia Inštitútu manažérskych systémov so sídlom v Poprade: PP:** doc. Ing. Ján Závadský, PhD, vedúci pracoviska, Ing. Katarína Zimermanová, PhD., zástupkyňa vedúce-

Inštitút ekonomických vied, ako ďalšia organizačná súčasť Ekonomickej fakulty UMB, bol zriadený 1. marca 2011. Podstatnú časť zamestnancov tvoria vedeckí pracovníci, ktorí prešli do služieb Inštitútu z Ústavu vedy a výskumu pri jeho reorganizácii. Poslaním tejto vedecko-výskumnej inštitúcie je rozvíjať základný a aplikovaný sociálno-ekonomický výskum, s osobitným zreteľom na riešenie reálnych ekonomických problémov a potrieb praxe. Svojou vedeckovýskumnou a projektovou činnosťou podporuje a rozvíja priority vedy a výskumu EF UMB, prispieva k skvalitňovaniu študijných programov, a tiež rozvíjaniu nových, vrátane medziodborových, medzifakultných a medzinárodných študijných programov vo všetkých stupňoch štúdia. Aktívne participuje na medzinárodnej kvalite vedecko-výskumných publikačných grantových a mobilných výstupoch.¹²⁶

V nasledujúcej časti podávame prehľad o ďalších inštitúciách, ktoré svojou aktivitou významnou mierou prispievajú k výsledkom činnosti Ekonomickej fakulty UMB. Jednou z nich je **Centrum rozvoja doktorandov**, ktoré vzniklo 1. júna 2004, ako pracovisko výskumu a vzdelávania doktorandov na fakulte. Činnosť inštitúcie je zameraná na rozvoj vzájomnej spolupráce doktorandov v rámci Ekonomickej fakulty UMB aj mimo nej, ktorá je orientovaná na výmenu poznatkov, získaných počas doktorandského štúdia a prepojenie výsledkov vedeckého bádania doktorandov s hospodárskou praxou prostredníctvom riešenia určených úloh. Cieľom činnosti Centra je tiež, prostredníctvom tvorivých aktivít doktorandov, prispievať k skvalitňovaniu vedeckovýskumných a pedagogických procesov v rámci fakulty a k ekonomickému rozvoju regiónov. Každoročne organizuje medzinárodnú konferenciu *Scientia Iuventa*.¹²⁷

Ekonomická študovňa je súčasťou Univerzitnej knižnice, lokalizovanou v budove Ekonomickej fakulty UMB. Poskytuje služby pedagógom a študentom všetkých foriem a stupňov štúdia na ekonomickej, ale i ostatných fakultách univerzity, zabezpečuje absenčné a prezenčné výpožičky, poradenské a bibliografické informácie, prístup k zahraničným databázam, možnosť samostatného rešeršovania, kopirovacie služby. Ku koncu roka 2011 mala dispozíciu 34 190 knižničných jednotiek, 64 titulov domácich a zahraničných periodík a prístup k 50 000 titulom 16 elektronických databázových kolekcii.

Informačné a poradenské centrum pre zdravotníctvo, vzniklo v roku 1997 ako právny subjekt pôsobiaci pri Ekonomickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Jeho cieľom je poskytovanie poradenských a informačných služieb pre organizácie

ho, Ing. Lucia Bartková, PhD., doc. Ing. Václav Dufala, CSc., doc. RNDr. Ladislav Kulčár, CSc., doc. Ing. Jana Piteková, CSc., PhD., Veronika Balážová, Ing. Lucia Bartková, PhD., Ing. Anna Kaľavská, PhD., Mgr. Iveta Kontríková, PhD., Ing. Marcela Kovaľová, PhD., Ing. Veronika Kuchárová-MačKayová, PhD., Ing. Mária Pomfľyová, PhD., PaDr. Mária Sirotiaková, PhD., Ing. Katarína Zimermanová, PhD., PaDr. Jana Zacharovská. **OP:** Ing. Martina Lapšanská

¹²⁶ **Členovia Inštitútu ekonomických vied:** prof., PaDr. Korimová Gabriela, PhD., vedúca Inštitútu, doc. Ing. Alena Longauerová, CSc., Ing. Katarína Jakab, PhD., zástup. vedúcej, Ing. Erika Ľapinová, PhD., RNDr., Samuel Koróny, PhD., Ing. Marica Mazúreková.

¹²⁷ Vedúcim **Centra rozvoja doktorandov** je Ing. Jozef Miškovský.

zdravotníckych služieb. Poradenská a informačná činnosť sa zameriava hlavne na ekonomický a finančný manažment zariadení zdravotníckej starostlivosti, akreditáciu nemocníc a ďalších zdravotníckych zariadení, kvalitu poskytovania zdravotníckej starostlivosti, personálny manažment zdravotníctva ako aj na informatiku a jeho informačný systém.

Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu - vzniklo v roku 1994 ako následník Programu švajčiarskej vlády pre cestovný ruch na Slovensku, ktorý sa realizoval na fakulte v rokoch 1991 – 1993. Hlavným cieľom združenia je ďalšie vzdelávanie v trhovo orientovanom manažmente cestovného ruchu prostredníctvom domácich odborníkov za podpory švajčiarskeho know-how. Zároveň sa zameriava na poradenskú a publikačnú činnosť, (vydáva odborné štúdie v sérii Knižnica cestovného ruchu a výsledky vedeckej činnosti učiteľov a doktorandov v sérii vedec. zborníkov Folia Turistica) a sprostredkúvanie praxe pre žiakov stredných škôl a študentov cestovného ruchu vo Švajčiarsku.

Základnú zložku pracovnej aktivity a poslania Ekonomickej fakulty UMB predstavuje pedagogická činnosť. Z nesmelých začiatkov a prípravy absolventov pre služby a cestovný ruch sa pod vplyvom potrieb trhu práce profil fakulty postupne rozšíril o ďalšie atraktívne študijné odbory. Pri vstupe do Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici mala Ekonomická fakulta tri študijné odbory: Cestovný ruch a spoločné stravovanie; Podnikový manažment; Verejná ekonomika a správa.

V roku 1993 získala fakulta študijný odbor Financie, ktorý však v roku 1995 prešiel na novovytvorenú Fakultu financií UMB. Študijný odbor Podnikový manažment sa po akreditácii v roku 1997 transformoval na študijný odbor Ekonomika a riadenie podniku. Štruktúra študijných odborov vyjadrovala priority hospodárskej politiky štátu, potreby regiónov a požiadavky podnikateľskej sféry. Riadne štúdium bolo päťročné. V AR 1996/97 študovalo na Ekonomickej fakulte 2173 študentov v dennom a externom štúdiu. Bakalárske štúdium (trojročné) končilo vykonaním prvej časti štátnej skúšky, ktorá pozostávala z ekonómie a modelovej situácie zo študijného odboru. Podmienkou postupu do nadväzujúceho dvojročného inžinierskeho štúdia sa stala odborná štátna jazyková skúška. Toto štúdium končilo absolvovaním druhej časti štátnej skúšky, vrátane obhajoby diplomovej práce.

V inžinierskom štúdiu, v študijnom odbore Cestovný ruch, sa mohol študent špecializovať voľbou bloku predmetov, na Ekonomiku a manažment cestovného ruchu, Ekonomiku a manažment hotelierstva a pohostinstva, na Ekonomiku a manažment cestovných kancelárií. V študijnom odbore Ekonomika a riadenie podniku sa ponúkala študentom možnosť špecializovať sa v inžinierskom štúdiu na manažment a marketing, podnikové financie alebo na ekonomiku a riadenie podnikov. Študijný odbor Verejná ekonomika a správa sa v inžinierskom štúdiu zameriaval na ekonomiku a manažment vzdelávania, ekonomiku a manažment zdravotníctva alebo ekonomiku a správu územi.

Okrem štúdia uvedených študijných odborov fakulta ponúkala študentom inžinierskeho štúdia aj medziodborové štúdium. Cieľom bolo umožniť aj štúdium druhého odboru na Ekonomickej fakulte alebo iných fakultách univerzity a tak získať širšie vedomosti a tým tiež lepšiu možnosť uplatnenia v praxi. V akademick-

kom roku 1999/2000 bolo na fakulte akreditované bakalárske a inžinierske štúdium v troch osvedčených, personálne a kvalifikačne vybudovaných odboroch: Cestovný ruch; Ekonomika a riadenie podniku; Verejná ekonomika a správa.

Od AR 2005/2006 má fakulta akreditované študijné odbory: Cestovný ruch; Financie, Bankovníctvo a Investovanie (odbor sa vrátil na fakultu po integrácii Fakulty financií s Ekonomickou fakultou od akademického roku 2005/2006); Ekonomika a manažment podniku; Verejná ekonomika a služby a v AR 2006/2007 pribudol ŠO Regionálny rozvoj a verejná správa. Fakulta ponúka v prvom stupni dennej formy štúdia ŠP *Business Economics and Management*, ktorý sa vyučuje v anglickom jazyku. Je určený nielen domácim, ale aj zahraničným študentom vrátane študentskej mobility v programe Erasums/Sokrates.

V študijnom programe Interkultúrna komunikácia v cestovnom ruchu, ktorý sa vyučuje v druhom stupni dennej formy štúdia, sa ponúka blok predmetov vyučovaných v anglickom, francúzskom a nemeckom jazyku. Od AR 2010/2011 sa v druhom stupni dennej formy štúdia ponúka študijný program *Marketing Management of Business* vyučovaný v anglickom jazyku. Na zabezpečení týchto študijných programov sa podieľajú domáci i zahraniční lektori.

V AR 2010/2011 mala fakulta, v piatich študijných odboroch akreditovaných v prvom stupni štúdia päť študijných programov: Cestovný ruch; Ekonomika a manažment podniku, a to aj v anglickom jazyku *Business Economics and Management*, Financie, Bankovníctvo a investovanie; Regionálny rozvoj a verejná správa; Verejná ekonomika a služby. V druhom stupni štúdia sú to ďalšie študijné programy, a to v slovenskom jazyku Riadenie cestovného ruchu; Ekonomika podnikov cestovného ruchu; Interkultúrna komunikácia v cestovnom ruchu; Ekonomika a manažment malých a stredných podnikov; Marketingový manažment podniku a v anglickom jazyku *Marketing Management of Business*; Financie, Bankovníctvo a investovanie; Ekonomika a správa území; Ekonomika verejných služieb; Ekonomika zdravotníctva.

V prvom a druhom stupni štúdia k 31. 10. 2009 študovalo na fakulte 3063 študentov, z 2158 v dennej forme štúdia, 875 v externej forme a 30 zahraničných študentov v dennej a externej forme (z krajín: Česká republika, Litva, Nikaragua, Rumunsko, Srbsko).

Tabuľka 19***Absolventi inžinierskeho štúdia na EF UMB v rokoch 1992 –2010***

Rok	Spolu	Denné štúdium	Externé štúdium	Z toho zo zahraničia
1992	197	133	64	5
1993	183	129	54	10
1994	40	5	35	1
1995	16	109	7	4
1996	124	124	-	6
1997	187	187	-	2
1998	312	267	45	3
1999	298	231	67	4
2000	343	248	95	2
2001	364	253	111	-
2002	450	224	226	-
2003	345	228	117	-
2004	281	223	58	-
2005	468	378	90	4
2006	383	302	81	7
2007	382	297	85	5
2008	389	227	162	5
2009	564	361	203	1
2010	649	419	230	9
Spolu	5 975	4 345	1 730	68

Od roku 1994 sa obnovila vedecká činnosť študentov, ktorí prezentovali výsledky svojho vedeckého bádania na každoročných konferenciách *Študentské fórum*, neskôr *Ekonomická teória a prax z pohľadu študentov*. V akademickom roku 2009/2010 sa prezentovalo 47 individuálnych a kolektívnych súťažných prác.

Významné sú zahraničné mobility študentov. V AR 2009/2010 cestovalo do zahraničia na študijnú mobilitu 22 študentov a prišlo na fakultu 39 zahraničných študentov (z Belgicka, Bulharska, Česka, Fínska, Francúzska, Litvy, Lotyšska, Poľska, Rumunska, Slovinska a Turecka).

Od roku 1994 sa na Ekonomickej fakulte organizovalo *doktorandské štúdium* podľa zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách vo vednom odbore Podnikovo hospodárska teória a manažment. Pri akreditácii r. 1997 získala fakulta právo doktorandského štúdia v dvoch vedných odboroch, Riadenie a ekonomika podnikov; Odvetvové a prierezoové ekonomiky, s právom habilitácií a inaugurácií. Od AR 2005/2006 je EF školiacim pracoviskom v študijných odboroch tretieho stupňa štúdia: Cestovný ruch; Verejná ekonomika a služby (obidva odbory sú v SR ojedinelé, odbor Cestovný ruch, aj v rámci strednej a východnej Európy). Od AR 2006/2007 má fakulta opäť akreditovaný aj odbor Ekonomika a manažment podni-

ku. V týchto troch odboroch má zároveň právo tiež na habilitácie a vymenúvacie konanie na profesorov. V akademickom roku 2009/2010 študovalo na fakulte v treťom stupni štúdia 88 doktorandov, z toho bolo 59 v dennej forme štúdia a 12 doktorandov ukončilo štúdium obhajobou dizertačnej práce. Na fakulte pôsobia tri odborové komisie doktorandského štúdia.

Tabuľka 20

Obhájené dizertačné práce doktorandov v akreditovaných vedných a študijných odboroch na EF UMB

Rok	OPE	REP	CR	EMP	VES	Spolu
2006	4	9	-	-	-	13
2007	6	8	-	-	-	14
2008	9	2	3	-	9	23
2009	5	9	0	1	2	17

Fakulta aktivizuje svoju činnosť v **celoživotnom vzdelávaní** riešením projektov pre potreby podnikateľskej sféry, ako aj poradenskou a konzultačnou činnosťou. Celoživotné vzdelávanie sa organizuje na základe princípu prepojenia teórie s praxou. Ide o krátkodobé a dlhodobé kurzy pre absolventov maturitného a vysokoškolského štúdia, ako aj rekvalifikačné kurzy uchádzačov o zamestnanie. Na základe akreditácie MŠ SR fakulta ponúkala rekvalifikačné kurzy. Záujem bol o dopĺňajúce pedagogické štúdium učiteľov stredných odborných škôl ekonomického zamerania, ktoré absolvovali aj študenti EF. Fakulta ho realizovala v spolupráci s PF UMB v rokoch 1994 až 2009, ďalej to bol Manažment školstva a školy, Manažment zdravotnej poisťovne, Ekonomika a správa územných celkov.

K 31. decembru 2009 na fakulte pôsobilo 163 pedagogických pracovníkov, z toho 17 profesorov, 31 docentov, 91 odborných asistentov s vedeckou hodnosťou PhD./CSc., 7 odborných asistentov a 17 asistentov. K 1. septembru. 2011 to bolo 156 pedagogických a vedeckých pracovníkov, z toho 18 profesorov, 40 docentov, 78 odborných asistentov s vedeckou hodnosťou CSc./PhD., 5 odborných asistentov a 15 asistentov. Na fakulte pôsobia 4 zahraniční lektori pre, francúzsky, nemecký, španielsky a taliansky jazyk.

Vedeckovýskumná a publikačná činnosť na Ekonomickej fakulte UMB sa rozvíja a obohacuje súbežne s formovaním novej orientácie študijných odborov. V prvých rokoch jestvovania sa fakulta orientovala najmä na potreby edukácie. Súviselo to s reštrukturalizáciou študijných odborov, zavádzaním nových študijných disciplín a ich zabezpečením študijnou literatúrou. Postupne sa začal meniť aj vedeckovýskumný profil fakulty. Okrem odboru Cestovný ruch sa ťažisko výskumu sústredilo na odbory Ekonomika malých a stredných podnikov, Verejný sektor a Municipálna ekonomika. Nastúpila éra projektov financovaných z domácich a zahraničných grantov. Tak sa získavali granty na riešenie vedeckých projektov z domácich grantových agentúr GAT, neskôr VEGA a KEGA, zahraničné granty britského Know-how fondu, vlád Flámska, Nórska a ďalších. V rokoch

2007 - 2010 vedeckovýskumný program fakulty pozostával z 33 projektov, z ktorých boli 2 zahraničné, 20 domácich (z toho 16 projektov VEGA, 3 projekty KEGA a 1 projekt APVV), ďalších grantových zahraničných a domácich projektov. Na riešení vedeckých projektov sa podieľajú okrem pedagogických pracovníkov aj doktorandi. Prehľad o projektoch riešených na EF UMB v rokoch 2007 – 2010 **pozri prílohu 6.**

Vo vedeckovýskumnej činnosti sa prejavuje interdisciplinárny prístup. Výsledky bádania sa v širšej miere prezentujú na domácich a medzinárodných konferenciách, ako aj v publikačnej aktivite. Ekonomická fakulta UMB každoročne organizuje 17 až 19 vedeckých konferencií a odborných podujatí. Prehľad o publikovaných vybraných výstupoch z riešenia výskumných projektov fakulty v r. 2009 - **pozri prílohu 7.**

Fakulta vytvára priestor na publikovanie výsledkov vedeckovýskumnej činnosti aj vo vlastných vedeckých časopisoch – *Ekonomika a spoločnosť* (vychádza od roku 2000), *Acta aerarii publici* (vychádza od roku 2005) a *Ekonomická revue cestovného ruchu* (vychádza od roku 1968). Okrem toho od roku 1997 existujú edičné rady vedeckých monografií *Studia oeconomica*, *Studia linguistica* a vedeckých zborníkov *Acta oeconomica*, *Acta linguistica*.

Medzinárodná spolupráca Ekonomickej fakulty UMB má zmluvný a nezmluvný charakter. Fakulta rozvíja zmluvnú spoluprácu s 33 partnerskými univerzitami a VŠ najmä v Európe (Bielorusko, Bulharsko, Česká republika, Francúzsko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko, Rusko, Taliansko, Ukrajina), Ázii (Čína, Kórea) a USA. Rozvinutá je zmluvná spolupráca v rámci projektov ERASMUS, SOCRATES a TEMPUS. Obsahom spolupráce je najmä pedagogická činnosť, koordinácia vedeckej činnosti, organizovanie medzinárodných konferencií, výmena publikácií, zabezpečenie mobility učiteľov a študentov. K propagáciu fakulty v odborných kruhoch v zahraničí významne prispieva členstvo v edičných radách vedeckých medzinárodných časopisov (19 zastúpení) a tiež medzinárodných organizáciách ako kolektívny člen (10 zastúpení) a individuálni členovia (15 zastúpení).

V súčasnosti je prestíž fakulty daná jej vedeckovýskumným potenciálom, konkurencieschopnosťou doma i v európskom priestore, ako aj charakterom a kvalitou edukačnej činnosti. V doterajšej histórii EF preukázala svoju opodstatnenosť v sieti ekonomického univerzitného školstva na Slovensku a životaschopnosť najmä tým, že reagovala na potreby prípravy absolventov pre prax v meniacich sa spoločenských podmienkach. Svoje miesto našla aj na poli vedeckovýskumnej činnosti, vybudovala si bohaté medzinárodné kontakty. V hodnotení rankingovej a raitingovej agentúry ARRA za rok 2009, výsledkami svojej pedagogickej a vedeckovýskumnej činnosti získala štvrté miesto medzi fakultami ekonomického zamerania na Slovensku.

7. 5 Fakulta humanitných vied UMB

Rozdelenie Fakulty humanitných a prírodných vied na dva subjekty v roku 1995, kedy začali pôsobiť na pôde UMB dve nové autonómne učiteľské fakulty, umožnilo ďalší nezávislý a slobodný rozvoj humanitných i prírodovedných odborov. Hlavným poslaním FHV UMB v Banskej Bystrici ostala výchova občiansky spôsobilých, odborne pripravených, kreatívnych a flexibilných absolventov na ich uplatnenie predovšetkým v rezorte školstva (na II. stupni ZŠ a na všetkých typoch stredných škôl, osemročných gymnázií, jazykových a umeleckých škôl). Absolventi fakulty majú zároveň možnosť uplatnenia sa v oblasti kultúry, v masmédiách, ale aj v štátnej a verejnej správe, v spoločenských, kultúrnych, osvetových a telovýchovných inštitúciách, redakciách a reklamných agentúrach, ako aj vo vedeckých ústavoch a hospodárskej praxi. Teoretické poznatky z odborných disciplín dávajú absolventom možnosť uplatniť sa i na riadiacich postoch, v sociálnej, diplomatickej, obchodnej, turistickej, kultúrnej oblasti a p., vrátane inštitúcií Európskej únie.

Za prvého dekana Fakulty humanitných vied UMB v Banskej Bystrici bol zvolený Miloslav Štilla, ktorý túto funkciu vykonával v rokoch 1995 – 1998. Prodekanou pre štúdium bola Janka Klincková, prodekanom pre vedu, výskum a zahraničné styky Vladimír Varinský, prodekanom pre rozvoj Karol Görner, tajomníčkou Jana Potančoková–Nová, predsedom AS bol Kamil Dovčiak.

V januári 1998 sa konali voľby nového dekana FHV. M. Štilla po ukončení prvého funkčného obdobia naďalej pôsobil ako učiteľ na Katedre histórie a etnológie do definitívneho odchodu z akademického života a pôsobenia na fakulte. Do funkcie dekanky na roky 1998 – 2001 AS zvolil J. Klinckovú. Prodekanou pre štúdium sa stala Kristína Krnová, prodekanom pre vedu a doktorandské štúdium V. Varinský, pre zahraničné vzťahy a edičnú činnosť Milan Štulrajter, pre rozvoj, propagačnú činnosť a styk s verejnosťou Marián Pálenčár, tajomníčkou Jana Nová. Predsedníčkou AS bola Ľudmila Jančoková.

Podľa výsledkov volieb AS na obdobie rokov 2001 – 2004 bola vo funkcii dekanky opäť potvrdená J. Klincková. Prodekanom pre štúdium sa stal K. Dovčiak, pre vedu a doktorandské štúdium Eva Langsteinová, pre zahraničné vzťahy a edičnú činnosť M. Štulrajter, pre rozvoj, propagačnú činnosť a styk s verejnosťou Peter Zbiňovský. Tajomníkom fakulty sa stal. Cyril Hajduk, vo funkcii predsedu AS ostala Ľ. Jančoková.

Pre obdobie rokov 2004 – 2007 AS zvolil do funkcie dekana V. Varinského. Prodekanmi sa stali: pre pedagogickú činnosť a sociálnu starostlivosť o študentov Ivan Čillík, pre vedecko-výskumnú činnosť a medzinárodné vzťahy K. Krnová, pre informatizáciu a rozvoj P. Zbiňovský. Tajomníkom ostal C. Hajduk, predsedom AS bol Jaromír Krško.

Vladimír Varinský bol opäť zvolený do funkcie dekana Fakulty humanitných vied aj pre obdobie rokov 2008 – 2011. Funkciu prodekana pre pedagogickú činnosť a sociálnu starostlivosť o študentov vykonával Ivan Čillík, prodekanou pre vedeckovýskumnú činnosť bola Kristína Krnová, prodekanom pre informatizáciu a rozvoj Peter Zbiňovský. Prodekanom pre medzinárodné vzťahy sa stal Vladimír

Biloveský. Tajomníkom ostal Cyril Hajduk. Za predsedu Akademického senátu Fakulty humanitných vied UMB bol zvolený Rastislav Kožiak.

Po skončení 2. funkčného obdobia dekana bol dňa 16. januára 2012 zvolený Akademickým senátom Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici za dekana Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici na funkčné obdobie 2012 – 2016 Vladimír Biloveský. Nové vedenie fakulty vedno s nim tvoria prodekan: Nadežda Zemaníková, pre pedagogickú činnosť a sociálnu starostlivosť o študentov, Michal Šmigel, pre vedeckovýskumnú činnosť, Pavel Bartík, pre medzinárodné vzťahy, Martin Schmidt, pre informáciu a rozvoj, Cyril Hajduk, tajomník a Rastislav Kožiak, predseda AS FHV UMB.

V čase svojho etablovania mala FHV dva študijné odbory, **magisterské štúdium** Učiteľstvo všeobecno-vzdelávacích predmetov s dvanástimi špecializáciami a **bakalárske štúdium** Prekladateľstvo a tlmočníctvo so špecializáciou Ruský jazyk. Potvrdila to aj prvá akreditácia FHV v roku 1996. Na FHV v tom čase pôsobilo 96 interných pedagógov z toho 5 profesorov a 23 docentov, ktorí prednášali 751 denným a 108 externým študentom.

V ďalšom období sa najväčší dôraz v pedagogickej činnosti FHV kládol na napĺňanie podmienok akreditácie študijných odborov a špecializácií a vytváraníu predpokladov na ich ďalšiu akreditáciu, zavádzanie kreditového systému štúdia s tým súvisiace prehodenie a aktualizáciu obsahu študijných programov, pričom sa zohľadňovali európsky a globálny rozmer vysokoškolského vzdelávania, na vytváranie podmienok k prehľbovaniu gramotnosti študentov aj v súvislosti s otvorením cesty projektu INFOVEK do didaktík predmetov, na medzinárodnú spoluprácu a vytváranie podmienok na krátkodobé a dlhodobé pobyty študentov i pedagogických pracovníkov v zahraničí.¹²⁸

V siedmom roku svojej existencie (AR 2001/2002) už mohla FHV UMB hodnotiť a bilancovať naplnenie vytýčených cieľov. Na FHV v tomto období pôsobilo 12 interných univerzitných profesorov a 21 interných docentov. Zo 64 odborných asistentov malo 19 ukončenú aspirantúru (CSc.) alebo doktorandské štúdium (PhD.). Z celkového počtu 48 vedecko-pedagogických pracovníkov, bolo 46 zapojených do doktorandského štúdia. FHV umožňovala štúdium v 9 akreditovaných odboroch,¹²⁹ 4 magisterských a v 5 bakalárskych, konať rigorózne skúšky a obhajoby rigorózných prác vo všetkých odboroch magisterského štúdia (právo udeľovať titul PhDr. a PaedDr.). Právo realizovať doktorandské štúdium (PhD.) mala v 7

¹²⁸ *Unde et quo vadis Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela?* Banská Bystrica : FHV UMB, 2004, s. 3-4. V rokoch 1998-2003 sa zahraničných mobilít zúčastnilo 500 študentov FHV UMB a v tom istom období na fakulte absolvovalo študijné pobyty 346 zahraničných študentov, s. 10.

¹²⁹ Porovnaj s akademickým rokom 2010/2011- Študijné odbory na FHV v akademickom roku 2010/2011. **Príloha 9.**

odboroch¹³⁰ – školiła 30 externých a 12 interných doktorandov. Právo habilitovať a robiť vymenúvacie konanie mala fakulta v nasledovných odboroch: teória a dejiny slovenskej literatúry, slovenský jazyk, filozofia, história i didaktika dejepisu, hudobná veda a telesná výchova. Zaslúžila sa o to najmä prvá generácia univerzitných profesorov FHV: J. Alberty z Katedry histórie, J. Findra, M. Jurčo a Z. Kasáč z Katedry slovenského jazyka a literatúry, J. Starší z Katedry telesnej výchovy a športu, J. L. Veverka z Katedry filozofických vied, E. Michalová a E. Langsteinová z Katedry hudby, ktorí mali aj veľký podiel na ďalšom kvalifikačnom raste mnohých pedagogických a vedeckých pracovníkov fakulty v nasledujúcom období. Stúpajúcu tendenciu zaznamenala fakulta aj v zapojení svojich pracovníkov do grantových projektov. V akademickom roku 2001 – 2002 to bolo 12 projektov VEGA a 9 medzinárodných grantových projektov.¹³¹

Tabuľka 21 Kvalifikačný rozvoj FHV UMB v rokoch 1995 - 2011

Rok	Profesori	Docenti	OA-CSc.,PhD.	OA bez v. h	Asist.	Ped. a ved. prac.spolu
1995	5	21	17	52	4	99
2000	10	19	18	46	13	116
2005	11	25	26	47	4	113
2008	27	27	66	37	0	157
2011	25	33	85	19	1	166

Tabuľka 22

Výsledky publikačnej činnosti FHV UMB v rokoch 2009-2010

Kategória publik. činnosti	2009	2010
AAA	6	6
AAB	30	17
ACA	1	2
ACB	3	8
ADC	1	-
ADD	6	8
AEC	89	92
AFC	72	31
	178	164

¹³⁰ Boli to : Teória a dejiny slovenskej literatúry (1997), Športová edukológia (1997), Teória vyučovania histórie (1998), Systematická filozofia (1999), Teória vyučovania ruského jazyka (1999), Slovenské dejiny (2000), Teória vyučovania hudobnej výchovy (2001).

¹³¹ Porovnaj, napr. s rokom 2009/2010, v prílohe 8 Grantové projekty FHV v akademickom roku 2009/2010.

Prehľad o VVČ ďalej dopĺňajú údaje o domácich a zahraničných grantových výskumných projektoch fakulty v ostatných rokoch v **prílohe 8**.

Všetky vyššie spomínané úlohy Fakulty humanitných vied UMB zabezpečovali hlavne organizačné súčasti fakulty, t. j. jednotlivé katedry a v ostatnom období opäť tiež Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií. Osobitosťou FHV bolo, že okrem filologických, filozofických katedier, katedier histórie, katedry pedagogiky a psychológie, pôsobili v jej rámci aj dve umenovedné katedry – katedra hudby a katedra výtvarnej výchovy. Dotvárali ponuku špecializácii v študijnom odbore Učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov a pri kreditovom štúdiu ETCS umožňovali študentom chodiť na voliteľné kurzy z hudby a výtvarného umenia. Išlo o 12 katedier: **Katedra anglistiky a amerikanistiky**, vedúca katedry K. Feľková (1992-1995), K. Dovčiak (1995- 2009), **Katedra etiky a estetiky**, vedúci P. Fobel (1999 – doteraz), **Katedra filozofických vied**, vedúci katedry I. Šimo (1992-1995), P. Fobel (1995-1998), J. Šlosiar (1998-2004), E. Višňovský (2005-2006), M. Schmidt (2007-doteraz), **Katedra germanistiky**, Vedúca A. Ďuricová (1995-doteraz), **Katedra histórie** (vedúci S. Matejkin (1990-2001), V. Varinský, (2001 – 2004), R. Kožiak (2004-doteraz), **Katedra hudby**, vedúci E. Michalová (1992-1998), E. Langsteinová (1998-2001), I. Gašpar (2001-2008), **Katedra pedagogiky a psychológie**, vedúca L. Gajdošová (1996-2001), J. Šatánek (2001-2004), J. Oravcová (2004-2008),¹³² **Katedra romanistiky**, vedúci M. Štulrajter (1995-1996), A. Dovčiaková (1996-2008), K. Chovancová (2008-doteraz), **Katedra rusistiky**, vedúci S. Makara (1992-1997), H. Bálintová 1997-2004),¹³³ **Katedra slovenského jazyka a literatúry** (vedúci E. Gombala (1992-1993), V. Patráš (1993-1997), K. Krnová (1997-1998), V. Patráš (1998-1998), J. Krško (1998-2001), K. Krnová (2001- 2004), I. Jančovič (2005-2008), **Katedra telesnej výchovy a športu**, vedúci D. Hlasica (1992-1998), K. Görner (1998- 2001), I. Čillík (2001-2004), K. Görner (2004-2008), M. Nemec (2008-doteraz), **Katedra výtvarnej výchovy**, vedúci S. Balko (1992-1998), A. Stolár (1998-1999), M. Broš 1999-2008).

Od akademického roka 2008/2009 do súčasnosti je na FHV 11 katedier, od 1. marca 2011 tiež Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií. Prehľad o nich v AR 2011/2012 uvádzame vedno s obsahom ich zamerania, orientácie, s pripojeným zoznamom ich členov - interných pracovníkov,.

Katedra anglistiky a amerikanistiky sa v rámci bakalárskeho a magisterského štúdia zameriava na prípravu budúcich učiteľov anglického jazyka pre základné a stredné školy a budúcich prekladateľov a tlmočníkov v kombinačnom štúdiu s anglickým jazykom. V rámci celoživotného vzdelávania zabezpečuje aj neučiteľské štúdium anglického jazyka formou štvorsestrálného postgraduálneho špecia-

¹³²Neskoršie to bola Katedra andragogiky a psychológie, ktorá tiež v roku 2008 prešla na Pedagogickú fakultu UMB.

¹³³Katedra sa od roku 2005 zmenila na Katedru európskych kultúrnych štúdií a slovanských jazykov. V akademickom roku 2008/2009 sa z nej vyčlenila samostatná Katedra slovanských jazykov.

lizačného štúdia odborného prekladu. Vedecký výskum katedry sa orientuje na oblasť didaktiky anglického jazyka, modernej anglickej a americkej literatúry, na jednotlivé lingvistiké disciplíny a na problematiku translatológie. Pri katedre je zriadené **Oddelenie prekladateľstva a tlmočníctva**.¹³⁴

Katedra etiky a aplikovanej etiky sa prioritne zameriava na realizáciu ŠP neučiteľského typu s dôrazom na Aplikované etiky. Ako magisterské štúdium sa realizuje v dennej a externej forme. Vychováva špecialistov pre šírenie humanitných a sociálnych poznatkov, zvládnutie dilem súvisiacich so sociálnou integritou, osvojenie si manažérskej sociálnej technológie, pochopenie etických súvislostí v organizácii i v každodennom živote. Edukačným zámerom je profilovať špecialistov pre implementáciu etiky v jednotlivých oblastiach praxe, odborne i vedecky ich pripravovať v oblasti aplikovaných etík. Dôraz sa kladie na rozvíjanie humánnych a etických aspektov manažmente. Na katedre sa uskutočňuje rigorózne pokračovanie v ŠP aplikovaná etika a doktorandské štúdium v odbore Etika. V záujme rozvoja neformálnych aktivít v odborno-konzultačnej oblasti a spolupráce s praxou katedra zriadila **Oddelenie aplikovaných etík a etického poradenstva** (spoločné s ostatnými katedrami cudzích jazykov).¹³⁵

Katedra európskych kultúrnych štúdií, zabezpečuje bakalársky, magisterský a doktorandský ŠP, ktorý sa prioritne sústreďuje na poznatky zo štyroch nosných predmetov Anglické kultúrne štúdiá, Ruské kultúrne štúdiá, Nemecké kultúrne štúdiá a Francúzske kultúrne štúdiá. VVČ katedry sa orientuje na kulturológické smerovanie cudzojazyčnej edukácie, pričom akcentuje identity a kultúry v Európe.¹³⁶

Katedra filozofických vied. Filozofia a Náuka o spoločnosti ako špecializácie ŠP UAP sa študujú najčastejšie v kombinácii s cudzími jazykmi, slovenským jazykom a históriou. Katedra realizuje aj externé bakalárske magisterské štúdium odboru Sociálna filozofia a od roku 1999 sa stala aj školiacim pracoviskom pre doktorandov v odbore Systematická filozofia. Predošlý výskum sa zameriaval na prob-

¹³⁴ **Členovia katedry anglistiky a amerikanistiky: Pedagogigickí pracovníci (PP):** Mgr. Vladimír Biloveský, PhD., dekan fakulty, prof. Csaba Czeglédi, PhD., doc. Eva Homolová Eva, PhD., PhDr. Ľubica Brenkusová, PhDr., Martin Djovčoš, PhD., ved. katedry, PhDr. Katarína Feťková, PhD., PaedDr. Mária Hardošová, PhD., Mgr. Jana Javorčíková, PhD., Mgr. Petra Jesenská, PhD., PhDr., Martin Kubuš, Mgr. Roman Ličko, PhD., PhDr. Ľubica Pliešovská, PhD., PhDr. Miroslava Melicherčíková, PhDr. Jana Šavelová, PaedDr. Alena Štulajterová, PhD., PaedDr. Renáta Vajdičková, PhD., PhDr. Elena Vallová, PhD., **Lektori (ďalej L):** Bc. Michael Eliot Dove, Arthur John Paul Wood, M.Phil., **Ostatní pracovníci (OP):** Bc. Alica Bírešová, Mgr. Anna Vlčková.

¹³⁵ **Členovia Katedry etiky a aplikovanej etiky: PP:** prof. PhDr. Pavel Fobel Pavel, PhD., vedúci katedry, prof. PhDr. Danielela Fobelová, PhD., doc. PhDr. Vladimír Ďurčík, PhD., Mgr. Gana Guitcheva, PhD., PhDr. Daniela Koval'ová, PhD., PhDr. Ing. Jozef Rojík, PhD., Mgr. Branislav Vincúr, PhD. **OP:** Mária Srnková.

¹³⁶ **Členovia Katedry európskych kultúrnych štúdií: PP:** PaedDr. Helena Bálintová, PhD., vedúca katedry, prof. Gilles Rouet, DrSc., prof. Genovaité Kačiuškienė, DrSc., PhDr. Eva Höhn, PhD., PaedDr. Margaréta Hrkčková, PhD., PaedDr. Janka Pálková, PhD., zást. v. k., Mgr. Anna Slatinská, taj. kat., PhDr. Soňa Svoráková, PhD. **OP:** Bc. Tatiana Murinová.

lém hraníc medzi filozofiou, umením a vedou. V súčasnosti členovia katedry sústredujú vedecko-výskumné aktivity na problém kauzality vo filozofii a metodológii vied.¹³⁷

Katedra germanistiky v rámci bakalárskeho a magisterského štúdia pripravuje budúcich učiteľov nemeckého jazyka a literatúry na základných a stredných školách, tlmočníkov, prekladateľov ako aj jazykovedných a literárnovedných odborníkov. Zabezpečuje aj externé štúdium nemeckého jazyka a ponúka ŠPŠŠ odborného prekladu. Vo VVČ sa pracovníci katedry orientujú na oblasť didaktiky nemeckého jazyka a literatúry, na jednotlivé lingvistické disciplíny, konfrontačnú lingvistiku, skúmanie lingvistických a literárnovedných aspektov prekladu, tlmočenia i umeleckého prekladu. Súčasťou katedry je **Oddelenie prekladateľstva a tlmočníctva**.¹³⁸

Katedra histórie zabezpečuje vzdelávanie učiteľov dejepisu pre všetky typy základných a stredných škôl predovšetkým v kombinácii s geografiou, so slovenským jazykom, s cudzími jazykmi, náukou o spoločnosti a sporadicky aj s inými predmetmi. Od AR 2001/2002 ponúka aj neučiteľské štúdium histórie. Katedra tiež realizuje externé bakalárske štúdium odboru muzeológia a externé magisterské štúdium neučiteľskej histórie. Bohatá vedeckovýskumná a publikačná činnosť pracovníkov sa zameriava na problematiku národných dejín, a to aj kontexte stredoeurópskych dejín, na regionálnu históriu stredného Slovenska a na didaktiku dejepisu. Katedra zorganizovala, samostatne i v spolupráci s významnými pracoviskami vedecko-kultúrnej sféry na pôde mesta (osobitne Múzeum SNP, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici), ale aj ďalších inštitúcií v SR a v rámci medzinárodnej spolupráce UMB tiež v zahraničí, rad celoslovenských i medzinárodných konferencií. Osobitnú pozornosť zasluhujú najmä vedecké konferencie *mladých* historikov. Okrem zborníkov s príspevkami na týchto konferenciách, od roku 1998 pravidelne vychádza odborné periodikum s prácami spoločenskovedného, spravidla historického charakteru, vlastných členov katedry i ďalších domácich i zahraničných autorov, vrátane študentov histórie, ako *Ročenka Katedry histórie FHV UMB v B. Bystrici* pod názvom ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA. Každoročne vychádza členom katedry značný počet odborných i vedecko-populárnych

¹³⁷ **Členovia Katedry filozofických vied:** PP: Mgr. Martin Schmidt, PhD., prodekan, prof. PhDr. Ján Šlosiar, CSc., prof. PhDr. Zdenka Kálnická, CSc., doc. Mgr. Marián Palenčár, CSc., Mgr. Jaroslav Cepko, PhD., Michal Šedík, PhD., ved. kat., Mgr. PhD., PhDr. Juraj Šuch, PhD., Mgr. Miloš Taliga, Mgr., Ulrich Wollner, PhD. OP: Bc. Mária Vigašová.

¹³⁸ **Členovia Katedry germanistiky:** PP: PhDr. Alena Ďuricová, PhD., vedúca katedry, prof. Wolfgang Schultze, Dr., doc. PhDr., Zuzana Bohušová, PhD., doc. PhDr. Ivica Lenčová, PhD., PhDr. Mária Bielíková, PhD., PhDr. Mária Daňová, PhD., PaedDr. Zdenko Dobrík, PhD., Mgr. Edita Jurčáková, PhD., Mgr. Jana Lauková, PhD., Mgr. Jana Miškovská, PhD., PhDr. Eva Molnárová, PhD., Mgr. Eva Schwarzová, PhD., Mgr. Jana Štefaňáková, PhD., Mgr. Zuzana Tuhárska, PhD., PhDr. Nadežda Zemaníková, PhD., Mgr. Tamara Zajacová, L. Mag. Julia Christina Müller. OP: Anna Ivínová.

individuálnych a kolektívnych monografií, knižnou formou na Slovensku i v zahraničí.¹³⁹

Katedra hungaristiky vo všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia zabezpečuje prípravu filológov, tlmočníkov a prekladateľov v špecializácii maďarský jazyk a kultúra. Okrem toho na tejto katedre bolo vytvorené vedeckovýskumné pracovisko pre oblasť teoreticko-metodických problémov prípravy uvedených smerov. VVČ členov katedry sa orientuje hlavne na riešenie úloh komparistiky, z teórie a dejín maďarskej literatúry a z interpretácie literárnych diel. V oblasti jazykovedy skúmajú maďarsko-slovenské bilingvistické javy, otázky kontrastívnej lingvistiky a dialektológie maďarského jazyka.¹⁴⁰

Katedra romanistiky pripravuje v 1. a 2. stupni vysokoškolského štúdia budúcich učiteľov francúzskeho jazyka pre základné a stredné školy a budúcich prekladateľov, tlmočníkov v kombinačnom štúdiu jazykov francúzsky, taliansky a španielsky jazyk. V rámci celoživotného vzdelávania zabezpečuje tiež neučiteľské štúdium francúzskeho jazyka formou štvorsemestrálneho postgraduálneho špecializačného štúdia odborného prekladu. Vo VVČ sa venuje najmä problémom francúzskej literatúry, translatológie, didaktiky a jednotlivých lingvistických disciplín ako aj tvorbe učebníc francúzštiny pre základné a stredné školy.¹⁴¹

Katedra slovanských jazykov, sa od svojho etablovania v odbornej profilácii orientuje na prípravu prekladateľov-tlmočníkov vo všetkých formách 1. a 2. stupňa štúdia v oblasti polonistiky, rusistiky a srbistiky s jedno alebo dvojodborovým zameraním. Katedra poskytuje bakalársky ŠP, ktorý sprístupňuje študentom teoretické poznatky a praktické zručnosti z lingvistických, literárnovedných a translatologických disciplín.¹⁴²

¹³⁹ **Členovia Katedry histórie:** PP: PhDr. Rastislav Kožiak, PhD., vedúci katedry, prof. PhDr. et Dr. h. c. Július Alberty, CSc., *prof. emeritus*, prof. PhDr. Karol Fremal, CSc. *prof. emeritus*, prof. PhDr. Pavol Martuliak, CSc., *prof. emeritus*, prof. PhDr. Vladimír Varinský, CSc., prof. PhDr. Dušan Škvarna, PhD., doc. PhDr. Michal Šmigel', PhD., prodekan, doc. PaedDr. Miroslav Kmet', PhD., doc. PhDr. Peter Mičko, PhD., Mgr. Patrik Kunec, PhD., PhDr. Marta Mácelová, PhD., PhDr. Pavol Maliniak, PhD., Mgr. Imrich Nagy, PhD., PhDr. Oto Tomeček, PhD., OP: Ing. Mariana Dlhošová, Jarmila Tomaščíková.

¹⁴⁰ **Členovia Katedry hungaristiky:** PP: prof. PhDr. František Alabán, CSc., vedúci katedry, prof. PhDr. Árpád Zimányi, CSc., doc. Mgr. Zoltán Németh, PhD., PhDr. Zoran Ardamić, PhD., PhDr. Andrea Csikány, PhD. L. Mgr. Csilla Nagy.

¹⁴¹ **Členovia Katedry romanistiky:** PP: PhDr. Katarína Chovancová, PhD., vedúca katedry, prof. Dr. Massimo Arcangeli, PhD., doc. PhDr. Elena Baranová, *mim. prof.*, prof. PhDr. Ladislav Franek, CSc., doc. PhDr. Jan Holeš, PhD., doc. Mgr. Jirí Chalupa, Dr., Mgr. Katarína Klimová, PhD., PhDr. Vlasta Křečková, CSc., Mgr. Eva Reichwalderová, PhD., Mgr. Eva Mesárová, PhD., Mgr. Paulína Šperková, PhD., Mgr. Monika Zázrivcová, PhD., Mgr. Katarína Dlhošová, Mgr. Ďurovková Dana, Mgr. Schmitt Francois, Lara Conzález Castaño, Mgr. Daniela Ováriová, Mgr. Dagmar Veselá, PhD. L. Mgr. Nicolas Guy, Simonetta Guilianelli, OP: Jarmila Ďurovcová.

¹⁴² **Členovia Katedry slovanských jazykov:** PP: Mgr. Anton Repoň, PhD., vedúci katedry, prof. Svitlana Pachomovova, DrSc., prof. Larisa Anatolievna Sugay, DrSc., prof. Dr. hab. Urszula Zydek - Bednarczuk, doc. PhDr. Marta Kováčová, PhD., Mgr. Kamila Brtková,

Katedra slovenského jazyka a literatúry s oddelením prekladateľstva a tlmočníctva. Vedeckovýskumný a pedagogický potenciál katedry sa výrazne zvýšil po spojení s Katedrou slovenského jazyka a literatúry PF UMB v roku 2008. Dlhoročným prevažujúcim poslaním katedry je príprava učiteľov akademických predmetov v špecializácii slovenský jazyk a literatúra. Študenti v dennom dvojstupňovom štúdiu získavajú pedagogickú spôsobilosť na druhý stupeň ZŠ a na všetky stredné školy. Od AR 2005/2006 katedra zabezpečuje aj vzdelávanie v neučiteľskom študijnom programe *slovenský jazyk a literatúra*. V tomto študijnom odbore má katedra akreditovaný aj príslušný ŠP 3. stupňa. Od AR 2007/2008 sa na katedre rozvíja doktorandské štúdium v študijnom programe *všeobecná jazykoveda* (študijný odbor všeobecná jazykoveda) a po integrácii katedier sa študijná ponuka rozšírila o tretí doktorandský program *didaktika slovenského jazyka a literatúry* (študijný odbor odborová didaktika). Od AR 2007/2008 patrí do pôsobnosti katedry medziodborové štúdium slovenského jazyka a literatúry v kombinácii s cudzími jazykmi (študijné programy v študijnom odbore Prekladateľstvo a tlmočníctvo). Pracovníci katedry zabezpečujú predmety určené pre všetkých študentov odboru Prekladateľstvo a tlmočníctvo, ktoré sú zamerané na dôkladnú znalosť slovenského jazyka ako východiskovej základne prekladateľa a tlmočníka. Katedra úzko spolupracuje s CCV, ako odborný garant a realizátor odbornometodických kurzov pre učiteľov všetkých typov krajanských škôl, kultúrnych pracovníkov a publicistov pôsobiach v krajanských komunitách Slovákov vo viacerých európskych štátoch. Vedno s nim katedra od roku 2005 pripravila a odborne garantuje výučbu slovenčiny ako cudzieho jazyka pre zahraničných študentov UMB.¹⁴³

Katedra telesnej výchovy a športu realizuje štúdium v rámci ŠO Učiteľstvo umelecko-výchovných a výchovných predmetov v predmete Telesná výchova (bakalársky a magisterský stupeň) a v rámci ŠO Šport (bakalársky a magisterský stupeň). Absolventi bakalárskeho štúdia sa uplatnia ako cvičitelia a organizátori telesnej výchovy a športových aktivít. Absolventi magisterského štúdia sa navyše uplatnia ako učitelia na základných, stredných a vysokých školách. Po úspešnom ukončení štúdia predmetov Špecializácia (1-5) sa absolventi môžu stať trénermi

Mgr. Martin Lizoň, PhD., Dr. Gabriela Olchowa, PhD., Mgr. Anita Račáková, PhD., Mgr. Katarína Trepáčová. **L:** Mgr. Nikša Maksimovič, Mgr. Jakub Paczešniak. **OP:** Katarína Brišová.

¹⁴³ **Členovia Katedry slovenského jazyka a literatúry.... PP:** PaedDr. Ivan Očenáš, PhD., vedúci katedry, prof. PhDr. et Dr. h. c. Ján Findra, DrSc., prof. PhDr. et Dr. h. c. Zdenko Kasáč, CSc., *prof. emeritus*, prof. PhDr. Kristína Krnová, CSc., prof. PaedDr. Pavol Odaloš, CSc., prof. PaedDr. Vladimír Patráš, CSc., doc. PaedDr. Martin Golema, PhD., doc. Ivan Jančovič, PhD., doc. PhDr. Janka Klincková, PhD., doc. PaedDr. Ľubomír Kováčik, PhD., doc. Mgr. Jaromír Krško, PhD., doc. PaedDr. Jozef Tatár, PhD., PaedDr. Zuzana Bariaková, PhD., PaedDr. Eva Čulenová, PhD., Mgr. Anna Gálisová, PhD., PhDr. Ladislav György, PhD., PhDr. Anita Huťková, PhD., Mgr. Alexandra Chomová, PhD., Mgr. Henrich Jakubík, PhD., Mgr. Martina Kubealaková, PhD., PaedDr. Július Lomenčík, PhD., Mgr. Eva Pršová, PhD., PhDr. Ivan Šuša, PhD., Mgr. Lujza Urbancová, PhD, **OP:** Lucia Plančíková.

v oblasti športu. Pracovisko uskutočňuje štúdium aj v treťom stupni vysokoškolského vzdelávania – doktorandské štúdium v odbore športová edukológia a športová humanistika. Vedecký výskum katedry sa zameriava najmä na školskú telesnú výchovu a športovú prípravu, v úzkej väzbe na tréningový proces.¹⁴⁴

Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií

Začiatkom marca 2011 sa táto vedecko-výskumná inštitúcia opäť stáva organizačnou súčasťou Fakulty humanitných vied UMB. Zariadenie, ktoré bolo počas jestvovania Pedagogickej fakulty Banská Bystrica jej súčasťou pod názvom **Ústav regionálneho výskumu**, sa po vzniku Univerzity Mateja Bela v júli 1992 stalo súčasťou Fakulty humanitných a prírodných vied. V tom období súčasne došlo tiež k jeho premenovaniu na **Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií** (ISKŠ). Jeho riaditeľkou bola Alexandra Bitušíková. Po rozčlenení sa FHPV na dve samostatné fakulty v roku 1995 sa zariadenie stalo súčasťou Fakulty humanitných vied. Po odchode A. Bitušíkovej do vedeckých služieb v zahraničí v roku 2000 bola do funkcie riaditeľky ISKŠ ustanovená J. Darulová.¹⁴⁵ Už v 1. polovici 90. rokov sa výskum na ISKŠ začal prevažne orientovať na urbánnu problematiku.¹⁴⁶ Výsledkom skúmaní boli početné parciálne štúdie (case studies) a monografické práce o Banskej Bystrici.¹⁴⁷

¹⁴⁴ **Členovia Katedry telesnej výchovy a športu:** PP: doc. PaedDr. Miroslav Nemec, PhD., vedúci katedry, prof. PaedDr. Pavol Bartík, prof. PaedDr. Ivan Čillík, Csc., prof. PaedDr. Karol Görner, PhD., prof. PaedDr. Ľudmila Jančoková, CSc., doc. PaedDr. Štefan Adamčák, PhD., doc. PaedDr. Ladislav Bence, CSc., doc. PaedDr. Matej Bence, PhD., doc. PaedDr. Jiří Michal, PhD., doc. Mgr. Nadežda Novotná, PhD., doc. PaedDr. Nadežda Vladovičová, PhD., PaedDr. Elena Bendíková, PhD., Mgr. Andrea Izáková, PhD., RNDr. Želmíra Jankovská, CSc., PaedDr. Rastislav Kollár, PhD., PaedDr. Jaroslav Kompán, PhD., Mgr. Juraj Kremnický, PhD., PaedDr. Marian Kučera, PhD., PaedDr. Peter Mandzák, PhD., PaedDr. Martina Mandzáková, PhD., PaedDr. Júlia Palovičová, PhD., PaedDr. Božena Paugschová, PhD., PaedDr. Martin Pupiš, PhD., Mgr. Miroslava Rošková, PhD., PaedDr. Robert Rozim, PhD., PhDr. Miroslav Sližik, PhD., PaedDr. Peter Zbiňovský, PhD., Mgr. Pavol Pivovarníček, PhD., Mgr., Jaroslav Popelka. **OP:** František Mereš, Bc. Magda Veszeleiová.

¹⁴⁵ Okrem pracovníkov, známych z predchádzajúcich častí, boli v prvých rokoch činnosti tohto zariadenia kratší čas tiež P. Krupa, J. Rohárik. Personálne zloženie r. 1999 doplnila etnologička Katarína Košťalová a onedlho sociológ I. Chorvát.

¹⁴⁶ Krátko po založení grantovej vedeckej agentúry VEGA v roku 1994 kolektív riešiteľov inštitútu, pod vedením J. Darulovej, v tesnej spolupráci s A. Bitušíkovou, získal grant *Etno-sociálne a kultúrne procesy v stredoslovenských mestách v prvej polovici 20. storočia. Na príklade Banskej Bystrice*. Po jeho úspešnom vyriešení v r. 1996 získali ďalší projekt VEGA *Dynamika vývinu sociokultúrnych javov v mestskom prostredí v období postkomunistickej transformácie*, na riešení ktorého, okrem uvedených participovali aj ďalší výskumní pracovníci ISKŠ, ako S. Očenášová, P. Krupa, J. Rohárik, formou riešenia vlastných inštitucionálnych úloh. Cieľom úspešne ukončeného projektu bolo sledovať vývojové procesy a zmeny socio-kultúrnych fenoménov, vplyv spoločensko-politických a ekonomických zmien na integráciu a dezintegráciu urbánneho obyvateľstva ako aj na urbánnu identitu.

¹⁴⁷ Pozri napr.: - *Banská Bystrica sociokultúrne obrazy a portréty*. Edit. DARULOVÁ, J. Banská Bystrica : UMB FHV, Vedeckovýskumný ústav regionalistiky, 1996, 170 s. ISBN

V priebehu riešenia ďalšieho projektu VEGA *Banská Bystrica – historicko-etnologický výskum mesta (1999-2001)*, na ktorom participovali aj vysokoškolskí učitelia v Katedry histórie FHV, a ktorý viedla A. Bitušíková, boli zorganizované viaceré konferencie. Výsledkom boli monotematické zborníky z uvedených konferencií. Diela sa stali vyhľadávanými pre spracovávanie bielych miest v histórii mesta a pre objavné a nové etnologické spracovanie života a kultúry mesta najmä v komparácii prebiehajúcich transformačných procesov s medzivojnovým obdobím.¹⁴⁸ Pracovníci ISKŠ UMB sa na základe požiadaviek z praxe, najmä v spolupráci s Katedrou histórie FHV, podieľali na spracovaní lokálnych monografií viacerých obcí stredoslovenského regiónu.

Špecializácia pracoviska na urbánny výskum a objasňovanie zmien transformačného procesu spoločnosti po roku 1989 sa ukázalo ako veľmi prospešné, výskumné pracovisko sa svojimi výsledkami práce a publikovanými výstupmi vypořilovalo na jedno z centier urbánneho, etnologického a sociologického výskumu so špecifickým metodologickým prístupom a výstupmi vnímanými na Slovensku a v Čechách ako osobitná *banskobystrická škola*. Stalo sa tak popri Ústave etnológie SAV uznávaným strediskom urbánneho výskumu. Pravidelné prezentovanie výsledkov urbánnej etnológie na medzinárodných konferenciách, najmä v spolupráci s etnológmi a sociálnymi antropológmi z ÚE SAV a Poľska, Čiech a Maďarska poukázalo na opodstatnenosť interkultúrneho a interdisciplinárneho výskumu v stredoeurópskom priestore a dalo odpoveď na mnohé otázky transformujúcich sa miest bývalej východnej Európy.

Na ISKŠ bola výskumne zastúpená aj oblasť literárnej histórie. Za významný a úspešný možno považovať napr. projekt VEGA: *Modlitba ako teologický, religio-nistický, filozofický, literárny a etnologický fenomén* (2000-2002), ktorý viedla S. Očenášová. Orientácia na literárno-umelecké projekty priniesla aj výstupy vo forme literárno-umeleckých publikácií venovaných významným osobnostiam literatúry a výtvarného umenia. Výsledky výskumu v získaných výskumných projektoch VEGA, už krátko po svojom nástupe rozvíjali K. Košťálová (1999) a I. Chorvát. Vzájomnou participáciou výskumných úloh získaných grantov sa podarilo postupne sformovať stabilný riešiteľský kolektív, čo sa odrazilo na spoločných publikačných výstupoch i početných domácich i medzinárodných výskumných projektoch, vyriešených pracovníkmi ISKŠ.

Na základe plnenia cieľov Marketingovej stratégie o reprofílovaní vedecko-výskumnej základne a kreovaním univerzitného interdisciplinárneho výskumného pracoviska vznikol v roku 2005 **Ústav vedy a výskumu UMB BB**.¹⁴⁹ Pôvodným

80 – 88825 – 50 – 4. - *Banská Bystrica pramene a spomienky*. Edit. DARULOVÁ, J. Banská Bystrica: UMB FHV ISKŠ, 1998, 160 s. ISBN 80 – 8055 – 069 – 7.

¹⁴⁸ Pozri napr. zborník: *Banská Bystrica – historicko-etnologické štúdie I*. Edit. ALEXANDRA BITUŠÍKOVÁ. Banská Bystrica: ISKŠ FHVUMB, 2000. 150 s. ISBN 80-8055-324-6.

¹⁴⁹ Transformovanie vedeckovýskumnej základne štyroch fakultných pracovísk na jedno univerzitné zariadenie prebiehalo v roku 2004, kedy bola schválená organizačná štruktúra

poslaním tohto kroku bolo plnenie dvoch zásadných integračných úloh. Jednak išlo o implementáciu vedy do výučby a zároveň o permanentné zapojenie pedagogických pracovníkov do vedecko-výskumnej činnosti. Ďalším, špecifickým poslaním ústavu, bolo interdisciplinárne zameranie s cieľom integrácie a koordinácie všetkých sledovaných oblastí.

Ústav vedy a výskumu UMB, ako interdisciplinárna vedeckovýskumná inštitúcia celo univerzitného charakteru, bol zriadený pre účely základného a aplikovaného výskumu v oblasti prírodných, spoločenských a humanitných vied. Na ÚVV bolo vytvorených päť oddelení. Riaditeľkou ústavu sa stala J. Darulová, tajomníčkou pre vedu a výskum S. Očenášová-Štrbová. Vzhľadom na skutočnosť, že sa na UMB nenaplnila vízia výskumu podľa akreditovaných oblastí, ktoré realizujú jednotlivé fakulty, bola v roku 2008 v rámci centralizácie zjednodušená organizačná štruktúra oddelení v prospech väčších organizačných celkov - **inštitútov** a interdisciplinárnych riešiteľských kolektívov. Tak došlo na pôde pôvodného Ústavu vedy a výskumu UMB k zriadeniu troch subjektov: **Inštitút sociálnych a humanitných štúdií** (vedúca J. Darulová), **Inštitút výskumu krajiny a regiónov** (vedúci Rudolf Midriak) a **Inštitút matematiky a informatiky** (vedúci Belo Riečan), ako spoločné pracovisko Matematického ústavu SAV a UMB. Zároveň sa tým naplnila vízia financovania vedy a výskumu z viacerých zdrojov – okrem dotácií zo štátneho rozpočtu (mzdy) sa takmer všetky bežné a kapitálové výdavky pracoviska mohli financovať z mimorozpočtových zdrojov domácich, ale najmä zahraničných grantov, vrátane služobných ciest, organizovania konferencií, edičnej a publikačnej činnosti. V rámci novej reorganizácie v marci 2011 všetky tri inštitúty organizačne pričlenili k jednotlivým fakultám UMB. Pracovníci inštitútu, ktorý od pričlenenia k Fakulte humanitných vied UMB nesie pôvodný názov **Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií**, venujú pozornosť *kultúrnemu dedičstvu* tiež monografickým výskumom obcí a regiónov. Rovnako sa sústreďujú i na riešenie zahraničných, medzinárodných projektov.¹⁵⁰

Históriu vývoja Fakulty humanitných vied poznamenala skutočnosť, že napriek nesúhlasu vedenia fakulty a jej AS, politickým rozhodnutím vznikla od 4. septembra 1997 Filologická fakulta UMB v Banskej Bystrici. Pre FHV jej vznik znamenal hneď niekoľko problémov a sporných otázok. Na novú fakultu z rôznych dôvodov odišlo viacero kvalifikovaných pracovníkov - docentov a odborných asistentov s vedeckou hodnosťou. Vznikla vnútorná konkurencia v otázke ŠP a prijímania študentov, paralelná existencia viacerých katedier s rovnakým názvom alebo zameraním. S tým prirodzene súviselo odčerpávanie finančných zdrojov, nielen z FHV, ale aj z ostatných fakúlt UMB hneď po prvom roku existencie Filologickej fakulty,

ústavu i výskumné témy, ktoré boli vyselektované z európskych programov, z vedeckých priorít fakúlt a z výskumných plánov pracovníkov.

¹⁵⁰ V posledných rokoch ide najmä o nasledovné témy: - 6 RP Trvaloudržateľnýrozvoj v diverzifikovanom svete CIT3-CT-2005-513438 (2008, 2009, 2010), - 7 RP Gender Debatein the European Research Area SIS-CT-2009-244499 (2009, 2010), - ETNOFOLK Preservation and Enhancement of Folk Culture Heritage in Central Europe (2011, 2012).

čo pokračovalo v nasledujúcich rokoch.¹⁵¹ Táto skutočnosť neprispievala k dobrým vzťahom medzi fakultami UMB. Po desiatich rokoch existencie bola Filologická fakulta v r. 2007 zrušená.¹⁵² Jej zlúčenie s FHV zároveň prinieslo veľký nárast študentov, zvýšený počet študijných programov, a tým značne rozšírenú ponuku najmä o učiteľské programy v 2. a 3. stupni. Pozitívnu bola skutočnosť, že sa rozšírili aj rady pedagogických pracovníkov, vrátane profesorov, docentov a odborných asistentov s vedeckou hodnotou. Vedno s pracovníkmi a študentmi Filologickej fakulty UMB Fakulta humanitných vied získala priestory na Ružovej ulici v Banskej Bystrici, spolu s materiálnym vybavením a personálnym zabezpečením pôvodnej fakulty. Ako vyplýva z uvedeného prehľadu, došlo tiež k vnútornej reorganizácii katedier v rámci UMB, osobitne medzi Fakultou humanitných vied a Pedagogickou fakultou.

Po prvej akreditácii v roku 1996 Fakulta humanitných vied získala právo realizovať doktorandské štúdium iba v jednom vednom odbore (Teória a dejiny slovenskej literatúry). V roku 2005 disponovala týmto právom už v siedmich vedných odboroch. Ako o tom svedčia aj údaje tabuľky 16, v súčasnosti je to už desať akreditovaných študijných programov v dennej a rovnaký počet tiež v externej forme štúdia.¹⁵³

V začiatkoch doktorandského štúdia v roku 1996 na FHV študovali 3 externí doktorandi, v roku 2005 to už bolo 19 interných a 48 externých doktorandov. V súčasnosti na FHV v treťom stupni vysokoškolského vzdelávania študuje 67 denných doktorandov, z toho 1 zo zahraničia (Srbsko), 92 externých doktorandov, z toho 3 cudzinci (USA, Francúzsko a Česká republika). FHV v súlade s ustanoveniami Zákona o vysokých školách a rozhodnutiami Akreditačnej komisie mala a má právo konať rigorózne skúšky vo všetkých študijných odboroch a udeľovať akademické tituly „PaedDr.“ a „PhDr.“

Fakulta úspešne prešla aj ostatnou akreditáciou v AR 2009/2010.¹⁵⁴ Akreditácia nielen obhájila, ale zároveň ešte viac posilnila pozíciu najsilnejšej fakulty UMB, čo

¹⁵¹ Štátne orgány Slovenskej republiky, vláda a ministerstvo školstva v prvom roku existencie Filologickej fakulty UMB jej ešte vyčlenili finančné prostriedky, ale v nasledujúcich rokoch už nová fakulta od nich nedostala nijaké financie a tak sa ostatné fakulty UMB na jej existenciu museli poskladať zo svojich, už vtedy veľmi skromných rozpočtov.

¹⁵² Podrobnejšie pozri v ďalšej, príslušnej časti. - Filologická fakulta zaznamenala v ostatnom roku existencie deficit okolo 32 miliónov SK, čo sa prenieslo v nasledujúcich rokoch po zlúčení do hospodárskeho výsledku FHV.

¹⁵³ Ide o nasledovné študijné programy: Slovenské dejiny (študijný odbor Slovenské dejiny), Slovenský jazyk a literatúra (študijný odbor Slovenský jazyk a literatúra), Didaktika slovenského jazyka a literatúry (študijný odbor Odborová didaktika), Všeobecná jazykoveda (študijný odbor Všeobecná jazykoveda), Maďarský jazyk a literatúra (študijný odbor Neslovan-ské jazyky a literatúry), Európske kultúrne štúdiá (študijný odbor Cudzie jazyky a kultúry), Systematická filozofia (študijný odbor Systematická filozofia), Aplikovaná etika (študijný odbor Etika), Športová edukológia (študijný odbor Športová edukológia) a Športová humanistika (študijný odbor Športová humanistika).

¹⁵⁴ Členmi akreditačnej komisie za FHV UMB boli profesori E. Jančoková a V. Varinský.

do počtu priznaných práv. V súčasnosti Fakulta humanitných vied zabezpečuje 124 študijných programov 1. až 3. stupňa štúdia, z celkovo 290 študijných programov Univerzity Mateja Bela. Z 15 priznaných práv UMB realizovať habilitačné a vymenúvacie konanie na profesorov UMB fakulta realizuje šesť, čo je viac, ako jedna tretina. Minister školstva, po vyjadrení AK, priznal fakulte toto právo uskutočňovať v študijných odboroch : *Športová edukológia, Slovenské dejiny, Etika, Systematická filozofia, Odborová didaktika – SJ a L, Všeobecná jazykoveda*. Akreditačná komisia v období po skončení akreditácie slovenských vysokých škôl v roku 2010 skonštatovala, že FHV UMB dosiahla najvýraznejšie zlepšenie a výsledky spomedzi všetkých filozofických a humanitných fakúlt na Slovensku v pedagogickej, vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti Bolo tomu tak menovite v porovnaní s predchádzajúcim obdobím za čo ju tiež nezávislá reatingová agentúra ARRA vyhodnotila, ako „skokana roka“.

Prehľad o **vzdelávacej činnosti fakulty** v súlade s obsahom jej zamerania podľa akreditovaných študijných programov / študijných odborov 1., 2. a 3. stupňa štúdia na FHV UMB akademickom roku 2011/2012 prináša **príloha 9**. Ďalšie údaje za ostatné roky prinášajú nasledovné tabuľky.

Tabuľka 23

Študenti FHV 1. stupňa štúdia k 30. 10. a absolventi k 30. 9.

Fakulta	Počet študentov Bc				Novoprijatí do 1. stupňa štúdia				Absolventi			
	Spolu	z toho v dennej FŠ	% podiel EŠ na celk. Bc.	% podiel v DŠ	spolu	% podiel novoprij. ku všetkým	Z toho v DŠ	% podiel	spolu	z toho DŠ	% podiel abs. DŠ na celk. počte abs. Bc.	% podiel abs. DŠ na DŠ Bc.
2008	237	1470	38,21	61,79	1030	43,30	618	42,04	919	384	41,79	26,12
2009	2137	1310	38,70	61,30	734	34,35	404	30,84	606	333	54,95	25,42
2010	1974	1183	40,07	59,93	760	38,50	465	39,31	562	380	67,62	32,12
2011	1942	1244	35,94	64,06	886	45,62	615	49,44	569	357	62,74	37,26

Tabuľka 24**Študenti FHV 2. stupňa štúdia k 30. 10. a absolventi k 30. 9.**

Fakulta	Počet študentov Mgr.				Novoprijatí do 2. stupňa štúdia				Absolventi			
	Spolu	z toho v DŠ	% podiel EŠ na celk. Mgr.	% podiel v DŠ	spolu	% podiel novoprij. ku všetkým	z toho v DŠ	% podiel	Spolu	z toho v DŠ	% podiel abs. DŠ na celk. počte abs. Mgr.	% podiel abs. DŠ na DŠ Mgr.
2008	986	615	37,63	62,37	516	52,33	283	54,85	525	265	50,47	43,09
2009	1072	587	45,24	54,76	545	50,84	293	53,76	426	299	70,19	50,94
2010	1067	638	40,21	59,79	528	49,48	355	67,23	516	302	58,53	47,34
2011	1061	708	33,27	66,73	530	49,95	354	50,00	495	272	54,95	45,05

Tabuľka 25**Študenti FHV 3. stupňa štúdia k 30. 10. a absolventi k 30. 9.**

Fakulta	Počet študentov DrŠ				Novoprijatí do 3. stupňa štúdia				Absolventi			
	Spolu	z toho v DŠ	% podiel EŠ na celk. DrŠ	% podiel v DŠ	spolu	% podiel	z toho v DŠ	% podiel	Spolu	z toho v DŠ	% podiel abs. DŠ na celk. počte abs. DrŠ	% podiel abs. DŠ na študentov DŠ DrŠ
2008	117	48	58,97	41,03	36	30,77	12	25,00	12	9	75,00	18,75
2009	143	64	55,24	44,76	55	38,46	28	43,75	21	12	57,14	18,75
2010	163	68	58,28	41,72	53	32,35	22	41,51	16	12	75,00	17,65
2011	144	68	52,78	47,22	31	21,53	14	20,59	23	12	52,17	47,83

Tabuľka 26

Počet absolventov Bc. a Mgr. štúdia (k 30.9.)

Akad. r.	Počet absolventov Bc. štúdia					Počet absolventov Mgr. Štúdia					Počet absolventov		
	Absolventi			z toho vy- znamenani		Absolventi			z toho vznam.		Denni	Externi	Spolu
	Den.	Ext.	Spolu	Den.	Ext.	Den.	Ext.	Spolu	Den.	Ext.			
2007/ 2008	384	535	919	37	72	265	260	525	41	53	649	795	1444
2008/ 2009	333	273	606	36	28	299	127	426	45	14	632	400	1032
2009/ 2010	380	182	562	30	15	302	214	516	71	40	682	396	1078
2010/ 2011	357	212	569	13	5	272	223	495	33	15	629	435	1064

Medzinárodné aktivity FHV UMB korešpondujú s jej aktuálnou profiláciou, t.j. s prevahou humanitných študijných odborov s vysokým zastúpením cudzojazyčného štúdia a ich akceleráciu vedenie fakulty v rámci svojich možností podporuje, pretože túto oblasť činnosti chápe ako prostriedok vlastného i univerzitného zviditeľňovania sa v európskom vzdelávacom a vedeckom priestore. Problematickým sa javí, už niekoľko rokov, pretrvávajúci stav finančného deficitu práve v oblasti mobilit, ktoré sú prioritami FHV UMB. Fakulta realizuje všetky svoje záväzky vyplývajúce z uzatvorených bilaterálnych zmlúv v rámci UMB, podľa uvedeného prehľadu. Prijíma všetkých ohlásených študentov, ako aj vytvára priestor pre svojich pedagógov, ale i pedagógov z partnerských pracovísk na realizáciu učiteľských mobilit.

Pri Fakulte humanitných vied Univerzity Mateja Bela aktívne pôsobí **Občianske združenie (OZ) Humanitas Academica**. Základným cieľom združenia je prispievať k rozvoju výchovy a vzdelávania jednotlivcov i skupín. Ciele svojej činnosti realizuje v nasledovných činnostiach: organizovanie kurzov, seminárov, konferencií, kultúrnych, umeleckých, športových a spoločenských podujatí a pod., podpora účasti na výchovno-vzdelávacích, kultúrnych, umeleckých a športových akciách doma a v zahraničí, - podpora študijných pobytov, stáží a návštev škôl a vzdelávacích zariadení doma a v zahraničí, podporou publikačnej činnosti, nákup a vydávanie rôznych publikácií, zborníkov, skript a pod., zlepšovaním materiálo-technických podmienok a prostredia pre účastníkov výchovno-vzdelávacieho procesu. Viacročným predsedom združenia je Peter Zbiňovský.

Ďalšou organizáciou podobného charakteru pri FHV je **Občianske združenie FILOLÓG**. Jeho zámerom je hlavne zviditeľňovať slovenčinu v rámci európskych (cudzie) jazykov a podporovať slovenskú translatológiu a všetkých, ktorých táto oblasť nadchýna. Cieľom činnosti združenia je podpora vzdelanostných aktivít s

dôrazom na spracovanie, využitie a popularizáciu informácií v oblastiach prekladateľstva a tlmočníctva z cudzích jazykov do slovenčiny a zo slovenčiny do cudzích jazykov, ako aj v oblasti jazykovedy, literárnej vedy a didaktiky výučby jazykov. Združenie podporuje, finančne i realizačne, vedecký internetový časopis NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE. Predsedníčkou združenia je Zuzana Bohušová.

7. 6 Fakulta prírodných vied (FPV) UMB

vznikla rozdelením FHPV UMB dňa 1. marca 1995. Jej etablovaníu sa na samostatný subjekt univerzity fakulty predchádzalo viac ako 40 rokov činnosti a aktivít prírodovedných katedier, ktoré za uplynulé roky vytvorili pevné základy pre ďalšiu existenciu a rozvoj pedagogickej a vedeckovýskumnej práce. Programovo a koncepcne orientovala svoju činnosť do troch hlavných, vzájomne prepojených sfér, výchovno-vzdelávacej, vedecko-výskumnej a oblasti materiálno-technického rozvoja.

Dekanom novovzniknutej FPV rektor UMB vymenoval prof. RNDr. Stanislava Ondrejku, DrSc. Prvé vedenie fakulty spolu s nim tvorili prodekaní, Kamil Cejpek, Vladimír Baran, Hubert Hilbert a Stanislav Holec. Vo funkcii tajomníka fakulty je od toho času po súčasnosť Ing. Štefan Foltinský. Na základe výsledkov volieb AS FPV v roku 2005 bol za dekana fakulty zvolený Stanislav Holec. Od zvolenia AS v roku 2008 vykonával funkciu dekana FPV Alfonz Gajdoš, vedno s prodekanmi J. Kmeťová, R. Albery, M. Drimal. Vo funkcii prodekanov sa od čias 1. vedenia FPV do nástupu súčasného, okrem menovaných ešte vystriedali Vladimír Janiš a Ľudovít Trajtel'. Súčasné vedenie, vedno s dekanom A. Gajdošom, tvoria prodekaní: Jarmila Kmeťová, pre pedagogickú činnosť a sociálnu starostlivosť o študentov, Ján Spišiak pre vedu výskum a medzinárodnú spoluprácu, M. Drimal, pre rozvoj a informatizáciu. Predsedom Akademického senátu Fakulty prírodných vied UMB je Miroslav Medveď.

Od začiatku svojej samostatnosti bola hlavným zameraním fakulty orientácia na prípravu učiteľov pre základné a stredné školy vo všetkých prírodovedných odboroch – biológia, environmentálna výchova, fyzika, geografia, chémia, informatika, matematika, technická výchova. Vychádzajúc z celospoločenskej objednávky a z európskeho trendu rozvoja študijných odborov sa na FPV začali rozvíjať tiež odbory neučiteľského zamerania s výhľadom, dosiahnuť ich rovnocenný stav s učiteľským štúdiom. Postupne sa zriadovali nové učiteľské i neučiteľské odbory a špecializácie, ako napr. aplikovaná informatika, ekochémia, environmentálna výchova, ekomuzeológia, krajinná ekológia, neskôr aj finančná matematika, učiteľstvo technickej výchovy, učiteľstvo praktickej prípravy, aplikovaná geológia, systémová ekológia, kultúra a bezpečnosť práce. V AR 1999/2000 i v ďalších rokoch, boli na FPV nasledovné **katedry** (v zátvorke mená vedúcich): **biológie** (R. Albery, od 1. 10. 2004 J. Gáper), **ekológie a environmentálnej výchovy** (S. Vinciková), **fyziky** (J. Klíma), **geografie** (P. Čuka, **chémie** (O. Tomeček, od 1. 10. 2010 M. Melicherčík, **informatiky** (J. Kolenička, od 1. 10. 2004 J. Škrinárová, **matematiky** (B. Riečan, od 1. 10. 2004 A. Haviar) a **technickej výchovy** (R. Dubovská,

od 1. 10. 2004 M. Ďuriš. V r. 1999 boli dve ďalšie katedry Fakulty prírodných vied detašované do **Banskej Štiavnice**. Išlo o katedru **ekomuzeológie** (I. Herčko), ktorá mala v rámci environmentálnej ekológie akreditáciu na špecializáciu *muzeológia* so zameraním na ekologickú a kultúrnu problematiku. Ďalšou bola katedra **krajinnej ekológie** (H. Hilbert), zabezpečujúca výučbu environmentálnej ekológie, špecializáciu *krajinnej ekológie*.

Počnúc novým tisícročím, fakulta sa čoraz viac orientovala na ciele, vychádzajúce z vlastných potenciálnych možností, reflektujúc vývoj situácie na trhu vzdelávania na Slovensku. V organizácii štúdia postupovala v duchu spoločnej línie na UMB, ktorá zaviedla kreditový systém štúdia postupne do všetkých ročníkov tak, aby všetci študenti využívali možnosti jednotne organizovaného štúdia. V nadväznosti na pôvodné zameranie FPV UMB sa už v prvej etape jej vzniku v roku 1995 akreditovalo bakalárske štúdium v študijných odboroch: *environmentálna výchova, geografické informačné systémy, majster odbornej výchovy*. Magisterské štúdium v študijnom odbore Učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov súbežne pokračovalo v špecializáciách: *biológia, fyzika, geografia, chémia, informatika, matematika, technická výchova*. Zároveň boli FPV UMB priznané práva na konanie doktorského štúdia, dizertačných skúšok a na udeľovanie vedecko-akademických hodností PhD. vo vedných odboroch Teória vyučovania fyziky a Teória vyučovania predmetov všeobecnovzdelávacej a odbornej povahy v špecializáciách: *biológia, geografia, chémia, technické predmety, teória vyučovania fyziky, teória vyučovania predmetov všeobecnovzdelávacej a odbornej povahy* v špecializáciách: *biológia, geografia, chémia, technické predmety*.

V súvislosti s novou reorganizáciou na UMB, od začiatku AR 2009/2010 sa počet katedrií FPV mierne znížil. V ďalších riadkoch uvádzame prehľad o ôsmich katedrách na fakulte v AR 2011/2012. **Katedra biológie a ekológie**, je svojou vedecko-výskumnou orientáciou zameraná na anatóniu, morfológiu, fyziológiu, systematiku a ekológiu vybraných skupín cyanobaktérií, rias, semenných a výtrusných rastlín, bezchordátov a chordátov, limnológiu, teriológiu a paleoekológiu. V akreditovanom neučiteľskom štúdiu Systémová ekológia katedra pripravuje študentov v bakalárskom i magisterskom stupni vysokoškolského vzdelávania pre vedecko-výskumné pracoviská, orgány a organizácie štátnej správy a samosprávy, pre firmy ktoré sa zaoberajú životným prostredím, krajinným plánovaním a tvorbou krajiny. Absolventi týchto foriem štúdia sú pripravení riešiť praktické úlohy v oblasti geoinformatiky, spracovávať údaje z terénu pomocou informačnej techniky a tiež úspešne pokračovať v doktorandskom štúdiu v príslušnom odbore. Katedra má zároveň priznané právo v tejto študijnej forme konať rigorózne súšky a obhajoby rigorózných prác (RNDr.).

V akreditovanom učiteľskom štúdiu predmetu Biológia, v kombinácii s prírodovednými alebo humanitnými učiteľskými špecializáciami, má katedra právo pripravovať študentov v bakalárskom i magisterskom stupni, za učiteľov biológie

pre základné a stredné školy. Má tiež právo i v tejto forme štúdia konať rigorózne skúšky s obhajobou rigorózných prác (PaedDr.).¹⁵⁵

Katedra fyziky pripravuje učiteľov pre všetky typy základných a stredných škôl z predmetu *fyzika*, v kombinácii s inými predmetmi, v dennom bakalárskom i magisterskom štúdiu. Ťažisko vedecko-výskumnej činnosti katedry predstavuje teória vyučovania fyziky s dôrazom na integrujúce prístupy v oblasti vzdelávania, zavádzanie všetkých foriem fyzikálnych experimentov, využitie informačných technológií, modernizácia výučby v spojitosti s vývojom a tvorbou učebných pomôcok. V spolupráci so slovenskými a zahraničnými vedecko-výskumnými pracoviskami sa pracovníci katedry orientujú tiež na oblasť fyziky vysokých energií, jadrovej fyziky a astrofyziky, ako aj na riešenie problémov telekomunikačných a rádiokomunikačných sietí.¹⁵⁶

Katedra geografie geológie a krajinej ekológie zameriava svoju aktivitu hlavne na výchovno-vzdelávaciu, vedecko-výskumnú a publikačnú činnosť v odboroch fyzickej, humánnej, regionálnej, environmentálnej geografie a krajinej ekológie, geológie, kartografie a v didaktike geografie. Edukačný program v študijnom odbore Učiteľstvo akademických predmetov sa realizuje v rámci študijného programu Učiteľstvo geografie, v dennom štúdiu na bakalárskom i magisterskom stupni, v študijnom programe Geografia a krajinná ekológia, na bakalárskom stupni denného a externého štúdia a v študijnom programe Aplikovaná geológia, bakalársky stupeň, denné štúdium.¹⁵⁷

Katedra chémie zabezpečuje vzdelávanie a odbornú prípravu učiteľov chémie pre základné a stredné školy v kombinácii s inými prírodovednými špecializáciami.

¹⁵⁵ **Členovia Katedry biológie:** IPP: Ing. Peter Urban PhD., vedúci katedry, prof. RNDr. Peter Bitušík CSc., zástupca v. k., doc. RNDr. Roman Alberty, CSc., doc. Valerián Franc, CSc., doc. RNDr. Peter Pristaš, PhD., Mgr. Marcela Adamcová, PhD., tajom. k., RNDr. Svetlana Gáperová, PhD., RNDr. Jana Júdová, PhD., RNDr. Eva Uhliarová, CSc., PaedDr. Petra Selecká, PhD., Mgr. Et M.Sc. Juraj Švajda, PhD. RNDr. Peter Bačkor, PhD., Mgr. Radovan Malina, PhD., Mgr. A. Petrášová. **OP:** Mgr. Zuzana Piliarová.

¹⁵⁶ **Členovia Katedry fyziky:** IPP: PaedDr. Miriam Spodniaková Pfefferová, PhD. vedúca katedry, Mgr. Martin Hruška, PhD., taj. k., prof. RNDr. Stanislav Holec, PhD., prorektor UMB, doc. Ing. Ján Klima, CSc., Mgr. Jaroslav Chovan, PhD., Mgr. Martin Hruška, PhD., M.S. Evgeny Kolomeitsev, PhD., RNDr. Janka Raganová, PhD., PaedDr. Miriam Spodniaková Pfefferová, PhD., Dr.rer.nat. Boris Tomášik, Ing. Igor Kmeť. **OP:** Daniela Kozová, Robert Bešťák.

¹⁵⁷ **Členovia Katedry geografie geológie a krajinej ekológie:** IPP: Mgr. Tibor Madleňák, PhD., vedúci k., Mgr. Alžbeta Medvedňová, PhD., zást. v. k., prof. RNDr. Jaroslav Mazúrek, CSc., *prof. emeritus*, doc. RNDr. Alfonz Gajdoš, PhD. prof. Ing. Jozef Kobza, CSc., doc. RNDr. Katarína Čizmarová, CSc., doc. RNDr. Pavel Michal, CSc., doc. RNDr. Ján Spišiak, DrSc., doc. Ing. Ľubica Zaušková, PhD., Mgr. Štefan Ferenc, PhD., Ing. Ján Jakubík, PhD., RNDr. Michal Klaučo, PhD., RNDr. Norbert Polčák, PhD., Mgr. Richard Pouš, PhD., RNDr. Oľga Slobodníková, PhD., RNDr. Miroslava Smrečková, PhD., RNDr. Martina Škodová, PhD., RNDr. Karol Weis, Mgr. Peter Barto, PaedDr. Bohuslava Gregorová, Mgr. Ľuboš Balážovič, PhD, RNDr. Stanislav Jeleň, CSc.. **OP:** Mgr. Paulína Lásiková, Ľubomír Suja.

Popri učiteľskom štúdiu sa venuje tiež príprave špecialistov v oblasti environmentálnej chémie. Vedecko-výskumnú činnosť, v spolupráci s vysokými školami na Slovensku i v zahraničí, orientuje na aktuálne problémy z teórie vyučovania chémie, na oblasť kontaminácie životného prostredia, na analýzu jeho zložiek s dôrazom na povrchové a odpadové vody, na riešenie problémov vodného a odpadového hospodárstva, na štúdium kinetiky a mechanizmu oscilačných reakcií, na molekulové modelovanie a kvantovo chemické výpočty a na organickú syntézu antioxidantov a angiostatík. Katedra má priznané práva na rigorózne pokračovanie doktorátov pedagogiky (PaedDr.) a prírodných vied (RNDr.).¹⁵⁸

Katedra informatiky má priznané právo udeľovať titul *bakalár* a akademický titul *magister* absolventom dennej i externej formy vysokoškolského štúdia v študijnom programe Aplikovaná etika a tiež absolventom dennej formy štúdia v študijnom programe Učiteľstvo informatiky v kombináciách, ktoré sú zriadené podľa zákonných predpisov a realizované na Fakulte prírodných vied UMB. Prislúcha jej tiež právo udeľovať akademický titul *doktor pedagogiky* (PaedDr.) a akademický titul *doktor prírodných vied* (RNDr.) absolventom študijných programov, ktorí získali titul *magister*, po obhajobe rigorózneho práce a vykonaní rigorózneho skúšky v študijnom odbore, v ktorom získali vysokoškolské vzdelanie alebo v príbuznom odbore, realizovanom na FPV UMB. Katedra vykonáva aj výučbu celofakultných i celo- univerzitných predmetoch, ktoré sú buď povinnými, povinne voliteľnými alebo voliteľnými predmetmi na katedrách FPV i katedrách iných fakúlt UMB, aj v rámci spoločného základu.¹⁵⁹

Katedra matematiky v odbore Matematika garantuje a zabezpečuje štúdium programov: Matematika – bakalársky stupeň, Matematická štatistika a finančná matematika a Informatická štatistika – magisterský stupeň štúdia. V odbore Učiteľstvo matematiky v kombinácii predmetov katedra garantuje bakalársky i magisterský stupeň. Katedra je zároveň garantom doktorandských študijných programov (PhD): Pravdepodobnosť a matematická štatistika, Matematická analýza a Teória vyučovania matematiky. Katedra participuje na odboroch: matematika, štatistika, učiteľstvo akademických predmetov, predškolská a elementárna pedagogika, psy-

¹⁵⁸ Členovia **Katedry chémie**: **IPP**: doc. RNDr. Miroslav Medveď, PhD., vedúci katedry, prof. Ing. Ondrej Kyseľ, CSc., doc. RNDr. Mária Lichvárová, PhD., taj. k., prof. RNDr. Milan Melicherčík, PhD., prof. Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc., *prof. emeritus*, prof. PhDr. Miroslav Tuma, DrSc., *prof. emeritus*, doc. RNDr. Fridrich Gregáň, CSc., doc. RNDr. Jarmila Kmeťová, PhD., doc. RNDr. Mária Lichvárová, PhD., RNDr. Miroslav Iliaš, PhD., RNDr. Zuzana Melichová, PhD., Ing. Iveta Nagyová, PhD., RNDr. Marek Skoršepa, PhD., RNDr. Dagmar Vaculčíková, PhD., RNDr. Šimon Budzák, Mgr. Lucia Žatková. **OP**: Bc. Daniela Pivolusková, Anna Masárová, Mgr. Ivana Petránová.

¹⁵⁹ Členovia **Katedry informatiky**: **IPP**: doc. Ing. Ľudovít Trajtel', PhD., vedúci k., prof. Ing. Vladimír Olej, CSc., prof. Dr. Ing. Miroslav Svítek, PhD., doc. RNDr. Bohuslav Sívák, CSc., mim. prof., doc. Ing. Jan Klimeš, CSc., *emeritný docent*, Ing. Dana Horváthová, PhD., Jarmila Škrinárová, PhD., RNDr. Alžbeta Michalíková, PhD., Ondrej Šuch, PhD., Mgr. PaedDr. Vladimír Siládi, PhD., Mgr. Peter Trhan, PhD., PaedDr. Ivan Brodenec, PhD., Mgr. Michal Vagač, PhD. **OP**: K. Boháčiková, Ing. P. Valtýni.

chológia, učiteľstvo psychológie, pedagogika. V oblasti vedecko-výskumnej činnosti sa pracovníci orientujú hlavne na výskum pravdepodobnosti, matematickej štatistiky, teóriu vyučovania matematiky. Výskum a jeho výsledky majú medzinárodnú úroveň. Súčasťou katedry je **Inštitút matematiky a informatiky (IMI)**.¹⁶⁰

Katedra techniky a technológií garantuje a zabezpečuje štúdium v odbore Učiteľstvo profesijných predmetov v nasledovných študijných programoch: Učiteľstvo technickej výchovy – bakalársky a magisterský stupeň štúdia, Učiteľstvo praktickej prípravy – bakalársky stupeň a Učiteľstvo technických odborných predmetov – magisterské štúdium. Dalším odborom, ktorý katedra garantuje a zabezpečuje štúdium, je Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci a to v študijnom programe Kultúra a bezpečnosť práce. Vedecko-výskumnú činnosť katedra organizuje v súlade s odborným zameraním jednotlivých členov katedry. Ide predovšetkým o tvorbu nových moderných učebníc a didaktických prostriedkov pre jednotlivé stupne vzdelávania, hodnotenie pracovného prostredia, najmä z aspektu pôsobenia jednotlivých mechanických či technických faktorov na ľudský organizmus. Katedra je od r. 1986 stabilným garantom pravidelnej medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie *Technické vzdelávanie ako súčasť všeobecného vzdelávania*.¹⁶¹

Katedra životného prostredia zabezpečuje výučbu študijného odboru Environmentálny manažment, v študijnom programe Environmentálne manažérstvo, v bakalárskom, magisterskom i doktorandskom stupni štúdia. V študijnom odbore má tiež právo konať rigorózne skúšky a obhajoby rigorózných prác (RNDr.). Pracovníci katedry sa podieľajú na ďalšom vzdelávaní odborníkov v oblasti environmentálneho manažérstva, environmentálnej výchovy a osvetu, muzeológie i environmentálneho zdravia. Vedecko-výskumná činnosť pracovníkov sa orientuje na systémy environmentálneho riadenia subjektov a integrovaný manažment, trvalo udržateľný rozvoj, environmentálnu politiku, výchovu a osvetu a s tým súvisiacich manažérskych zručností.¹⁶²

¹⁶⁰ Členovia **Katedry matematiky**: PP: RNDr. Magdaléna Renčová, PhD., vedúca katedry, prof., RNDr. Pavol Hanzel, CSc., prof. RNDr. Roman Nedela, DrSc., prof. RNDr. Beloslav Riečan, DrSc., prof., RNDr. Ľubomír Snoha, DSc., DrSc., prof., RNDr. Gejza Wimmer, DrSc., doc. RNDr. Jaroslava Brincková, CSc., doc., RNDr. Marian Grendár, PhD., zástupca v. k., doc. RNDr. Miroslav Haviar, CSc. doc. RNDr. Vladimír Janiš, CSc., doc. RNDr. Štefan Kováčik, PhD., doc. RNDr., Peter Maličký, CSc., RNDr. Katarína Čunderlíková, PhD., RNDr. Pavel Hrnčiar, CSc., RNDr. Pavel Konôpka, CSc., RNDr. Gabriela Monoszová, CSc., RNDr. Katarína Sebíňová, RNDr. Vladimír Špitalský, PhD. **Pracovníci IMI**: Doc. RNDr. Roman Hric, PhD., Mgr. Ján Karabáš, PhD., RNDr. Pavol Kráľ, PhD., Mgr. Lenka Lašová, PhD., Ing. Ľubomír Török, PhD. **OP**: Andrea Kvorková.

¹⁶¹ Členovia **Katedry techniky a technológií**: PP: prof. PaedDr. Milan Ďuriš, CSc., vedúci katedry, doc. Ing. Alena Očkajová, CSc., doc. Ing. Daniel Novák, CSc., Ing. Ján Pavlovkin, PhD., PaedDr. Lýdia Čellárová, PhD., Ing. Martin Kučerka, PhD., Ing. Petra Kvasnová, PhD., Ing. Henrieta Rajnicová, PhD., PaedDr. Ján Stebila, PhD., PaedDr. Ľubomír Žáčok, PhD. **OP**: Bc. Viliam Löbb. Jaroslav Coch, Peter Krpelán, Jana Vosková.

¹⁶² Členovia **Katedry životného prostredia**: PP: prof. Ing. Ján Zelený, CSc., vedúci katedry, prof., RNDr. Peter Andráš, PhD., prof. Ing. Milan Piatrik, PhD., Assoc. prof. Valentina

Inštitút biológie a geológie, spoločné pracovisko Slovenskej akadémie vied a Univerzity Mateja Bela, tvorí ďalšiu osobitnú organizačnú súčasť Fakulty prírodných vied UMB. Jeho aktivity sa orientujú predovšetkým na prípravu a realizáciu vedecko-výskumných projektov v oblasti základného a aplikovaného výskumu v biológii a geológii a tiež na prípravu a realizáciu vedecko-výskumných projektov v oblasti základného a aplikovaného výskumu v biológii a geológii a tiež na prípravu a realizáciu študijných programov v príslušných študijných odboroch. K ďalším úlohám Inštitútu patrí výchova nových vedeckých pracovníkov, organizovanie vedeckých seminárov a konferencií, podiel na vydávaní vedeckých publikácií, vedecké stáže pracovníkov, podiel na pedagogickom procese v rámci UMB. Samostatnou súčasťou Inštitútu je Spoločné laboratórium elektrónovej mikroskopie SAV a UMB.

V súvislosti s vytvorením novej sústavy študijných odborov a jej uvedením do praxe vysokých škôl fakulta pripravila do procesu akreditácie nové magisterské a doktorandské študijné programy, ktoré rešpektujú medzinárodné konvencie i príslušné ustanovenia zákona o vysokých školách. Ponuka študijných odborov sa tak začala na FPV UMB v posledných rokoch zreteľne meniť, z čisto učiteľského štúdia sa rozšírila o viaceré neučiteľské študijné odbory. Zastúpenie študentov neučiteľského štúdia spomedzi všetkých študentov denného štúdia bolo viac ako 50 percentné. Tento trend sa fakulta snažila udržať aj v ďalšom období. V súčasnosti fakulta poskytuje vysokoškolské vzdelanie v študijných odboroch alebo v kombinácii študijných odborov štúdiom akreditovaných študijných programov vo všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia. Štúdium na fakulte je vo všetkých stupňoch a formách založené na kreditovom systéme. Rozširuje sa ponuka študijných odborov a špecializácií. Záujem o štúdium na FPV UMB sa v priebehu jej vývoja odrážal vo všetkých formách štúdia na FPV UMB v priebehu ďalšieho vývoja.

V. Pidlisnyuk, DrSc., doc. MVDr. Štefan Šimko, CSc., doc. Peadr. RNDr. Milada Švecová, PhD., Ing. Miroslav Dado, PhD., Ing. Marek Drimal, PhD., PhDr. Marta Halašová, PhD., Ing. Radoslava Kaniarska, PhD., PhDr. Zdena Krišková, PhD., PhDr. Ivan Murín, PhD., RNDr. Eva Štrbová, PhD., Ing. Ján Tomaškin, PhD., RNDr. Ingrid Turisová, PhD, Peadr. Soňa Vincíková, PhD. **OP:** Bc. Miroslava Sojaková.

Tabuľka 27

Vývoj počtu študentov FPV podľa stavu k 30. 6. AR

Akademický rok	Počet študentov		Doktorandi	
	Denné štúdium	Externé štúdium	Denné štúdium	Externé štúdium
1995/1996	508	56	0	0
1999/2000	729	1 858	10	52
2004/2005	1 147	1 871	15	67
2009/2010	1 105	1 112	27	26
2010/2011	1 077	816	36	20

Údaje tabuľky potvrdzujú skutočnosť, že počty študentov denného a externého štúdia v ďalších rokoch vývoja fakulty značne narastali. Podstatný nárast nastal do roku 2000 v externej forme štúdia, kde počet študentov bol až 1858. Vďaka získaniu akreditácie na doktorandské štúdium, v roku 2000 úspešne ukončilo štúdium 10 doktorandov denného a 52 doktorandov externého štúdia. Do r. 2005 sa počet študentov oproti predchádzajúcemu obdobiu zvýšil o 60%. Značne vzrástol i počet denných študentov a evidujeme aj nárast študentov v doktorandskom štúdiu. Zo všetkých 67 externých doktorandov bolo 5 pracovníkov FPV UMB a 13 doktorandov bolo zo zahraničia. Ako svedčí tabuľka, v AR 2009/10 sa už vyrovnáva záujem študentov medzi možnosťou denného a externého štúdia a v ostatnom AR 2010/2011 už počet študentov denného štúdia stav študentov v externej forme štúdia podstatne prevyšuje. Tento stav platí aj pri doktorandskom štúdiu.

Fakulta poskytuje tiež možnosť ďalšieho vzdelávania. Záujemcom umožňuje rozšíriť, doplniť alebo prehĺbiť si získané vzdelanie, rekvalifikovať sa alebo sa pripravovať na získanie stupňa vzdelávania v školskom systéme. Ďalšie vzdelávanie sa uskutočňuje rozličnými krátkodobými a dlhodobými aktivitami vzdelávania v rozličných organizačných formách štúdia, v ktorých sa využívajú tradičné i najnovšie metódy vzdelávania vrátane multimediálnych prístupov. K najčastejšie používaným metódam vzdelávania patria prezenčné a dištančné, kombinované, korešpondenčné metódy, e-learning a samoštúdium. Absolventom vzdelávacích aktivít v rámci ďalšieho vzdelávania sa vydáva osvedčenie, prípadne vysvedčenie podľa osobitných predpisov. Vzhľadom na podmienky v odbornej a kvalifikačnej štruktúre katedier priznalo MŠ SR právo uskutočňovať habilitačné konanie a konanie na vymenovanie za profesora v odbore teória vyučovania predmetov všeobecno-vzdelávacej a odbornej povahy v špecializáciách fyzika, geografia a chémia. V roku 1998 k tomu pribudlo právo konať rigorózne skúšky a obhajoby rigorózných prác v študijnom odbore Učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov s právom priznať titul PaedDr. V špecializáciách biológia, fyzika, geografia, chémia, informatika, matematiky a technická výchova.

Stabilizovaním odborníkov a postupným zlepšovaním materiálneho vybavenia boli v roku 1998 vytvorené podmienky na akreditáciu študijného odboru Geografia

a kartografia v špecializácii *geografické informačné systémy*, v bakalárskom a magisterskom štúdiu. V roku 1999 bolo FPV UMB na základe splnenia podmienok priznané právo konať štátne skúšky v študijnom odbore magisterského štúdia Matematika ako neučiteľského odboru. V záujme lepšieho uplatnenia absolventov fakulty v praxi sa sústavne rozvíja medzi fakultné štúdiom, najmä s FHV, s ktorou bolo realizovaných viac ako 25 aprobačných kombinácií.

V rámci celoživotného vzdelávania sa začalo rozvíjať bakalárske štúdium v externej forme pre majstrov odbornej výchovy, ktoré vychádzalo z požiadaviek školskej praxe i zlepšenia kvalifikácie odborných pracovníkov v priemysle i poľnohospodárstve. Od svojho vzniku kládla FPV osobitný dôraz na vytváranie podmienok pre realizáciu štúdia Univerzity tretieho veku UMB.

Prioritou vedenia fakulty a katedier bolo zlepšovanie personálneho obsadenia jednotlivých disciplín cestou **zvyšovania kvalifikačnej štruktúry** pracovníkov a získavaním odborníkov schopných garantovať jednotlivé študijné odbory.

Tabuľka 28

Vývoj kvalifikačnej štruktúry vedecko- pedagogických pracovníkov FPV

Akadem. rok	Počet profesorov	Počet docentov	CSc./PhD.
1994/1995	4	27	15
1996/1997	11	26	19
1999/2000	17	27	15
2004/2005	10	24	25
2009/2010	21	39	66

Smerovanie a obsahový rámec vývoja **vedeckovýskumnej činnosti** na FPV zodpovedá štruktúre a vedeckému profilu katedier. Orientuje sa hlavne na oblasti výskumu a k nim prislúchajúce študijné odbory i programy a komplementárne učiteľské študijné programy, podľa nasledovného prehľadu: Pedagogické vedy, vrátane študijných programov Učiteľstva profesijných predmetov a praktickej prípravy, Fyzika a vedy o Zemi a vesmíre, Environmentalistika a ekológia, Chémia, chemická technológia a biotechnológie, Vedy o živej prírode, Informatické vedy, automatizácia a telekomunikácie, Bezpečnostné služby, Matematika a štatistika. Ide teda hlavne o odbory teórie vyučovania prírodovedných predmetov a úlohy základného a aplikovaného výskumu v týchto odboroch. V obidvoch oblastiach sa už v prvých rokoch existencie samostatnej fakulty dosiahli významné výsledky najmä v rámci riešenia ôsmich medzinárodných projektov TEMPUS a PHARE. Fakulta venovala od začiatku veľkú pozornosť rozvojovým programom, priority ktorých sú stanovené tak, aby zabezpečili uvedené smerovanie.¹⁶³ Viacerí

¹⁶³ Napr. už v roku 2005 jej pracovníci viedli a boli zapojení do riešenia 12 výskumných projektov VEGA, 15 grantov KEGA a 2 projekty APVV. Súčasne bolo schválených 17 inštitucionálnych výskumných grantov mladých učiteľov, vedeckých pracovníkov a dokto-

zamestnanci FPV sú členmi zahraničných vedeckých spoločností (J. Spišiak, L. Zaušková), členmi redakčných rád zahraničných vedeckých časopisov (P. Andráš, J. Kmeťová, B. Riečan, M. Haviar) alebo boli v r. 2009 kooptovaní do programových výborov vedeckých konferencií v zahraničí (J. Škrinárová, L. Trajtel', K. Sebinová).

Vedecko-výskumná aktivita študentov sa realizuje a pravidelne vyhodnocuje formou súťažnej prehliadky študentských vedeckých a odborných prác (ŠVOČ). Víťazné práce sú aj finančne odmenené a najlepšie z nich dostali príležitosť reprezentovať FPV na celoslovenských súťažných prehliadkach. Ako súčasťou 13. ročníka ŠVOČ, 15. apríla 2010 FPV napr. zorganizovala prvú Slovensko-ukrajinskú konferenciu pre študentov a mladých vedeckých pracovníkov. Výskumné tímy riešia svoje vedecké úlohy v rámci schválených výskumných projektov alebo bilaterálnych zmlúv s inými, aj zahraničnými inštitúciami. V tomto smere je intenzívna spolupráca so spoločnými pracoviskami SAV. Na niektorých katedrách sa konajú pravidelné vedecké semináre, kde príslušné výskumné tímy prezentujú svoje vedecké výsledky. Vedenie FPV dvakrát v roku na kolégiu dekana vyhodnocuje plnenie Dlhodobého zámeru v oblasti vedy a výskumu a prijíma opatrenia na zvyšovanie kvality vedeckých výstupov. FPV sa pravidelne zapája do akcie Týždeň vedy na Slovensku, ktorú organizuje MŠ SR. Pre študentov stredných škôl pripravila dvojdnový program popularizačných prednášok a sprístupnila svoje laboratória. Súčasťou vedeckého života na fakulte je pravidelný cyklus prednášok s názvom *Prírodovedné kolokvium*, na ktoré sú pozývaní prednášať poprední domáci a zahraniční vedeckí odborníci z celého spektra oblastí prírodných vied (a medicíny). Pre časť odborného záujmu boli určené úzko špecializované napr. Semináre z fyziky a didaktiky fyziky, Vedecké kolokvium(všetky oblasti prírodných vied), Aká si mi krásna ... (matematika), Chémia pod Urpínom, týždenné vedecké semináre „Dynamické systémy“, „Matematická štatistika“, Teória fuzzy množín“ a ďalšie.

Publikačná činnosť je prirodzeným odrazom výsledkov vedecko-výskumnej aktivity. Úsilím Vedenia FPV UMB je zabezpečovať publikačné výstupy, ktoré by jej v oblasti vedy a výskumu, v zhode s kritériami AK, priniesli hodnotenie A alebo B. Stupeň najvyššieho hodnotenia „A“ zatiaľ získala iba vedná oblasť Matematika a štatistika. Ostatné vedné oblasti sú v hodnotovom vyjadrení medzi B až D+. V Knihnici UMB bolo v roku 2010 registrovaných 532 bibliografických výstupov FHV. Každoročne sa zvyšuje publikačná činnosť v priemere o 25%. Všetky časopisecké vedecké výstupy z kategórie A resp. B (podľa AK) sú z teore-

randov. V AR 2009/2010 v rámci podprogramu VŠ veda a technika dostali podporu výskumné aktivity 17 VEGA projektov v oblasti základného výskumu, 7 KEGA projektov pre rezort školstva a 12 APVV projektov. Zahraničné a ostatné granty riešili 5 medzinárodných projektov: LPP COMENIUS, COMPSTAR, DAAD, EUPEN a COMBAT. Výsledky riešených projektov znamenajú nielen podstatný prínos pre oblasť vedeckého poznania v príslušných odboroch, ale FPV UMB priniesli tiež aj slušné finančné zdroje(celkom 23,3 tis. €; v prepočte na 1TP 263 €).

tických vedných disciplín. Cielene sa podporujú kvalitné publikácie a tiež tituly, potrebné pre kvalifikačný rast pracovníkov. Výsledky tvorby pracovníkov i aktívnejších študentov pravidelne publikujú fakultné vedecké a odborné periodiká Geografická revue a edície Acta Universitatis Matthiae Belii (matematika, tech. výchova, chémia, environmentálny manažment). Pracoviská FPV UMB sa aktívne podieľajú na organizácii vedeckých a odborných konferencií. Z nich pravidelne publikujú zborníky. V r. 2010 tiež zorganizovali dve konferencie: *DidInfo 2010* pre učiteľov všetkých typov škôl (Katedra informatiky, apríl, B. Bystrica) a *Technické vzdelávanie ako súčasť všeobecného vzdelávania* (Katedra tech. - technológie, sept., Veľká Lomnica).

Medzinárodná spolupráca s pracoviskami podobného profilu u nás i v zahraničí vo všetkých základných sférach činnosti je ďalšou z priorit FPV UMB. V súčasnosti fakulta spolupracuje s 24 univerzitami či vysokými školami v dvanástich krajinách Európy. Tak okrem sesterských fakúlt v rámci Slovenska, fakulta úspešne rozvíja dobré kontakty, postavené na báze regulérnych zmluvných partnerských vzťahov, so zahraničnými partnermi v štátoch Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Ruská federácia, Ukrajina, Španielsko, Nemecko, Grécko, USA, Taliansko, Holandsko, Veľká Británia, Švédsko. Táto spolupráca sa realizuje najmä zabezpečovaním integrovaných medziškolských a medzirezortných grantov získaných najmä v rámci projektov TEMPUS, PHARE a SOCRATES. V ich počte a získaných mimorozpočtových prostriedkov patrí FPV UMB v tomto období medzi popredné pracoviská v rámci UMB.

V záujme skvalitňovania vedecko-výskumnej práce i vzdelávacej činnosti na fakulte boli zriadené tri významné pracoviská. Ide o **Inštitút matematiky a informatiky**, ktorý sa stal spoločným pracoviskom FPV UMB, IVV UMB a Matematického ústavu SAV. Ďalej je to **Edukačné a aplikačné centrum GIS**, ako spoločné pracovisko Katedry informatiky a Katedry geografie, geológie a krajiny ekológie FPV UMB so zameraním na geografické a informačné systémy). Tretím je **Inštitút biológie a geológie**, ktorý je spoločným pracoviskom SAV v Bratislave a Katedry geografie a krajiny ekológie FPV UMB. Dôležitou súčasťou aktivity pracovníkov FPV je projekt „Centrum excelentnosti informatických vied a znalostných systémov“ (CaKS) podporovaný Agentúrou MŠ SR, operačný program veda a výskum s ITMS č. 26220120007. V roku 2009 sa začal realizovať *Seminár CEX - CaKS - Centrum excelentnosti informatických vied a znalostných systémov*, ktorý slúži na prezentáciu najnovších poznatkov z teoretickej a aplikovanej informatiky.

Nezanedbateľnou súčasťou aktivity fakulty je aj **spolupráca s praxou**. FPV od začiatku spolupracuje so strednými školami v meste i v širšom okruhu, najmä ohľadne pedagogických praxí (náčuvovej, priebežnej a súvislej). Existuje dobrá spolupráca medzi rôznymi druhmi škôl i podnikmi, ktoré študentom vychádzajú v ústrety v rámci absolvovania vyučovacej praxe, alebo pri záverečných prácach, prípadne katedry inak spolupracujú s týmito školami alebo podnikmi. Rovnako je

výborná spolupráca s inými univerzitami v Slovenskej ale aj v Českej republike.¹⁶⁴ Svoj osobitný význam má aj tradičná spolupráca s **Hvezdárňou v Banskej Bystrici**. Vznik hvezdárne sa datuje od roku 1961. Od samého začiatku existencie sa činnosť tohto astronómického zariadenia, okrem odbornej vedeckej práce orientovala jednak na prácu so žiakmi základných a stredných škôl, ale tiež na spoluprácu so študentmi vtedajšieho PI a potom Pedagogickej fakulty. Študenti mali možnosť prakticky si overiť svoje teoretické znalosti z astronómie na exkurziách, letných praxiach, ako aj pri vypracovaní diplomových prác z oblasti astronómie. Spolupráca medzi Hvezdárňou v Banskej Bystrici a najmä Katedrou fyziky (KF), ktorá prebiehala od samého začiatku kontinuálne a nepretržite až do súčasnosti, sa spája hlavne s menom dlhoročnej pracovníčky KF Olgy Zibrínovej. V ostatných rokoch je to najmä Daniel Očenáš, ktorý ako zamestnanec Hvezdárne BB v súčasnosti vyučuje, ako externý pracovník KF, predmety so zameraním na astronómiu. Vďaka tomu táto spolupráca s hvezdárňou neprebíhala len v rovine starostlivosti o študentov, ale aj na odbornej úrovni. Pri Hvezdárni BB pôsobí pobočka Slovenskej astronomickej spoločnosti pri SAV, ktorej členmi bola a je dodnes najmä časť pracovníkov KF. Prostredníctvom tejto organizácie sa spolupráca fakulty prenáša aj na Astronomický ústav SAV.

7. 7 Právnická fakulta UMB

Poslaním a cieľom Právnickej fakulty (PrF) UMB je, od čias vzniku, pripravovať budúcich absolventov študijného odboru **Právo** pre prácu v legislatíve a v európskych organizáciách, k plneniu úloh odbornej a občianskej profilácie. Príprava kvalifikovaných právnikov, schopných práce v legislatíve a tiež jej tvorby, sa uskutočňuje aplikáciou programu výučby, ktorý začína propedeutickými disciplínami, historicko-právnymi a teoreticko-právnymi predmetmi, ako aj odbormi širšieho študijného základu. Po nich nasleduje výučba prvej časti pozitívno-právných predmetov a výchovno-vzdelávací proces završujú profilové kurzy študijných a vedných odborov justično-právných, paralelne či alternatívne s verejnoprávnymi.

K prvým krokom pri realizácii myšlienky zriadenia právnickej fakulty, ako súčasť UMB, došlo z podnetu vedenia univerzity na čele s rektorom O. Tomečkom, a tiež prvým rektorom J. Findrom, po rokovaní so zástupcami Právnickej fakulty

¹⁶⁴ Medzi najvýznamnejšie podniky a organizácie patria: Centrum pre chemické látky a prípravky Bratislava, Fakultná nemocnica s poliklinikou F. J. Roosevelta v Banskej Bystrici, Hvezdárňu Banská Bystrica, Kriminalistický ústav PZ SR v Slovenskej Ľupči, Regionálny úrad verejného zdravotníctva Banská Bystrica, Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica, Slovenský hydrometeorologický ústav Banská Bystrica, Štátna ochrana prírody Banská Bystrica, Topografický ústav Banská Bystrica, Ústavy SAV (botanický, zoológický, geofyzikálny, ekológia lesa, geologický, matematický, geografický, informatiky), Múzeá v Banskej Bystrici, Košiciach, Lučenci, Svätom Antone, Národné lesnícke centrum Zvolen, Výskumný ústav pôdozvedectva a ochrany pôdy Banská Bystrica. V zahraničí sú to Bulharská akadémia vied v Sofii, Fatih University, Istanbul (Turecko), FUNDP Namur (Belgicko) a i.

v Bratislave i predsedom vlády V. Mečiarom, ktorí vyjadrili podporu tejto myšlienke. Prvé stretnutie sa uskutočnilo 15. marca 1995 v kongresovej sále Hotela Sureco na Majakovského ulici v Bratislave (Horský park) za účasti prorektorov UMB M. Valihorovej a R. Nedelu. Návrh projektu na zriadenie Právnickej fakulty UMB vypracovala expertná skupina pod vedením Pavla Kandráča, v ktorej pracovali Jaroslav Chovanec, Mojmír Mamojka, Erika Kučerová, Vladimír Vaňo, R. Nedela a kvestor UMB Peter Baník. Návrh na zriadenie PrF UMB predložil rektor UMB na prerokovanie a schválenie AS UMB dňa 11. mája 1995. Rektor oboznámil členov senátu s obsahom štúdia na tejto fakulte a možnosťami zabezpečenia jej prevádzky, pričom uviedol, že Vláda SR uznesením č. 256 zo dňa 18. apríla 1995 schválila zriadenie právnickej fakulty a uvoľnila pre tento účel zo svojho mimoriadneho rozpočtu 28 miliónov korún. AS UMB prijal uznesenie o zriadení PrF UMB so sídlom v Banskej Bystrici. Na základe uvedených skutočností rektor UMB vydal zriaďovaciu listinu,¹⁶⁵ ktorou dňom 15. mája 1995 zriaďuje Právnickú fakultu UMB BB. Jej trvalým sídlom sa stala budova UMB na Komenského ul. č. 20.

Funkciou dekana bol poverený doc. JUDr. Pavel Kandráč, CSc. Ten menoval do funkcií prodekanov Eriku Kučerovú (pre vzdelávanie), J. Chovanca (pre vedecko-výskumnú a edičnú činnosť), a Vladimíra Vaňu (pre rozvoj fakulty).¹⁶⁶ Kolektív prvých akademických funkcionárov pripravil a zabezpečil úspešnú realizáciu prijímacích skúšok na fakultu. V prvom akademickom roku 1995/1996 bolo prijatých 100 študentov v riadnom štúdiu. Po splnení tejto úlohy prvý manažment fakulty ukončil svoje pôsobenie v čase pred otvorením učebného roka. Dekan fakulty UMB vymenoval nových prodekanov, Júliusa Kováča, pre výchovno-vzdelávaciu činnosť, Jozefa Beňu, pre vedu, výskum a edičnú činnosť, Zoltána Valentoviča, pre rozvoj a zahraničné styky a Jána Rekena, pre bakalárske štúdium, rigorózne pokračovanie a celoživotné vzdelávanie.¹⁶⁷

Novokreovaný Akademický senát Právnickej fakulty UMB dňa 1. júla 1996 zvolil za dekana fakulty P. Kandráča. Dekan si vytvoril riadiaci manažment, t. j. potvrdil prodekanov i vedúcich katedrií vo funkciách. Vedenie fakulty zabezpečilo akreditáciu pre bakalárske a magisterské štádium na PrF UMB, ktorá získala oprávnenie uskutočňovať štátne rigorózne skúšky, ale aj doktorandské štúdium v príslušných vedných odboroch.

Tento manažment PrF ostal aj po opätovných voľbách AS po uplynutí 1. funkčného obdobia, t. j. naďalej riadil a zabezpečoval všetky funkcie a úlohy vyplýva-

¹⁶⁵ V zmysle zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách § 10 ods. 1, a uznesenia Akademického senátu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici zo dňa 11. mája 1995.

¹⁶⁶ Dekan ďalej poveril doc. J. Chovanca založením časopisu fakulty v podobe zborníka a vypracovaním jeho projektu a to pod názvom: „Notitiae Novae Facultatis Iuridicae.“ Zborník začal vychádzať až v roku 1997, Ročník I., ktorý zostavil J. Chovanec v spolupráci s J. Beňom.

¹⁶⁷ Slávnostného otvorenia prvého AR 1995/1996 na PrF UMB sa zúčastnila delegácia politickej a štátnej reprezentácie vedená predsedom vlády SR V. Mečiarom. V delegácii bol i predseda Ústavného súdu Slovenskej republiky akademik Milan Čič.

júce zo študijných programov fakulty. Po odchode dekana P. Kandráča dňa 31. marca 2002 do spoločensko-politickej praxe, AS do funkcie dekana fakulty dňa 9. apríla 2002 zvolil Júliusa Kováča. V máji 2004 sa J. Kováč sa vzdal funkcie dekana fakulty a do zvolenia nového dekana bol poverený touto funkciou prodekan pre pedagogickú činnosť Pavel Kypta. Dňa 13. júla 2004 AS jednomyselne zvolil za dekana Právnickej fakulty UMB Mojmíra Mamojku.

Nový dekan fakulty vymenoval za prodekanov Antona Duláka a J. Ciráka a dvoch *poradcov dekana*, J. Straku a P. Vojčíka. Osobitnú pozornosť venoval akreditácii fakulty. Prijatím akreditačného spisu PrF UMB (v decembri 2004) získala akreditáciu pre bakalárske a magisterské štúdium a opäť získala možnosť uskutočňovať štátne rigorózne skúšky, ako aj priznanie práva doktorandského štúdia v odboroch Teórie a dejiny štátu a práva a Obchodné a finančné právo. Nový manažment obnovil i vydávanie fakultného zborníka, na čom má podiel hlavne predseda Edičnej komisie J. Chovanec. Po odchode M. Mamojku z funkcie sa po voľbách AS 16. októbra 2006 stáva dekanom fakulty Stanislav Mráz.

Do ďalších volieb AS začiatkom roka 2011 personálne zloženie vedenia PrF UMB tvorili: S. Mráz, dekan fakulty, P. Kypta, prodekan pre pedagogickú činnosť, Soňa Kubincová, prodekan pre vedu a výskum, Anna Schneiderová, prodekan pre medzinárodné vzťahy a rozvoj, Julita Baboľová, tajomníčka pre oblasť hospodársku, správnu, ekonomickú, miezd a ľudských zdrojov. Menovaní ostali vo funkciách aj po nových voľbách a tvoria tiež súčasné vedenie fakulty.

Po opätovnom zvolení Akademickým senátom Právnickej fakulty zač. r. 2011 funkciu dekana vykonáva Stanislav Mráz. Prodekanmi sú Pavel Kypta, pre pedagogickú činnosť, Ján Cuper, pre vedu, výskum a doktorandov a Anna Schneiderová, pre medzinárodné vzťahy a rozvoj. Tajomníčkou fakulty je J. Baboľová. Predsedom Akademického senátu PrF je Ladislav Kováč.

Vznik a vývoj jednotlivých katedier prebiehal vedno s formovaním ich štruktúry, hlavne v súlade so zaraďovaním príslušných vedných odborov a disciplín do výučby. Medzi prvými katedrami vznikla Katedra teórie štátu a práva. Jej prvým vedúcim bol do roku 2003 Ján Cuper. Od AR 2004/2005 bol vedúcim katedry, do 30. júna 2010 Jaroslav Chovanec. Súčasne vznikla Katedra dejín štátu a práva, jej prvým vedúcim bol do roku 2003 Jozef Beňa a po ňom až do r. 2011 Jaroslav Straka, v súčasnosti vykonáva túto funkciu J. Cuper. Treťou z radu zakladajúcich sa stala Katedra logiky, právnej komunikácie a informatiky, ktorú do r. 2003 viedol Jozef Viceník a po ňom Elena Vallová. Nadväzne vznikali Katedra štátneho práva, teraz K. ústavného práva, ktorú od vzniku až po dnes vedie Igor Palúš, Katedra správneho práva, ktorú od začiatku (dnes ako Katedru verejného práva) vedie Ján Reken. Vedúcim Katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a penológie bol od vzniku roku 1996 do roku 2002 P. Kandráč, v r. 2002 - 2004 Peter Šamko, potom Pavel Kypta, a po ňom bol Vladimír Čechot. Ďalej je to Katedra občianskeho práva, prvým vedúcim ktorej bol Andrej Bajcura, potom Ján Cirák, po ňom Peter Vojčík, Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, ktorú od jej vzniku, aj po úpravách a reorganizácii, vedie R. Schronk. Vedúcim Katedry medzinárodného práva, medzinárodných vzťahov a politiky bol na začiatku Z. Valen-

tovič, potom Stanislav Mráz. Katedru obchodného, hospodárskeho a finančného práva od vzniku do roku 2004 viedol Jozef Suchoža, po ňom M. Ďurica. Vedúcou Katedry európskeho práva a aproximácie práva bola Vlasta Kunová, ktorá je vedúcou katedry aj po reorganizácii jej štruktúry. Po tejto úprave tak z pôvodných 11 ostali na pôde fakulty štyri základné katedry. V rozčlenení na štyri katedry a jednotlivé oddelenia, zabezpečujú výučbu vo všetkých formách štúdia a plnia ostatné úlohy.

V nasledujúcej časti prinášame **prehľad o štruktúre katedier**, odbornej špecializácii ich jednotlivých oddelení a personálnom obsadení, v akademickom roku 2011-2012.

Katedra medzinárodného a európskeho práva, má dve oddelenia: **1. Oddelenie medzinárodného práva, medzinárodných vzťahov a politiky** (OMPMVP), je špecializované na výučbu medzinárodného práva verejného, súkromného, medzinárodných vzťahov, humanitárneho a vojnového práva, medzinárodnú ochranu ľudských práv, práva medzinárodných organizácií, diplomatického protokolu, dejín diplomacie a konferenčnej diplomacie. **2. Oddelenie európskeho práva, aproximácie práva a právnej komunikácie** (OEPAPPK), zabezpečuje výučbu povinných a povinne voliteľných predmetov a výberových predmetov: právo Európskej únie I, právo Európskej únie II, svetové právne systémy, hospodárska a menová únia, súdny systém Európskej únie. Okrem zamestnancov univerzity sa do výučby zapájajú hostia z právnických fakúlt a z praxe z členských krajín EÚ. Ich prednášky sú v anglickom jazyku.¹⁶⁸

Katedra dejín a teórie štátu a práva, má dve oddelenia: **1. Oddelenie teórie štátu a práva** (OTŠP), zabezpečuje výučbu povinných predmetov, a to: teória štátu, teória práva, povinne voliteľných predmetov základy právnej filozofie I., základy právnej filozofie II. základy sociológie práva, strategické štúdie Európskej únie I., strategické štúdie EÚ II., politológia I., politológia II. a výberových predmetov: sociálna psychológia pre právnikov, etika právnických povolání. **2. Oddelenie dejín štátu a práva** (ODŠP), zabezpečuje výučbu predmetov patriacich do odboru rímske právo, dejiny štátu a práva a cirkevné a konfesijné právo. Jeho úlohou a cieľom je podať základné informácie o štáte a práve v ich historickom kontexte a napomôcť tak k uvedomovaniu si dosahu historického vývoja vied o štáte a práve pre súčasnosť. Oddelenie zabezpečuje aj výučbu predmetov: logika pre právnikov, právna štylistika a rétorika, právna latinčina, právna komunikácia v cudzích jazykoch, telesná výchova a šport, právna informatika.¹⁶⁹

¹⁶⁸ **Katedra medzinárodného a európskeho práva – PP: 1. OMPMVP:** Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc., vedúci oddelenia, dekan PrF, JUDr. Jozef Beňo, PhD., JUDr. Katarína Harajdová, PhD., taj. odd., JUDr. Elena Júdová, PhD., JUDr. Miloš Levrinc, PhD. **2. OEPAPPK:** doc. JUDr. Vlasta Kunová, CSc., vedúca katedry a vedúca oddelenia, JUDr. PhD. Ing. Michael Siman, DEA, PhDr. Anna Schneiderová, PhD., prodek. PrF, Mgr. Zuzana Mičková, PhD.

¹⁶⁹ **Katedra teórie dejín a štátu a práva – PP: 1. OTŠP:** doc. JUDr. Ján Cuper, CSc., vedúci katedry, vedúci odd., doc. Ing. Pavol Hrivík, CSc., tajomník odd., doc. JUDr. Viero-slav Júda, PhD., JUDr. Ján Minárik, CSc., JUDr. PhDr. Róbert Jáger. **2. ODŠP:** prof. Dr.h.c.

Katedra súkromného práva, člení sa na tri oddelenia: **1. Oddelenie pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia** (OPPPSZ), zabezpečuje výučbu predmetov pracovné právo I. a II., právo sociálneho zabezpečenia a medzinárodné a európske pracovné právo, **2. Oddelenie občianskeho práva** (OOP), zabezpečuje výučbu predmetov: občianske právo hmotné (I, II, III), občianske právo procesné (I, II), právo duševného vlastníctva, mediálne právo, rodinné právo, pozemkové právo, medicínske právo, klinika občianskeho práva (I, II), organizácia súdov a prokuratúry, aktuálne otázky občianskeho práva, **3. Oddelenie obchodného, hospodárskeho a finančného práva** (OOHFP), zabezpečuje výučbu viacerých povinných, povinne voliteľných a výberových predmetov.¹⁷⁰

Katedra verejného práva sa skladá z troch oddelení: **1. Oddelenie trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a penológie** (OTPKKP), zabezpečuje výučbu predmetov: trestné právo procesné, trestné právo hmotné, kriminalistika, základy penológie, súdna psychológia, súdna psychiatria, súdne lekárstvo, kriminológia, súdne inžinierstvo, aktuálne otázky trestného práva, diplomový seminár trestného práva, **2. Oddelenie ústavného práva** (OÚP), zabezpečuje výučbu povinného predmetu štátne právo Slovenskej republiky I. a II., povinne voliteľných predmetov: ústavné právo štátov Európy a teória a prax legislatívy a výberového predmetu štruktúra orgánov ochrany práva, **3. Oddelenie správneho práva** (OSP), zabezpečuje výučbu predmetov: správne právo hmotné, správne právo procesné, základy miestnej správy a právo životného prostredia.¹⁷¹

Na úseku **pedagogickej činnosti** Právnická fakulta UMB zabezpečuje vysokoškolské štúdium ako bakalárske a magisterské, ktoré sa realizujú v študijnom odbore „právo“. Od vzniku fakulty do konca AR 2003/2004 sa realizovalo ako päťročné magisterské štúdium. Od ďalšieho AR sa začalo realizovať v 2 stupňoch, 1. stupeň - bakalárske a 2. stupeň - magisterské štúdium. Získaním akreditácie v AR 2005/2006 sa začal realizovať i 3. stupeň, doktorandské štúdium. Prehľad o študentoch prijatých na Právnickú fakultu v akademických rokoch 1995/96 – 2009/2010 prináša Príloha 10.

Bakalárske štúdium, ktoré trvá 3 roky v dennej a externej forme štúdia, je ukončené štátnou skúškou, ktorej súčasťou je obhajoba záverečnej práce. Úspeš-

PhDr. Jaroslav Straka, DrSc., prof. Dr.h.c., ThDr. Jozef Krajčí, PhD. JUDr. Martin Skaloš, PhD., JUDr. Ivana Šošková, PhD., JUDr. Michal Turošík, Mgr. Renáta Jakubčová, PhD.

¹⁷⁰ **Katedra súkromného práva – PP:** **1. OPPSZ:** prof. JUDr. Robert Schronk, CSc., ved. katedry, ved. odd., JUDr. Peter Tonhauser. **2. OOP:** doc. JUDr. Ján Cirák, CSc., ved. odd., JUDr. Daniela Gandžalová, PhD., JUDr. Marián Ďurana, PhD., JUDr. Jana Muránska, PhD., JUDr. Katarína Ševcová, PhD., JUDr. Ing. Ján Gandžala, PhD., JUDr. Ján Nota, taj. odd., **3. OOHFP:** doc. JUDr. Milan Ďurica, PhD., mim. prof., ved. odd., JUDr. Soňa Kubincová, PhD., JUDr. Martin Kubinec, PhD., JUDr. M. Némethová, PhD.

¹⁷¹ **Katedra verejného práva – PP:** **1. OTPKKP:** doc. JUDr. Dušan Korgo, PhD., ved. katedry, JUDr., Jaroslav Klátik, PhD., JUDr. Pavel Kypta, PhD., prodekan PrF, JUDr. Miloš Maďar, taj. katedry, **2. OÚP:** prof. JUDr. Igor Palúš, CSc. vedúci odd., JUDr. Júlia Ondrová, PhD., JUDr. Miroslav Slašťan, PhD., **3. OSP:** doc. JUDr. Ján Reken, CSc., ved. odd., JUDr. Ladislav Kováč, PhD., JUDr. Martin Píry, JUDr. Andrea Barancová.

nému absolventovi sa priznáva akademický titul „bakalár“ („Bc.“). Po ukončení bakalárskeho štúdia možno pri splnení stanovených podmienok pokračovať v magisterskom štúdiu, ktoré trvá 2 roky v dennej a 3 roky v externej forme. Končí sa štátnou skúškou, spojenou s obhajobou DP. Úspešnému absolventovi sa priznáva akademický titul „magister“ („Mgr.“).

Tretí stupeň, doktorandské štúdium, bolo fakulte odňaté stratou akreditácie. Poslední absolventi, ktorí ukončili štúdium a získali titul PhD., ukončili doktorandské štúdium v roku 2009.

Tabuľka 29 Akreditované študijné programy na PrF (AR 2011/2012)

Študijný program	Študijný odbor	Garant	Garantujúce pracovisko	Dĺžka štúdia	Forma štúdia
Bc.	Právo	Prof. JUDr. R. Schronk , CSc.	Právnická fakulta UMB	3	denná
Mgr.	Právo	Prof. JUDr. R. Schronk , CSc.	Právnická fakulta UMB	2	denná
Bc.	Právo	Prof. JUDr. R. Schronk , CSc.	Právnická fakulta UMB	3	externá
Mgr.	Právo	Prof. JUDr. R. Schronk , CSc.	Právnická fakulta UMB	3	externá

Základnými formami výučby na PrF UMB sú prednášky, konzultácie, semináre, cvičenia a individuálna odborná prax. Prednášky z jednotlivých predmetov sú zamerané na poskytnutie a vysvetlenie základných informácií s cieľom získať komplex vedeckých disciplín a osvojiť si formovanie vlastných názorov na danú problematiku. Prednášky vedú profesori, docenti, odborní asistenti a renomovaní odborníci z oblasti práva zo SR i zahraničia.

Absolvent študijného odboru Právo si počas štúdia má osvojiť vedecko-technické názory a poznatky, zvládnuť základy teórie i metodológie a tak získať predpoklady pre osvojovanie si základov ďalších odvetví, ktoré súvisia s odborom práva. Od absolventa **bakalárskeho štúdia** sa vyžaduje získanie kvalifikovaných vedomostí a praktických zručností, ktoré mu umožnia uplatniť sa v praxi na miestach, kde sa vyžaduje tento druh kvalifikácie. Zároveň má možnosť, aby po splnení predpísaných podmienok prestúpil na **magisterské štúdium**. Cieľom tejto formy štúdia je príprava absolventa aplikovať normy práva v základných oblastiach právnej praxe podľa princípu zákonnosti, používať právo pri riadení spoločenských

procesov, nájsť si uplatnenie v právnických profesiách, správnych funkciách, v súdnictve, na prokuratúre, v podnikovej praxi i štátnej správe.¹⁷²

Tabuľka 30 Štruktúra vedecko-pedagogických pracovníkov PrF UMB

Pracovné zaradenie:	31.7. 2005	31.12. 2010	1.11. 2011
Profesori na hlavný pracovný pomer (HPP)	4	5	5
Prof. na kratší (vedľajší) prac. pomer (KPP)	5	1	1
Celkom	9	6	6
Docenti na HPP	3	3	6
Docenti na KPP	6	3	2
Celkom	9	6	8
Odborní asistenti s PhD./CSc. na HPP	9	22	22
Odborní asistenti s PhD./CSc. na KPP	5	2	1
Celkom:	14	24	23
Odborní asistenti bez PhD. /CSc. na HPP	24	6	7
Odborní asistenti bez PhD. /CSc. na KPP	8	3	2
Celkom:	32	9	9
Asistenti na HPP	1	2	-
Asistenti na KPP	2	1	-
Celkom:	3	3	-
Vedecko-pedagogických pracovníkov spolu	67	48	46

¹⁷² Doktorandský ŠP, pre 3. stupeň (ktorý sa realizoval v r.2005-2009) sa zameriaval na získanie poznatkov založených na súčasnom stave vedeckého poznania a najmä na vlastnom príspevku študenta k nemu. Štúdium sa organizovalo podľa kreditového systému a prebiehalo podľa individuálneho študijného plánu pod vedením školiteľa. Do roku 2009 získali titul PhD. traja absolventi doktorandského štúdia vo vednom odbore Dejiny štátu a práva (v externej forme štúdia) a 6 absolventi vo vednom odbore Obchodné právo (z toho 1 v dennej forme).

Tabuľka 31
Absolventi PrF UMB od roku 2000 do roku 2010

Rok	Denná forma štúdia						Externá forma štúdia			
	Súvislé štúdium		1. stupeň		2. stupeň		1. stupeň		2. stupeň	
	spolu	ženy	spolu	ženy	spolu	ženy	Spolu	ženy	spolu	ženy
2000	79	54	-	-	-	-	-	-	-	-
2001	85	54	-	-	-	-	-	-	-	-
2002	82	47	-	-	-	-	-	-	-	-
2003	103	57	-	-	-	-	146	61	-	-
2004	89	55	-	-	-	-	292	157	-	-
2005	84	48	-	-	-	-	76	59	-	-
2006	91	53	-	-	-	-	199	95	-	-
2007	140	83	-	-	-	-	3	1	434	229
2008	104	62	169	109	-	-	-	-	211	103
2009	123	79	180	93	-	-	-	-	15	5
Spo- lu	981	592	349	202	-	-	716	373	660	337
Denné štúdium							Externé štúdium			

Absolvent právnickej fakulty, ktorý získal titul magister môže vykonať **rigorózu skúšku**, ktorej súčasťou je obhajoba rigorózneho práce v študijnom odbore, v ktorom získal vysokoškolské vzdelanie. Absolvovaním tejto formy samostatného štúdia má uchádzač preukázať, že v študijnom odbore má hlbšie vedomosti v jeho širšom základe a je spôsobilý osvojovať si samostatne nové poznatky vedy a praxe a schopný získať vedomosti tvorivo aplikovať v praxi.¹⁷³ Uchádzačom, ktorí splnili stanovené podmienky, fakulta udelí diplom s uvedením študijného odboru a akademického titulu v právnických študijných odboroch „doktor práv“ (v skratke „JUDr.“).

Vybraní pedagógovia fakulty, popri svojej priebežnej pedagogickej a vedecko-výskumnej činnosti, pracujú v komisiách a ako koordinátori štúdia ECTS, programu proti drogám, proti diskriminácii a xenofóbii, koordinátor pre študentské pô-

¹⁷³ Uchádzač si môže vybrať jeden z týchto povinne voliteľných predmetov: Dejiny štátu a práva, Trestné právo hmotné, Teória štátu a práva, Medzinárodné právo, Ústavné právo, Obchodné právo, Správne právo, Občianske právo, Hospodárske a finančné právo, Občianske právo hmotné, Trestné právo procesné, Pracovné právo.

žičky, sociálne štipendiá a iné sociálne potreby študentov a koordinátor pre prácu so zdravotne postihnutými. Súčasne študujú na fakulte štyria študenti s telesným postihnutím. Napr. nevidiaci študent, ktorý ukončil štúdium r. 2005, je odborným asistentom na Oddelení dejín štátu a práva Katedry teórie a dejín štátu a práva Právnickej fakulty UMB.

Ťažiskom **vedeckovýskumnej činnosti** na Právnickej fakulte UMB, je výskum medzinárodného práva a bádanie v oblasti európskeho práva v kontexte vývoja a aproximácie slovenského právneho poriadku do európskeho práva s prioritnou orientáciou na výskum v právnych disciplínach zastúpených na fakulte. Vedecké a výskumné aktivity fakulty sú motivované cieľmi vyplývajúcimi z jej poslania a imanentne z jej postavenia ako fakulty pôsobiacej na poli vied štátu a práva, v kontexte spoločenskovedných disciplín v rámci UMB. K týmto cieľom smerujú aj tematické okruhy grantových úloh pracovníkov fakulty.¹⁷⁴

V oblasti **medzinárodnej spolupráce** fakulta pokračuje v získavaní a rozširovaní kontaktov, realizovaných na zmluvnom i nezmluvnom základe a to na úrovni fakulty, jednotlivých katedier, ako aj samotných pedagogických pracovníkov. Vedenie fakulty počas svojej existencie uzatvorilo zmluvy, na základe ktorých prebiehali spoločenské stretnutia, semináre, prednášky, konferencie a iné formy spolupráce, ktoré boli obohatením v oblasti vedeckej i pedagogickej činnosti. V ostatnom období ide predovšetkým o kontakty s právnickými fakultami v rámci krajín V4. Svedčí o tom najmä podpis zmluvy v roku 2010 s univerzitou Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn, Poľsko. S Fakultou práva a administratívy tejto univerzity, PrF UMB napr. už druhý rok spolupracuje ako spoluorganizátor pravidelnej každoročnej medzinárodnej konferencie – International Conference on Comparative Law. Významným prínosom k obohateniu štúdia práva pre študentov je možnosť absolvovať časť štúdia v anglickom jazyku na obidvoch partnerských fakultách, práve v rámci Dohody o spoločnom zabezpečení študijných programov, ktorú Právnická fakulta UMB v roku 2012 podpísala s uvedenou fakultou. Pracov-

¹⁷⁴ Aktuálne domáce a zahraničné výskumné granty pracovníkov PrF UMB:

Typ grantu VEGA predstavuje päť úloh: Insolvenčné právo ako prostriedok na ochranu trhovej ekonomiky, Ochrana a vymožiteľnosť subjektívnych práv po vstupe do Európskej únie, Voľný pohyb osôb a služieb v komunitárnom práve a vzájomné pôsobenie práva SR a EÚ v tejto oblasti, Transformácia vedecko – organizačných princípov verejnej správy v SR v kontexte európskych modelov a štandardov a piata z nich: Integrácia a unifikácia práva Európskej únie v oblasti trestného zákonodárstva. Typ grantu - vedeckovýskumný, ag. APVV: úloha - Vplyv judikatúry súdov Európskej únie na vnútroštátne právo jej členských štátov. Typ grantu: vedecko-výskumný, KEGA : úloha - Výskum kvality formácie a vedecko-kvalifikačných výstupov mladých právnych vedcov SR prostredníctvom participácie na tvorbe modelového e-vedeckého časopisu (*Historia et Theoria Iuris*). Typ grantu: SOCRATES, podpora EU: názov úlohy: SOCRATES sieť v rámci nového programu LLL Programme / Erasmus /. Thematic Networks “The Network of European Studies”(SENT). Typ grantu: Jean Monet Module. Názov úlohy: Vývoj európskeho konštitucionalizmu a ústavné právo EU. Typ grantu: **Jean Monnet Action – European Module**. Názov úlohy: Európske medzinárodné právo súkromné („*European Private International Law*“).

níci fakulty rozvíjajú spoluprácu aj s ďalšími zahraničnými fakultami, vrátane formy spoluúčasti na organizovaní medzinárodných vedeckých konferencií. Ide najmä o Štátnu humanitárnu univerzitu v Moskve, ale napr. o Univerzitu v Salzburgu, Rakúsko a Masarykovu univerzitu Brno, Vysokú školu Karlovy Vary, ČR.

Zo strany zahraničných univerzít sa v ostatných rokoch zvyšuje záujem podpísať bilaterálnu zmluvu v rámci programu **Erasmus**. Právnická fakulta UMB má v rámci tohto programu podpísané bilaterálne zmluvy s 9 univerzitami.¹⁷⁵ Skutočnosť sa začala odzrkadľovať v náraste medzinárodných mobilit študentov a pracovníkov fakulty, k čomu má prispieť tiež spoločné zabezpečovanie študijného programu v anglickom jazyku. K zintenzívneniu tejto medzinárodnej spolupráce aktívne prispieva **Študentská rada** a tiež študentská medzinárodná organizácia **ELSA**, ktorá pôsobí na fakulte od roku 1996.¹⁷⁶ Ide najmä o neformálne spoločenské stretnutia, odborné semináre, prednášky, konferencie, ktoré sú obohatením vedeckej i pedagogickej činnosti,

7. 8 Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB

vznikla na základe rozhodnutia AS UMB 13. júla 1995. Jej zrod bol motivovaný potrebou novovzniknutej samostatnej Slovenskej republiky, ktorá po vstupe na medzinárodnú scénu potrebovala vysokoškolsky vzdelaných, kvalitných odborníkov pre medzinárodnú spoluprácu, prácu v zahraničnej službe, zároveň potrebovala odborníkov pre orgány v štátnej správe, verejnej správe a samospráve.

Poslaním fakulty je prostredníctvom ponúkaných študijných programov vytvárať primeraný priestor na vzdelávanie a výchovu občiansky vyspelých, teoreticky, metodologicky a organizačne kvalitných riadiacich pracovníkov verejnej správy. Vzhľadom na uvedení orientáciu fakulta pripravuje absolventov predovšetkým pre prácu v zahraničnej službe a v zastupovaní SR v medzinárodných organizáciách a inštitúciách; v štátnej správe najmä pre integračné, organizačné odbory a odbory *public relations* v Národnej rade SR na Úrade vlády SR, ministerstvách, najvyšších orgánoch špecializovanej správy a územnej štátnej správy; v politických stranách a záujmových združeniach; v oblasti masmediálnej komunikácie; v privátnej sfére. S cieľom naplniť svoje poslanie fakulta vyhľadáva nové efektívne nástroje, ako napr. zdokonaľovanie študijných programov a ich zameranie v súlade s požiadavkami spolupracujúcich orgánov verejnej správy, inovácia a adaptabilita pedagogického procesu, dôraz na kvalifikačný rast pracovníkov, rozširovanie medzinárodnej a vedeckej spolupráce.

¹⁷⁵ Ide o nasledovné zahraničné univerzity: University of Salzburg, Rakúsko, Centro Universitario Francisco de Vitoria v Madride, Španielsko, Universidad de Valladolid, Španielsko, Université Paris X Nanterre, Francúzsko, Université de Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines, Francúzsko, Université de Nantes, Francúzsko, University Ljubljana, Slovinsko, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Poľsko a Masarykova univerzita, Brno, Česká republika, Lucian Blaga University of Sibiu, Rumunsko.

¹⁷⁶ ELSA je lokálnou skupinou medzinárodnej organizácie študentov práva „ELSA International.“ Viac o jej činnosti uvádzame v časti **Medzinárodné a slovenské študentské organizácie UMB**.

Svoju činnosť začala FPV MV v skromných priestoroch v panelovej budove pri športovom štadióne, ktoré pôvodne patrili Výpočtovému stredisku PF. V terajšej budove na Kuzmányho ulici č. 1 pôsobí od septembra 1997. Budova, bývalej základnej školy bola zrekonštruovaná a prispôbena potrebám vysokoškolského štúdia. Výučbu AR 1995/96 zabezpečovalo 14 pedagogických pracovníkov. Napriek malému počtu, kvalifikačná štruktúra bola relatívne dobrá. V priebehu nasledujúcich rokov sa naďalej systematicky skvalitňovala.

Tabuľka 32

Vývoj počtu pedagogických a vedeckých pracovníkov FPV MV v r. 1995 – 2010

Rok	Pedagogickí zamestnanci						
	Spolu	Profesori	Docenti	Odb. asist., PhD.	Odb. asist.	Asistenti	Veda
1995	15	2	4	5	2	1	1
1996	35	4	11	7	4	6	3
1997	57	4	16	10	9	13	5
1998	62	5	20	8	13	11	5
1999	65	6	17	8	14	14	6
2000	61	7	17	7	18	7	5
2001	60	7	12	6	17	12	6
2002	58	7	11	7	22	6	5
2003	58	6	12	9	17	9	5
2004	60	4	11	9	21	12	3
2005	57	4	13	11	22	7	-
2006	61	5	17	7	25	7	-
2007	40	6	11	9	10	4	-
2008	43	6	11	13	9	4	-
2009	48	6	12	21	7	2	-
2010	46	5	13	23	3	2	-

Skromným začiatkom a počtu učiteľov zodpovedal v prvých rokoch aj menší počet študentov.

Tabuľka 33 Stav študentov a absolventov FPVa MV v r. 1995-2010

Rok	Študenti			Absolventi		
	denné	externé	Spolu	denné	Externé	Spolu
1995	62		62			0
1996	145	45	190			0
1997	227	75	302			0
1998	306	95	401			0
1999	382	331	713			0
2000	449	396	845	46		46
2001	462	400	862	65	53	118
2002	457	436	893	80	46	126
2003	471	468	939	75	36	111
2004	455	438	893	78	63	141
2005	473	392	865	117	55	172
2006	512	288	800	71	87	158
2007	550	206	756	89	72	161
2008	616	162	778	61	67	128
2009	641	128	769	78	51	129
2010	621	119	740	112	26	138
SPOLU:	6829	3979	10808	872	556	1428

Od vzniku fakulty, počas dvoch volebných období, bol jej dekanom Peter Kulašik. V r. 2002 bol AS do funkcie dekana zvolený prof. PhDr. František Briška, CSc., ktorý bol dekanom do r. 2005. Po opakovaných zvoleniach AS je v rokoch 2005 - 2012 dekanom P. Kulašik. Vzhľadom na relatívne časté zmeny vo funkciách prodekanov uvádzame prehľad vedení FPV MV v r. 1996-2011 v poznámke.¹⁷⁷ Predsedom Akademického senátu Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB je Adriana Mikulčíková.

¹⁷⁷ **Vedenie FPV MV v r. 1996 – 2011: 1996 – 1998:** Peter Kulašik, dekan, Irena Šulajová, prodekan pre štúdium, Vojtech Wagner, prodekan pre vedu, výskum, Alena Hrnčiriková, tajomníčka fakulty, ktorá túto funkciu zastáva až do súčasnosti. **1998 – 1999:** P. Kulašik, dekan, I. Šulajová, prodekan pre štúdium, V. Wagner, prodekan pre vedu, výskum a medzinárodné vzťahy, Ján Králik, prodekan pre rozvoj. **1999 – 2000:** P. Kulašik, dekan, I. Šulajová, prodekan pre štúdium, V. Wagner, prodekan pre vedu, výskum, Marta Zágoršková, prodekan pre medzinárodné vzťahy. **2000 - 2002:** P. Kulašik, dekan, I. Šulajová, prodekan pre štúdium, František Briška, prodekan pre vedu, výskum a rozvoj, Drahomíra

Na FPV MV pracujú štyri odborné katedry. **Katedra politológie**, zabezpečuje výučbu v bakalárskom, magisterskom a doktorandskom štúdiu v dennej a externej forme v študijnom programe Politológia a v dennom bakalárskom štúdiu v študijnom programe Verejná politika a verejná správa. Podieľa sa tiež na profilovaní odboru Medzinárodné vzťahy a ŠP Európske štúdiá. Členmi katedry sú aj odborníci, ktorí pôsobia ako významné osobnosti v inštitúciách štátnej správy a samosprávy SR a podieľajú sa na riešení domácich i medzinárodných výskumných projektoch najmä pre potreby Rady Európy. Vo VVČ katedra rozvíja spoluprácu s kľúčovými pracoviskami v SR a s viacerými zahraničnými partnermi v Nemecku, Francúzsku, Taliansku, Belgicku, Rusku, obzvlášť s Filozofickou fakultou Univerzity v Miškolci, Inštitútom politológie Varšavskej univerzity, Inštitútom politologických štúdií Karlovej univerzity v Prahe a tiež s vedecko-výskumnými a pedagogickými pracoviskami vo Fínsku, Kanade, Nórsku a v ďalších krajinách.¹⁷⁸

Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie - zabezpečuje výučbu ŠP Medzinárodné vzťahy (MV) v bakalárskom, magisterskom a doktorandskom štúdiu v dennom aj externom programe a taktiež Európskych štúdií na bakalárskom a magisterskom stupni. Zároveň zabezpečuje študijný program Medzinárodné vzťahy – magisterský stupeň v AJ a čiastočne frankofónne štúdium v ŠP MV v magisterskom stupni, v spolupráci s Fakultou politických a právnych vied Univerzity Champagne – Ardenne Reims a Univerzitou vo Versailles. Katedra rozvíja vedecko-výskumnú spoluprácu s vysokými školami a vedeckými inštitúciami v SR i v zahraničí.¹⁷⁹

Ondrová, prodekan pre medzinárodné vzťahy. **2002 – 2004:** prof. František Briška, dekan, P. Kulašik, prodekan pre externé a doktorandské štúdium, František Poredoš, prodekan pre denné štúdium, Peter Ingriš, prodekan pre vedu, výskum a rozvoj, D. Ondrová, prodekan pre medzinárodné vzťahy. **2004 – 2005:** F. Briška, dekan, P. Kulašik, prod. pre štúdium, P. Ingriš, prod. pre vedu, výskum a rozvoj, D. Ondrová, prodekan pre medzinárodné vzťahy. **2005 – 2007:** P. Kulašik, dekan, Ján Koper, – prodekan pre štúdium a rozvoj, Peter Terem, – prodekan pre vedu, výskum a medzinárodné vzťahy. **2007- 2008:** P. Kulašik, dekan, J. Koper, prodekan pre štúdium, P. Terem, prodekan pre vedu, výskum a medzinárodné vzťahy, Branislav Kováčik, PhD., prodekan pre rozvoj a informatizáciu. **2008 – 2009:** P. Kulašik, dekan, Ján Koper prodekan pre štúdium, P. Terem, prodekan pre vedu, výskum a medzinárodné vzťahy, B. Kováčik, prod. pre rozvoj a informatizáciu. **2009 -2011:** P. Kulašik, dekan, J. Koper, prodekan pre štúdium, Peter Terem, prodekan pre vedu a výskum, B. Kováčik, prodekan pre medzinárodné vzťahy, A. Hrnčiríková – tajomníčka fakulty.

¹⁷⁸ **Členovia Katedry politológie:** PP: prof. PhDr. Peter Kulašik, CSc., vedúci katedry, dekan fakulty, prof. PhDr. Ján Koper, PhD. doc. PhDr. Mária Adamcová, PhD., doc. PhDr. Daniela Ježovicová, PhD., doc. PhDr. Martin Klus, PhD., doc. PhDr. Branislav Kováčik, PhD., doc. PhDr. Ivan Kusý, CSc., doc. PhDr. Adriana Mikulčíková, PhD., doc. PhDr. Peter Ondria, PhD., Dott.ssa Patrizia Prando, PhD, PhDr. Eleonóra Kováčová, PhD., PhDr. Zuzana Kulašiková, PhD., PhDr. Monika Uhlerová, PhD., Mgr. Lenka Štefániková, PhD., Mgr. Jarmila Androvičová. **OP:** Erika Srncová.

¹⁷⁹ **Členovia Katedry medzinárodných vzťahov a diplomacie:** PP: prof. PhDr. Peter Terem, PhD., vedúci katedry, prof. PhDr. Oskar Krejčí, CSc., prof. Ing. Igor Kosír, CSc., prorektor UMB, prof. Stéphane Rosiere, PhDr. Peter Čajka, PhD., doc. PhDr. Dalibor Vlček,

Katedra bezpečnostných štúdií považuje za prioritné poslanie poskytovať študentom poznatky o bezpečnostných teóriách, štúdiách a koncepciách. Podieľa sa tiež na vytváraní odborného profilu študentov v odbore Medzinárodné vzťahy a v programe Európske štúdiá, Politológia a Verejná politika a verejná správa - formou povinných predmetov a formou povinne voliteľných predmetov v programoch – Bezpečnostná politika Európskej únie a Slovenská republika, Konflikty a krízy v súčasnom svete. Celý systém prednášok a seminárov je podporený vedecko-výskumnou prácou katedry, najmä v rámci Centra excelentnosti.¹⁸⁰

Katedra cudzích jazykov a medzinárodnej komunikácie svoju činnosť zamiera predovšetkým na dokonalú prípravu absolventov fakulty pre medzinárodnú komunikáciu. Táto má slúžiť k rozvoju a upevneniu jazykových kompetencií študenta, ako je hovorenie, písanie, prehĺbenie gramatických štruktúr v rámci odborného jazyka, jeho lexikálnej a štylistickej stránky. Dôraz sa kladie na zvládnutie terminologickej základne odboru v cudzom jazyku, ako aj jej prekladu do SJ a vyjadrenie slovenskej terminologickej základne v príslušnom jazyku. Na základe odborných textov a tematickej literatúry, by mal študent súčasne zvládnuť poznatkovú problematiku o krajine cieľového jazyka: história, krajinoveda, spoločenskoprávna skutočnosť i medzinárodno-právne postavenie krajiny cieľového jazyka.¹⁸¹

Na úseku **pedagogickej činnosti** FPVaMV UMB zabezpečuje a realizuje prípravu budúcich absolventov v nasledovných ŠP: Politológia, MV, Teória politiky (TP), Európske štúdiá (RŠ) a Verejná politika a verejná správa (VPaVS). Absolvent bakalárskeho štúdia a druhého stupňa vysokoškolského štúdia v študijnom odbore Medzinárodné vzťahy získava orientáciu a prehľad v základných kategóriách politickej analýzy medzinárodných vzťahov, medzinárodnej politiky a politológie, histórie, politickej geografie, teórie a praxe diplomacie, základov ekonomiky a základov práva.

Absolventi bakalárskeho štúdia a magisterského štúdia odboru Politológia získajú vedomosti a zručnosti, ktoré im umožnia kvalifikovane zabezpečovať a vykonávať úlohy v oblasti štátnej správy a samosprávy, masmédiách, aktívne sa podieľať na reforme štátnej správy a jej ďalšom fungovaní, podieľať sa na príprave a implementácii rozhodnutí štátnych a samosprávných orgánov. Absolvent v programe Politológia má požadované vedomosti na pozíciu manažéra riadiaceho organizácie a inštitúcie. Má ovládať vedecké metódy výskumu politického života spo-

CSc., doc. PhDr. Lucia Rýsová, PhD., doc. PaedDr. Radovan Gura, PhD., PhDr. Martina Bolečeková, PhD., PhDr. Mária Holubová, PhD., PhDr. Erik Pajtinka, PhD., PhDr. Ivan Pešout, PhD., PhDr. Peter Rosputinský, PhD., Mgr., Ľubomír Tokár, PhD., prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc., prof. PhDr. Stanislav Matejkin, CSc. (ext.). **OP:** Lívia Kubičinová.

¹⁸⁰ **Členovia Katedry bezpečnostných štúdií:** **PP:** doc. PhDr. Kováčik Branislav, PhD., vedúci katedry, PhDr. Michal Dobřík, PhD., PhDr. Hoscheková Dagmar, PhD., PhDr. Kazanský Rastislav, PhD., PhDr. Ondrejcsák Róbert, PhD., Mgr. Husenicová Lucia, PhD., Mgr. Jaroslav Ušiak, PhD.

¹⁸¹ **Členovia katedry cudzích jazykov a medzinárodnej komunikácie:** **PP:** doc. PhDr. Ľudovít Tito, CSc., vedúci katedry, PhDr. Mária Badinská, PhD., PhDr. Juraj Kalický, PhD., PaedDr. Mária Rošteková, PhD., PhDr. Martina Benčeková. **OP:** L. Kubičinová.

ločnosti, zberu, spracovania, vyhodnocovania a interpretácie údajov a informácií z oblasti politickej činnosti. Absolventi sú schopní pracovať ako vysokoškolskí učitelia, vedeckí pracovníci a manažéri riadenia štátnych a samosprávnych orgánov.

Absolventi prvého stupňa odboru Verejná politika a verejná správa nadobúdajú vedomosti a zručnosti, na základe ktorých sú schopní vykonávať úlohy na rôznych úrovniach realizácie verejnej politiky a verejnej správy, riadiť špecializované pracoviská, kooperovať s predstaviteľmi iných sektorov, realizovať zákony a rozhodnutia do praxe, spolupodieľať sa na reforme verejnej správy a jej zdokonaľovaní, aktívne sa spolupodieľať na príprave koncepcií a rozhodnutí vo verejnej politike, analyzovať koncepcie, existujúce politiky a dopady jednotlivých politik.

Absolvent bakalárskeho a magisterského štúdia odboru Európske štúdiá nadobudne znalosti, na základe ktorých je schopný spolupôsobiť na výkon zahraničnej politiky EÚ v domácich aj európskych inštitúciách, je schopný medzi sektorovo kooperovať s ostatnými subjektmi v oblasti medzinárodnej, bezpečnostnej i hospodárskej politiky a aktívne dotvárať koncepcie rozvoja mikro a makroregiónov európskych krajín. Fakulta realizuje prípravu v 18 akreditovaných ŠP.

Absolvent 3. stupňa, doktorandského štúdia v ŠP Medzinárodné vzťahy je pripravený aktívne sa podieľať na vedecko-výskumných projektoch z oblasti študijného odboru. Na základe získaných teoretických vedomostí a zvládnutia vedeckých metód práce dokáže tvorivo pristupovať k definovaniu problémov a otázok vedného odboru, je schopný kvalifikovane určiť hlavné sporné otázky problémov a stanoviť metódy skúmania. Zúčastňuje sa odborných diskusií na domácich a zahraničných konferenciách i na stránkach odborných periodík a tlače.

Absolvent doktorandského štúdia v študijnom programe Teória politiky (TP) pozná vedecké spôsoby získavania poznatkov z oblasti teórie politiky a príbuzných vedeckých disciplín, je spôsobilý vykonávať ich kritickú analýzu a aplikovať ich v praxi. Ovláda najnovšie politologické teórie. Na ich základe je schopný samostatne formulovať a navrhovať koncepcie a mechanizmy riešenia závažných problémov politického života.

V oblasti **medzinárodných vzťahov** sa FPV MV od svojho vzniku snaží aktívne pristupovať k zvyšovaniu kooperácie so zahraničnými univerzitami. Počas svojho pôsobenia nadviazala veľký počet foriem bilaterálnej spolupráce s univerzitami v zahraničí, spoločne má podpísané zmluvy spolu so 45 krajinami EÚ. Mimo Erasmusu má podpísané zmluvy s 9 Univerzitami. Osobitný nárast kontaktov so zahraničnými vysokými školami a inštitúciami s príbuzným odborným profilom fakulta zaznamenala v roku 2010.

Nadalej sa upevňuje existujúca spolupráca s M ZV SR, zastupiteľskými úradmi SR v zahraničí a ďalšími ministerstvami, Zastúpením Európskej komisie, Európskym informačným centrom, Stálou misiou pri Európskych spoločenstvách – Brusel, Stálou Misou SR vo viedenskom Hofburgu, Stálou Misiou SR pri úradovni OSN- Ženeva, SAIA, DAAD, Britskou radou, Fulbright Commission, Alliance française, Nadáciou Otvorenej spoločnosti, Goethe Inštitút, Spoločnosťou pre zahraničnú politiku, Euroatlantickým centrom, Nadáciou Konráda Adenauera a

Visegrádským fondom. Pedagogickí pracovníci sa zúčastňujú výberových konaní štipendistov na zahraničné univerzity v spolupráci s Visegrádským fondom, Národným úradom práce, DAAD a SAIA.

Tabuľka 34

Prehľad akreditovaných ŠP FPV MV UMB v súčasnosti

Názov	Forma štúdia	Stupeň štúdia	Dĺžka štúdia	Garant štúdia
Politológia	Denná	I/Bc.	3	Doc. Ježovicová
Politológia	Externá	I/Bc.	3	Doc. Ježovicová
Medzinárodné vzťahy	Denná	I/Bc.	3	Prof. Krejčí
Medzinárodné vzťahy	Externá	I/Bc.	3	Prof. Krejčí
Verejná politika a verejná správa	Denná	I/Bc.	3	Doc. Králik
Verejná politika a verejná správa	Externá	I/Bc.	3	Doc. Králik
Európske štúdiá v medzinárodných vzťahoch	Denná	I/Bc.	3	Prof. Koper
Európske štúdiá v medzinárodných vzťahoch	Externá	I/Bc.	3	Prof. Koper
Politológia	Denná	II/Mgr.	2	Prof. Kulašik
Medzinárodné vzťahy	Denná	II/Mgr.	2	Prof. Krejčí
Medzinárodné vzťahy	Externá	II/Mgr.	2	Prof. Krejčí
Politológia	Externá	II/Mgr.	2	Prof. Kulašik
Európske štúdiá v medzinárodných vzťahoch	Denná	II/Mgr.	2	Prof. Koper
Európske štúdiá v medzinárodných vzťahoch	Externá	II/Mgr.	2	Prof. Koper
Medzinárodné vzťahy	Interná	III/PhD.	3	Prof. Krejčí
Medzinárodné vzťahy	Externá	III/PhD.	5	Prof. Krejčí
Teória politiky	Interná	III/PhD.	3	Prof. Kulašik
Teória politiky	Externá	III/PhD.	5	Prof. Kulašik

Tabuľka 35**Počty doktorandov a absolventov FPV MV v rokoch 2001 - 2010**

Rok	Vedný odbor MV ŠP MV	Vedný odbor TP ŠP TP	Interná forma	Externá forma	Absolventi spolu AR
2001	3			3	3
2002	2		1	1	2
2003	3		1	2	3
2004	2		1	1	2
2005	4	1	2	3	5
2006	2	3	3	2	5
2007	4	3	1	6	7
2008	11	3	6	8	14
2009	7	3	3	7	10
2010	12	2	2	12	14
Absolventi spolu	50	15	20	45	65

Tabuľka 36**Prehľad o ŠP v cudzom jazyku, ktoré od r. 2010 FPVa MV so zahraničnými partnermi uskutočňuje samostatne, resp. na zmluvnej báze**

Medzinárodné vzťahy	2st.	denná forma	anglický jazyk
Medzinárodné vzťahy (Analýza konfliktov a násillia)	2st.	denná forma	francúzsky jazyk
Medzinárodné vzťahy (Geopolitika)	2st.	denná forma	francúzsky jazyk
Medzinárodné vzťahy (Komunitárna integrácia a európska politika susedstva)	2st.	denná forma	francúzsky jazyk

Tabuľka 37

Počet študentov dvojitého francúzsko-slovenského študijného programu

Odbor (Univerzita)	AR 2007/2008	AR 2008/2009	AR 2009/2010	AR 2010/2011
Odborníci na strednú a východnú Európu (Remeš)	10	-	-	-
Komunitná integrácia a politika susedstva (Remeš)	-	11	-	-
Geopolitika (Remeš)	-	-	11	21
Riešenie konfliktov a kríz (Versailles)	-	-	12	5

Podpora **cudzojazyčného vyučovania** bola prioritnou úlohou pre vedenie fakulty od čias vzniku. Pri jej zabezpečovaní bolo potrebné prejsť mnohými problémami, najmä pokiaľ ide o **štúdium vo francúzskom jazyku**. Po niekoľkoročnom úsilí a pozitívnej odozve na Veľvyslanectve Francúzskej republiky na Slovensku sa oddeleniu francúzskeho jazyka podarilo nadviazať viaceré úspešné, obojstranne prospešné, rozvíjajúce sa partnerstvá. V súčasnosti je najúspešnejšia spolupráca s Univerzitou Champagne-Ardenne v Remeši a Univerzitou Versailles Saint-Quentin, výsledkom ktorej je najmä udeľovanie dvojitých magisterských diplomov.

Spolupráca s francúzskymi univerzitami je okrem pedagogickej oblasti veľmi dynamická aj v oblasti vedy a výskumu. Vďaka spolupráci s profesorom Gillom Rouetom z Univerzity v Remeši fakulta organizovala či spoluorganizovala v AR 2009/2010 štyri medzinárodné vedecké konferencie a to v tureckom Istanbule, v belgickom Charleroi, v gruzínskom Tbilisi ako i v Banskej Bystrici, z ktorých zborníky sú vydávané v belgickom vydavateľstve Bruylant vďaka spolupráci s jej generálnym riaditeľom Jean Vandeveldom. Vďaka tejto spolupráci sú vyučujúci fakulty zapojení do mnohých vedeckých projektov, či vedeckých inštitútov, napr. : projekt „IP Erasmus“ pri SAAIC, projekt Európskej komisie „Jean Monnet ad personam“, projekt Vyšehradského fondu „Western-Eastern Europe: Centre-Periphery Dynamics“ či iné projekty Inštitútu medzinárodných a európskych štúdií v Remeši.

Fakulta sa hneď po vzniku **programu Erasmus/LLP** v roku 1998 zapojila do celoeurópskej siete tejto organizácie. Fakultným koordinátorom na tomto úseku je Jaroslav Ušiak, ktorý zabezpečuje jednotlivé študentské a učiteľské mobility. Od čias zapojenia sa FPV MV podarilo vytvoriť sieť partnerských inštitúcií po celej Európe. Medzi najvýznamnejšie kontakty patria predovšetkým tieto krajiny a univerzity: v Taliansku Università di Bologna, v Španielsku Universitat Autònoma de Barcelona, v Českej republike Univerzita Karlova v Prahe, vo Francúzsku Université de Paris X- Nanterre, vo Veľkej Británii Sheffield Hallam University, v Nemecku Universität zu Köln, v Poľsku Uniwersytet Warszawski, v Belgicku

Katholieke Universiteit Leuven , vo Fínsku University of Eastern Finland a ďalšie vysoké školy a univerzity.

Tabuľka 38

Zoznam incoming a outgoing študentov a učiteľov FPV MV UMB v rámci programu Erasmus/LLP

Rok	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010
Incoming student	0	1	1	1	4	7	14	21	28	29
Incoming učiteľ	0	0	0	0	5	4	11	8	10	10
Outgoing student	3	6	9	10	10	15	15	27	34	37
Outgoing učiteľ	0	0	2	2	4	2	7	12	15	21

V AR 2007/2008 začala FPV MV ponúkať magisterské štúdium v odbore Medzinárodné vzťahy s výučbou v anglickom jazyku. Počas nasledujúcich dvoch rokov bola výučba realizovaná s finančnou podporou Európskeho sociálneho fondu. V roku 2010 sa fakulta stala úspešným žiadateľom projektu Medzinárodného vyšehradského fondu, súčasný magisterský program sa modifikoval na výučbu ŠP Medzinárodné vzťahy v AJ so zameraním na krajiny V4.

Samotné štúdium prebieha v dennej forme, jeho štandardná dĺžka je plánovaná na 2 AR (4 semestre, s posledným semestrom s prípravou na štátne záverečné skúšky a dokončovaním diplomovej práce). Obsahovou náplňou tohto ŠP sú, okrem všeobecných predmetov profilujúcich odbor MV, ako teórie MV, medzinárodné právo a medzinárodné financie, aj predmety zaoberajúce sa problematikou politickej, hospodárskej a sociálnej transformácie krajín strednej a východnej Európy. V tejto súvislosti fakulta venuje osobitnú pozornosť štátom a spoločnostiam Balkánu, vývoju EÚ a jej problematikým otázkam a udalostiam. Rozhodnutie poskytovať magisterské štúdium v anglickom vyplynulo jednak zo spoločenskej objednávky najmä po vstupe Slovenskej republiky do NATO a EÚ, ale aj v dôsledku stále sa zvyšujúceho záujmu zahraničných študentov študovať medzinárodné vzťahy na FPV a MV v súvislosti s pribúdajúcim počtom partnerských fakúlt a univerzít.

Vedecko-výskumná činnosť a jej rozvoj na fakulte vychádza jednak z úloh stratégie rozvoja vedy a výskumu na UMB a súčasne z potrieb ďalšieho skvalitnenia výchovno-vzdelávacieho procesu na FPV a MV v záujme jej zviditeľňovania v konkurencii fakúlt podobného zamerania.

FPV MV UMB venuje systematickú pozornosť **kvalifikačnému rastu** svojich pracovníkov ako základnému predpokladu budovania vedecko-výskumného poten-

ciálu. To predpokladá aj záujem o ich jazykovú vybavenosť, počítačovú gramotnosť, získavanie skúseností zo zahraničných vysokých škôl a vôbec, konkurencieschopnosť v rámci EÚ. Fakulta má právo udeľovať akademický titul „doktor“ („philosophiae doctor“, v skratke „PhD.“) absolventom dennej formy štúdia trojročného doktorandského ŠP i absolventom externej formy štúdia päťročného doktorandského ŠP v ŠO Teória politiky a MV.

Fakulte bolo priznané právo uskutočňovať habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov v odbore *Teória politiky*, v ktorom od roku 1998 prebehlo 16 úspešných habilitačných a 6 úspešných inauguračných konaní. V ďalšom priznanom študijnom odbore *Medzinárodné vzťahy*, od roku 1997 prebehlo 14 úspešných habilitačných a 5 úspešných inauguračných konaní.

FPVMV sa podarilo zdynamizovať kvalifikačný rast v príprave potrebného počtu absolventov doktorandského štúdia, ako aj profesorov a docentov, spĺňajúcich kritériá garantov v procese akreditácie študijných programov predložených AK MŠ SR. Postupne sa darí vytvárať podmienky pre získanie zahraničných profesorov do vedeckovýskumných tímov, aj do pedagogického procesu.

V úsilí o dosiahnutie medzinárodnej dimenzie a medzinárodne uznávanej kvality vedecko-výskumnej činnosti fakulta spolupracuje s renomovanými vysokoškolskými pracoviskami v zahraničí. Od roku 1995 sa na FPVMV uskutočnilo niekoľko desiatok významných medzinárodných konferencií, zameraných najmä na aktuálne teoretické a praktické problémy v oblasti medzinárodných vzťahov a politológie. Výstupmi boli zborníky so stovkami odborných štúdií od domácich a zahraničných renomovaných odborníkov. Pracovníci FPVMV vydali množstvo vedeckých monografií a desiatky vysokoškolských učebných textov. Pre študijné účely boli napísané desiatky skript, ktoré vyplnili značnú absenciu odbornej literatúry potrebnej na vzdelávanie v oblasti politológie a medzinárodných vzťahov. FPVMV vydáva štvrťročne vedecký časopis *Politické vedy* (časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy), súvzťažný so ŠP: politológia, medzinárodné vzťahy, európske štúdiá a verejná politika a verejná správa. Uverejňuje hlavne pôvodné články slovenských aj zahraničných autorov, týkajúce sa rôznych oblastí spoločenských vied. Zároveň časopis prináša aktuálne recenzie nedávno publikovanej odbornej literatúry zo slovenských a zahraničných vydavateľstiev. Dôraz tiež kladie na vyhodnocovanie vedeckých aktivít a široké spektrum iných spoločenských podujatí.

Fakulta sa zapája i do medzinárodných výskumných projektov, podporovaných Medzinárodným visegrádskeým fondom (IVF), kde aktívne spolupracujeme s partnerskými fakultami z Univerzity Corvinus v Budapešti, VŠE v Prahe, UK v Prahe, Jagiellonskej univerzity v Krakove, Univerzity Champagne-Ardenne v Reims, Univerzity Paris 3-Sorbonne Nouvelle, Národnej univerzity J. Fedkoviča v Černivci. Vedecko-pedagogickí pracovníci systematicky pracujú na projektoch VEGA, KE-GA a grantových úlohách MZV SR. V spolupráci s Úradom vlády SR a MZV SR bola fakulta rokoch 2007-2009 koordinátorom projektu „Národný konvent o EÚ“. Na fakulte sa v rokoch 2006-2008 realizoval projekt, ktorého zámerom bolo zdokonalenie jazykových kompetencií ako integrálnej súčasti ŠP MV. Atraktivita

tohto ŠP vyvoláva potrebu jeho zabezpečenia v pravidelnej dennej forme štúdia v cudzom jazyku, čo zabezpečí nielen opätovné otváranie sa fakulty smerom k zahraničiu, ale aj budovanie jej vyššej konkurencieschopnosti v rámci európskeho priestoru. Fakulta realizovala Jean Monnet Module pod názvom: „História, kultúra, jazyky – dôležité prvky európskej integrácie a európskej identity.“ Začiatkom roku 2010 bol schválený projekt IVF na výučbu ŠP MV v AJ so zameraním na krajiny V4. VF pripravuje začatie projektu na AR 2011/2012.

Súčasťou medzinárodnej dimenzie prebiehajúcej reformy vysokých škôl je snaha o dosiahnutie kvality VVČ a vysokoškolského vzdelávania, ktorá by bola porovnateľná s úrovňou poskytovanou vysokoškolskými inštitúciami najmä v krajinách EÚ. V rámci medzinárodnej spolupráce vysokých škôl a univerzít, FPV MV v roku 2006 privítala ponuku partnerskej Fakulty politických a právnych vied z Reims na spoluprácu pri realizácii ich ŠP „Odborníci na strednú a východnú Európu,“ ktorý bol neskôr transformovaný na „Európsku politiku susedstva“. Spolupráca podobného charakteru prebieha aj pri realizácii francúzskeho študijného programu „Konflikty a násilie“ s Fakultou právnych a politických vied Univerzity Versailles. Vznik takto obsahovo nastavených ŠP sa opiera o rastúcu spoločenskú objednávku na vysoko kvalifikovaných pracovníkov v oblasti MV, konkurencieschopných na medzinárodnom trhu práce.

FPV a MV UMB získala **Centrum excelentnosti so zameraním na výskum otázok národnej a medzinárodnej bezpečnosti**. Získanie tohto subjektu je v súlade so schválenou strategickou orientáciou fakulty na „Bezpečnostné štúdie“. Prvým krokom bolo vytvorenie Katedry bezpečnostných štúdií v roku 2007 a následne jej personálne budovanie v záujme zvýšenia vedecko-výskumného potenciálu, získanie tvorivých pracovníkov na úrovni prof. a doc., odborných asistentov s hodnosťou PhD. a dostatočnú základňu doktorandov. Katedra nemá vlastný ŠP, prvoradou úlohou sú vedecko-výskumné aktivity. Vytvorením kritickej masy budú položené vhodné predpoklady na vytvorenie spoločných ŠP na úrovni magisterského a doktorandského stupňa, a to jednak s domácimi, ako aj zahraničnými partnermi. Zámerom je rozšírenie infraštruktúry Centra excelentnosti zameraného na výskum otázok národnej a medzinárodnej bezpečnosti ako piliera národnej a medzinárodnej vedecko-výskumnej spolupráce. Prioritnými témami sú výskum problematiky spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ a európskych bezpečnostných štruktúr a ich konotácií, ďalej prehľbovanie konceptu bezpečnosti – implikácie pre teóriu a prax MV, ako aj výskum nevojenských aspektov bezpečnosti. V odborných kruhoch, zaoberajúcich sa bezpečnostnou a obrannou politikou, sa stretla so značným ohlasom séria medzinárodných konferencií pod názvom „GLOBSEC“ organizovanou Slovenskou atlantickou komisiou za účasti relevantných odborníkov zo štruktúr Severoatlantickej aliancie, na ktorých participuje aj FPV MV UMB.

V roku 2010 zaznamenala fakulta ďalší výrazný úspech, keď získala v poradí **druhé Centrum excelentnosti** so zameraním na vytvorenie simulačného centra pre medzinárodný krízový manažment. Cieľom projektu je koordinácia výskumu v oblasti medzinárodného krízového manažmentu v systéme medzinárodných

vzťahov so zámerom aktualizovať problematiku podľa požiadaviek spoločnosti. Vďaka týmto dvom centráram má štruktúra a orientácia vedecko-výskumnej činnosti na fakulte zabezpečené kvalitné podmienky na reagenciu na aktuálne požiadavky i najnovšie trendy v oblasti národnej a medzinárodnej bezpečnosti v krajinách EÚ, ako aj v USA a v Rusku. Tým sa tiež orientuje na budovanie vedecko-výskumnej základne na kľúčový cieľ, dlhodobo zvyšovať výkony vo vede a výskume s dôrazom na ich kvalitatívnu stránku.

FPV MV podniká celý rad krokov zameraných na zabezpečenie zmluvnej základne pre intenzívnejšie **prepojenie vysokej školy s praxou**. Konkrétne ide o politické a odborné riadiace štruktúry na všetkých úrovniach- od európskej cez štátnu, regionálnu až po lokálnu. Dlhodobo sa udržiava intenzívna spolupráca na zmluvnom základe s MZV SR. Úzka spolupráca sa rozvíja aj s MO SR. Študijné programy (medzinárodné vzťahy, európske štúdie, politológia, verejná politika a verejná správa) svojím obsahovým zameraním kladú dôraz na posilnenie európskej dimenzie vo vysokoškolskom vzdelávaní. Kľúčovou úlohou je postupná internacionalizácii vzdelávania. Atraktivita ŠP MV v magisterskom stupni štúdia vyvoláva potrebu jeho zabezpečenia v pravidelnej dennej forme štúdia v cudzom jazyku, čo zabezpečí nielen opätovné otváranie sa fakulty smerom k zahraničiu, ale aj budovanie jej vyššej konkurencieschopnosti v rámci európskeho priestoru.

Aktivity na medzinárodnej úrovni umožnili FPV MV naštartovať prípravu spoločných ŠP so zahraničnými vysokými školami. Pracovníci fakulty intenzívne spolupracovali na realizácii niekoľkých ročných Kurzov národnej bezpečnosti na vtedajšej Národnej akadémii obrany v Liptovskom Mikuláši, ktorý predstavoval najvyšší stupeň kariérneho vzdelávania pre príslušníkov Ozbrojených síl SR. Uvedené smerovanie fakulty je prirodzenou odpoveďou na aktuálne tendencie vo vysokom školstve, ako aj na rastúcu spoločenskú objednávku v súvislosti s členstvom v EÚ a NATO. Trvalá konfrontácia VVČ s medzinárodným trhom po vstupe do EÚ sa stala realitou. Orientáciu vedeckovýskumnej činnosti pracovníkov fakulty v ostatnom období, 3 - 4 rokov, názorne dokumentuje prehľad tém výskumných projektov v nasledovnom odkaze.¹⁸²

¹⁸² **Hlavné smery výskumnej činnosti FPVaMV v oblasti medzinárodné vzťahy v ostatných troch rokoch:**

Mäkká moc ako faktor zahraničnopolitického vplyvu Európskej únie. - Konkurencieschopnosť európskych krajín v kontexte poznatkovo-orientovanej ekonomiky. - Regionálny rozvoj a regionálna politika v kontexte poznatkovo-orientovanej spoločnosti. - História, kultúra, jazyky – dôležité prvky európskej integrácie a európskej identity. - European Integration Process: Sharing V-4 Know-How with Neighbouring Regions. - Pripravenosť Slovenskej republiky na riešenie humanitárnych kríz. - Trafficking ako rizikový fenomén ohrozujúci stabilitu a bezpečnosť štátov EÚ. - Energetická bezpečnosť – reakcie na krízu. - Jazykové kompetencie – integrálna súčasť odboru medzinárodné vzťahy a diplomacia. - Postavenie a činnosť medzinárodných organizácií v systéme medzinárodných vzťahov. - Národný konvent o budúcnosti EÚ.

Výskum otázok národnej a medzinárodnej bezpečnosti:

Absolventi FPV MV našli uplatnenie predovšetkým v štruktúrach, Ministerstvo zahraničných vecí SR, Ministerstvo obrany SR, zastupiteľské úradoy SR, oddelenia pre medzinárodnú spoluprácu, na ministerstvách: školstva, kultúry, hospodárstva, vnútra. Ďalší z nich našli a nachádzajú svoje posty v európskych štruktúrach, v medzinárodných organizáciách, v štátnej správe, samosprávnych orgánoch, v politických stranách a občianskych združeniach.

7.9 Fakulta financií UMB (1995 – 2005)

Formovanie Fakulty financií Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sa začalo na Ekonomickej fakulte, kde sa okrem iných študijných odborov ponúkal aj študijný odbor *Financie*. Už v roku 1994 kolektív učiteľov Katedry financií Ekonomickej fakulty spracoval projekt na zriadenie fakulty, orientovanej na prípravu absolventov pre financie, poisťovníctvo, bankovníctvo a investovanie. Vďaka podpore vlády SR a vedenia univerzity sa projekt vytvorenia relatívne samostatnej fakulty, stal skutočnosťou. Fakulta financií vznikla 14. septembra 1995 na základe Uznesenia vlády SR č. 44395 z 13. júna 1995, ako siedma fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V tomto období sa konštituovalo viacero samostatných fakúlt aj na iných univerzitách. Fakulta vstúpila do prostredia nastupujúcej konkurencie na trhu vzdelania, osobitne v študijných odboroch s ekonomickou a špecificky finančnou orientáciou. Obstať v tomto prostredí znamenalo vytvorenie takých personálnych a materiálnych podmienok, ktorými si fakulta získa pevné miesto medzi subjektmi rovnakej alebo podobnej odbornej profilácie. Jadro učiteľského kolektívu Fakulty financií tvorili učители bývalej Katedry financií Ekonomickej fakulty UMB. Študijný odbor *Financie*, na základe súhlasu Akreditačnej komisie vlády SR, prešiel na novovzniknutú fakultu. Štatutárnym zastupovaním a zabezpečovaním činnosti Fakulty financií rektor UMB O. Tomeček poveril prof. Ing. Ivana Kolenku, DrSc.

a) Súčasná geostrategická a geopolitická sieť vo svete – funkčnosť väzieb medzi európskou a americkou víziou bezpečnosti v transatlantickom priestore; - b) Analýza pripravenosti štátov, uchádzajúcich sa o členstvo v EÚ a NATO z hľadiska dodržiavania spoločných postupov (so zameraním na východnú a juhovýchodnú Európu); - c) Ruská zahraničná a bezpečnostná politika vo vzťahu k európskym a transatlantickým bezpečnostným štruktúram; - d) Skúsenosti a budúce výzvy pre Slovenskú republiku pri plnení partnerských programov v rámci úloh (z hľadiska bezpečnosti a obrany) vyplývajúcich z členstva EÚ a NATO; - e) Šírenie ZHN a ich vplyv na medzinárodnú politiku; - f) Terorizmus a jeho vplyv na zmeny vnímania konceptu bezpečnosti; - g) Energetická bezpečnosť; - h) Societálna bezpečnosť.

Hlavné smery výskumnej činnosti v oblasti politických vied v ostatných troch rokoch: Moderné teórie demokracie v 21. storočí. - Štruktúry a procesy fungovania jednotlivých politických systémov vo vybraných geopolitických regiónoch sveta. - Mechanizmy demokratickej tranzície. - Najnovšie paradigmy komparatívnej politológie - proces europeizácie, fenomén pravicového extrémizmu v Európe. - Verejná politika v Slovenskej republike – faktory racionálnosti a efektívnosti, modely štátnej správy a samosprávy pod vplyvom procesu globalizácie.

Prvý rok existencie fakulty bol poznamenaný tvorbou akademických orgánov, zakladaním katedrií, personálnym zabezpečením výučby, ako aj riešením problému umiestnenia fakulty a jej materiálnej vybavenosti. Začiatkové problémy, spojené so vznikom fakulty sa kolektívu zamestnancov podarilo vyriešiť v spolupráci s vedením univerzity a vedením EF UMB. V akademickom roku 1995/1996 začalo v provizórnych priestorových podmienkach študovať odbor Financie prvých 66 denných študentov. Vláda SR vyčlenila finančné prostriedky na rekonštrukciu, či vlastne výstavbu budovy pre Fakultu financií. Základný kameň k jej začatiu položil v septembri 1995 vtedajší premiér vlády Vladimír Mečiar. Zásahu na hľadanií sponzorov na dofinancovanie výstavby má prof. Ivan Kolenka, ktorého na základe výsledkov volieb v akademickom senáte fakulty, rektor univerzity ustanovil 24. marca 1997 riadnym dekanom novej fakulty. I. Kolenka, ako skúsený pedagóg a vedec, vniesol do prostredia pomerne mladých ľudí, tvorivého ducha. Kolektív učiteľov pod jeho vedením výsledkami svojej práce v priebehu pár rokov potvrdil skutočnosť, že sa fakulta na úseku pedagogickej činnosti, ako i publikačnou a výskumnou aktivitou, zaradila medzi stabilizované fakulty UMB.

Vo vedení fakulty spolu s prof. Kolenkom pracovali traja prodekaní. Prodekanou pre štúdium bola Zuzana Šuranová, pre vedu, výskum a zahraničné styky Alžbeta Borzová a prodekanom pre rozvoj Peter Daniel. Tajomníčkou fakulty sa stala Alicia Moravčíková. Predsedom AS bola Jana Stašová. Koncipovala sa Vedecká rada Fakulty financií, ktorej členmi, hlavne externými, boli významné osobnosti finančných inštitúcií, minister financií, poslankyňa Národnej rady SR, ale aj univerzitní profesori z oblasti financií zo Slovenska a zahraničia.

V roku 1995 sa zriadili štyri katedry: Katedra teórie financií, Katedra podnikových financií, Katedra účtovníctva a daňovníctva, Katedra bankovníctva. K nim v roku 1996 pribudla Katedra informačných systémov a v roku 1997 Katedra matematiky. Entuziazmus učiteľov, ktorým sa podaril zámer so vznikom fakulty, sa prejavil v rozvoji aktivít spojených so zriadením Integrovaného centra vzdelávania pre bankovníctvo a financie zameraného na celoživotné vzdelávanie finančných manažérov a organizovanie vedeckých konferencií. Postupne sa rozvíjali kontakty s fakultami podobného zamerania na Slovensku, v Európe i zámorí. Cieľom Vedenia Fakulty financií bolo umožniť učiteľom a študentom študijné stáže v zahraničí, nadviazať spoluprácu v pedagogickej i vedecko-výskumnej činnosti.

O atraktívny študijný odbor Financie bol vysoký záujem. Prijímacích skúšok na EF sa zúčastňovalo 15–20 násobne viac uchádzačov, ako bolo možné prijať z kapacitných dôvodov. V príprave špecialistov, ktorých potrebovalo slovenské finančníctvo, sa uskutočnili zmeny v študijnom pláne a posilnil sa teoretický ekonomický základ a predmety podporujúce trend exaktnosti ekonomickej vedy. V inžinierskom štúdiu sa vytvárala špecializácia *podnikové financie*, ktorá umožnila študentom vniknúť do problematiky hľadania optimálnych ciest v sieti foriem financovania tak, aby sa zabezpečila finančná prosperita podniku a tým aj jeho zamestnancov a spoločnosti. Druhou špecializáciou bolo *bankovníctvo*.

V roku 1998 sa novým členom vedenia fakulty, prodekanom pre rozvoj a podnikateľské aktivity, stal Roman Nedela. Fakulta pokračovala vo svojom roz-

voji. Veda a výskum, spolu so vzdelávaním, boli prioritnou oblasťou, na ktorú sa zameriavala pozornosť vedenia fakulty. Dôležitou úlohou bolo rozvíjať spoluprácu so špičkovými vedeckovýskumnými pracoviskami a s praxou, uchádzať sa o účasť na riešení celoslovenských a medzinárodných výskumných projektov, organizovať a podporovať edičnú činnosť fakulty, budovať knižnicu. Výsledkom tejto orientácie bola zmena štruktúry publikačnej činnosti fakulty v prospech vydávania monografií, pôvodných vedeckých štúdií a učebných textov. V roku 1998 začala fakulta vydávať zborník vedeckých prác „*Acta Facultatis Aeronauticae Publica*.“

V akademickom roku 1998/1999 fakulta zabezpečovala výučbu v akreditovanom študijnom odbore Financie, bankovníctvo a investovanie. Štúdium sa členilo na dva stupne a to bakalárske štúdium a inžinierske štúdium. Absolventi bakalárskeho štúdia boli školení pre stredný finančný manažment podniku a finančné inštitúcie. Druhý stupeň štúdia umožňoval špecializáciu študentov pre bankovníctvo, finančný manažment a informačné technológie. Študenti inžinierskeho štúdia sa pripravovali pre získanie teoretických vedomostí potrebných pre vrcholové riadenie podnikov, finančných inštitúcií i medzinárodného finančného manažmentu. V štvrtom roku existencie študovalo na fakulte 391 študentov.

Postupne sa zlepšovalo materiálno-technické vybavenie priestorov pre zamestnancov a študentov. Zriadili sa špecializované učebne vybavené osobnými počítačmi s prepojením na Internet. Fakulta získala informačný systém novej generácie od spoločnosti SAP pre veľké podniky a organizácie, ktorý sa stal súčasťou výučby. V knižnici evidovali 4150 knižných jednotiek.

Súbežne s vývojom študijného odboru, v ktorom sa dôraz kládol na kontakt s praxou, nadviazala fakulta spoluprácu so Slovenskou asociáciou podnikových účtovníkov, Ústredným daňovým riaditeľstvom, Burzou cenných papierov, Národnou bankou Slovenska, Slovenskou akadémiou vied a viacerými komerčnými bankami. Spolupráca s partnermi v zahraničí sa prejavila aj v zapojení fakulty do riešenia piatich projektov TEMPUS, orientovaných na účtovníctvo v malých a stredných podnikoch, ekonomiku a financovanie verejného sektora, manažment kvality vo vysokoškolskom vzdelávaní, európsku integráciu a reformu matematického vzdelávania učiteľov na Slovensku.

Prvých 67 absolventov Fakulty financií bolo promováných v akademickom roku 1998/1999. Úspešne ukončili študijnú špecializáciu podnikové financie, ktorá im v období rozvíjajúceho sa finančného trhu na Slovensku vytvorila dobré perspektívy na uplatnenie sa na trhu. Rektor O. Tomeček 25. marca 2000 opätovne ustanovil do funkcie dekana fakulty I. Kolenku, ktorý sa potom 15. decembra vzdal tejto funkcie. Nový rektor univerzity M. Murgaš následne do funkcie vymenoval doc. Ing. Jozefa Medveďa, CSc. Nový dekan, ako spolutvorca projektu zriadenia Fakulty financií, kládol dôraz na kvalitu obsahu štúdia, zlepšovanie podmienok pre štúdium v materiálnej, technickej a priestorovej oblasti. V roku 2000 sa výrazne zmenili priestorové podmienky. Fakulta získala priestory novopostavenej budovy, ktoré umožnili výučbu na vysokej úrovni, pričom sa zlepšili aj pracovné podmienky učiteľov.

Novými prodekanmi fakulty sa stali V. Úradníček, Peter Daniel a Milan Majcher. V akademickom roku 2002/2003 zo zdravotných dôvodov odchádza prodekan Majcher a novými členmi vedenia sa stávajú Emília Zimková, ktorá preberá medzinárodné vzťahy a Juraj Nemec, prodekan pre vedu a výskum. P. Daniel sa stal prodekanom pre rozvoj a ďalšie vzdelávanie.

Pedagogická činnosť fakulty sa odvíjala od študijného odboru, ktorý bol v roku 2000 úspešne reakreditovaný a podľa medzinárodnej klasifikácie študijných odborov ISCED nesie názov Financie, bankovníctvo a investovanie. V študijnom odbore získala fakulta práva na organizovanie bakalárskeho a inžinierskeho štúdia. Bakalárske trojročné štúdium malo všeobecné finančné zameranie. V inžinierskom štúdiu si študenti vyberali jednu zo štyroch študijných špecializácií. Novou špecializáciou od roku 2001 bolo účtovníctvo a audítorstvo, ktoré vzniklo na základe iniciatívy OSN a jej rozvojového programu UNDP/PACT. Projekt vzniku špecializácie podporila aj Slovenská komora audítorov, Slovenský zväz účtovníkov, Slovenská asociácia podnikových finančníkov, Najvyšší kontrolný úrad SR a viaceré audítorské spoločnosti.

Systém štúdia pre denných a externých študentov sa na fakulte uskutočňoval od roku 2001 podľa zásad kreditového systému ECTS, ktorý umožňoval študentom tvoriť si osobný študijný plán, zapísať výberové predmety, uskutočňovať časť štúdia v zahraničí. V pedagogickej činnosti fakulta vytvorila možnosti na internacionalizáciu vzdelávania a ponúkala časť odborných predmetov v cudzom jazyku pre študentov zo Slovenska a študentov prichádzajúcich v rámci štipendia zo zahraničia. S podporou Veľvyslanectva Francúzskej republiky a v spolupráci s Ekonomickou fakultou UMB rozvíjala čiastočne frankofónne štúdium. Finančné zdroje na zlepšenie materiálnej a technickej vybavenosti fakulta získavala organizovaním kurzov ďalšieho vzdelávania občanov.

Formovanie vedeckého výskumu fakulty bolo v rokoch 1995-1999 ovplyvnené budovaním pracoviska a profiláciou katedier. Po roku 2000 sa dôraz kládol na zapojenie každého učiteľa do riešenia individuálnych alebo skupinových výskumných projektov. Prioritou fakulty sa stal kvalifikačný rast učiteľov spojený s ukončením doktorandských štúdií, habilitačným či inauguračným konaním. Fakulta nemala priznané práva na uskutočňovanie doktorandského štúdia. Profesori a docenti pôsobiaci na fakulte boli však školiteľmi doktorandov na iných vysokoškolských inštitúciách. Výsledkom rozhodnutia o zapojení každého učiteľa do riešenia výskumného projektu bolo zvýšenie počtu riešených výskumných úloh VEGA, VUGA a KEGA ale aj medzinárodných výskumných grantov. V roku 2002 zorganizovala fakulta medzinárodnú konferenciu „Európske financie – teória, politika a prax, na ktorej vystúpili odborníci na financie zo SR, ČR, USA, Ruska, Belgicka, Rakúska a Veľkej Británie.

Realizátorom úloh v pedagogickej a vedeckovýskumnej činnosti fakulty sú katedry. Počet katedier sa v porovnaní s rokom 1997 nezmenil, upravili sa názvy katedier, ktoré lepšie vystihovali pedagogickú a vedeckú profiláciu, vymenili sa niektorí vedúci katedier. Katedra podnikových financií bola súčasťou štruktúry

fakulty od jej vzniku v roku 1995, podobne katedra teórie financií a katedra účtovníctva a daňovníctva.

Pri Fakulte financií UMB od roku 1999 pôsobilo občianske združenie FINANC, ktorého poslaním bolo rozširovanie odborného poznania v oblasti trhových a netrhových služieb formou odovzdávania odborných poznatkov a skúseností, vzdelávacích a školiacich aktivít, rozvíjaním vedy a výskumu. V spolupráci s občianskym združením organizovala fakulta vzdelávacie aktivity, vydávala odborné publikácie a zabezpečovala nákup odbornej literatúry. V roku 2001 sa zriadil Inštitút financií a bankovníctva. Hlavným zámerom jeho vytvorenia bolo organizovanie vzdelávacích a výcvikových aktivít v oblasti bankovníctva, finančného riadenia podnikov, finančného trhu, účtovníctva, daňovníctva, verejných financií, uplatňovania kvantitatívnych metód a informačných technológií vo finančníctve.

V snahe upevniť kontakty fakulty s praxou, vzniklo v roku 2002 občianske združenie *Finančný klub*, ako stavovská organizácia organizujúca stretnutia s významnými osobnosťami finančnej sféry a s absolventmi fakulty.

V AR 2004/2005 študovalo študijný odbor Financie, bankovníctvo a investovanie spolu 783 študentov, z toho 598 denných. Za roky svojej existencie vychovala fakulta 528 absolventov denného a externého štúdia. Rastúci záujem praxe bol o absolventov, ktorí sa špecializovali na informačné technológie vo financiách a vedenie fakulty uvažovalo o možnosti zriadenia študijného odboru s uvedeným zameraním. Vysoký dopyt bol aj po bankových a podnikovo-finančných odborníkoch, pripravovaných pre rôzne úrovne riadenia.

Akreditačná komisia (AK) vlády, na základe predloženého akreditačného spisu v roku 2004, akreditovala študijné programy prvého a druhého stupňa štúdia v študijnom odbore Financie, bankovníctvo a investovanie. Garantom študijného odboru bol J. Nemec. Fakulte sa napriek pozitívnym výsledkom v rozvoji pedagogickej a vedeckovýskumnej činnosti, zlepšeniu kvalifikačného rastu učiteľov, nepodarilo získať práva na uskutočňovanie tretieho stupňa štúdia, habilitačné konania a práva na inaugurovanie profesorov.

V snahe integrovať pedagogický, výskumný a manažérsky potenciál na UMB, rozhodlo vedenie univerzity o integrácii vnútro organizačných jednotiek v prípadoch, ak existovala odborová príbuznosť študijných programov a personálna prepojenosť organizačných jednotiek. Tieto parametre naplňali Ekonomická fakulta a Fakulta financií Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici..

Dňa 21. decembra 2004 rokovala Akademická obec Fakulty financií UMB, ktorá na základe návrhu rektora univerzity, dala mandát Akademickému senátu fakulty začať rokovania o integrácii s Ekonomickou fakultou UMB. Senát zasadal ešte v ten istý deň.

Pracovná skupina Akreditačnej komisie vlády sa po prvýkrát zaoberala návrhom o zlúčení Ekonomickej fakulty a Fakulty financií Univerzity Mateja Bela dňa 4. marca 2005 a žiadala rektora univerzity doplniť materiál o dôvodovú správu k zlúčeniu obidvoch fakúlt. Na základe komplexného posúdenia predloženého materiálu, pracovná skupina väčšinou hlasov odporučila dňa 22. marca 2005 Akreditačnej komisii schváliť navrhované zlúčenie Fakulty financií s Ekonomickou

fakultou UMB. AK rokovala o predloženej žiadosti na svojom 17. zasadnutí dňa 7. apríla 2005, na ďalšom zasadnutí 30. júna 2005, v zázname č. 14/2005 prijala súhlasné stanovisko.¹⁸³

Vedenie univerzity spracovalo harmonogram integračných krokov zlúčenia Fakulty financií s Ekonomickou fakultou UMB, ktorý sa dotýkal schválenia návrhu rektora M. Murgaša na zlúčenie fakúlt v AS UMB, ukončenia pracovného pomeru zamestnancov Fakulty financií a postup prijatia do pracovného procesu na Ekonomickú fakultu, vykonania inventarizácie majetku, rozpočtovej a priestorovej delimitácie, registrácie študentov. Akademický senát Univerzity Mateja Bela schválil návrh rektora na zlúčenie Fakulty financií s Ekonomickou fakultou UMB dňa 31. augusta 2005. Týmto rozhodnutím Fakulta financií, ako samostatný subjekt v rámci UMB, prestala existovať.

7. 10 Filologická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

bola aktívnou súčasťou univerzity v období rokov 1997 – 2007. Vznikla rozhodnutím rektora Univerzity Mateja Bela 4. septembra 1997 v zmysle § 4, ods. 2, s prihladením na § 10, ods. 1 písm. a) zákona o vysokých školách č. 172/1990 a jeho neskorších znení. Jej zakladateľom a prvým dekanom bol doc. PhDr. Michal Mika, CSc. Počas svojho desaťročného pôsobenia jestvovala ako jediná fakulta v systéme vysokých škôl Slovenskej republiky, ktorá sa zameriavala na prípravu odborníkov v oblasti prekladateľstva, tlmočníctva, jazykovej a literárnej vedy. Ciele a zámery, ktoré vyvrcholili konštituovaním fakulty, boli ambiciózne. Z pohľadu potrieb doby a integračných aspirácií Slovenska sa javil vznik takéhoto vysokoškolského pracoviska prínosom. Pri naplňaní cieľov musel tento mladý, jedinečný subjekt svojho druhu čeliť mnohým problémom. Fakulta vznikla v geografickom, ale aj univerzitnom priestore, bez širšej tradície prípravy prekladateľov a tlmočníkov ako aj translatologického výskumu. Fakulta sa musela vyrovnáť s vnútornou nepriaznivou situáciou na UMB (konkurenčné prostredie, najmä v dôsledku edukácie cudzích jazykov na ďalších fakultách, hlavne FHV), ale aj s konkurenciou iných translatologických pracovísk. Okrem týchto problémov, Filologická fakulta (FiF) UMB musela dlhodobo vzdorovať aj objektívnym ekonomickým ťažkostiam, a tiež nedostatočnej kvalifikačnej štruktúre, neplneniu výkonných ukazovateľov, ako aj nedostatočnému technickému vybaveniu. Naplňaniu cieľov, rozvoju fakulty a jej postaveniu v rámci UMB nepomohli ani príliš časté výmeny vedení. Počas desiatich rokov existencie sa vystriedali štyri vedenia. Prvé z nich, v období rokov 1997 - 2001 tvorili, dekan, Michal Mika, prodekan pre

¹⁸³ Záver stanoviska AK 30. 6. 2005: „Akreditačná komisia súhlasí so zlúčením EF a FF UMB v Banskej Bystrici. Názov takto zriadenej fakulty je Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. AK berie na vedomie, že novozriadená fakulta preberá na seba záväzky oboch doterajších fakúlt. Podpísaný Pavol Návrat, predseda Akreditačnej komisie vlády SR.“

rozvoj, Ľubica RISOVÁ, prodekan pre štúdium, Pavol PLUTKO, prodekan pre medzinárodné vzťahy a vedu a výskum, Sergej MAKARA, PhD., tajomník fakulty, Boris BEZÁK, predseda AS, Michal ROHÁĽ, po ňom Emil HORÁK. Vedenie fakulty sa vystriedalo v roku 2001. Do roku 2004 boli jeho členmi, dekan, Ján VILIKOVSKÝ, vo funkcii prodekana pre vedu a výskum František ALABÁN, Eva MALÁ pre štúdium, Elena MONČEKOVÁ pre medzinárodné vzťahy a Imrich SEDLÁK pre rozvoj, tajomníčka fakulty Alena PULMANOVÁ a predsedníčka AS Margita LACZKOVÁ.

Tretie vedenie fakulty, v období rokov 2004 – 2005 predstavovali: dekan František ALABÁN, prodekan: pre štúdium Tomáš ORAVEC, pre vedu a výskum Jaroslav DŽOGANIK, pre medzinárodné vzťahy Katarína NEMČOKOVÁ, tajomníčka fakulty A. PULMANOVÁ a predseda AS Vladimír BILOVESKÝ. Členmi štvrtého, ostatného vedenia, v rokoch 2005 – 2007 boli: Janka KLINCKOVÁ, dekanka, prodekanke pre vedu a výskum - Marta KOVÁČOVÁ, (2005) a Anita HUTKOVÁ. (2006 -2007), D. DROBNÁ pre medzinárodné vzťahy a projektovú spoluprácu, prodekan pre pedagogickú činnosť a sociálnu starostlivosť o študentov V. BILOVESKÝ, tajomník fakulty Marián STIERANKA, predsedníčka AS Mária BIELIKOVÁ.

Napriek rôznym ťažkostiam sa Filologická fakulta UMB usilovala úspešne etablovať v systéme vysokoškolských translatologických pracovísk na Slovensku, ale i v širšom spoločenskom povedomí. Svedčí čo o tom aj vysoký záujem o štúdium. Zaradila sa medzi rešpektované a uznávané translatologické pracoviská na Slovensku. Pri svojom vzniku FiF UMB v Banskej Bystrici začínala so siedmimi katedrami: Katedra anglistiky a amerikanistiky, Katedra arabských a orientálnych jazykov, Katedra baltských a ugrofinských jazykov, Katedra germanistiky a nordistiky, Katedra romanistiky, Katedra slovákistiky, Katedra slovanských jazykov (v ponuke mala bieloruský, bulharský, chorvátsky, poľský, ruský, srbský, ukrajinský jazyk. V priebehu rokov niektoré z katedier požiadali o zmenu svojho názvu (Katedra germanistiky a nordistiky na Katedru germanistiky, Katedra baltských a ugrofinských jazykov na Katedru hungaristiky). Katedra arabských a orientálnych jazykov zanikla v roku 2002. Dôvodom bol hlavne vek garanta študijného programu *Arabský jazyk a kultúra* L. Drozdíka. Katedra orientalistiky dosiahla i počas svojej krátkej histórie niektoré významné výsledky v edičnej oblasti. Svedčia o tom najmä dva diely učebnice arabčiny, ktoré vyšli v rokoch 1998 a 1999 pod názvom *Moderná spisovná arabčina 1 a 2* a dodnes ich používajú arabisti na Slovensku i v Čechách. Zmena názvu katedier súvisela s diapazónom jazykov, ktoré boli v ponuke. Nepodarilo sa personálne zabezpečiť výučbu severských a baltských jazykov.

V prvých rokoch existencie fakulty sa na jednotlivých katedrách vyučovali jazyky v kombináciách: anglický, arabský, bieloruský, bulharský, francúzsky, chorvátsky, latinský, maďarský, nemecký, poľský, portugalský, ruský, slovenský, srbský, španielsky, taliansky a ukrajinský jazyk. V priebehu rokov sa ponuka jazykov fakulty vyprofilovala na 11 jazykov (anglický, francúzsky, maďarský, nemecký, poľský, ruský, slovenský, srbský, španielsky, taliansky a ukrajinský jazyk). Zmenšenie diapazónu jazykov súviselo s nedostatkom vyučujúcich, akreditáciou, chýbajúcimi garantmi, nedostatkom učebných materiálov, študijnej literatúry. Osobitné

postavenie mala aj výučba latinského jazyka, ktorý nebol zaradený ako samostatný študijný program, ale všetci študenti ho absolvovali v rámci tzv. spoločného základu. Ambíciu ponúkať tridsaťpäť jazykov sa nikdy nepodarilo naplniť.

Od svojho začiatku fakulta poskytovala magisterský stupeň denného štúdia (spojený). V letnom semestri akademického roka 1998/1999 otvorila prvý ročník tohto externého päťročného jednodoborového štúdia v odboroch anglického, francúzskeho, nemeckého, maďarského, španielskeho, talianskeho a slovenského jazyka. V roku 2005 fakulta získala akreditáciu na 3. stupeň vysokoškolského, doktorandského štúdia (PhD.) v študijnom odbore Neslovanské jazyky a literatúra, študijný program Maďarský jazyk a literatúra. Doktorandské štúdium sa realizovalo v dennej i externej forme štúdia. V roku 2006 fakulta získala akreditáciu aj na ďalší študijný program v 3. stupni vysokoškolského štúdia pre ukrajinský jazyk a literatúru, v študijnom odbore Slovanské jazyky a literatúra. Súčasne získala akreditáciu na kurzy celoživotného vzdelávania v troch úrovniach z taliančiny a angličtiny a tiež v študijnom programe Slovenčina pre cudzincov.

Popri ťažkostiach spojených so zrodom novej inštitúcie a rozvojom vedeckého výskumu sa pracovníci FiF UMB, popri pedagogickej činnosti, prezentovali najmä v oblasti jazykovedy a literárnej vedy, komparatistiky, translatológie, teórie a dejín prekladu i tlmočenia a areálových štúdií. Nadväzovali a rozvíjali spoluprácu s akademickými a výskumnými inštitúciami na Slovensku (hlavne Filozofická fakulta UKF v Nitre, FF UK v Bratislave, Ústav svetovej literatúry SAV v Bratislave), ale i v zahraničí. Išlo najmä o nasledovné inštitúcie: v ČR Filozofická fakulta Ostravskej univerzity v Ostrave, Filozofická fakulta Masarykovej univerzity v Brne, v Poľsku Sliezska univerzita v Katoviciach, Jagelonská univerzita v Krakove, Opolská univerzita v Opole, v Španielsku - Facultad de Humanidades, Universidad Castilla la Mancha v Toledě, Facultad de Filología y Letras, Oviedo, Universidad de Extremadura, ďalej Università per Stranieri di Perugia v Taliansku, Université de Reims Champagne-Ardenne a Université Paris IV vo Francúzsku, Haute École Leonard da Vinci - Institut Libre Marie Haps v Belgicku, Katolícka univerzita v belgickom Leuvene, Universidade de Aveiro v Portugalsku, Universidade de Lisboa v Portugalsku, Katolícka univerzita Petra Pázmánya a Vysoká škola Károlya Eszterházyho v Maďarsku, Štátna moskovská univerzita v Moskve a Petrohradská univerzita Petrohrad, v Rusku.

Vznik a rozvoj Filologickej fakulty UMB bol spojený s aktívnou spoluprácou viacerých známych slovenských i zahraničných osobností. Takáto spolupráca je zviazaná menovite s osobnosťami: Jirí Černý, Juraj Dolník, Ladislav Drozdík, Michal Harpáň, Ján Holeš, František Hruška, Jirí Chalupa, Jozef Kaš, Alojz Keníž, Ladislav Lapšanský, Miroslav Lenghardt, Slavomír Ondrejovič, Svetlana Pachomovová, Pavol Plutko, Ivo Pospíšil, Štefan Povchanič, Karol Sorby, Ján Taraba, Ladislav Trup a i. Prostredníctvom Národného štipendijného programu *MINERVA* fakulta získavala zahraničných prednášateľov na mesačné pobyty a súčasne vysielala vlastných pracovníkov na stáže a prednáškové pobyty. Založila tiež tradíciu medzinárodných vedeckých konferencií *Preklad a Tlmočenie*. Pod tlakom vývoja i zmien v našom vysokom školstve sa musela zmeniť ich koncepcia i organizácia.

Prešlo sa z jednoročného cyklu na dvojročný. Skúsenosti ukázali, že pôvodne zvolený rytmus kládol privysoké požiadavky na vysoko vyťažенých učiteľov.

Hmatateľným príspevkom do slovenského myslenia o preklade je celý rad zborníkov, ktoré prezentujú výsledky jednotlivých vedeckých konferencií.¹⁸⁴ Tradícia konferencií pokračuje aj po zlúčení FiF s FHV UMB. Vedecký výskum translatológov sa prezentoval aj v odbornom filologicko-translatologicky orientovanom časopise *Filologická revue*, ktorý s ustálenou štruktúrou (*Štúdie a odborné články, Eseje, Recenzie, Informácie*) vychádzal v rokoch 1998 až 2006. V roku 2007 bol premenovaný na *Nová Filologická revue*. Transformačný proces na univerzite v roku 2008 zastavil vydávanie časopisu, no v roku 2009 sa proces vydávania opäť naštartoval a časopis opäť vychádza v podobnej štruktúre, ale v elektronickej podobe, dvakrát ročne pod názvom *Nová Filologická revue*. Filologická fakulta UMB bola známa aj úspešnou spoluprácou s Goetheho inštitútom v Bratislave a Spoločnosťou učiteľov nemčiny a germanistov Slovenska (SUNG). V rokoch 2003 – 2005 fakulta zorganizovala celoslovenskú prekladateľskú súťaž *Séžam, otvor sa!* pre žiakov základných a stredných škôl a študentov germanistiky. Roku 2004 knižne vyšli pod názvom *Bulharské ľudové rozprávky* preklady študentov bulharistiky zo zbierky *Bălgarski narodni prikazki*.

V rámci aktivít, ktoré zviditeľnili fakultu aj v zahraničí, sa žiada spomenúť letný kurz slovenčiny pre cudzincov (EILC – program Sokrates/Erasmus), ktorý fakulta organizovala v auguste a septembri roku 2006. Kurzu sa zúčastnilo 11 študentov z Francúzska, Poľska a Fínska. Celkový obraz FiF UMB dokresľujú aj niektoré úspechy jej študentov. Miroslava Singerová sa, ako víťazka medzinárodnej súťaže *Esej písaná v anglickom jazyku*, zúčastnila na Medzinárodnom fóre mládeže 2006 v Hongkongu. V celoslovenskej súťaži *Prekladateľská univerziáda* – sekcia umelecký preklad, ktorú organizuje Literárny fond v Bratislave, sa študent Martin Kubuš umiestnil na prvom mieste. Marek Brieška, absolvent študijného programu anglický jazyk a kultúra a arabský jazyk a kultúra, ktorý tri roky pôsobil ako lektor slovenského jazyka na univerzite Ain Shams v Káhire, sa venuje prekladu umeleckých textov z arabčiny do slovenčiny. V roku 2007 vyšiel v jeho preklade román renomovaného egyptského spisovateľa, nositeľa Nobelovej ceny, Nadžíba Mahfúza, *Putovanie Ibn Fattúma* (Rihlat Ibn Fattuma).

V akademickom roku 2006/2007, ako poslednom v jestvovaní Filologickej fakulty UMB, sa tu študovalo desať cudzích jazykov v 50 študijných programoch v študijných odboroch prekladateľstvo a tlmočníctvo. Išlo o študijné kombinácie slovanské jazyky a literatúra, neslovanské jazyky a literatúra, slovenský jazyk a literatúra. FiF UMB ponúkala štúdium vo všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia. Ostatné vedenie fakulty, ktoré nastúpilo roku 2005, zaviedlo krízový manažment a rozhodlo sa razantne riešiť existujúce ťažkosti, osobitne spojené

¹⁸⁴ Ide najmä o zborníky: Preklad a Tlmočenie 1, Preklad a Tlmočenie 2, Preklad a Tlmočenie 3, Preklad a Tlmočenie 4, Preklad a Tlmočenie 5, Preklad a Tlmočenie 6, Preklad a Tlmočenie 7 s podtitulom Sociokultúrne aspekty prekladu a tlmočenia: prítomnosť a budúcnosť, Preklad a Tlmočenie 8 s podtitulom Preklad a tlmočenie v interdisciplinárnej reflexii.

s ekonomicko-finančnými problémami. Krízový vývoj, ku ktorému fakulta dospela v desiatom roku svojej existencie, presvedčil Vedenie UMB o nevyhnutnosti zrušenia jej subjektivity. Na podnet Vedenia UMB Akademický senát UMB v Banskej Bystrici 14. mája 2007 rozhodol o zániku Filologickej fakulty UMB a jej spojení s Fakultou humanitných vied UMB v Banskej Bystrici. Translatologicky orientované študijné programy obohatili ponuku študijných programov Fakulty humanitných vied UMB v Banskej Bystrici a tiež translatologický výskum, ktorý sa sformoval počas jestvovania FiF UMB, má zabezpečené ďalšie možnosti svojho rozvoja v rámci tejto fakulty.

8. kapitola

Kultúrno-umelecké a telovýchovno-športové aktivity UMB

8. 1 Literárno-umelecká činnosť a aktivita

Dobrá povosť a dlhodobé tradície má v histórii univerzity i jej predchodkýň starostlivosť o umelecký talent, literárne nadanie a ochotnícku aktivitu študentov. Nadväznosť na staršie tradície pri výchove osobností z radov študentov či absolventov v oblasti literárno-umeleckej tvorby, dramaticko-ochotníckeho prejavu, publicity a p., sa neperušila ani po vzniku Univerzity Mateja Bela. V pôvodnej aktivite na tomto úseku pokračovali študenti i učitelia, hlavne v podmienkach **dvoch samostatných katedier slovenského jazyka a literatúry**, ktoré vznikli na pôde novoutanovených fakúlt, učiteľských prípraviek. Jedným z týchto subjektov sa stala Katedra slovenského jazyka a literatúry Fakulty humanitných a prírodných vied UMB (od r. 1995 súčasť Fakulty humanitných vied UMB). Druhou bola Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty UMB. Nielen aktivita, ale aj vzájomná spolupráca obidvoch katedier pri plnení uvedeného poslania v práci so študentmi pokračovala aj v nových podmienkach.

Názorným príkladom výsledkov tejto aktivity je najmä skutočnosť, že početní absolventi, *odchovanci* uvedených katedier, ktorí sa ešte ako študenti, realizovali v umeleckom prednese alebo v spomenutom už študentskom divadle KNAP, dnes privádzajú na súťaže svojich žiakov, ale aj sami sa neraz zúčastňujú na súťažiach učiteľov, ako je Chalupkovo Brezno (ako víťazi uspeli napr. Eva Pršová, či nebohý Pavol Kršňák jr.). Nejednen z nich sa uplatnil aj v kultúrnych a vedeckých inštitúciách. Za všetkých možno uviesť mená Peter Vilhan, redaktor a režisér v Slovenskom rozhlase, Eva Reiselová- Jombiková, riaditeľka SR 2- Reginy, Vlasta Belková, OA na Katedre pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB, či pracovníci Katedry slovenského jazyka a literatúry Fakulty humanitných vied UMB docent Ľubomír Kováčik, OA Eva Pršová alebo Katarína Kováčová, ktorá pôsobí v diplomatických službách, predtým v Bruseli a teraz v Kyjeve.

Možno len ľutovať, že sa uvedené umelecké aktivity utlmili, a najmä v divadle sa nedočkali ani konca storočia. Recitátori sa síce ešte prezentovali aj na prahu 21. storočia, ale ostalo zväčša len pri fakultných kolách. Ich tvorba už nerezonovala v celoštátnom kontexte. Výnimku tvorí Petra Fridrichová, ktorá ešte ako študentka Pedagogickej fakulty UMB, v roku 2006 vyhrala v súťažiach Hviezdoslavov Kubín, aj Akademický Prešov. Dnes sa venuje prednesu ako lektorka, porotkyňa a konzultantka. Pôsobí na Katedre etickej a občianskej výchovy PdF.

Dôležitou dielňou literárnej tvorby bol, počas dlhých rokov, krúžok **LITERA**. Už od čias Vyššej pedagogickej školy v Banskej Bystrici na jeho pôde pracoval s mladými literárnymi tvorcami vedúci krúžku, profesor Ivan Plintovič. Autori

poézie a prózy, aj vďaka jeho prístupu k nim, sa často umiestňovali na popredných miestach na Akademickom Prešove či iných celoslovenských súťažiach. V ostatných rokoch, žiaľ, už potenciálni tvorcovia do týchto súťaží v literárnej tvorbe chodia zriedkavejšie, čo súvisí aj s rozpadom ich organizačných štruktúr. A tak sa slávne obdobie víťazov zatiaľ nepodarilo obnoviť. V roku 2010 bol v rámci UMB BB jediným oceneným študent Katedry EKUŠ FHV, Abderazak Bouali, ktorý skončil na 2. mieste Akademického Prešova v próze.

Krúžku i jeho vedúcemu určite robia dobré meno viacerí jeho aktívni účastníci a reprezentanti zo študentských čias, ktorí sú dnes renomovanými umeleckými osobnosťami. K nim patrí napr. spisovateľ Ladislav Ballek, ktorému UMB udelila titul Dr.h.c. i mnohí ďalší členovia, ktorí majú uverejnené knižné umelecké či odborné publikácie, napr. E. Kollárová – Žigová, Július Lomenčík či Jozef Tatár.

V roku 1992 prešla LITERA pod Literárno-hudobné múzeum ako LITERA 2, už v podobe literárneho klubu a pod vedením J. Borgulovej, v súčasnosti Jany Kochlicovej, veľmi úspešne funguje doposiaľ. Gestorstvo po prof. I. Plintovičovi prebrali profesori Z. Kasáč a. V. Patráš. Členmi klubu LITERA 2 sú, okrem iných, bývalí absolventi, učitelia a študenti z UMB. Ich texty, počtom 18, nájdeme v zborníkoch. Aktivita a produkcia v tejto oblasti je dôstojným dedičstvom neobehého I. Plintoviča, ktoré rozvíjajú ďalej jeho žiaci a spolupútníci. Nejde však iba o zborníky. Vznikajú samostatné knižné publikácie. Z aktívnych členov Litery môžeme spomenúť pracovníka Katedry slovenského jazyka a literatúry s oddelením prekladateľstva a tlmočníctva FHV UMB J. Lomenčíka, ktorý vydal dve básnické zbierky, v roku 1999 Infarkt citu a v roku 2009 Z(Rodenie). Jeho lyrika v prvom prípade rezonuje na negatívne spoločenské javy, druhá je oslavou narodenia dieťaťa.

Viacerí členovia LITERY, bývalí študenti UMB sa prezentovali vlastnými zbierkami (Marcel Perecár, Ján Bubelíny, Michaela Kutelyová, Zuzana Háková etc.). Odchovancom pôvodnej Litery je aj pracovník Katedry SJ L FHV J. Tatár. Vydal tri básnické zbierky: Víťanie host'a (1986), Zajtra (1989), Rodostrom v jeseni (1996), dve knižky veršov pre deti: Nehádaj sa, uhádni (1990), Kto ma uhádne (1998). Pozornosť si zaslúžia aj jeho tri knihy povestí: Živý poklad: povesti z Mošoviec (1994), Sokoliar: povesti z Blatnice (1997) a Turčianske povesti (1999). Kontakty s LITEROU 2 udržiava aj Marek Zákopčan, absolvent FHV UMB, ktorý má konte štyri knihy, vydané v renomovanom vydavateľstve IKAR. Ide o tituly: Zradná vášeň (2008), Mesto tieňov 1 (2008), Mesto tieňov 2 (2008), Nevinní zmätkári (2010). Kým knihy Zradná vášeň a Nevinní zmätkári sú sondou do života mladých ľudí v súčasnosti, Mesto tieňov vzniklo na základe scenárov k úspešnému rovnomennému seriálu, ktorý pripravila Slovenská televízia. Interná doktorandka KSJL Anna Lazurová má dokonca v preklade do češtiny básnickú zbierku Hladná neha (2008). Študentka S-Hi FHV UMB Veronika Vayajová napísala dievčenský román Nič nás nerozdelí (2009). Úspešne začínajúcim autorom jej Marcel Páleš, študent 2.r. S- Ev PdF UMB. Už v reedícii vydavateľstva Ikar mu vyšiel román Keď slnko nezapadá (2009).

Časť členov LITERY 2 – študentov UMB sa rozhodla pri **Verejnej knižnici Mikuláša Kováča** založiť vlastný klub pod názvom POSTOJ. Zatiaľ nevydali žiaden zborník. Aktívne však fungujú na stránkach REKREATÚRY, čo je elektronická súťaž študentov a študentiek UMB v pôvodnej tvorbe poézie a prózy. Stránka je pri KSJL FHV UMB. Trvá už 9 rokov a každoročne v apríli sa umelecká tvorba vyhodnocuje. Súťaže sa zúčastňujú aj študenti z iných vysokých škôl. Počet prihlásených študentov sa ročne pohybuje okolo dvadsiaty.

Ďalšie umelecké aktivity učiteľov a študentov sa realizovali v spolupráci s Bábkovým divadlom Na Rázcestí v B. Bystrici. Pod vedením Zuzany Bariakovej a Lujzy Urbancovej, spolupracovali najmä na predstaveniach, ktoré sa viažu na rodovú odlišnosť.

8. 2 Rozvoj hudobnej kultúry a folklóru na UMB

Po vzniku UMB v roku 1992 a reorganizácii učiteľských fakúlt rozvoj hudobného umenia, spevu a folklóru reprezentovali na pôde školy tri umelecké telesá: Folklórny súbor Mladosť so svojimi zložkami: tanec, hudba, ľudový spev, Spievacký zbor Mladosť pôsobiaci na Katedre hudobnej výchovy pri PdF a Miešaný spevácky zbor Cantica, od roku 1995 Akademický spevácky zbor Jána Cíkera, ktorý pracoval na Katedre hudby FHV.

So vznikom nového univerzitného rozdelenia fakúlt a po odčlenení od pôvodnej jednotnej Katedry hudobnej výchovy, vznikla samostatná Katedra hudobnej výchovy na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela (KHV PdF UMB), dislokovaná do mestskej časti Radvaň a Katedra hudobnej a estetickej výchovy na Fakulte humanitných a prírodných vied UMB (KHV FHAPV UMB). Nové pracovisko KHV PdF UMB, umiestnené v nevyhovujúcich priestoroch „internátneho“ typu s minimálnym technických a audiovizuálnym vybavením, začalo odhodlane zabezpečovať hudobno-pedagogický proces. Obidve umelecké pracoviská pokračovali v spolupráci, najmä pri organizovaní podujatí s medzinárodnou účasťou *Akademickej Banskej Bystrice* (ABB), či partnerských stretnutí s Katedrou hudby ostravskej univerzity a pod. Členovia katedier prezentovali výsledky svojej mnohostrannej vedecko-výskumnej a umeleckej činnosti na stránkach najrôznejších odborných periodík, ako aj aktívnou účasťou na domácich i zahraničných konferenciách, sympóziách a workshopoch. Až v roku 2008 sa opäť spojili obidve pracoviská do jedného celku a spoločného chodu v oblasti hudobného umenia. Katedra sa odvtedy jednotne podieľa na realizácii študijných programov, z ktorých sa dnes javí zaujímavým a prítiažlivým hlavne odbor Hudobná výchova a tiež Školské hudobné súbory.

Z umeleckých aktivít, na ktorých sa podieľali členovia obidvoch katedier, možno považovať predovšetkým úspešnú realizáciu projektu rozšíreného vyučovania hudobnej výchovy („srdcom“ projektu bola profesorka Langsteinová), konferenciu k 100. výročiu narodenia Mikuláša Schneidera Trnavského v Bratislave, k 140. výročiu narodenia Jána Levoslava Bellu v Liptovskom Mikuláši, k 70. výročiu narodenia Šimona Jurovského v Banskej Bystrici, Slovenské národné povsta-

nie v hudbe, hudobno pedagogické konferencie v Nitre, pravidelne organizované kolokviá o hudobnej pedagogike a medzinárodné sympóziá o zborovom speve **Cantus Choralis Slovaca** v Banskej Bystrici (1994), z ktorých sme do súčasnosti mohli zaregistrovať deväť ročníkov.

Festival **Akademická Banská Bystrica**, ktorý je kultúrnym podujatím osobitného významu od roku 1984, má svoje tradičné miesto na UMB v Banskej Bystrici každým druhým rokom. Počas doterajšej histórie festivalu sa na jednotlivých ročníkoch zúčastnili domáce aj zahraničné spevácke zbory, zneli diela našich a svetových skladateľov, uskutočnili sa odborné semináre z oblasti zborového spevu. Od roku 1997 sa na festivale volí aj Miss Akademická Banská Bystrica. Neopísateľná atmosféra je na festivalových koncertoch a záverečnom *GALAKON-CERTE*, kde panuje radosť, spontánnosť, spolupatričnosť a pohoda.

Uvedené aktivity sa prirodzene premietajú aj do spolupráce s domácimi a zahraničnými partnerskými pracoviskami na iných školách, s metodickými zariadeniami i kultúrnymi a hudobnými inštitúciami. A v neposlednom rade aj do spolupráce s Katedrou výtvarnej tvorby a edukácie (KVTaE) PdF UMB, s ktorou sa okrem iného snaží udržať existenciu jediného celoštátneho časopisu *Múzy v škole*, určeného pre hudobnú, výtvarnú a estetickú výchovu. Od roku 1995 (pod šéfredakciou E. Langsteinovej a štatutárneho zástupcu M. Pazúrika) ho začalo z iniciatívy členov katedier pôsobiacich v oblasti umeleckej výchovy na UMB vydávať občianske združenie *Múzy v škole*. Autorom výtvarného návrhu jeho loga a obálky bol S. Tropp z KVV PdF UMB. Členovia KHV PdF UMB, B. Felix, P. Špilák a ďalší, zase úspešne prispievali do notovej rubriky. Obe katedry spoločne, v súčinnosti s K VV PdF, pripravili aj medzinárodnú vedeckú konferenciu *Kultúra – umenie – vzdelávanie* (3. - 4. júna 2009). Formulovanie *Memoranda* k postaveniu umelecko-výchovných predmetov vo vzdelávacích programoch, adresovaného MŠ SR, presiahlo zámery konferencie. Môžeme ho považovať za aktivitu širšieho spoločenského významu a zároveň za odborno-občiansku iniciatívu, do ktorej sa zapojilo viac renomovaných osobností slovenského kultúrno-umeleckého života.¹⁸⁵

Univerzitný ženský spevácky zbor Mladosť, (predtým názov *akademický*), po vzniku UMB svoju umeleckú úroveň naďalej stupňoval a úspešne sa presadzoval doma i v zahraničí.¹⁸⁶ Zameriaval sa nielen na kvalitu, efektívnosť, ale najmä

¹⁸⁵ Za výtvarnú obec to boli najmä D. Fischer, V. Kordoš, L. Čarný, za hudobnú, R. Berger, P. Michalica, L. Burlas, M. Kodejška, M. Lapšanský, J. Iršai a pridali sa aj významný slovenský matematik, pracovník UMB, B. Riečan. Ich otvorené vyjadrenia k príčinám nepriaznivého stavu kultúry, umenia a vzdelávania na Slovensku ostali v zborníku literárne zaznamenané ako fundované eseje, nesúce hodnoty vyššieho (humanistického) významu, duchovného posolstva a morálneho apelu.

¹⁸⁶ Za najúspešnejšie, počas existencie Ženského speváckeho zboru Mladosť, považuje zbor úspechy na Europes muzikfestival de Jeudg v belgickom Neerpelte (1990), kde získal I. pásmo a cenu „Cum laude“, v medzinárodnej súťažnej prehliadke mládežníckych speváckych zborov, na Internacional Choirfestival vo švédskom Oskarshamn (1994), 3. miesto, v nemeckom Zwickau (1994), 3. miesto v „A“ kategórii s povinnou skladbou a v holand-

na interdisciplinárne vzťahy s vyučovacím procesom, prípravu pre prax, a tiež propagáciu zborovej tvorby medzi mládežou, na nahrávky skladieb v rozhlasových štúdiách doma i v zahraničí.¹⁸⁷

So vznikom nových fakúlt učiteľského smeru v roku 1995 došlo tiež k reorganizácii vokálneho telesa, vznikli dva zbory. Na Pedagogickej fakulte UMB vznikol miešaný spevácky zbor, ktorý svoju aktívnu činnosť začal v roku 1996 a nadviazal na úspešnú činnosť pôvodného speváckeho zboru Mladosť s celouniverzitnou pôsobnosťou. Úspešne sa prezentoval na rôznych domácich i zahraničných festivaloch a súťažiach.¹⁸⁸ V rámci medzinárodného sympózia Cantus Choralis Slovaca v roku 2000 sa spevácky zbor podieľal na uvedení kantáty **Jána Levoslava Bellu „Jánošíkova svadba“**. V r. 2004 to bolo na „znovuoživení“ chrámových diel **Jána Egryho** v umeleckom spracovaní V. Gajdoša a v júni r. 2010 v rámci *Kráľovohradeckých sborových slavností*. Významné ocenenie získal aj na **IV. GRAND PRIX** v ruskom Sankt Petersburgu.¹⁸⁹

skom VELDHOVENE (1995, 1998), získal dvakrát prvú cenu a v roku 1998 i cenu Cum laude (s pochvalou poroty).

¹⁸⁷ Nahrával pre rozhlas v Hradci Králové (1988, 1990), v Tours pre francúzsky rozhlas (1990), v Bydgosci pre Polskie rádio Pomorza (1994), Slovenský rozhlas (SR), štúdio B. Bystrica (1994) ako podklad pre výrobu zvukovej magnetofónovej kazety, ako aj pre káblovú televíziu v Ústí nad Labem v rámci I. festivalu sborového zpevu (1994).

¹⁸⁸ V r. 1996 sa zúčastnil medzinárodnej súťaže IFAS Pardubice, kde získal ocenenie poroty. Na medzinárodnej súťaži speváckych zborov Iuventus Mundi Cantat, XXV. ročníka festivalu „Svátky písní“ OLOMOUC 1997, bol ocenený dvoma striebornými a jednou bronzovou medailou. V r. 1998, po úspešnom účinkovaní na XX. festivale V. Figuša-Bystrého v Banskej Bystrici, sa prezentoval na X. festivale univerzitnej hudby vo francúzskom Belforte. Zapojil sa i do projektu súťaží matičných speváckych zborov, kde získal prvé pásmo s pochvalou poroty. Významná je i cena za najlepšie prevedenie povinnej skladby v Celoslovenskej súťaži komorných speváckych zborov v Nových Zámkoch (1998). Významné boli najmä zájazdy vo francúzskom Belforte v r. 1998 a 2000, v nemeckom Erfurte (2000), v poľskom meste Bydgosć (2000 a 2001) ale aj v chorvátskom Zadare (2001), v Rusku (Sankt Peterburg - 2010, kde získal Zlatý diplom a Pohár P. Veľkého). V ostatných r. bol úspešný aj v ČR, Mikulov - 2009, Hradec Králové - 2005, 2009, na projekte svetové muzikály, 2010 na projekte CARMINA BURANA - Carla Orffa.

¹⁸⁹ Na úspechoch zboru sa v minulosti podieľali a dodnes podieľajú ako korepetítori najmä Igor Tvrdoň (1970-1983), Marián Janek (1983-1988), Jana Poliaková-Škvarková (1987-1988), Milan Hric (1984-doteraz), ktorý zároveň spolupracoval so zborom aj ako organista, Darina Turňová (1992- 1996). Organizačne sa o chod zboru mimoriadne starali aj Anna Dobrotová, M. Janek. Po hlasovej stránke so zborom pracovali hlasový pedagóg Ladislav Longauer (1979-1981), Otília Hagarová (1983-1988), od r. 1989 Ján Zemko, sólista štátnej opery v B. Bystrici a externý pracovník K HV PdF, od r. 1996 Ján Leporis, od r. 1997 Ľubomíra Horňáková-Ilčíková a od r. 2001 Alfonz Poliak. Hospodársku a ekonomickú stránku zabezpečuje Dagmar Micháľková. Umeleckým vedúcim a dirigentom je doteraz Milan Pazúrik. V r. 1991-1995 so zborom spolupracovala aj dirigentka Darina Turňová a v r. 2001-2008 absolventka K HV PdF UMB Hana Kováčová.

Spolupracoval aj s významnými hudobnými skladateľmi A. Zemanovským, Z. Mikulom, J. Hatrikom, I. Hrušovským, A. Melicherom, B. Felixom, V. Gajdošom, pričom uskutočnil aj premiéry niektorých diel. So speváckym zborom spolupracovali v rámci diplomových dirigentských koncertov Hana Kováčová, Lenka Dundoová, Mirka Šmálová, Anežka Šimová, Barbora Lipková. V súčasnosti sa umelecky podieľajú na práci so speváckym zborom aj B. Lipková a po hlasovej stránke Miroslava Pastorková - Kiseľová.

Spevácky zbor Mladosť má vo svojej dramaturgii hudbu starých majstrov z obdobia renesančnej polyfónie, svetových i našich klasikov a romantikov, skladby súčasných domácich i zahraničných skladateľov. Popri umelých skladbách prezentuje aj rôzne úpravy ľudových piesní, anglo-afrických piesní, spirituálov, ale aj súčasnú zborovú tvorbu. Naštudované skladby a cyklické diela prezentuje na celovečerných koncertoch, festivaloch, súťažiach prehliadkach, výchovných koncertoch, ale aj v rámci obľúbených vianočných, novoročných a veľkonočných koncertoch. V roku 2010 vstúpil do projektu Višegrádske zborové mosty v rámci projektu IVF V4 Višegrádskeho grantu spolu aj s univerzitnými speváckymi zborami Ateneo Univerzity Palackého Olomouc, Česká republika a Educatus Krakovskej univerzity, Poľsko, s ktorými naštudoval nové diela hudobných skladateľov krajiny V4 a spoločne ich odprezentoval na koncertoch a workshopoch.

Akademický miešaný spevácky zbor Jána Cikkera (AMSZ JC) pri FHV UMB, pôvodne **Cantica** (ktorý predtým viedol V. Didi), prijal súčasný názov v roku 1995 na medzinárodnom festivale ABB, za prítomnosti manželky známeho hudobného skladateľa, bystrického rodáka. Od roku 1998 ho umelecky viedol **Štefan Sedlický**¹⁹⁰.

Zámerom nového umeleckého vedúceho a dirigenta bolo propagovať a iniciovať vznik slovenských skladieb pre spevácke zbory. V roku 1999 sa zbor na ABB umiestnil v zlatom pásme, kde získal 2. cenu a odbornou porotou bol vyhodnotený ako najlepší účastník akademických speváckych zborov zo Slovenska. V roku 2000 získal zbor na medzinárodnom festivale IFAS v Pardubicích 1. miesto v kategórii komorných zborov a 2. miesto v kategórii veľkých miešaných zborov. Zároveň bol ocenený zvláštnou cenou poroty za najlepšiu interpretáciu skladby Jána Cikkera: *Vlha, vlha, pekný vták*.

Na ABB v roku 2001 sa komorná časť AMSZ JC stala absolútnym víťazom festivalu a zároveň zbor získal *Cenu Hudobného fondu* za najlepšiu interpretáciu skladby slovenského autora 20. storočia (*Pavol Krška, Kyrie*). Veľký miešaný zbor získal 2. cenu v zlatom pásme. Pod vedením Štefana Sedlického zbor v roku 2001 naštudoval v spolupráci s Komorným orchestrom Štátnej opery (ŠO) v Banskej Bystrici s dirigentom Igorom Bullom a premiérovu uviedol duchovnú áriu *Veni sancte* pre soprán, miešaný zbor a sláčikový orchester. Autor Ivan Hrušovský dielo

¹⁹⁰ Absolvent hry na klavíri a zborového dirigovania na VŠMU v Bratislave, uznávaný a úspešný dirigent troch významných slovenských speváckych zborov; na UMB pôsobí od r. 1997.

skomponoval pre Máriu Tomanovú - Šlosiarovú, sólistku ŠO v Banskej Bystrici a vyučujúcu na Katedre hudby FHV UMB.

Zbor sa v roku 2002 zúčastnil prestížneho svetového festivalu akademických speváckych zborov UNIVERSITAS CANTAT v Poznani v Poľsku a uskutočnil aj svoju prvú verejnú nahrávku pre Slovenský rozhlas Banská Bystrica. V novembri roku 2002 na požiadanie festivalového výboru NOVÁ SLOVENSKÁ HUDBA realizoval svetové premiéry diel slovenských hudobných skladateľov, J. Iršaia *Missa pro liberi* (dielo vzniklo na objednávku dirigenta Š. Sedlického) a E. Kráka *Ave Regina Coelorum* v Bratislave, kde v podaní zboru zároveň odzneli skladby ďalších našich skladateľov, J. Hatríka a V. Didiho.¹⁹¹ Zbor od r. 1998 do čias zániku svojej subjektivity vydal 3 CD nosiče s dielami slovenských hudobných skladateľov ako výstupy grantových úloh KEGA MŠ SR, ktoré riešili členovia vedenia zboru.¹⁹² V roku 2008, po integrácii dvoch katedier s hudobným zameraním na UMB, sa speváci AMSZ Jána Cikkera začlenili do zboru Mladosť.

8. 2. 1 Univerzitný folklórny súbor (UFS) Mladosť Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

po vzniku UMB systematicky pokračoval vo svojej tradičnej kultúrno-umeleckej aktivite. Za svoju úspešnú umeleckú činnosť, hoci pod novým názvom, v priebehu ďalších takmer dvoch desaťročí, podobne ako v podmienkach Pedagogickej fakulty, získava mnohé ocenenia i pod záštitou univerzity. Vďaka obetavosti, umeleckému nadaniu vedúcich umeleckých súčastí a záujmu študentov, v tejto aktivite doposiaľ úspešne pokračujú všetky základné zložky súboru.

Tanečná zložka v čase vzniku UMB pracovala pod vedením Mariána Čupku, ktorý bol aj umeleckým vedúcim súboru. V roku 1994 sa organizačným vedúcim zložky i súboru stal Martin Kolenička. Po odchode M. Čupku v roku 1995 sa na organizácii umeleckej činnosti súboru podieľali hlavne Katarína Onofrejová a Ester Žáková. V roku 1996 sa stal organizačným vedúcim MUDr. Ján Macejka a r.1997 prišiel na miesto umeleckého vedúceho súboru Miroslav Sitár. V nasle-

¹⁹¹ Dôležitým počinom dirigenta a zboru bolo aj naštudovanie *Pastoral messe* pre zbor a orchester bansko-bystrického skladateľa Jána Egryho v roku 2004. Na realizácii diela sa podieľal orchester Konzervatória J. L. Bellu v Banskej Bystrici. Dirigent, verný svojmu zámeru, v ďalšom roku premiéroval cyklus zborových skladieb súčasného skladateľa Vojtecha Didiho *Sine amor nihil* a neustále inicioval vznik nových zborových diel mladých skladateľov (*Peter Špilák, Mária Sihelská, Lukáš Borzík*). Skladba *Petra Špiláka Kde si bola* zožala uznanie doma i v zahraničí a začlenila sa do repertoáru ďalších zborových telies. Posledným veľkým úspechom speváckeho zboru bolo získanie titulu *Absolútny víťaz festivalu ABB* za rok 2007.

¹⁹² Za prínos AMSZ Jána Cikkera možno považovať, že zbor pod vedením svojho dirigenta patril medzi prvé slovenské zborové telesá, ktoré ako prví presadzovali zmysluplné ozvláštnenie súčasnej zborovej tvorby choreografiami a participoval na šírení dobrého mena UMB a mnoho jeho členov navždy „nainfikoval“ kvalitnou hudbou, ktorí sa venujú sa sólovému alebo zborovému spevu, dokonca sa stali aj autormi zborových skladieb a aj týmto spôsobom prinášajú umelecké zážitky svojim poslucháčom.

dovných rokoch dochádza k výraznejšiemu vzostupu umeleckej činnosti súboru. Po odchode M. Sitára v roku 2004 sa umeleckého vedenia telesa znovu ujal M. Čupka. Pod jeho vedením tanečná zložka i súbor ako celok, zaznamenávali ďalšie úspechy a ocenenia. Za prínos k rozvoju súboru M. Čupku rektorka UMB v roku 2009 odmeňuje Striebornou medailou univerzity. Od roku 2010 je umeleckým vedúcim FKS Mladosť UMB i vedúcim choreografie a réžie **Martin Urban**. Úspešnou menežérkou súboru je Zuzana Drugová.

Na čele **Ľudovej hudby** UFS Mladosť sa v prvých rokoch vystriedali Adriana Valášková a Martin Sliva. V roku 1994 prevzal vedenie hudby a hudobné úpravy Rastislav Miklošík. Ľudová hudba súboru v súčasnosti pracuje pod vedením Mariána Lihana a Michala Brodnianskeho. **Dievčenská spevácka skupina** pôvodne úspešne pracovala pod vedením Dagmar Michalkovej. V jej vedení sa striedali tiež Kamila Ulmanová, Ingrid Zibrinová, Denisa Zambojová a Ľubica Horňáčková. V roku 1999 spolupracoval s členkami aj sólista Štátnej opery v Banskej Bystrici Peter Schneider. V uplynulom desaťročí sa v speváckej zložke súboru Mladosť uplatnili spevácke osobnosti ako Michaela Šimková, Alena Bošeľová, Patricia Bošeľová. V súčasnosti sa pod vedením Miroslavy Vasiľovej prehlbuje spolupráca so speváckym zborom. Dievčenská spevácka skupina, spolu s ľudovou hudbou a ďalšími zložkami, pripravila kvalitný umelecký program k 50. výročiu vzniku pôvodného folklórno-umeleckého telesa. Tento bohatý a pestrý repertoár svojej tvorby v ostatnom období súbor úspešne prezentoval v dňoch 9. a 10. decembra 2011 v Aule Beliana UMB. **Mužská spevácka skupina**, žiaľ, dlhšie obdobie v súbore absentovala. Svoju činnosť táto zložka opäť obnovuje až v roku 2011.

UFS Mladosť sa každý rok úspešne zúčastňuje súťaže vysokoškolských folklórnych súborov na medzinárodnom festivale Akademická Nitra a Akademický Zvolen. Pravidelne dostáva tiež angažmány na zahraničné účinkovanie. Napriek finančnej náročnosti sa usiluje zvládnuť spravidla aspoň jeden zahraničný zájazd ročne. O úspešnej reprezentácii školy a Slovenska v oblasti ľudovej kultúry svedčí pestrá zájazdová činnosť a vystúpenia súboru v početných zahraničných sídelných kultúrnych centrách. Od vzniku univerzity ju súbor úspešne reprezentoval dvadsiatimi vystúpeniami v 14 rozličných štátoch vo svete.¹⁹³

Výraznejší umelecký a personálny rast všetkých zložiek súbor zaznamenal najmä po nástupe nového vedenia v roku 2010. Dramaturgia reflektovala na tento fakt a súbor pripravil niekoľko typov programov. Jedným z nich bol samostatný koncertný program spojený s vydaním audio nosiča. Súčasťou umeleckej činnosti bol aj výchovno-vzdelávací program zameraný pre deti a mládež obcí širšieho

¹⁹³ Prehľad o zahraničných vystúpeniach Univerzitného folklórneho súboru Mladosť UMB: 1993 - Brazília (Sao Paulo), 1995 - Francúzsko (Betton), 1995 - Maďarsko (Mezőkövesd), Taliansko 1996 - Brazília (Sao Paulo), 1997 - Mexiko, 1998 - Jordánsko (Amman, Jerash), 1999 - Bulharsko (Burgas), 2001 - Južná Kórea (Soul), Švajčiarsko (Ženeva), Maďarsko (Rajka), Česká republika (Čer. Kostelec), 2003 - Kanada (Drummondville, Cornwall), 2005 - Sardinia, 2006- Fínsko (Lahti), 2008- Česká republika (Dambořice), Taliansko (Norma), 2009 - Mexico (Teziutlan, Puebla), Francúzsko (Gemenos), 2010 - Turecko (Istanbul), 2011 - Fínsko (Lahti), Česká republika (Strání), Azorské ostrovy.

regiónu, ktorý pozostáva z výchovného koncertu a tanečnej školy. Pre študentov je to interaktívna zábava s kapelou a tanečnou školou s názvom **Bašável**. Komorný program v súčasnosti kombinuje malé formy pre rôzne príležitosti, pre festivalovú sezónu, zahraničný zájazd a celoslovenské turné, v súčinnosti so všetkými zložkami Univerzitného folklórneho súboru. V ostatnom čase sa súbor Mladosť predstavil ctiteľom či milovníkom ľudového umenia a folklóru dvakrát dvoma úspešnými vystúpeniami (na sklonku roka 2011 a v apríli 2012) na pôde UMB, v priestoroch Aula Beliana, pripravenými na počesť 50. výročia začiatkov účinkovania tohto vynikajúceho umeleckého telesa.

8. 3 Výtvarno-umelecké aktivity Univerzity Mateja Bela

Organizovanie výtvarno-umeleckých podujatí od vzniku univerzity uskutočňovalo oddelene na dvoch základných pracoviskách: Katedre výtvarnej výchovy (KVV) PdF UMB a Katedre výtvarnej tvorby (KVT) FHV UMB. Ich integrovaním v roku 2008 vznikol spoločný subjekt, Katedra výtvarnej tvorby a edukácie (KVTaE) Pedagogickej fakulty UMB, čím došlo aj k synergii mimovýučbových kativít v tejto oblasti. Základnými formami jej verejnej prezentácie a reprezentácie úrovne vedy, umenia a výučby sú jednak výtvarno-prezentačné aktivity (výstavy) a zároveň publikované teoretické (výtvarno-pedagogické i umenovedné) práce členov. Vlastná umelecká tvorba učiteľského tímu a výtvarné práce študentov, publikovanie odborných textov, ako aj organizovanie workshopov či konferencií, sú nielen formami tvorby a sprostredkovania poznania na pracovisku, ale aj spoločnými, akými sa môže podieľať na širšom kultúrnom živote spoločnosti.

Uvedené aktivity sa prirodzene premietajú i do foriem spolupráce s domácimi a zahraničnými partnerskými pracoviskami na iných školách, s metodickými zariadeniami a kultúrnymi inštitúciami. A v neposlednom rade aj do už uvedenej spolupráce s KHV PdF UMB. S pravidelnou každoročnou prezentáciou prác svojich študentov KVV PdF UMB začala opäť v roku 1996 a to v rámci výstav *Stretnutia*. Na ročníkoch I. až XIII. týchto umeleckých akcií prezentovaných v Stredoslovenskom múzeu v Banskej Bystrici (na Nám. SNP a v Tihányiovskom kaštieli), ale aj na viacerých iných podujatiach, participovala aj KHV PdF UMB, predovšetkým profesor Felix, vedno so študentmi, v rámci hudobných interpretačných etúd. Kultúrny program neraz zabezpečoval aj spevácky zbor pedagogickej fakulty Mladosť. Súčasne katedra začala pravidelne pripravovať výstavy záverečných prác svojich študentov s názvom DIPLOM. Aj tieto majú od svojich začiatkov charakter úspešných verejných výtvarno-umeleckých prezentácií, čím sa stali súčasťou kultúrneho života mesta Banská Bystrica. Od roku 2003 bývajú zvyčajne inštalované v Štátnej vedeckej knižnici – od roku 2005 v jej výstavnej sieni s názvom Galéria v podkroví, ktorá je zaradená medzi renomované domáce kultúrne inštitúcie. Od polovice deväťdesiatych rokov sa pokračovalo aj v prezentácii prác študentov katedry v rámci ŠVOUČ, ako aj v rámci výstav semestrálnych, a to na pôde PdF, ŠVK v Banskej Bystrici a príležitostne aj v iných mestách, napríklad vo Zvolene, Marti-

ne, Slovenskej Ľupči, Medzilaborciach, ale aj na pôde zahraničných partnerských pracovísk a výstavných inštitúcií.

Najrelevantnejšími kultúrnymi podujatiami v histórii katedry, ktoré usporiadali jej členovia, patria tri ročníky výstavy umenia komunikácie *Mirror of Netland*. Stali sa totiž reprezentatívnymi medzinárodnými prezentáciami mail-artových akcií, najväčšími podujatiami tohto druhu umenia na Slovensku, čo sa prejavilo na ich bohatej odozve v dennej i odbornej tlači, televízii a rozhlase. O ich výpovednej hodnote svedčí aj skutočnosť, že Slovenská pošta, š. p., vydala k podujatiu príležitostnú pečiatku. Do prvého ročníka, s podnázvom *Mail Art – Copy Art (1997)*, uvedeného na pôde Štátnej galérie, sa zapojilo vyše sto autorov z dvadsaťjeden krajín. Druhý mal podnázov *Mail Art – Stamp/ Rubber Stamp (1998)* a prezentoval už práce sto tridsiatich autorov z tridsiatich krajín. Tretí z nich, *Mail Art – My Head is Mirror of Art (1999)* prezentoval diela až sto štyridsiatich autorov z vyše tridsiatich krajín celého sveta (obidva posledne uvedené ročníky v Hodinovej veži na nám. SNP). Konceptiu pripravili a organizáciu akcií zabezpečovali hlavne domáci autori z radov vystavujúcich (S. Tropp, M. Sokol, J. Husár, K VV PF a K. Sokolová, Št. galéria BB).¹⁹⁴

Členovia KVV PF UMB M. Sokol a S. Tropp iniciovali a zorganizovali na pôde slovenských a poľských štátnych galérií aj sériu výstav s názvom *Podoby súčasného xylonu* (1996 – 1997). Podujatie vzniklo na základe úzkej spolupráce KVV PF UMB s Fakultou umenia Univerzity M. C. Skłodowskej v Lubline (skr. FU UMCS) a tiež s Inštitútom umenia Pedagogickej fakulty Pedagogickej akadémie v Krakove.¹⁹⁵

Dynamický rozvoj aktivít KVV PF UMB, ktorý nastal od deväťdesiatych rokov otriasla tragická smrť S. Troppa (5. apríla 2002). Tento dlhoročný člen KVV PF mal hlavný podiel na aktivitách a reprezentácii katedry cez jej aktívnu kooperáciu s kultúrnymi inštitúciami – banskobystrickým Stredoslovenským múzeom (od 1996) a Štátnou (dnes Stredoslovenskou) galériou (od r. 1997) a Múzeom moder-

¹⁹⁴ Do prípravy akcií bol pritom zapojený okruh viacero osobností svetového umenia mail artu. Skúsenosti a poznatky získané z týchto akcií zúročil S. Tropp pre napísanie a vydanie publikácií prostredníctvom Metodického centra v Banskej Bystrici: *Copy art – techniky, postupy, metódy* (1997) a *Mail & E-Mail & Copy & Art* (2000).

¹⁹⁵ Dvojica Tropp – Sokol na pôde FU UMCS v poľskom Lubline zorganizovali výstavu *výtvarných prác študentov KVV PF UMB* a paralelne v lublinskej galérii BWA Podlogą predstavili *výber zo svojich grafických diel*. Obe podujatia prebiehali v mesiacoch október – november 2001. Recipročne boli študentské práce vytvorené pod vedením poľského kolegu prof. G. Mazureka (dekana FU UMCS) predstavené na výstave *Ostro sledovaný ateliér* v Banskej Bystrici. Jej slávnostná vernisáž prebehla dňa 10. októbra 2003 vo výstavnej sieni Múzea SNP. Zároveň sa začala odvíjať obdobná forma spolupráce aj s poľskými kolegami z Fakulty umenia Polytechniky Radomskej (FU PR), predovšetkým s jej dekanom, aktívnym grafikom prof. A. Olszewskim. V apríli 2004 sa v banskobystrickej ŠVK uskutočnila výstava *Tvorba pedagógov Polytechniky Radomskej* a v roku 2008 už v Galérii v podkroví opäť prezentácia tohto poľského pracoviska *Radom – kresba, maľba, grafika*. Ďalším členom banskobystrickej KVTaE PF UMB, ktorý sa svojimi maľbami predstavil v radomskej Galérii Rogatka, bol v roku 2009 J. Uhel.

ného umenia A. Warhola v Medzilaborciach (skr. MMUAW; od r. 1997), s ktorou sa úspešne rozvíjala aj v oblasti muzeoedukológie. Táto kooperácia bola voči KVV PF UMB ohodnotená *Cenou Andyho Warhola za rok 2005*, udelená katedre Spoločnosťou A. Warhola a MMUAW. Ako výraz úcty k ľudskému, pedagogickému a tvorivému odkazu S. Troppa, zorganizovali kolegovia (J. Husár, M. Sokol, K. Sokolová) mail artovú akciu, ktorá vyústila do výstavy s názvom *Hommage Stano Tropp*.¹⁹⁶

Pri príležitosti 50. výročia učiteľského vzdelávania v B. Bystrici sa členovia KVV PF UMB predstavili v objekte Spolku architektov Slovenska v tzv. sieni E. Belluša na Nám. SNP 7 výberom zo svojej výtvarnej tvorby na výstave *Katedra výtvarnej výchovy 2004* a v priebehu rokov 2006 – 2007 sa výstavou *Fragmenty* prezentovali aj na pôde Ostravskej univerzity a v Umeleckom centre PdF Univerzity Palackého v Olomouci, z ktorej sa členovia KVV recipročne predstavili výstavou *Návšteva* v banskobystrickej ŠVK (apríl – máj 2006). Plodom zintenzívnenia dodnes úspešnej spolupráce so ŠVK, sa stali aj individuálne výstavy osobností KVV a KVTaE PF UMB v Galérii v podkroví: J. Uhela (2006), P. Kunceho (2006), M. Brooša (2009), M. Sokola (2009), E. Hnatovej (2010) a v r. 2007 učiteľov partnerských pracovísk O. Vorela (KVV PdF OU, Ostrava), J. Jędrysiaka (FU PA Krakov) a T. Prístavka, A. Fazekasa z Békéšskej Čaby (Maďarsko).¹⁹⁷

Ešte pred integráciou dvoch výtvarne orientovaných katedrií UMB začala KVT FHV pripravovať projekt s medzinárodnou účasťou, obsahovo koncipovaný M. Broošom na umenie odpadu. Autora i univerzitu reprezentoval pod názvom *Young Art* až po integrácii katedrií od 16. mája do 31. augusta 2008 v Tatranskej galérii v Poprade (v rámci tzv. Hier s umením).

Na sklonku roku 2010 sa už novovzniknutá KVTaE PF UMB spolu podieľala na realizácii výstavy *Mosty* (v Galérii v podkroví ŠVK v Banskej Bystrici). Išlo o pilotné z plánovaného cyklu prezentácií učiteľských umelecko-výchovne a čisto umelecky zameraných vysokoškolských pracovísk, ktorého iniciátormi boli T. Lax a M. Sokol. V histórii KVTaE PF UMB boli *Mosty* prvou príležitosťou pre širšiu verejnú medzinárodnú prezentáciu úrovne výstupov z výučby, konfrontáciou s inými pracoviskami, v ktorej obstála na výbornú. Diela členov katedry sú zastúpené v umeleckých zbierkach popredných inštitúcií a získali viacero významných ocenení na medzinárodných umeleckých podujatiach.

¹⁹⁶ Exponovaná bola v MMUAW v Medzilaborciach (apríl 2003) a reprízovaná v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici (od 28. januára 2004). O päť rokov neskôr mu k jeho nedožitému životnému jubileu 60 rokov, pripravili jeho retrospektívnu výstavu.

¹⁹⁷ Príchodom J. Uhela do učiteľského kolektívu KVV sa nadviazali nové kontakty s umelecko-výtvarným spolkom Békéšsko-čabjanskej župy v maďarskom Kőtegyáni, kde sa od roku 2007 členovia katedry J. Uhel, J. Husár, M. Bartko, J. Kožušková a K. Lucinkiewiczová každoročne zúčastňujú (aj s niektorými svojimi študentmi) na *medzinárodnom sochárskom sympóziu*. Od roku 2008 sa obdobného tvorivého sympózia zúčastňujú aj vo Veľkých Ludinciach.

8.4 Telovýchovno-športové aktivity UMB

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici v čase svojho zrodu úspešne nadviazala na úspechy a skvelé tradície svojich predchodkýň aj v oblasti telesnej výchovy a športu. Starostlivosť o rozvoj pohybovej aktivity študentov a jednotlivých športových odvetví, nadaných športovcov, reprezentantov, naďalej organizovala v rámci vyučovacieho procesu odbornej alebo všeobecnej telesnej výchovy, ktorý začali zabezpečovať katedry telesnej výchovy na príslušných fakultách. Rozvoj telovýchovno-športovej aktivity študentov univerzity, osobitne starostlivosť o rozvoj talentov v jednotlivých druhoch alebo odvetviach športu na univerzite, súčasne zabezpečovala tiež v rámci mimoškolskej aktivity. V tomto úsilí pokračuje doteraz, najmä prostredníctvom jednotlivých telovýchovno-športových organizácií či klubov.

Rozdelením pôvodnej Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici na dve novovzniknuté fakulty došlo k ďalšej etape vývoja vysokoškolskej telesnej výchovy. Pod štítom prvej univerzity v Banskej Bystrici vznikli dve samostatné katedry telesnej výchovy, Katedra telesnej výchovy (KTV) Pedagogickej fakulty UMB a Katedra telesnej výchovy a športu (KTVŠ) Fakulty humanitných a prírodných vied UMB.

Základnou úlohou **Katedry telesnej výchovy Pedagogickej fakulty** bola práva učiteľov telesnej výchovy pre základné školy a to buď jednopredmetovo alebo aprobačne. V prvom roku svojho pôsobenia sa katedra podieľala na príprave učiteľov 1. stupňa ZŠ a budúcich vychovávateľov. V ďalších rokoch sa predmet telesná výchova pre 2. stupeň ZŠ aprobačne študoval v kombinácii s etickou výchovou, slovenským jazykom, matematikou, psychológiou. Okrem toho KTV zabezpečovala výučbu fakultatívnej telesnej výchovy. V roku 2007 akreditačná komisia katedre pridelená bakalárske štúdium jednopredmetovej telesnej výchovy. Prvých osem rokov od svojho vzniku v roku 1992 katedra realizovala svoju pôsobnosť v sťažených pracovných podmienkach, v málo vyhovujúcich priestoroch objektu, dočasne prideleného Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici, na Zvolenskej ceste, 6. K podstatnému zlepšeniu podmienok pre činnosť pracovníkov katedry došlo začiatkom roka 2001, kedy sa fakulta presťahovala do vyhovujúcich priestorov, na Ružovú ulicu v Sásovej. V rámci vnútornej reorganizácie katedier na UMB v roku 2008 došlo k jej spojeniu s KTVŠ FHV.

Katedra telesnej výchovy a športu FHV UMB sa od vzniku univerzity zameriavala na prípravu budúcich učiteľov pre základné, stredné a vysoké školy a na odborníkov pre širšiu oblasť telesnej kultúry (neskôr vedy o športe). Vzhľadom na to, že katedra zostala v pôvodných priestoroch na Tajovského 40, sa mohli učitelia a študenti tešiť z dobrých pracovných podmienok. Od akademického roku 1993/1994 sa predmet telesná výchova mohol študovať v riadnom štúdiu v kombinácii s ďalším predmetom. K úspešnej profilácii katedry v oblasti vedy patrilo najmä založenie Regionálnej vedeckej spoločnosti pre TV a šport. Z hľadiska materiálneho zabezpečenia vyučovacieho procesu má katedra vhodné podmienky na výchovu budúcich učiteľov, trénerov a vedeckých pracovníkov. K dispozícii má zrekonštruovanú veľkú gymnastickú a zrkadlovú telocvičňu, 25 metrových bazén,

laboratórium, posilňovňa, atletický štadión a učebne so zodpovedajúcou výbavou. Okrem svojej vlastnej pedagogickej činnosti a ďalších aktivít, KTVŠ FHV UMB každoročne organizuje letné a zimné majstrovstvá zamestnancov UMB, volejbalový a tenisový turnaj zamestnancov UMB.

Popri uvedených katedrách, podstatný podiel na organizácii a rozvoji telesnej výchovy a športu medzi študentmi i pracovníkmi Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a na reprezentácii univerzity v športových disciplínach na najvyššej republikovej, európskej i svetovej úrovni, mali a majú i v súčasnosti športové kluby: Športový klub UMB, Klub telesnej výchovy UMB a TJ Slávia Ekonóm UMB a donedávna tiež Basketbalový klub UMB. Aktivita týchto organizácií, ktorá má dobrú dlhoročnú tradíciu, prebieha pod vedením starostlivých organizátorov, predsedov klubov a vedúcich oddelení, osvedčených odborníkov, trénerov, asistentov, väčšinou z radov pracovníkov univerzity, ale tiež talentovaných študentov, ako aj ďalších športových nadšencov, spravidla bývalých absolventov fakúlt univerzity alebo jej predchodkýň.

Športový klub Univerzity Mateja Bela (ŠK UMB) vykonáva činnosť na úrovni vrcholového, výkonnostného aj masového športu. Študenti UMB boli účastníkmi i medailistami viacerých majstrovstiev sveta, Európy i Olympijských hier. Prvým predsedom klubu od roku 2002 bol Ján Lehocký, od roku 2009 je predsedom Peter Zbiňovský. Ako strešná športová organizácia univerzity v súčasnosti združuje nasledovné kluby (v zátvorke uvádzame mená predsedov): **Atletický klub ŠK UMB** (Kamil Škarba), **Karate klub ŠK UMB** (Peter Zbiňovský), **Klub juda ŠK UMB** (Róbert Becík), **Gymnastický klub ŠK UMB** (Juraj Kremnický), **Triatlonový klub - TRIAN ŠK UMB** (Miroslav Nemec), **Horolezecký a turistický klub - HORO KLUB ŠK UMB** (Miroslav Knoško), **Klub technických športov ŠK UMB** (Božena Paugschová), ktorý združuje oddiel biatlonu a oddiel leteckých modelárov. Ďalej je to **Klub športu pre všetkých ŠK UMB** (Júlia Pavlovičová), určený študentom a zamestnancom UMB, ktorí majú možnosť vykonávať pohybové aktivity - plávanie, volejbal, basketbal, futbal, aerobik, cvičenie vo fitness (posilňovňa), športová gymnastika a ďalšie netradičné športy. ŠK UMB je vlastníkom rekreačnej chaty v lyžiarskom stredisku Donovaly, kde katedra TVŠ realizuje v zime lyžiarske a v lete turistické kurzy. K rozvoju aktivity ŠK UMB prispieva tiež skutočnosť, že je vlastníkom budovy tipovacej kancelárie Tipos na Jilemnického ul v Banskej Bystrici.

Ďalšia centrálna univerzitná organizácia, **Klub telesnej výchovy UMB**, orientuje svoju činnosť na zabezpečenie reprezentácie univerzity v celoštátnych ligách, akademických majstrovstvách SR, svetových a slovenských univerziádach. Predsedom klubu je Jiří Michal. Klub združuje oddiely: **Snowboard** (účastníci slovenského pohára a európskeho pohára), **Šport pre všetkých** (basketbal, tenis, futbal, turistika, florbal), **Lyžovanie** (účastníci svetového, európskeho pohára), **Tenisový (mládežnícke družstvo)**, **Plavecký** (MSR, mládežnícke družstvo), **Speedminton** (účastníci regionálnych turnajov). Viacerí členovia a *odchovanci* klubu, sa stali významnými reprezentantmi jeho oddielov i univerzity. V poslednom období možno uviesť napr. študentky Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov

UMB, E. Šubrtová, ktorá je známa ako mnohonásobná európska, svetová a olympijská víťazka, vodička v paraolympijskom lyžovaní, N. Kupcovú, ako reprezentantku SR v snowboardingu, L. Bartekovú, ktorá je reprezentantkou SR, majsterku Európy a sveta, olympijskou reprezentantkou v skeetboardingu. Študent tejto fakulty Bielik, je úspešným reprezentantom SR v golfe. Za významný reprezentačný úspech sa pokladá účasť študentky Ekonomickej fakulty Nikoly Gápovej, na Zimných olympijských hrách vo Vancouveri v roku 2010 v ženskom hokejovom reprezentačnom tíme. Študentka Právnickej fakulty UMB Erika Hlaváčiková sa stala majsterkou SR za rok 2010 v orientačnom bežeckom lyžovaní.

Centrálna univerzitná telovýchovná organizácia **Telovýchovná jednota Slávia Ekonóm Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici** vykonáva činnosť na úrovni vrcholového, výkonnostného aj masového športu. V roku 1992, po vzniku Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, nadviazala na predchádzajúcu činnosť, tradície a aktivitu, ktorú vyvíjala ako súčasť FESCR a stala sa neformálnou súčasťou Ekonomickej fakulty UMB. Predsedom sa stal profesor Juraj Nemec, ktorý túto funkciu vykonáva doposiaľ. V súčasnosti má TJ dva oddiely. Jedným z nich je **oddiel klasického lyžovania**, so zameraním na klasické lyžovanie. Vznikol v minulosti, ako zakladajúci oddiel TJ, so zámerom vytvoriť akademické centrum klasického lyžovania na Slovensku. Hlavným iniciátorom aktivity, vďaka ktorej sa podarilo vytvoriť pomerne kvalitnú materiálno-technickú a personálnu základňu (napr. areál na Srnkovej), bol Dalibor Cisár. Hoci sa myšlienku akademického centra nepodarilo v plnej miere realizovať, napriek tomu patrí oddiel klasického lyžovania a jeho členovia aj v súčasnosti k slovenskej špičke. Najúspešnejšou pretekárkou je študentka telesnej výchovy na KTVŠ FHV UMB Alena Procházková, ktorá sa v roku 2011 ZOH vo Vancouveri stala najúspešnejšou účastníčkou Svetovej zimnej univerziády v behu na lyžiach a vyhrala aj preteky Svetového pohára v klasickom lyžovaní. Aj v minulosti za oddiel pretekali viacerí ďalší úspešní reprezentanti, napr. Jiří Švub a Ľuboslava Kalinová.

Druhým je **oddiel orientačného behu**, ktorý vedie od začiatku Juraj Nemec. Oddiel sa stal významným prínosom v oblasti tohto vrcholového športu. Zameriava sa predovšetkým na lyžiarsky orientačný beh a vychoval plejádu slovenských reprezentantov. K najúspešnejším patrí Mária Paráková, veteránska majsterka sveta zo roku 2002.¹⁹⁸ Ďalší z nich, Igor Patráš, je známy ako bronzový medailista z majstrovstiev sveta juniorov v dennom orientačnom behu. Andrej Patráš napr. na majstrovstvách sveta juniorov v lyžiarskom orientačnom behu obsadil 9. miesto. Michal Krajčík je viacnásobným majstrom Európy v kategórii dorastu v dennom orientačnom behu.

Donedávna bol v rámci TJ Slávia Ekonóm UMB známy úspešnou reprezentáciou univerzity **oddiel hádzanej**, ktorý sa dlhodobo zameriaval hlavne na žiacke a dorastenecké súťaže. V roku 2001 ženské družstvo postúpilo do I. ligy. Na kva-

¹⁹⁸M. Paráková je už známa aj ako úspešná reprezentantka Československa a potom Slovenskej republiky v lyžiarskom orientačnom behu, ktorá sa napr. v roku 1993 v jednom kole súťaže svetového pohára umiestnila na 7. mieste.

litné fungovanie v tejto súťaži však chýbali prostriedky, preto oddiel pri TJ zanikol a zlúčil sa s klubom pri ZVT Banská Bystrica. Povestné boli svojou aktivitou aj oddiely karate, turistiky a RTVŠ, ktoré sa nezameriavali na vrcholový šport, ale najmä na realizáciu pohybových aktivít pre študentov a zamestnancov fakulty.

TJ Slávia Ekonóm UMB bola a je aktívnym organizátorom významných súťažných podujatí. V prvej fáze existencie bola TJ každoročne spoluorganizátorom medzinárodných masových pretekov Biela stopa SNP, so zastúpením v Centrálnom organizačnom výbore. Od deväťdesiatych rokov po organizačnej stránke dominuje skôr orientačný beh, kedy TJ organizovala alebo spoluorganizovala viacero mimoriadne významných podujatí.¹⁹⁹

Telovýchovná a športová činnosť na UMB v Banskej Bystrici sa v súčasnosti realizuje v objektoch v správe súčastí UMB a to: 1, *telovýchovný pavilón FHV UMB, Tajovského 40* - športová hala, gymnastická telocvičňa, úpolová zrkadlová telocvičňa, 2, *telovýchovno-športové objekty a priestory FHV UMB, Tajovského 57* - pohybové štúdio (zrkadlová telocvičňa), posilňovňa Fitnes centrum, atleticko-futbalový areál, tenisový areál, hádzanársky areál, 3, *telovýchovno-športové priestory EF UMB, Tajovského 10* - pohybové štúdio, posilňovňa, 4, *telovýchovno-športové objekty a priestory PdF UMB, Ružová 13*, - veľká telocvičňa, tenisové kurty (v dlhodobom prenájme KTVŠ FHV UMB).

Osobitne významným celoslovenským športovým podujatím, na organizovaní ktorého sa podieľala hlavne Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici v predvečer 20. jubilea svojho vzniku, sa stala **Tretia Slovenská univerziáda – zimná časť**. UMB stala organizátorkou tejto akcie na základe poverenia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ku ktorému došlo na návrh Slovenskej asociácie univerzitného športu. Stalo sa to jednak vďaka skvelým i bohatým tradíciám školy a jej predchodkyň v oblasti rozvoji vrcholového športu a výchovy športových talentov v radoch vysokoškolskej mládeže, ako aj pri organizovaní športových súťaží na vrcholnej úrovni. Podstatne k tomu prispela tiež skutočnosť, že sa škola, zásluhou vynikajúcich výkonov svojich študentov počas dvoch predchádzajúcich súťaží, stala najúspešnejšou univerzitou v zimných univerziádnych športoch v 21. storočí. V radoch jej študentov vyrástli viacerí úspešní reprezentanti Slovenska, ako Jaroslav Babušiak, Jaroslava Bukvajová, Janka Gereková, Ivan Heimschild, Ivan Hudač, Pavol Hurajt, Martina Chrapanová, Ľubomíra Kalinová, Matej Kazár, Anna Murínová, Soňa Mihoková, Marcela Pavkovčeková, Alena Procházková, Martina Schwarzbacherová, Dušan Šimočko a ďalší. Organizáciu

¹⁹⁹ Medzi najvýznamnejšie z uvedených podujatí, ktoré TJ Slávia Ekonóm organizovala od r. 1989 alebo sa ich organizovaní podstatne podieľala, patria hlavne: Svetový pohár v lyžiarskom orientačnom behu Donovaly – 1989, Veľká cena Slovenska v orientačnom behu Môlča – 1990, Majstrovstvá sveta juniorov v lyžiarskom orientačnom behu Tajov – 1996, Veľká cena Slovenska v orientačnom behu Donovaly – 1996, Veľká cena Slovenska v orientačnom behu Ružiná – 1999, Majstrovstvá sveta juniorov a svetový pohár v lyžiarskom orientačnom behu – 2000, Alpský pohár v lyžiarskom orientačnom behu v rokoch 1995, 1997, 1999, 2001, Ski-O Tour v lyžiarskom orientačnom behu – 2011.

akcie zabezpečoval Organizačný výbor, zložený zo zástupcov UMB a ďalších poriadateľských subjektov. Predsedom výboru bol prorektor UMB Stanislav Holc.

Univerziádu Slovenskej republiky slávnostne otvorila rektorka UMB Beáta Kosová za prítomnosti najvyšších predstaviteľov slovenských vysokých škôl, Banskobystrického samosprávneho kraja, mesta Banská Bystrica a Slovenskej asociácie univerzitného športu dňa 23. januára 2012 o 14,30 h. v Športovej hale KTVŠ FHV UMB, Tajovského 40. Dejiskom 1. časti súťaže v deviatich športových disciplínach (bedminton, bouldering, florbal, futsal, karate, speedbadminton, squash, stolný tenis a tanečný šport), ktorá prebiehala v dňoch 23. – 26. januára, sa stali Športová hala KTVŠ FHV UMB a ďalšie vhodné športové priestory v Banskej Bystrici. Študenti UMB v tejto súťažnej časti obsadili dve prvé, dve druhé a dve tretie miesta.²⁰⁰ Ďalšia fáza súťaže *BEH NA LYŽIACH* prebiehala dňa 5. februára v lyžiarskom stredisku Králiky. V disciplíne *bežecké lyžovanie* študenti UMB obsadili dve prvé a jedno tretie miesto.²⁰¹

Súťaž v disciplíne *BIATLON* – prebiehala 3. marca v stredisku zimného športu – Osrblie. Z radov študentov UMB v kategórii – MUŽI - obsadil 1. miesto T. Hassilla a 2. miesto M. Šima –v kategórii - ŽENY - obsadila T. Poliaková 2. miesto. Súčasne v dňoch 3.- 4. marca 2012 v lyžiarskom stredisku Vyšná Boca prebiehala súťaž v disciplíne *ALPSKÉ LYŽOVANIE*. V kategórii *ŽENY – slalom* – študentka UMB K. Saalová obsadila 1. miesto a v kategórii *MUŽI – slalom*, študent UMB M. Rázus získal druhé miesto. Vyhlásením výsledkov tejto ostatnej časti súťaže, 4. marca 2012, bola III. univerziáda SR 2012 definitívne ukončená.

²⁰⁰ BOULDERING - kategória ŽENY – 1. miesto (m.) - L. Korcová, 2. m. - S. Korcová, KARATE – kateg. + 84 –MUŽI 3. m. F. Jurča, kateg. – 50 – ŽENY – 1. m. - L. Kováčiková, 3. m. - Z. Summerová, BEDMINTON- Kateg. MUŽI - štvorhra – 2. m. - J. Pagáč.

²⁰¹ Kategória – ŽENY – juniorky, voľne, 5 km – 1. m. T. Poliaková, 3. m. J. Sedláková. Kateg. – MUŽI – juniory, voľne, 10 km – 1. m. M. Očenáš.

9. kapitola

Študentské organizácie na Univerzite M. Bela v Banskej Bystrici

Významné miesto v postavení a živote študentov akademickej obce na univerzite má vlastná študentská samospráva, ktorú, ako sme už uviedli, na celouniverzitnej úrovni predstavuje **Študentský univerzitný senát UMB** a **Študentská internátna rada** Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ďalšie **medzinárodné i slovenské študentské organizácie**, pôsobnosť ktorých je medzi študentmi UMB BB najviac známa a zastúpená, uvádzame v nasledovnom prehľade:

- **AIESEC** je najväčšia študentmi riadená organizácia na svete. Poskytuje mladým ľuďom pole príležitostí v oblasti osobnostného a profesionálneho rozvoja. Vo svete pôsobí už vyše 60 rokov a je výnimočná tým, že je riadená študentmi a čerstvými absolventmi inštitúcií vyššieho vzdelania. Umožňuje študentom pracovať v multikultúrnom prostredí a spája top talenty z univerzít s firemným prostredím doma i vo svete. Cieľom AIESEC je poskytnúť mladým ľuďom priestor pre rozvoj ich potenciálu a líderských schopností. Na Ekonomickej fakulte UMB a predtým jej predchodkyni FESCR VŠE pôsobí miestny výbor AIESEC od roku 1982, ako jeden zo siedmich na Slovensku, ktorý patrí medzi aktívne pobočky nielen na Slovensku. Okrem realizácie medzinárodných výmenných programov sa členovia AIESECu podieľajú na organizovaní miestnych a národných konferencií a podujatí pre partnerov a spolupracujúce organizácie. V ostatnom období miestny výbor realizuje projekty: *Enviro Future*, *Learning from Practise*, *Development Academy*, *Worldview a Step Ahead*.

- **Erasmus Student Network (ESN)** je nezisková medzinárodná študentská organizácia. Jej úlohou je zastupovať zahraničných študentov, poskytovať im možnosť kultúrneho porozumenia a rozvoj osobnosti v súlade so zásadou – študent pomáha študentovi. Má 12 000 členov z 350 lokálnych sekcií v 34 krajinách Európy, hlavne študentov vysokých škôl, ktorí pôsobia ako dobrovoľníci. Poskytuje služby a podporu 150 000 študentom.

- **Regionálne konzultačné centrum programu Mládež v akcii (RKC)** sídli v CVC – JUNIOR v Banskej Bystrici. Spolupracuje s Národnou agentúrou pri implementácii programu Európskej únie Mládež v akcii v rámci kraja.

- **Slovenská atlantická komisia (SAC)** je mimovládna organizácia, člen Asociácie atlantickej zmluvy, ktorej cieľom je podporovať konštruktívnu a aktívnu angažovanosť Slovenskej republiky v medzinárodných vzťahoch s dôrazom na spoluprácu v euroatlantickej komunite, a efektívnu realizáciu bezpečnostnej a zahraničnej politiky SR. Jedným z vlajkových projektov SAC je magazín Euro-Atlantic Quarterly, ktorý vytvára edičná rada zložená prevažne zo študentov Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB BB. Magazín, ktorý vychádza štyrikrát za rok, sa zameriava na otázky medzinárodnej politiky a bezpečnosti.

- **ELSA International.** Lokálna skupina medzinárodnej organizácie študentov práva ELSA pôsobí ako nezávislá, nepolitická a nezisková organizácia. Združuje viac ako 35 000 absolventov práva v 40 krajinách sveta a vo viac ako 200 lokálnych skupinách. ELSA vznikla v roku 1981 vo Viedni. Jej súčasťou ELSA Slovensko, v ktorej sú, okrem B. Bystrice, začlenené lokálne skupiny v Bratislave, Trnave a v Košiciach. Poslaním organizácie ELSA je hlavne organizovať vzdelávacie akcie a projekty, ktoré prispievajú k právnenému vzdelávaniu, pestovaniu vzájomného porozumenia a spoločenskej zodpovednosti študentov, absolventov práva, pomáhať im byť myšlienkovými medzinárodnými, profesionálne zdatnými a povzbudzovať ich v konaní pre dobro spoločnosti. ELSA Banská Bystrica napr. organizuje každý rok **Imatrikulačný ples**, ktorý je veľmi obľúbenou a populárnou udalosťou medzi študentmi a akademickým zborom **Právnickej fakulty UMB**. Ples má za úlohu privítať študentov prvého ročníka PF, otvoriť nový akademický rok a vytvoriť priaznivé prostredie medzi študentmi. Účastníkov plesov vždy sprevádzajú osobnosti, známe z divadelno-hereckého alebo hudobného prostredia.

- Spolok **Panta Rei** združuje študentov Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB už trinásť rok. Náplňou práce je vydávanie fakultného časopisu, ktorý informuje študentov o novinkách z *alma mater*. Časopis Panta Rei plní tiež funkciu zábavného čítania. Členov zaujíma dianie na svetovej politickej scéne, ale aj na vlastnej fakulte.

- **Informačné centrum mladých (ICM) Banská Bystrica** je občianske združenie, ktoré je riadnym členom celoslovenskej centrálnej organizácie, Združenie informačných a poradenských centier mladých (ZIPCeM) v Slovenskej republike. Činnosť ICM je zameraná na poskytovanie informačných a poradenských služieb pre mladých ľudí vo veku 0 – 30 rokov. Jednou z prioritných činností ICM Banská Bystrica je spolupráca so všetkými typmi škôl na území mesta i regiónu Banská Bystrica, ktorú realizuje na báze viacerých aktivít. Takouto je napr. výchovno-vzdelávací program, zameraný na prevenciu voči sociálno-patologickým javom.

- **EFPOLIT** je študentská organizácia na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici od roku 1998. Jej hlavným cieľom je šírenie povedomia o francúzskom jazyku a kultúre, politike a postavení Francúzska prostredníctvom organizovania prednášok a podujatí. Členovia EFPOLIT-u sú predovšetkým študenti fakulty, ktorí popri štúdiu pracujú na svojom odbornom raste cestou mimoškolských aktivít a práce v spolku. Majú možnosť získať skúsenosti s komunikáciou na vysokej úrovni (zastupiteľstvá a pracovníci zastupiteľstiev jednotlivých štátov na Slovensku, novinári, odborníci a analytici, pracovníci ministerstiev SR...), taktiež svojimi domácimi medzinárodnými kontaktmi poskytuje spolok svojim členom možnosti zúčastňovať sa podujatí na Slovensku i v zahraničí.

- **JEF SLOVAKIA** je nezávislá, medzinárodná mládežnícka organizácia pôsobiaca na Slovensku ako jedna zo sekcií JEF EUROPE so sídlom v Bruseli. Ich zámerom je združovať mladých ľudí so záujmom o dianie v Európe a vytvárať priestor pre ich vzdelávanie a osobnostný rast, pričom sa vytvára sieť kontaktov a priateľských vzťahov.

- **Euroatlantické centrum** je medzinárodne etablovaná nezávislá mimovládna organizácia, pôsobiaca v oblasti medzinárodných vzťahov a bezpečnostnej politiky. Od svojho vzniku v roku 1999 prekonalo dlhú cestu v procese inštitucionalizácie od neformálneho študentského debaťného klubu k uznávanej profesionálnej mimovládnej organizácii mladých akademikov a študentov. Organizuje širokú škálu aktivít zahŕňajúcich organizovanie konferencií, expertných seminárov, prednášok a diskusií. Od svojho vzniku prispieva k šíreniu myšlienok euroatlantickej spolupráce nie len na Slovensku, ale aj v zahraničí.

- **Bratstvo Sigma Phi Kappa** vzniklo ako reakcia na potrebu študentského spolku, so základným cieľom, socializácia študentov pomocou ich spoločných aktivít a spolupráce medzi nimi. Svojimi aktivitami sa snaží o rozširovanie ideí, ktoré sa odrážajú menovite v jeho cieľoch: väčšia socializácia, viac zábavy, rozšírenie členskej základne, nárast študentskej spolupráce, pokles nezainteresovanosti, menej karierizmu, odmeranosti a egoizmu.

- **Facebook - SIGMA PHI KAPPA** je celouniverzitný spolok zameraný na ochranu životného prostredia. Hlavným cieľom je zaviesť separovaný zber odpadu na celej univerzite a prispieť tak nielen ku zdravšiemu životu študentov, ale aj ku zníženiu finančných nákladov jednotlivých fakúlt.

- **Alma mater** je neziskovým projektom študentov a časti absolventov, ktorého ambíciou je vniesť do študentskej obce kultivovanú, hodnotnú a rešpektovanú platformu. Táto by mala slúžiť všetkým vysokoškolským študentom v SR na rýchly prístup k relevantným informáciám a zároveň fungovať aj ako priestor na diskusiu zodpovedajúcu úrovni študentov vysokej školy.

- **Organizácia ALUMNI CLUB UMB**, bola založená v roku 2001 ako organizácia pre absolventov a priateľov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici s cieľom, osloviť študentov a absolventov UMB, ich rodinných príslušníkov, potenciálnych zamestnávateľov absolventov UMB, pedagógov univerzity a všetkých ostatných jej priaznivcov a riešiť **systém komunikácie** s nimi. K ďalším úlohám a cieľom organizácie patrí prezentovať univerzitu, získavať partnerov pre spoluprácu, udržiavať databázu absolventov a priaznivcov UMB, prostredníctvom počítačovej siete vytvoriť pre nich živý komunikačný kanál. V súčasnosti má klub zaregistrovaných 327 členov.

Viaceri študenti UMB vykazujú príkladnú aktivitu vo **vedecko-výskumnej i publikačnej činnosti**. Osobitnou mierou sa angažuje napr. študent magisterského štúdia FHV, Anton Hruboň, ktorý v rámci Katedry histórie spracováva obdobie slovenských dejín rokov 1938 – 1945. Okrem zodpovedného plnenia študijných povinností je známy svojou aktivitou v oblasti organizovania vedeckých konferencií a takisto aktívne vystúpil na viacerých vedeckých podujatiach so svojim príspevkom. Je autorom publikovanej monografie, viacerých vedeckých štúdií a odborných článkov v recenzovaných zborníkoch a časopisoch. Od roku 2008 je editorom a hlavným tvorcom odborného internetového časopisu *Druhá svetová. sk*, kde uverejnil niekoľko odborných článkov. Vedeckej činnosti sa venuje najmä ako riešiteľ projektu grantu *Šanca pre talenty* Nadácie Orange.

10. kapitola

Ďalšie vysoké školy a najbližšie spolupracujúce inštitúcie v meste

10. 1 Akadémia umení v Banskej Bystrici

tvorí významnú súčasť siete verejných vysokých škôl na území mesta Banská Bystrica. K jej zriadeniu došlo dňa 1. júla 1997, podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 156 /1977 Z. z. a n., ako vysokoškolskej inštitúcie umeleckého zamerania s dvoma fakultami: **Fakultou múzických umení** a **Fakultou výtvarných umení**. Na základe kladného stanoviska Akreditačnej komisie, poradného orgánu vlády SR a po súhlase Ministerstva školstva SR bola Katedra herectva a réžie Fakulty múzických umení, rozhodnutím rektora AU ku koncu roku 1998, transformovaná na **Fakultu dramatických umení**. V roku 2006 Akadémia umení v Banskej Bystrici splnila podmienky pre priznanie práv uskutočňovať doktorandské štúdium v oblasti hudobného a výtvarného umenia v dennej i externej forme. Poskytovaním trojstupňového vysokoškolského vzdelávania tak škola certifikovala svoj univerzitný charakter v rámci európskeho vysokoškolského a výskumného priestoru.

Prvým rektorom Akadémie umení v Banskej Bystrici bol, do 31. augusta 2000. prof., PhDr. Alexander Melicher, CSc. Po ňom bol počas ďalšieho funkčného obdobia rektorom doc. PaedDr. Mgr.art. Vojtech Didi, mimoriadny profesor. Od septembra 2003 do februára 2004 bola funkciou rektorky poverená doc. PhDr. Zuzana Martináková, CSc. Od februára 2004 bol ďalšie funkčné obdobie opäť rektorom Vojtech Didi. V ďalších voľbách r. 2008 bol AS do funkcie rektora zvolený doc. Mgr. art. Matúš Ol'ha, mimoriadny profesor. Vedno s nim vedenie akadémie tvorili prorektori doc. Mgr. Art. Mária Strenáčíková, CSc., prof. Ľudovít Hološka, akad. maliar, PaedDr. Peter Vitko, kvestorka Ing. Petra Virágová. Predsedom Akademického senátu je Mgr. Art. Juraj Sarvaš. Kancelárkou rektora je Ing. Danica Šimková. Sídлом rektorátu a vedenia troch fakúlt akadémie, sa stali a sú nimi až doposiaľ, renovované budovy na ulici Jána Kollára 20 v Banskej Bystrici. V AR 2011/2012 študuje na troch fakultách do 600 študentov.

Zámer pripraviť zrod školy tejto školy sa zrodil hlavne z potreby vytvoriť umeleckú vzdelávaciu inštitúciu v centrálnej oblasti Slovenska, ktorá by nadväzovala na dlhodobé korene umeleckých tradícií v regióne a dala možnosť umeleckému rozvoju záujemcov, osobitne talentov. Akadémia sa zameriava na rozvoj tvorivých vedomostí a nadania s cieľom vyškoliť svojich študentov na najvyššej úrovni v oblasti hudby, výtvarného umenia a dramatického umenia, ktoré im umožní nájsť zamestnanie v príslušnej oblasti na Slovensku i v zahraničí. Vychádzajúc z domá-

cej a európskej tradície, kladie si za cieľ rozvíjanie moderných pokrokových foriem vzdelávania umelcov, s možnosťou konfrontácie a výmeny s najnovšími súčasnými svetovými trendmi. Odborným zameraním patrí k najvyšším vzdelávacím inštitúciám na Slovensku, z ktorých žiadna nemá rovnakú či totožnú obsahovú a formálnu štruktúru.

Svojou koncepciou a zámermi AU vytvára priestor na prezentáciu a výmenu pluralitných umeleckých orientácií, ako aj vedeckých a pedagogických názorov v oblasti umenia a umeleckého vzdelávania. Spolupráca medzi Akadémiou umení a Univerzitou Mateja Bela prebieha hlavne v oblasti výmeny poznatkov a skúseností, osobitne na úrovni katedier s príbuznou odbornou umeleckou či vedeckou orientáciou. Základnými organizačnými súčasťami akadémie sú aj v súčasnosti jej tri fakulty. Ich stručný vývoj i súčasnosť prehľadne ilustrujeme v ďalšej časti.

Fakulta dramatických umení - má za cieľ pripravovať študentov pre umeleckú a pedagogickú dráhu profesionálov divadelného a audiovizuálneho herectva činohernej a audiovizuálnej režijnej tvorby, divadelnej teórie a súčasne dramaturgie, scenáristiky a audiovizuálnej tvorby v oblasti filmového umenia a multimédií. V súčasnosti ponúka bakalárske a magisterské štúdium divadelných a filmových umení: Divadelná dramaturgia a réžia, Filmová dokumentárna tvorba, Filmová dramaturgia a scenáristika a Herectvo. Doktorandské štúdium je možné v odbore Divadelná veda.

Fakulta, na ktorej v súčasnosti študuje približne 200 študentov, vznikla k 1. januáru 1999. V čase svojho vzniku fakulta mala študentov denného štúdia v študijnom programe Divadelné umenie - herectvo a Divadelné umenie – réžia. Fakulta postupne prekonávala personálno-kvalifikačné a tiež priestorové problémy. K skvalitneniu odborno-pedagogickej či umeleckej činnosti fakulty, prispieval príchod renomovaných umeleckých osobností. K vytvoreniu vhodných priestorových podmienok pre činnosť fakulty prispelo najmä získanie objektu Spoločenského domu Pozemných stavieb v Banskej Bystrici v roku 2006.

Prvou dekankou fakulty sa stala prof. Božidara Turzonovová. Neskôr bol vedením fakulty poverený prof. Ing. Ivan Stadtrucker, CSc. V rokoch 2006 - 2008 bol dekanom fakulty doc. M. Ol'ha. Po zvolení Akademickým senátom za rektora akadémie ho v tejto funkcii vystriedal novozvolený dekan, doc. Mgr. Milan Švehlík, ArtD.

V súčasnosti fakulta uskutočňuje štúdium v programoch Divadelné umenie – herectvo a Filmové umenie - dokumentárna tvorba v bakalárskom i magisterskom stupni a v študijných programoch Divadelné umenie – dramaturgia, Réžia a filmové umenie – dramaturgia a scenáristika v bakalárskom stupni. Od roku 2010 je akreditované doktorandské štúdium v študijnom odbore Divadelné umenie a študijný program Divadelná réžia v magisterskom stupni. Výučbu a ďalšie základné úlohy na fakulte v súčasnosti zabezpečujú štyri katedry: Katedra dokumentárnej tvorby, Katedra divadelnej dramaturgie, réžie a teatrológie, Katedra filmovej dramaturgie a scenáristiky a Katedra herectva.

Fakulta dramatických umení nadviazala a rozvíja kontakty s podobnými vzdelávacími inštitúciami v Česku, Slovinsku, Estónsku, Poľsku, na Ukrajine, v Srbsku a Chorvátsku.

Fakulta múzických umení ponúka bakalárske a magisterské vzdelanie denného štúdia v hudobných odboroch: Kompozícia a dirigovanie zboru, Hra na orchesterálne nástroje, Hra na klávesové nástroje, Vokálna interpretácia. Odbory: Hudobné umenie, Hudobná interpretácia a Teória hudobnej interpretácie, možno študovať na treťom, doktorandskom stupni, dennou i externou formou štúdia.

Pravidelnou súčasťou umelecko-vzdelávacieho procesu je koncertné účinkovanie študentov a pedagógov, v rámci interných (na pôde FMU) a externých koncertných podujatí, doma i v zahraničí. K hlavným zámerom školy a jej jednotlivých katedrií, patrí zvyšovanie kvality umelecko-vzdelávacieho procesu, ku ktorému výraznou mierou prispieva systematický výskum a vývoj v oblasti umenia a vedy a vedecko-výskumná činnosť pokračujúcich medzinárodných programov, spoločné organizovanie letných kurzov, workshopov, masterclassov, praktických seminárov, súťaží, vedeckých a umeleckých seminárov, konferencií a sympózií. Jednotlivé študijné programy sú zamerané na rozvíjanie samostatnej umeleckej tvorivosti, na schopnosť invenčného a jedinečného myslenia, výsledkom ktorého sú umelecké výkony, dosahujúce medzinárodnú úroveň.

K prioritným zámerom FMU patrí tiež zahraničná spolupráca, ktorú systematicky pripravuje a rozvíja aj vzhľadom na svoj dlhodobý program. Už v predchádzajúcich rokoch fakulta nadviazala spoluprácu s viacerými umeleckými a kultúrnymi inštitúciami z viacerých krajín Európy a zámoria a od akademického roku 2004/2005 úspešne realizuje mobility študentov a pedagógov v rámci programu SOCRATES/ERASMUS.

Dekanom fakulty k 1. 9. 2011 je doc. V. Didi. Úlohy fakulty zabezpečuje šesť katedrií: Katedra dychových nástrojov, Katedra klávesových nástrojov, Katedra kompozície a dirigovania, Katedra strunových nástrojov, Katedra teoretického základu, Katedra vokálnej interpretácie. Na fakulte študuje do 160 študentov.

Fakulta výtvarných umení - uskutočňuje akreditované študijné programy vo všetkých troch stupňoch štúdia. Na 1., bakalárskom stupni sú to odbory: Audiovizuálne médiá / Intermédia a digitálne médiá, Grafika, Maľba, Sochárstvo. Na 2., magisterskom stupni je to odbor: Voľné výtvarné umenie. Na 3., doktorandskom stupni štúdia ide o odbor: Voľné výtvarné umenie, a to v dennej a externej forme štúdia. Katedra realizuje tiež doplnujúce pedagogické štúdium. Výučbu i ďalšie úlohy na fakulte zabezpečuje päť katedrií: Katedra grafiky, Katedra intermédií a digitálnych médií, Katedra maľby, Katedra sochárstva, Katedra teórie a dejín výtvarného umenia. Dekanom fakulty k 1. 9. 2011 je doc. Juraj Sapara, akad. sochár.

V programoch, ktoré sa realizujú na Fakulte výtvarných umení sa kladie veľký dôraz na samostatné aktivity študentov a invenčnosť ich myslenia. V rámci pedagogického procesu sa preferuje dialogická forma výučby v ateliéroch, čo znamená, že pedagóg citlivo a individuálne vedie študenta k tomu, aby bol schopný položiť si relevantné otázky v intenciách daného programu, aby vedel nazerať na problém

z viacerých aspektov a formulovať analytický a kritický pohľad na daný problém, na seba a svet. V priebehu štúdia sa venuje veľká pozornosť hodnoteniu priebežných prezentácií a výstupov prác študentov. Fakulta výtvarných umení vedie študentov k takému stupňu vizuálnej gramotnosti a estetického vedomia, aby mohli v intenciách výtvarných médií a technológií optimálnym spôsobom hľadať a nachádzať svoju ľudskú a umeleckú identitu.

Významnú súčasť pre činnosť akadémie a jej jednotlivých fakúlt predstavuje **akademická knižnica**. Hlavným poslaním je informačné zabezpečenie pedagogického procesu a umelecko-vedeckej práce pedagogických zamestnancov, študentov vysokej školy, ale aj používateľov z iných pracovísk. Informačnými fondmi, knihovníckou, bibliografickou, dokumentačnou a rešeršnou činnosťou, sa podieľa na zdokonaľovaní informatickej gramotnosti študentov akadémie všetkých študijných zameraní. Špecializuje sa hlavne na budovanie knižničného fondu zameraného na literatúru z oblasti hudobného, výtvarného a dramatického umenia (knihy, monografie, encyklopédie, slovníky, učebnice, hudobniny, notový materiál, partitúry slovenských a svetových skladateľov). Má k dispozícii domáce a zahraničné periodiká umeleckého zamerania, ale aj spoločenskovedné periodiká z oblasti literatúry, kultúry a príbuzných odborov. V študovni knižnice je 25 študijných miest. Je vybavená kvalitnou audiovizuálnou a multimediálnou technikou, s možnosťou použitia audiovizuálnych nosičov. Na samostatné komponovanie slúži syntetizátor (možnosť pripojenia slúchadiel). Používatelia môžu využiť bezplatné pripojenie na internet s elektronickou poštou. Knižnica automatizovane spracováva knižné a časopisecké prírastky, vytvára vlastné on-line katalógy.

10.2 Fakulta zdravotníctva Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave so sídlom v Banskej Bystrici

vznikla 1. júla 2005 ako jedna zo štyroch fakúlt Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave, ktorá je vysokou školou univerzitného typu, pôsobiaca v rezorte Ministerstva zdravotníctva SR. Prvý rok po svojom vzniku fakulta pôsobila v budove Strednej zdravotníckej školy v Banskej Bystrici. Od 12. septembra 2006 je jej sídlom areál bývalých Radvanských vojenských kasární na Sládkovičovej ulici 21 v Banskej Bystrici.

Dekanom v prvom funkčnom období rokov 2005-2009 bol prof. MUDr. Svezotár Dluholucký, CSc. Vedno s nim tvorili vedenie fakulty doc. PhDr. Beáta Frčová, PhD., MPH, prvá prodekan, s kompetenciou pre pedagogickú činnosť a prof. MUDr. Karol Kráľinský, PhD., prodekan pre vedu, výskum a rozvoj. Všetci menovaní sú vo funkciách aj v druhom funkčnom období 2009 – 2013. Predsedičkou Akademického senátu fakulty je PhDr. Tatiana Rapčíková, PhD.

Vo svojej činnosti a aktivite Fakulta zdravotníctva vychádza z poslania a cieľov Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave. Poskytuje hlavne kvalitné vzdelanie študentom v študijných odboroch Ošetrovatel'stvo, Fyzioterapia, Urgentná zdravotná starostlivosť a Laboratórne vyšetrovacie metódy v zdravotníctve.

V dlhodobom zámere je to tiež vzdelávanie vo všetkých zdravotníckych odboroch, dôležitých vzhľadom na zdravotnícku prax a jej potreby.

Počet študentov na fakulte v akademickom roku 2011/2012 je 936 v dennej aj v externej forme štúdia. Okrem výučby v akreditovaných študijných programoch fakulta realizuje aj špecializačné štúdium pre kategóriu *sestra* v troch špecializačných odboroch, kde počet študujúcich sestier dosahuje dvesto. Do prvých ročníkov v dennej a v externej forme je zapísaných 408 študentov.

Základnými organizačnými súčasťami fakulty je šesť odborných **katedier**: Katedra fyzioterapie, Katedra urgentnej zdravotnej starostlivosti, Katedra ošetrovateľstva, Katedra spoločných disciplín, Katedra klasických disciplín a Katedra laboratórnych vyšetrovacích metód. Spomedzi 24 vyučujúcich z radov lekárov, ktorí zabezpečujú pravidelnú odbornú výučbu, sú štyria univerzitní profesori a štyria docenti²⁰².

Prioritným poslaním fakulty je príprava odborníkov s požadovaným odborným zdravotníckym vzdelaním, ktorí budú nielen teoreticky a prakticky odborne erudovaní, ale budú aj reprezentantmi mravných a etických hodnôt, súvisiacich s občianskou zodpovednosťou, demokraciou, humanizmom a toleranciou. Svoju činnosť fakulta ďalej orientuje na rozvoj vedeckého poznania v oblastiach, ktoré sú predmetom štúdia. Príprava absolventov je zameraná hlavne na ich aktívny a profesionálne adekvátny podiel na zdravotnej starostlivosti vo všetkých jej zložkách a tiež na ochranu a podporu zdravia občanov so zameraním na regióny a jednotlivé komunity.

Vo vzdelávaní zdravotníckych pracovníkov pri získavaní základnej kvalifikácie fakulta dôsledne akceptuje smernice Európskej únie, aby ich vzdelanie bolo kompatibilné so vzdelávaním zdravotníckych pracovníkov v Európe a aby sa mohla uskutočňovať vzájomná výmena študentov. V záujme dosiahnutia vytýčených cieľov fakulta nadväzuje spoluprácu hlavne s ostatnými fakultami rovnakého zamerania a poslania v SR a v zahraničí.

10.3 Bankový inštitút – zahraničná vysoká škola, a. s, Praha.

Vysokou školou, ktorá má vzdelávacie centrum v Banskej Bystrici je **Bankovní institut vysoká škola (BIVŠ) a. s, Praha**. BIVŠ vznikol v júni 1999 v Prahe ako prvá súkromná vysoká škola v Českej republike. Na Slovensku pôsobí od roku 2002. Má status zahraničnej vysokej školy so sídlom v Banskej Bystrici a začleňuje sa do systému slovenských vysokých škôl. Bansko-bystrické centrum zabezpečuje vzdelávanie v bakalárskom i magisterskom stupni štúdia. Má konzultačné strediská v Liptovskom Mikuláši, Galante a v Prešove. Zameriava sa na vytvorenie systému profesijne orientovaného vzdelávania hlavne pre oblasť bankovníctva a

²⁰² **Profesori a docenti FZ SZU B. Bystrica:** prof. MUDr. Svetozár Dluholucký, CSc., prof. MUDr. Peter Kothaj, CSc., prof. MUDr. Karol Kálinský, PhD., prof. MUDr. Myrón Malý, PhD., doc. RNDr. Roman Aliberty, PhD., doc. PhDr. Beáta Frčová, PhD., doc. MUDr. Cyril Klement, CSc., doc. MUDr. Igor Martulia, PhD.

tiež vo finančno-právnej sfére. Sídlo je budova na Námestí slobody 3, Banská Bystrica. Štatutárnym zástupcom zahraničnej vysokej školy, Bankovní institut vysoká škola, a. s., Praha v SR je prorektor BIVŠ, prof. Ing. Jozef Medveď, PhD.

Bankovní institut vysoká škola, a.s., Praha a Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, sa podľa dohody z roku 2008, zaviazali spolupracovať v pedagogickej, vedeckovýskumnej, publikačnej a edičnej oblasti. V pedagogickej oblasti dohoda predpokladá okrem iného spoluprácu pri zabezpečení vyučovacieho procesu, vo využívaní knižničného fondu pre študentov a zamestnancov, prípravu spoločných študijných materiálov a pod. Vo vedeckovýskumnej oblasti ide o účasť na domácich a medzinárodných výskumných projektoch a tematické stáže a praxe pre študentov a zamestnancov. Publikačná a edičná činnosť predpokladá prípravu spoločných vedeckých publikácií a vzájomné recenzie vedeckých a odborných článkov, monografií a dizertačných prác.

10. 4 Metodicko-pedagogické centrum - Regionálne pracovisko Banská Bystrica,

je ďalšou vzdelávacou inštitúciou na území mesta. Plní dôležitú funkciu najmä vo vzťahu k školským pracoviskám, či ich zamestnancom v meste i v celom širokom regióne. Kompetencie jeho pôsobnosti sú vymedzené zriaďovateľom, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVŠ) SR, podľa zákona NR SR č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. Zabezpečuje funkčný, efektívny a kvalitný systém kontinuálneho vzdelávania a odbornometodického poradenstva pre pedagogických pracovníkov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. K jeho základným činnostiam patrí získať, spracovávať a sprostredkovať informácie potrebné pre odbornometodické skvalitňovanie práce škôl a školských zariadení vo svojej pôsobnosti. V záujme plnenia svojho poslania MPC úzko spolupracuje so školami a školskými zariadeniami v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych miest, obcí, regiónov a krajských školských úradov Slovenskej republiky.

Pôvodný názov inštitúcie bol *Metodické centrum Banská Bystrica*. Vzniklo v roku 1991, ako nástupnícka organizácia *Ústavu pre ďalšie vzdelávanie učiteľov* a potom *Krajského pedagogického ústavu Banská Bystrica*, ktorý tu existoval až do začiatku 90. rokov a to s pôsobnosťou pre celý Stredoslovenský kraj. Jeho zriaďovateľom bolo Ministerstvo školstva, mládeže a športu SR. Začiatkom februára 1996 došlo k zmene štatútu. Metodické centrum začalo poskytovať vzdelávací servis a odbornometodické riadenie aj pre základné školy a neskôr i pre materské školy. Len do roku 2002 absolvovalo v Metodicko-pedagogickom centre kvalifikačné skúšky 5573 pedagogických zamestnancov a vzdelávanie vedúcich pedagogických zamestnancov ukončilo 1853 účastníkov. V júli 2002 došlo premenovanie organizácie na *Metodicko-pedagogické centrum v Banskej Bystrici*. Jeho viacročným riaditeľom bol Miroslav Valica.

V roku 2008 došlo k spojeniu všetkých MPC na Slovensku do jedného právneho subjektu, s pôvodným názvom, *Metodicko-pedagogické centrum*. Jeho sídlom, na čele s *Generálnym riaditeľstvom*, sa stala Bratislava. Jedno z jeho troch základ-

ných pracovísk, pobočiek, odvtedy tvorí **Metodicko-pedagogické centrum - Regionálne pracovisko (MPC RP) Banská Bystrica** so svojimi detašovanými pracoviskami v Žiline a Trenčíne.²⁰³

Sídлом MPC RP Banská Bystrica aj v súčasnosti pôvodná budova centra, Horná ulica 97, v Banskej Bystrici. Zo 45 pracovníkov regionálneho centra je 25 učiteľov a 20 ďalších zamestnancov. Riaditeľkou regionálneho pracoviska je Ing. Iveta Vargová. Zástupcom riaditeľky pre pedagogickú činnosť je Ing. Marián Valent, PhD., zástupcom riad. pre ekonomický úsek Ing. Milan Podprocký.

Spolupráca medzi banskobystrickým metodicko-pedagogickým centrom a jeho predchodcami na jednej strane a Univerzitou Mateja Bela a jej predchodkýňami, menovite Pedagogickou fakultou v Banskej Bystrici na strane druhej, má dlhodobé, viac ako polstoročné tradície. Metodicko-pedagogické centrum, či predtým Krajský pedagogický ústav, v rámci svojej činnosti na úseku ďalšieho vzdelávania učiteľov i zamestnancov škôl a školských zariadení systematicky organizovali na pôde mesta i v celom regióne, pravidelné vzdelávacie kurzy, semináre, konzultácie, obhajoby kvalifikačných prác a pod. Aktívnymi prednášateľmi, metodikmi, konzultantmi, členmi jednotlivých komisií a p. boli od začiatku početní pracovníci jednotlivých vysokoškolských pedagogických prípraviek, a po vzniku UMB pracovníci hlavne jej učiteľských fakúlt.

Výsledkom aktívnej spolupráce centra s učiteľmi UMB vzniklo viacero úspešných vzdelávacích programov, ktoré učitelia základných a stredných škôl s obľubou vyhľadávali a radi sa ich zúčastňovali. Vzájomnou spoluprácou vznikali lektorské dvojice aj tímy, ktoré rozvíjali kompetencie metodikov MPC a vysokoškolských učiteľov UMB v priamom kontakte s učiteľmi v praxi. Aj v nových podmienkach systematicky pokračuje proces uvedenými formami spolupráce a vzájomného odovzdávania skúseností učeniu sa medzi metodikmi centra (v súčasnosti už učiteľmi pre kontinuálne vzdelávanie) a vysokoškolskými učiteľmi. Pokračuje tiež úzka spolupráca medzi súčasnými pracovníkmi MPC a tými, ktorí sa po absolvovaní doktorandského štúdia stali zamestnancami UMB. K výmene poznatkov a skúseností medzi pracovníkmi oboch inštitúcií dochádza aj vďaka spolupráci na projektoch v etickej výchove i na ďalších odborných úsekoch.

Svedectvom plodnej spolupráce je aj množstvo metodických publikácií a príspevkov v časopise Pedagogické rozhľady. V rámci kooperácie MPC s Katedrou elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB a jej zamestnancami, najmä prof. B. Kosovou, v priebehu uplynulých rokov bolo uverejnených viacero príspevkov i publikácií, ktoré podporili zmeny od tradičného k humanistickému vzdelávaniu. Spolupráca pokračuje tiež v rámci spoločných pracovných skupín pri spoluorganizovaní celoslovenských alebo medzinárodných konferencií. Ako príklad uvádzame medzinárodnú konferenciu „Kríza učiteľskej profesie,“ ktorá bola v roku 2006.

²⁰³ Dve ďalšie pracoviská bratislavského riadiaceho MPC súčasne tvoria: 1., Regionálne pracovisko Bratislava so svojimi detašovanými pracoviskami v Nitre, Trnave, a v Komárne, 2., Regionálne pracovisko Prešov so svojím detašovaným pracoviskom v Košiciach.

10. 5 Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

je verejnou, kultúrnou, informačnou, vedeckovýskumnou a vzdelávacou inštitúciou v priamom riadení Ministerstva kultúry SR. Plní úlohy celoslovenského a regionálneho charakteru, ktorými je poverená na základe zriaďovacej listiny a Zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach a Zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty. Zabezpečuje slobodný prístup k informáciám a poznatkom šíreným na všetkých druhoch nosičov.

Knižničný fond ŠVK predstavuje 1,700.000 dokumentov v klasickej a elektronickej podobe. Dokumenty knižnica získava na základe Zákona č. 535/2003 Z. z. o povinných výtlačkoch, darmi, domácou a zahraničnou kúpou a prostredníctvom medzinárodnej výmeny. Svoje služby knižnica poskytuje širokému a rôznorodému spektru používateľov, čo ovplyvňuje jej akvizičnú politiku, skladbu knižničných fondov a spektrum poskytovaných knižnično-informačných služieb. Služby knižnice sú zamerané na používateľov od 15 rokov, ktorým je k dispozícii 14 špecializovaných študovní, pracovisko pre slabozrakých a nevidiacich a centrum poézie. Ročne knižnica realizuje okolo 350.000 výpožičiek a navštívi ju okolo 120.000 návštevníkov, ktorí využijú jej knižnično-informačné služby. Ďalších približne 100.000 návštevníkov ročne navštívi vzdelávacie a kultúrne podujatia organizované knižnicou. Najpočetnejšiu skupinu používateľov – takmer 70 %, tvoria študenti vysokých škôl, čo je najmä výsledkom snáh knižnice o kontinuálne rozširovanie spolupráce s vysokými a strednými školami. Formou úvodných prednášok do štúdia, workshopov, exkurzií, kurzov informačnej výchovy, študentských konferencií a odborných seminárov k dejinám knižnej kultúry vychováva potenciálnych používateľov knižnično-informačných služieb.

S Univerzitou Mateja Bela a ďalšími vysokými školami so sídlom v Banskej Bystrici má Štátna vedecká knižnica podpísané dohody o spolupráci, zamerané na realizáciu integrovaných vedeckovýskumných a výchovno-vzdelávacích programov, posudzovateľskú, oponentiskú, poradenskú a konzultačnú činnosť, praxe a stáže študentov, organizovanie vedeckých konferencií a seminárov, výmenu skúseností pri aktivitách medzinárodného charakteru. S Univerzitou Mateja Bela úzko spolupracuje aj pri organizovaní cyklu spoločenských podujatí *Osobnosti*. Jej služby vo veľkej miere využívajú aj pracovníci ústredných orgánov a organizácií štátnej a verejnej správy, samosprávy, výskumných ústavov, bankových a finančných inštitúcií, podnikateľského sektora.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici je priamou pokračovateľkou prvej slovenskej verejnej knižnice na území mesta – Mestskej verejnej knižnice, ktorá bola zriadená 20. 3. 1926, ako jedna z prvých na Slovensku po prijatí Zákona z roku 1919 o verejných obecných knižniciach. Začínala vo veľmi skromných podmienkach. Mesto jej poskytlo malú zasadaciu sieň Mestského domu. Otvorená bola len dva dni v týždni dve hodiny a dve hodiny v každú prvú a tretiu nedeľu v mesiaci. Knižnica mala jedného knihovníka, fond 592 kníh, navštívilo ju ročne 377 čitateľov a realizovala 5.718 výpožičiek. Prvým knihovníkom sa stal **Karol**

Kiszely, kustód Mestského múzea, bývalý gymnaziálny profesor, známy orientalista, člen domácich a zahraničných vedeckých spoločností, ktorý sa od začiatku snažil o transformáciu knižnice na vedeckú. Samostatné priestory získala knižnica až v roku 1935 v budove novopostaveného Učiteľského ústavu na Fučíkovej ulici č. 18 (dnes ulica Františka Švantnera). Točitým schodiskom sa čitateľ dostal do veľkej miestnosti, ktorá slúžila na vypožičiavanie literatúry, aj ako čítareň. Niektoré oddelenia knižnice pôsobili na Kapitulskej ulici – na mieste, kde sa dnes nachádza Diecézny dom Jána Pavla II. V prvých dvoch povojnových rokoch bola knižnica zatvorená, veľká časť fondu sa počas vojny stratila, jediný knihovník K. Kiszely ťažko ochorel a na následky choroby v roku 1947 umrel. Za správcu knižnice a súčasne za archívára mesta a správcu mestského múzea bol vymenovaný profesor obchodnej akadémie **Jozef Karvaš**. V roku 1951 sa knižnica pretransformovala na **Krajskú ľudovú knižnicu** a výrazne sa rozšírila jej činnosť vo vzťahu k čitateľom. Vznikali nové pobočky. K zaujímavým patrili napr. čítareň a požičovňa na železničnej stanici, požičovňa v malom kiosku v mestskom parku, pobočka na kúpalisku. Pravidelne sa organizovalo čítanie rozprávok pre najmenších, čitateľské konferencie, literárne večery. Knižnica sa už vtedy sformovala ako miesto, kde sa obyvatelia mesta radi stretávali. Knižnica v tomto období plnila aj dôležitú úlohu metodického centra pre okresné knižnice bývalého Stredoslovenského kraja. Od roku 1952 bol riaditeľom knižnice **Ján Mičovský**. Prelomovým pre knižnicu, z hľadiska budovania fondov, bol rok 1963. V tomto roku získala právo povinného výťažku (kníh, časopisov a novín) z celého Československa, čo bolo významným predpokladom pre jej ďalší rozvoj.

V roku 1969 sa riaditeľovi Jánovi Mičovskému podarilo úspešne zavŕšiť snahy Kiszelyho o konštituovanie vedeckej knižnice na pôde mesta. Utvorila sa ako univerzálna štátna vedecká knižnica pre stredné Slovensko s celoslovenskou špecializáciou v odboroch história, elektrotechnika a stavebníctvo. Časť svojich kompetencií postupne presunula na Okresnú knižnicu v Banskej Bystrici – v r. 1974 (dnes Verejná knižnica Mikuláša Kováča) a na Krajskú knižnicu vo Zvolene (v r. 1986). Riaditeľom sa v roku 1973 stal **Ing. Milan Kamenský**, ktorý má zásluhu na komplexnej rekonštrukcii významnej architektonickej pamiatky, budovy bývalého Župného domu, do ktorej sa knižnica presťahovala v roku 1979 a kde sídli dodnes. Možnosť využívať nové, väčšie priestory sa odzrkadlila v rozvoji služieb knižnice, otvorili sa nové študovne, čítarene, knižnica začala vydávať vlastné edičné tituly. V období spoločenských zmien po roku 1989 sa riaditeľkou stala **Mgr. Oľga Kališská**. Bolo to obdobie formovania nového slovenského knižničného systému, ale aj nedostatku finančných prostriedkov na činnosť. Napriek tomu sa podarilo naštartovať projekt informatizácie a internetizácie knižnice. Problémom bola aj strata právnej subjektivity zariadenia.

Od 1. apríla 1999 ŠVK opäť získala právnu subjektivitu a prešla pod priame riadenie Krajského úradu. Toto obdobie je charakteristické aj zložitým procesom úpravy vlastníckych vzťahov k budove knižnice, ktorý sa po náročných rokovaníach ukončil dohodou s jezuitskou rehoľou, ktorá budovu získala v reštitúcii. Ministerstvo kultúry SR budovu odkúpilo pre ŠVK, čím sa vytvorili podmienky

pre ďalšie dobudovanie inštitúcie. Od 1. júla 1999 nastúpila do funkcie riaditeľky **PhDr. Oľga Lauková, PhD.** Chátrajúci stav budovy knižnice si vyžiadala jej ďalšiu rekonštrukciu, ktorá od roku 1999 prebieha postupne dodnes. Umožnila vznik nových, moderných študovní, najmä jazykových centier, ktorých dnes v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici pracuje päť. Najstaršia je **Nemecká študovňa** zriadená pred 16 rokmi v spolupráci s Goethe-inštitútom v Bratislave. Šesť rokov môžu čitatelia využívať služby **Informačného centra USA**, založeného na základe Memoranda o porozumení s Veľvyslanectvom USA v SR a **Centra ruských štúdií**, ktoré vzniklo na základe spolupráce s Veľvyslanectvom Ruskej federácie v SR a Ruským centrom vedy a techniky. Pred piatimi rokmi vzniklo na základe Memoranda o porozumení s British Council na Slovensku **Britské centrum** a v roku 2010 bolo za účasti veľvyslanca Číny otvorené, ako jediné na Slovensku, **Centrum čínskej kultúry** – Window of Shanghai, ktoré pracuje v súčinnosti s jednou z najprestížnejších knižníc sveta – Library of Shanghai.

Činnosť Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici je dlhodobo zameraná na implementáciu najnovších trendov v poskytovaní služieb čitateľom, svojim návštevníkom sa snaží poskytnúť nielen zbierky a knižnično-informačné služby, ale i vytvoriť príjemné a kultivované miesto na trávenie voľného času. Od roku 2005 je na základe Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR udeleného *Osvedčenia o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj* akreditovaným pracoviskom vedy a výskumu. Pracovníci knižnice sa aktívne zapájajú do výskumných projektov najmä v oblasti dejín knižnej kultúry na Slovensku, ale aj v oblasti regionálnych dejín, v oblasti muzikologickej, múzejnej a knižničnej. Výsledky výskumu boli prezentované okrem domácich aj na prestížnych medzinárodných podujatiach, napr. na 5. *Šanghajskom medzinárodnom knižničnom fóre v Číne*, či 17. *medzinárodnej konferencii: Knižnice a informačné zdroje v modernom svete vedy, kultúry, vzdelávania a biznisu na Kryme*. Každoročne knižnica vydá okolo desať edičných titulov – biografických slovníkov, vedeckých zborníkov a monografií, personálnych a tematických bibliografií, zbierok básní a i. Veľká pozornosť je venovaná budovaniu trvalého webového sídla knižnice, ktoré v rámci celoslovenskej súťaže TOPWEBLIB získalo čestné uznanie za kvalitu.

V ostatnom desaťročí sa knižnica vyprofilovala na významné multifunkčné, multikultúrne a knižnično-informačné centrum, napojené na sieť knižníc v rámci EÚ i v ďalších štátoch sveta, najmä v Rusku, Ukrajine, USA a Číne, čo prezentuje aj piatimi jazykovými centrami, vzdelávacím centrom a priestormi na kultúrno-spoločenské aktivity – Galéria v podkroví a Divadlo D44.²⁰⁴

²⁰⁴ **Galéria v podkroví** vznikla v roku 2005 a v súčasnosti predstavuje domácimi i zahraničnými umelcami vyhľadávaný výstavný priestor. Prezentovali sa tu diela významných slovenských výtvarných umelcov – napr. Vincenta Hložníka, Albína Brunovského, legendy slovenskej keramiky Ignáca Bizmayera, koláže Ernesta Svrčka, ale aj práce nových adeptov výtvarného umenia z radov absolventov Katedry výtvarnej tvorby a edukácie UMB. Svoje diela tu vystavovalo aj viacero zahraničných umelcov z Kanady, Japonska, Bulharska, Ruska, Ukrajiny, Grécka a i. Tematické výstavy sa pravidelne konajú aj v átriu knižnice. **Štúdio D44** – komorný divadelný priestor, vznikol uprostred divadelnej sezóny 2005/2006

V roku 2001 sa ako špecializovaný organizačný útvar, stalo súčasťou Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici **Literárne a hudobné múzeum**, ktoré sa svojimi bohatými kultúrno-prezentačnými aktivitami a výsledkami vedeckovýskumnej, zbierkotvornej a organizátorskej činnosti radí medzi popredné múzejné inštitúcie na Slovensku. Vzniklo v 60. rokoch – v období veľmi priaznivom pre rozvoj kultúrnych inštitúcií, keď sa Banská Bystrica formovala ako významné kultúrne centrum. Jeho zriaďovateľom bol Okresný národný výbor, ktorý mu pridelil reprezentatívny objekt v centre mesta na Lazovnej ulici č. 11, ktorý súvisel s literárnou históriou mesta ako pôsobisko štúrovského básnika Jána Bottu. Prechodným sídlom sa stal neskôr objekt pri evanjelickom kostole na Lazovnej ulici č. 44, kde múzeum pôsobilo až do svojho zlúčenia s ŠVK. Múzeum počas svojej existencie získalo do svojich zbierok viac ako 55. 000 zbierkových predmetov a stalo sa vyhľadávaným partnerom pri realizácii literárnych a hudobných programov, zameraných na prezentáciu významných jubileí osobností literárnej a hudobnej kultúry Slovenska i v medzinárodnom kontexte. Obľúbenými v radoch odbornej i laickej verejnosti boli a sú stretnutia s osobnosťami slovenskej i regionálnej kultúry.²⁰⁵

V súčasnosti je súčasťou Literárneho a hudobného múzea päť stálych expozícií: **Múzeum – domov múz**, expozícia **Ľudových hudobných nástrojov na Slovensku**. **Bábkarský salón**, ktorý bol otvorený v nových priestoroch v roku 2010, prezentuje bábkarské tradície banskobystrického regiónu a dokumentuje činnosť takých významných bábkarských rodín ako Stražanovci, Anderleovci a Dušovci. V správe múzea je **Pamätná izba Pavla Tonkoviča** v neďalekých Podkoniciach. V **Pamätnom dome Jozefa Gregora Tajovského v Tajove** je expozícia zameraná nielen na osobnosť Jozefa Gregora Tajovského, ale aj na Hanu Gregorovú a Jozefa Murgaša. K cyklickým podujatiam, na ktorých Literárne a hudobné múzeum participuje a ktoré aj organizačne koordinuje, patria najmä: festival **Literárna Banská Bystrica**, **Burza literárnych talentov**, súťaž v interpretácii poézie a prózy žiakov základných a stredných škôl – **Kováčova Bystrica**. V spolupráci s Úniou žien Slovenska sa každoročne koná festival umeleckého prednesu **Vansovej Lomnička** (v roku 2011 sa uskutočnil už 44 ročník). Pravidelne sa múzeum zapája do aktivít Medzinárodného dňa múzeí, medzinárodného projektu **Noc múzeí a galérií**. Ročne sa v múzeu uskutoční okolo 110 podujatí, na ktorých sa zúčastní približne 4. 500 návštevníkov. Múzeum sa dlhodobo zameriava na skupiny znevýhodnených náv-

v spolupráci s Akadémiou umení v Banskej Bystrici. Krstnými otcami sa stali pedagógovia a vynikajúci herci: Juraj Sarvaš a Jan Přeučil. V centre Banskej Bystrice tak vznikol priestor na divadelnú tvorbu, kde sa ročne odpremiéruje tucet monodram, ktoré pripravia študenti Akadémie umení v Banskej Bystrici.

²⁰⁵ Ide najmä o osobností, ktoré si zvlášť vážili činnosť LHM – literáti Mikuláš Kováč, Štefan Žáry, Ján Števček, Ladislav Ballek, Klára Jarunková, Peter Karvaš, Zlata Solivajsová, Ladislav Ťažký. Múzeum často navštevovali aj hudobníci Ján Cikker, Andrej Očenáš, Tibor Andrašovan, Svetozár Stračina, Pavol Tonkovič, Zdenko Mikula a iní. Predmety charakterizujúce ich činnosť, ktoré múzeu darovali, sú dnes neoddeliteľnou súčasťou zbierkového fondu.

števnikov, v čom dosahuje významné úspechy. Pravidelne sa konajú tvorivé dielne, kde pracujú deti i mládež pod dohľadom špeciálneho pedagóga. Pracovníci múzea realizujú prednášky, besedy, vyučovacie hodiny v múzeu, vlastivedné exkurzie, klubové podujatia, koncerty, organizujú odborné semináre a vedecké konferencie. Ako sme už uviedli, pri LHM aktívne pracuje aj literárny klub LITERA 2.

Záverom

Ako každá spoločenská bytosť pri dovŕšení druhej dekády rokov, definitívne vstupuje do *veku dospelosti*, tak 1. júla 2012, dôstojne a s rozhodnosťou vstupuje do tohto veku aj Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Zrejme ne jeden z nás, kto takéto jubileum prežíval, či len nedávno, alebo pred mnohými rokmi, našiel si chvíľku pristavenia sa. Ešte pred tým ako začal premýšľať nad novými predsavzatiami, v duchu sa zamyslel nad svojimi koreňmi a urobil krátku bilanciou uplynulých rokov. Práve túto funkciu by malo spĺňať svojim obsahom toto kolektívne dielo vo vzťahu k banskobystrickej univerzite a jej predchodkyniam. A tak, hoci publikácia vychádza len v *pracovnej, podkladovej verzii*, menom spoluautorov, pre ktorých uvedené učebné zariadenia predstavujú vlastné pôsobisko a pre viacerých tiež *almamater*, venujeme ju dvadsaťročnej univerzitnej jubilanke a všetkým tým, ktorí k nej prechovávajú blízky vzťah a úctu.

Bohatá a pestrá činnosť, hoci len dvadsaťročnej univerzity a navyše jej predchodkýň, by si určite vyžadovala a zasluhovala podrobnejšie spracovanie či obsiahlejšiu analýzu ako nám dovoľujú okolnosti, naznačené v úvode. Ospravedlňujeme sa preto mnohým nemenovaným svedkom či aktérom uvedených i nespomenutých udalostí, ktoré mali často významný podiel i miesto na celkovom vývoji univerzity alebo predchádzajúcich vysokoškolských zariadení. Našou snahou bolo podať v tejto, doposiaľ i tak najobsiahlejšej publikácii, venovanej Univerzite Mateja Bela, aspoň základný náčrt a ilustráciu výstižnejších známych faktov, udalostí a realít, spojených s históriou, ale tiež aj so súčasnosťou, jubilujúcej univerzity.

PRAMENE

Slovenský národný archív, Bratislava.

Archív SNK, Martin.

Archív MV SR Banská Bystrica, Pobočka Banská Bystrica, F Mesto BB.

Jaroslav Chovanec – Osobný archív.

Pavol Martuliak – Osobný archív.

Ľudovít Višňovský – Osobný archív.

LITERATÚRA

ALBERTY, J.: *Historik v prúde času. Spomienky Júliusa Albertyho*. Banská Bystrica 2009. ISBN 978-80-8083-853-9. 231 s. S. 137.

ALBERTY, J. - MARTULIAK, P.: *Banská Bystrica v znamení kalicha*. Banská Bystrica. TRIAN. 2001. 185 s. ISBN 80-88945-43-7.

BRENDZA, G., - GALIS, T., - KONIAROVÁ, A. – NEPŠINSKÝ, V.: *200 rokov Kňazského seminára v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica. Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Banská Bystrica-Badín. 2007. 156 s. ISBN 987-80-88937-28-9.

FINDRA, Ján: *Základné míľniky na ceste za univerzitou*. UMB Banská Bystrica. 2007. 132 s. ISBN 978-80-8083-4500-0.

HOMOLOVÁ, Ľudmila. *55 rokov Univerzitnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. In Knižnica. ISSN 1335-7026, 2009, roč. 10, č. 10.

JURKOVIČ, E.: *DEJINY KRÁLOVSKÉHO MESTA BANSKÁ BYSTRICA*. Občianske združenie Pribicer, Banská Bystrica. 2005. ISBN: 80 -969366- 2- X. 550 s., s. 374.

KOLENÍČKA, J.: *Kronika Katedry informatiky*. Katedra informatiky FPV UMB Banská Bystrica . 2007. 76 s.

KOSOVÁ, B.: *Koncepcia rozvoja PF UMB*. Banská Bystrica, 2003.

LÁSZLÓ, K., 1996: *Teória a prax vo vzdelávaní učiteľov*. Banská Bystrica, 144 p.

MARTULIAK, P.: *Banská Bystrica kolíska vzdelanosti*. Banská Bystrica, TRIAN. 2005. 315 s. ISBN 80-88945-77-1.

MIKLEŠ, J.: *Učebný plán a Zákony školy bystrickej z r. 1617*. In: Jednotná škola XIII, č. 1, 1958.

MIKLEŠ, J.: *Pedagogický realizmus Jána Duchoňa a Komenského učebnice na strednom Slovensku v 17. storočí*. In: Jednotná škola. Roč. 22. č. 7 (1970).

SCHUBERT, J.: *Dvadsať rokov vysokoškolského vzdelávania učiteľov základných škôl na Slovensku*. Bratislava: SPN. 1966.

SOKOLOVÁ, K.: *Katedra výtvarnej výchovy 2004*. Banská Bystrica : KVV PF UMB, 2004, 12 s.. ISBN 80-8055-962-7.

VIŠŇOVSKÝ, Ľ.: 1996: *K základným otázkam komplexnosti v príprave učiteľov*. In: Vysokoškolská príprava učiteľov. Banská Bystrica: PF UMB, no. 9–19.

Zborníky, periodiká, pamätnice

- Acta Universitatis Matthaei Belii. BANSKÁ BYSTRICA – SOCIOKULTÚRNE OBRAZY A PORTRÉTY.* Vedeckovýskumný ústav regionalistiky. Zborník č. 2. Banská Bystrica. 1996. 139 s. ISBN 80-88825-50-4.
- Acta Universitatis Matthaei Belii.* Pedagogická fakulta UMB. *Zborník vedeckovýskumných prác.* No. 6. UMB Banská Bystrica, 2002.
- ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA, TOMUS 6.* Katedra histórie FHV UMB, Banská Bystrica. 2003. ISBN 80-88945-74-7.
- ALBERTY, J., ŠTILLA, M. a kol.: *NA PRELOME ČASU - zborník rehabilitovaných učiteľov.* Pedagogická fakulta Banská Bystrica, 1991, 311 s. ISBN 80-85162-6
- VIŠŇOVSKÝ, L. a kol.: *50 rokov vysokoškolského učiteľského vzdelávania v Banskej Bystrici a Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici.* Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie – Banská Bystrica 8. -9. 2004. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta, 2005, ISBN 80-8083-107-6.
- VETRÁKOVÁ, M. – ORIEŠKA, J. 2006. *Štúdium cestovného ruchu na Ekonomickej fakulte UMB v premenách času.* In *Acta oeconomica* No 10. Banská Bystrica : UMB – Ekonomická fakulta, 2006, s. 180-188. ISBN 80-8083-211-0.
- Universitas Mathiae Belii. Spravodajca Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.* R. 1 - 17.
- Ekonomika a spoločnosť*, roč. 3, 2002, č. 1.
- Ekonomika a spoločnosť*, roč. 8, 2007, č. 1, 2.
- 10 ROKOV vysokoškolského učiteľského štúdia v Banskej Bystrici 1954 – 1964.* Ed. Ján Lietava. Banská Bystrica. Stredoslovenské vydavateľstvo. 1964. 170 strán.
- Pedagogická fakulta Banská Bystrica 1954–1974.* 1st ed. Zostavil PhDr. Michal Firc, CSc. Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici. Martin: Osveta, 1974
- Pamätnica Pedagogickej fakulty 1954–1979.* 1st ed.. Zostavil PhDr. Karol Fremal. Martin: Osveta, 1979. (no. 70-066-79).
- Vysoká škola ekonomická v Bratislave 1940-1980.* Bratislava : Alfa, 1980.
- Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici.* Ed. Lukáš Bošľa, Karol Fremal. Vyd. OSVETA, n. p. Martin pre PF BB. 1984.
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.* Vyd. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica., 1993. 48 s. ISBN 80-85162-42-3.
- Pamätnica vysokého školstva v Banskej Bystrici 1954–1994.* Zodp. redaktor: doc. PhDr. Karol Fremal, CSc. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica. 1994. 164 s. ISBN 80-85162-71-7.
- Univerzita Mateja Bela. Tradície a perspektívy.* Zodp. redakt. Marta Zagoršeková. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, 1999, 208 s. ISBN 80-8055-248-7.
- Pamätnica Vysokej školy ekonomickej v Bratislave 1940 – 1990.* Bratislava : Spektrum, 1999. ISBN 80-218-0172-7.
- Univerzita Mateja Bela. Desiat rokov rozvoja a perspektívy.* Banská Bystrica : UMB, 2002, 297 s. ISBN 80-8055-672-5.

- Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela Banská Bystrica*. Ed.. Milan Stulrajter. Banská Bystrica. UMB FHV, 2004, 224 s. ISBN 80-8055-889-2.
- FAKULTA PRÍRODNÝCH VIED Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. 10 rokov fakulty. 50 rokov vysokoškolského učiteľského vzdelávania v Banskej Bystrici*.Ed. Katarína Čižmárová. R. Stanislav Holec. Banská Bystrica, 2004. 53 s. ISBN80-8055-957-0.
- ALBERTY, J.- FREMAL, K.- KOŽIAK, R.- MARTULIAK, P.: *50 rokov Katedry histórie FHV UMB v Banskej Bystrici 1954 - 2004*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela. 2004. 47 s. ISBN 80-80830-03-7.
- 10 rokov Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica : FHV UMB, Banská Bystrica. 2005, 30 s. ISBN 80-8083-067-3.
- 10 ROKOV AKADEMIE UMENÍ V BANSKEJ BYSTRICI 1997-2007*. Ed. doc.Igor Benca, akad. maliar a kol. Banská Bystrica, Akadémia umení, 2007. ISBN 978-80-89078-32-5.

Summary

Pavol Martuliak et al.:

FROM THE PAGES OF THE UNIVERSITY OF MATEJ BEL IN BANSKÁ BYSTRICA CELEBRATING ITS TWENTY-YEAR HISTORY AND OF ITS PREDECESSOR SCHOOLS

Banská Bystrica, as a former free royal mining town, may not pride itself anymore on its rich sources of copper or silver of which only street and square names are remainders. Still, there are numerous educational institutions following a good name and tradition of the schools of Banská Bystrica from the history or following the work or legacy of its teachers and graduates. Many dedicated teachers of such schools or their gifted students turning into well-educated and active graduates continue in spreading a good name of the Banská Bystrica school that acted as a foundation for their further education as well as of the city in which they once studied. Since its establishment on 1 July 1992 it has been almost two decades that the University of Matej Bel in Banská Bystrica participates in such noble activity conducted on the highest, the university level. As a results of a high quality work of its management and employees the school was confirmed the status of university in a successful accreditation process in 2010 on the grounds of which the school was positioned amongst the elite schools of higher education of a university type by the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic. One of the 'congratulation flower bunches' on the University's 20th anniversary may also be considered this work compiled from contributions of witnesses, employees as well as of current representatives of individual parts of the University of Matej Bel in Banská Bystrica.

With reference to past educating activities of the city, the introductory part intends to provide a brief overview of bright sides of the education process in Banská Bystrica with a focus on secondary education from the Middle Ages until now. Following this also provided is a historical survey of the origin and development of higher education institutions that were making ways for university type education in the city and the two of them, i.e. the Faculty of Pedagogy in Banská Bystrica and the Faculty of Economics of Services and Tourism in Banská Bystrica established foundations for the establishment of the University of Matej Bel.

Further, a significant part of the work is concerned with a development survey of this University and its individual parts since its origin until now. To provide a more comprehensive view of the higher education system in the city, the work also deals with other schools of higher education in Banská Bystrica and some other significant cultural and educational institutions that have cooperated with the University in pursuing its mission.

A varied spectrum of co-authors contributing to the publication but also variability in content and partial absence of the basis provided by the co-authors and limited range and short time span for the creation of a comprehensive work accounted for the fact that by the time of celebrating of a forthcoming University's 20th anniversary we failed to conduct a detailed, comprehensive and synthesising monograph according to original intent which would in a literary style analyse all issues, facts and arguments related to the origin, development or status of the University of Matej Bel. This collective work, supplemented and made into the current form also on the grounds of certain observations made by reviewers may be considered only a partial, factual and illustrative outline of the presented issue. Through this work, we wish to record in a written form the material collected from co-authors although this was presented in a differing content structure. We hope that this basically working and basis material may naturally be followed by more comprehensive monograph.

The effort of both the authors and compiler of the work, so far the most comprehensive publication dedicated to the University of Matej Bel, was aimed to provide at least the basic outline and illustration of the most notable facts and events related to the history but also present times of the University jubilee.

Zusammenfassung

Pavol Martuliak et al.:

ZO VON DEN SEITEN ZWANZIGJÄHRIGER GESCHICHTEN DER JUBILÄUM FEIERNDEN MATEJ-BEL-UNIVERSITÄT IN BANSKÁ BYSTRICA UND IHRER VORLÄUFERINNEN

Banská Bystrica, als ursprünglich freie königliche Bergbaustadt, kann sich heute nicht mehr dem Kupfer- oder Silberreichtum rühmen, nach dem nur die Straßen- und Plätzeamen geblieben sind. Hingegen knüpfen zahlreiche Bildungsanstalten in der Stadt bis heute an den guten Ruf und Traditionen der sich in Banská Bystrica befindenden Schulen aus der Vergangenheit an, ans Werk oder an die Botschaft ihrer Lehrer und Zöglinge. Manche opferwillige Pädagogen dieser Schulen, oder ihre begabten Schüler, von denen ausgebildete, aktive Absolventen heranwachsen oder herangewachsen sind, verbreiten sowohl diesen Schulen in Banská Bystrica, die ihrer Ausbildung einen festen Grundstein gelegt haben, als auch der Stadt, in der sie studiert haben, einen guten Ruf. An solcher veredelter Tätigkeit, dabei am höchsten Universitätsniveau, hat seit ihrer Gründungszeit dem 1. Juli 1992, d.h. seit fast zwei Jahrzenten, einen wesentlichen Anteil die Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica. Durch Ergebnisse einer Qualitätsarbeit der Leitung und ihrer Mitarbeiter, durch erfolgreiche Akkreditierung im Jahre 2010 hat sie den Universitätsstatus bestätigt. Aufgrund dessen wurde sie vom Ministerium für Schulwesen, Wissenschaft, Forschung und Sport der Slowakischen Republik den elitären Hochschulen des Univeritätstypus eingereiht Eins, der zu zwanzigjährigem Universitätsjubiläum bestimmten Gratulationssträußlein sollte auch das Werk sein, das von Beiträgen der Augenzeugen, Mitarbeiter, als auch der gegenwärtigen Vorsteller oder Repräsentanten der einzelnen Bestandteilen der Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica zusammengestellt wurde.

Hinsichtlich der alten Bildungstraditionen in der Stadt, ist Ziel der Einführung, einen bündigen Blick auf helle Seiten der Bildung in Banská Bystrica näher zu bringen, mit Akzent auf Mittelschulen, und zwar vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Daranknüpfend folgt Überblick über die Entstehungs- und Entwicklungsgeschichte der hochschulischen Institutionen, die der Universitätsbildung in der Stadt den Weg gebahnt haben und zwei von ihnen, nämlich Pädagogische Fakultät in Banská Bystrica und Fakultät der Dienstleistungs- und Fremdenverkehrsökonomie der Ökonomischen Hochschule Bratislava mit dem Sitz in Banská Bystrica, legten später einen Grundstein für die Entstehung der Matej-Bel-Universität. Ein weiterer, wesentlicher Teil dieser Arbeit, ist einem überschaulichen Entwurf der Entwicklung dieser Universität und ihrer Bestandteile gewidmet, von der Gründung bis beinahe zur Gegenwart. Wegen einem vollständigeren Blick auf das hochschulische Bildungssystem in der Stadt, widmet das Werk Platz sowohl weiteren Hoch-

schulen in Banská Bystrica, als auch einigen weiteren bedeutenden kulturbildenden Institutionen, mit denen die Universität bei ihrer Zielerfüllung zusammenarbeitet.

Eine bunte Komposition der Mitverfasser, die mittels ihrer Beiträge zur Publikationsgestaltung beigebracht haben, aber auch inhaltliche Nichtausgeglichenheit und teilweise auch Unterlagenmangel, ein beschränkter Umfang und eine kurze zeitliche Spannweite zur Verfassung eines kompletten Werkes, haben ihren Anteil daran, dass es uns bis zur Zeit des sich zu nähernden Universitätsjubiläums nicht gelungen ist, eine detaillierte, abgeschlossene, synthetisierende Monografie nach ursprünglichen Vorstellungen zu verfassen, die konsequent, durch einen literaturwissenschaftlichen Stil, alle, mit Entstehung, Entwicklung, Platz und Stellung der Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica verbundenen Fragen, Fakten und Argumente analysieren würde. Dieses kollektive Werk, das in gegenwärtige Form ergänzt und gestaltet wurde, betrachten wir auch aufgrund einiger Bemerkungen der Rezensenten nur als partielles, faktographisches Grundgerüst der Problematik. Unser Vorhaben ist, in schriftlicher Form ein redaktionell bearbeitetes, von Mitverfasser gesammeltes Material zu bewahren, wenn auch meistens in verschiedener inhaltlicher Struktur. An dieses, mehr oder weniger Grundlagenmaterial könnte und sollte selbstverständlich die Verfassung einer umfangreicheren und abgeschlossenen Monografie über Problematik anknüpfen. Die Bemühung der Verfasser und des Zusammenstellers dieses Werkes war, in dieser, bis jetzt umfangreichsten, der Matej-Bel-Universität gewidmeten Publikation, eine Grundschilderung und –Illustration prägnanterer Fakten, Erscheinungen und Tatsachen anzubieten, die mit Vergangenheit, aber auch Gegenwart der Jubiläum feiernden Universität verbunden sind.

Prílohy

Príloha 1

<i>Nositelia titulu Doctor honoris causa (Dr. h. c.), udeleného na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici</i>	
Rok 2011 9. 6. 2011	prof. Ing. Stanislava Hronová, CSc., Vysoká škola ekonomická v Prahe prof. Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc., profesor chémie
Rok 2010 21. 10. 2010	prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc., slovenská jazykoveda a literárna veda
Rok 2009 16. 4. 2009	doc. PhDr. Milan Rúfus, CSc. (in memoriam), slovenský básnik, literárny historik, prekladateľ, esejista prof. Piotr Jerzy Kunce, Akadémia krásnych umení, Krakov, medzinárodne renomovaná osobnosť grafického dizajnu prof. Dr. René Schaffhauser, Univerzita St.Gallen, Švajčiarsko
Rok 2006 22.6.2006 5.12.2006	Karl-Heinz Kago, podnikateľ prof. Ľudmila Alexejevna Verbická, DrSc., rektorka Sankt Peterburskej štátnej univerzity
Rok 2005 19.9.2005	prof. Shlomo Breznitz, PhD., riaditeľ Centra pre štúdium psychického stresu na Univerzite v Haife, v odbore psychologických vied Mgr. Stanislav Štepka, spisovateľ, dramatik, herec, Radošinské náivné divadlo JUDr. Jacques Isnard, PhD., prezident Medzinárodnej únie súdnych exekútorov a súdnych vykonávateľov v Paríži
Rok 2004 7. 9. 2004	prof. RNDr. Otto Tomeček, PhD., UMB v Banskej Bystrici prof. PhDr. Ján Findra, DrSc., UMB v Banskej Bystrici prof. PhDr. Zdenko Kasáč, CSc., UMB v Banskej Bystrici
Rok 2003 16. 9. 2003	prof. Alexander Rosa, PhD., matematik, McMaster University, Hamilton, Canada prof. PhDr. Dr. h. c. Július Alberty, CSc. UMB v Banskej Bystrici
Rok 2002 9. 9. 2002	Ondrej Lenárd, dirigent Ladislav Ballek, spisovateľ, veľvyslanec SR v ČR prof. Ing. Ivonne Strecková, CSc., Masarykova Univerzita, Brno
Rok 2001 6. 12. 2001	Kamil E. Idris, generálny riaditeľ Svetovej organizácie duševného vlastníctva v Ženeve
Rok 2000 23. 3. 2000	Prof. Claude Kaspar, za spoluprácu v oblasti cestovného ruchu
Rok 1997 12. 6. 1997	Tibor Andrašovan, hudobný skladateľ
Rok 1996 18. 9. 1996	Dr. Árpád Bogsch, generálny riaditeľ Svetovej organizácie duševného vlastníctva v Ženeve

Príloha 2

Zoznam pracovníkov UMB s čestným titulom Doctor honoris causa – udeleným na iných univerzitách, vysokých školách

Fakulta	Meno a priezvisko, dovtedajší titul, hodnosť
EF UMB	prof. Ing. Jozef Benčo, PhD. – Trenčianska univerzita A. Dubčeka
FHV UMB	prof. PhDr. Július Alberty, CSc. – Ostravská univerzita, ČR prof. PaedDr. Pavol Odaloš, CSc. – Užhorodská univerzita, Ukrajina
FPV UMB	prof. RNDr. Beloslav Riečan, DrSc. – Univerzita Karlova v Prahe, ČR
PrF UMB	prof. ThDr. Jozef Krajčí, PhD. – Vysoká škola v Sládkovičove prof. PhDr. Jaroslav Straka, DrSc. – Vysoká škola v Sládkovičove prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc. – Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
PF UMB	prof. PhDr. Beata Kosová, CSc. – Kremenčúkská štátna univerzita Michaila Ostragradského, Ukrajina
FPVaMV	–

Príloha 3

Zoznam pracovníkov UMB s titulom DrSc., k 31. 5. 2012

Fakulta	Meno a priezvisko
PrF UMB	prof. PhDr. Dr. h. c. Jaroslav Straka, DrSc.
FHV UMB	prof. PhDr. Dr. h. c. Ján Findra, DrSc. prof. Larisa Anatolievna Sugay, DrSc. prof. Svitlana Pakhomova, DrSc. prof. Gilles Rouet, DrSc.
FPV UMB	prof. RNDr. Roman Nedela, DrSc. prof. Pidlisniuk Valentyna, DrSc. prof. RNDr. Ľubomír Snoha, DrSc. prof. RNDr. Beloslav Riečan, DrSc. doc. RNDr. Ján Spišiak, DrSc. prof. Gejza Wimmer, DrSc. prof. Ing. Rudolf Midriak, DrSc. (CVV UMB) prof. Ing. Ivan Vološčuk, DrSc. (CVV UMB)
FPVaMVUMB	nemá pracovníkov s titulom DrSc.
PdF UMB EF UMB	nemá pracovníkov s titulom DrSc.

Príloha 4

Zoznam pracovníkov UMB s čestným titulom Profesor emeritus Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Fakulta	Rok udelenia	Meno a priezvisko
FHV UMB	2003	Prof. PhDr. et Dr. h. c. ,Július Alberty, CSc.
	2010	Prof. PhDr. Pavol Martuliak, CSc.
	2012	Prof. PhDr. Karol Fremal, CSc.
FPV UMB	2003	Prof. PhDr. Ing. Miroslav Tuma, DrSc.
	2003	Prof. Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc.
	2007	Prof. RNDr. Stanislav Ondrejka, DrSc.
	2007	prof. RNDr. Jaroslav Mazúrek, CSc.
PF UMB	2004	Dr. h. c. prof. PhDr. Zdenko Kasáč, CSc.
FPVaMV UMB		–
PrF UMB		–
EF UMB		–

Príloha 5

Podstata návrhu na zriadenie detašovaného pracoviska Obchodnej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Banskej Bystrici.

V súlade s obsahom rokovania medzi zástupcami Ministerstva školstva SSR, Vysokej školy ekonomickej v Bratislave a zástupcami krajských stranických a štátnych orgánov v Banskej Bystrici predkladáme návrh na prehĺbenie výučby vysokoškolsky kvalifikovaných odborníkov pre cestovný ruch a hotelierstvo v rámci detašovaného pracoviska Obchodnej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Banskej Bystrici.

1. Základným zámerom je vybudovať vysokoškolské pracovisko so špecializovanou prípravou vysokoškolsky vzdelaných ekonómov pre cestovný ruch a hotelierstvo, a to v dennom, diaľkovom a postgraduálnom štúdiu. Od začiatku školského roku 1973/74 začať výučbu v dennom a diaľkovom štúdiu v špecializácii ekonomika cestovného ruchu a hotelierstva na detašovanom pracovisku v Banskej Bystrici. Neskoršie zriadiť z detašovaného pracoviska Fakultu cestovného ruchu.

2. Spoločenské zdôvodnenie. V súvislosti s rozvojom spôsobu života, rozvojom ekonomiky a životnej úrovne sa kladie dôraz na reprodukciu fyzických a duševných síl pracujúcich. K základným životným funkciám spoločnosti pribudla ďalšia, nie menej významná funkcia, záujem spoločnosti o vytváranie podmienok na optimálne využívanie voľného času, rekreácie a zotavenia. Pri realizácii tejto funkcie má významné miesto cestovný ruch. Na to je nevyhnutné zabezpečovať predpoklady nielen v oblasti materiálno-technickej základne, ale aj pri výchove vysokoškolsky vzdelaných odborníkov – inžinierov pre cestovný ruch. Obchodná fakulta VŠE v Bratislave ako jediná v ČSSR a ojedinelá v rámci krajín RVHP nateraz zabezpečuje prípravu ekonómov pre cestovný ruch v rámci špecializácie ekonomiky vnútorného obchodu formou subšpecializácie. V súčasnosti je nevyhnutné prejsť na novú kvalitu prípravy vysokoškolsky vzdelaných ekonómov pre cestovný ruch zriadením samostatného študijného a vedného odboru ekonomiky cestovného ruchu. Detašované pracovisko Obchodnej fakulty VŠE a neskôr Fakulta cestovného ruchu v Banskej Bystrici sa bude budovať ako celoštátne špecializované vysokoškolské pracovisko v rámci ČSSR. Súčasne sa javí potreba budovať túto fakultu ako prvú v rámci krajín RVHP pre prípravu vysokoškolských odborníkov – inžinierov ekonómov pre potreby rozvoja cestovného ruchu.

3. Profil absolventa. Špecializované štúdium v odbore cestovného ruchu je zamerané na výchovu vysokoškolských odborníkov s komplexnými znalosťami ekonomiky, organizácie a riadenia pre všetky úseky cestovného ruchu. Absolventi sa uplatnia na úseku plánovania a riadenia, organizácie a prevádzky na všetkých organizačných stupňoch cestovného ruchu v systéme štátneho a družstevného cestovného ruchu, a to v podnikoch a prevádzkach cestovných kancelárií, hotelových a reštauračných podnikoch a závodoch, v špecializovaných podnikoch a zariadeniach cestovného ruchu, dopravných podnikoch na úseku cestovného ruchu, v podnikoch a zariadeniach čs. štátnych kúpeľov a žriediel, na úseku odborovej a závodovej rekreácie, cestovného ruchu mládeže ap. Po získaní primeranej praxe

môžu pracovať na úseku cestovného ruchu vo výskumných ústavoch a riadiacich orgánoch, v zastupiteľských orgánoch c. r. v zahraničí.

4. Potreba absolventov. Rozvoju vysokého školstva cestovného ruchu sa už v minulosti venovala pozornosť. V roku 1964 bola zriadená katedra ekonomiky cestovného ruchu na VŠE, ktorá bola poverená aj prípravou špecialistov pre spoločné stravovanie. Potreba vysokoškolsky kvalifikovaných odborníkov v cestovnom ruchu v rokoch 1971 – 1985 je 1141 absolventov, pričom priemerná ročná potreba je 76 absolventov. Ide o absolventov všetkých odborov, z toho na cestovný ruch pripadá 76,7 %, t.j. 875 absolventov v rokoch 1971 - 1985. Tieto údaje predstavujú potrebu absolventov len pre SSR, t.j. nezahrňujú potrebu absolventov pre ČSSR. Perspektívne bude potreba vysokoškolsky kvalifikovaných absolventov pre cestovný ruch narastať. V budúcich rokoch je nevyhnutné počítať so smerným číslom cca 100 študentov, ktorí by sa mali prijímať nielen zo SSR, ale aj ČSR, nakoľko detašované pracovisko (neskôr fakulta) sa buduje s celoštátnou pôsobnosťou. Na spoločnej porade vedenia VŠE Bratislava a VŠE Praha v apríli 1973 bola prijatá dohoda o špecializovanej príprave ekonómov pre cestovný ruch len na Slovensku.

5. Zabezpečenie prevádzky detašovaného pracoviska. Na detašovanom pracovisku sa začne výučba v dennom a diaľkovom štúdiu ekonomiky cestovného ruchu a hotelierstva v školskom roku 1973/74. Neskoršie zriadenie samostatnej fakulty bude toto pracovisko zabezpečovať pedagogickú činnosť v dennom, diaľkovom a postgraduálnom štúdiu, ako aj v oblasti výchovy vedeckých pracovníkov. Krajské orgány v Banskej Bystrici zabezpečia potrebné podmienky pre umiestnenie a prevádzku budúcej fakulty v meste Banská Bystrica. Od školského roku 1973/74 bude detašované pracovisko VŠE vyučovať v budove terajšej Pedagogickej fakulty. Pre výkon administratívno-správných a vedecko-výskumných funkcií detašovaného pracoviska pridelia krajské orgány v Banskej Bystrici 7 administratívnych miestností v budove Cestného investorského útvaru v Banskej Bystrici. Toto riešenie sa pokladá za prechodné. Otvorením vysokoškolského areálu v Banskej Bystrici sa definitívne vyrieši aj umiestnenie novej fakulty. Ubytovanie študentov riadneho štúdia sa poskytne v účelových zariadeniach Pedagogickej fakulty. Podobne aj stravovanie študentov. Na ubytovanie pracovníkov detašovaného pracoviska sa poskytnú byty z fondu štátnej bytovej výstavby s možnosťou nasťahovania v júli - auguste 1973.

6. Nasleduje personálne a finančné zabezpečenie....

Dekan Obchodnej fakulty zriadil osobitnú komisiu na vpracovanie projektu študijného odboru a činnosti detašovaného pracoviska (fakulty). Projekt bude predmetom oponovania v mesiaci jún 1973 v Banskej Bystrici za účasti zástupcov Ministerstva školstva SSR, Vysokej školy ekonomickej v Bratislave, krajských straníckych a štátnych orgánov v Banskej Bystrici a ďalších zainteresovaných zložiek.

Bratislava 25. mája 1973

doc. Ing. Viťazoslav Balhar, CSc.
dekan Obchodnej fakulty

prof. JUDr. Ladislav Rendoš, CSc.
rektor VŠE

Príloha 6 Projekty riešené na Ekonomickej fakulte UMB v rokoch 2007 - 2010

Typ projektu	Názov	Vedúci projektu	Obdobie riešenia
RRC VIII-20	<i>Zahraničné výskumné grantové projekty</i> GREGE EI: Relative Importance of Political and Economic Factors in Individual Well-being	M. Orviská	2008 – 2009
SLK/002/06	Flámsky projekt HIVA: Podpora rozvoja silnej a udržateľnej sociálnej ekonomiky v BBSK	G. Korimová	2006 – 2009
1/4633/07	<i>domáce výskumné grantové projekty VEGA</i> Konštrukcia a analýza dynamických makroekonomických modelov otvorených ekonomík	R. Zimka	2007 – 2009
1/4572/07	Teoretické a metodologické aspekty rozvoja cestovného ruchu v podmienkach globalizácie a internacionalizácie	P. Patúš	2007 – 2009
1/4634/07	Varietné metódy predikovania finančného vývoja malých a stredných podnikov po zavedení spoločnej európskej meny v SR	V. Úradníček	2007 – 2009
1/0700/08	Determinanty inovačnej aktivity malých a stredných podnikov v SR	L. Lesáková	2008 – 2010
1/029/08	Analýza fungovania nástrojov environmentálnej politiky v kontexte sociálno-ekonomických regionálnych disparít v SR	D. Švihlová	2008 – 2010
1/0726/08	Vplyv decentralizácie verejnej správy v SR na podmienky fungovania územných samospráv a možnosti ich endogénneho rozvoja	L. Švantnerová	2008 – 2010
1/0795/08	Potenciál mladých ľudí v podnikateľskom prostredí na Slovensku i v širšom európskom regióne a možnosti jeho využitia	J. Marasová	2008 – 2010
1/0838/08	Postavenie a úloha virtuálnych multikultúrnych pracovných tímov v medzinárodnom obchode a podnikaní v EÚ	L. Pomfřfová	2008 – 2010
1/0548/08	Využívanie slovenského prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO v cestovnom ruchu	L. Kmeco	2008 – 2010
1/0830/08	Inovačná politika v rôznych formách pohostinských zariadení na Slovensku.	A. Malachovský	2008 – 2010
1/0638/08	Učiaci sa organizácia	H. Čierna	2008 – 2010
1/0787/08	Dôchodky domácností vybranej skupiny obyvateľstva a eliminácia ich sociálnej exklúzie prostredníctvom nástrojov sociálnej ekonomiky	G. Korimová	2008 – 2009
1/0258/09	Postavenie mimovládneho sektora pri budovaní rámca pre zabezpečenie verejno-prospešných služieb (Európske perspektívy)	H. Kuvíková	2009 – 2010
1/0207/09	Kontrahovanie služieb vo verejnom sektore – spolupráca verejného a súkromného sektora	B. Meričková	2009 - 2011
1/0275/09	Implementácia konceptu spoločenskej zodpovednosti podnikov na malé a stredné podniky	V. Marková	2009 – 2011
1/229/09	Analýza vybraných otázok finančného a bankového trhu vzhľadom na vstup SR do Hospodárskej a menovej únie	E. Zimková	2009 – 2011
3/5107/07	<i>Domáce grantové projekty KEGA</i> Platformovo nezávislá voľne prístupná elektronická učebnica:	P. Král	2007 – 2009
3/5109/07	Viacrozmerné štatistické metódy so zameraním na riešenie problémov ekonomickej praxe	M. Gúčik	2007 – 2009
0267-07	Manažérstvo sťažností v organizáciách služieb Inovatívny manažment vo vedomostnej ekonomike d) <i>Domáce grantové projekty APPV</i>	L. Lesáková	2007 – 2009
NIL-II-013-d	Kontrahovanie služieb vo verejnom sektore	B. Meričková	2008 – 2011
007-LLP-LdV-TOI-2007-SK-73100950-5	<i>Ostatné zahraničné grantové projekty</i> Rozvoj spolupráce v oblasti skúmania vplyvu inovatívnych procesov v regionálnom rozvoji Slovenska a Nórska	F. Flaška	2009 – 2011
COST-CRIPO Action ISO 601	Transition of Mentoring Supports Lifelong learning in Rural Areas Comparative Research into Current Trends in Public Sector Organization – CRIPO	P. Patúš J. Nemeč	2007 – 2009
Nadácia VÚB	<i>Ostatné domáce grantové projekty</i> Banková prax a SAS (BAX-SAS) Využitie potenciálu mladých vedeckých pracovníkov v spolupráci s hospodárskou praxou Investície do rozvoja ľudského kapitálu v podn. a inštitúciách v SR Marketing vzťahov v miestnej samospráve Systém politiky a využívania výsledkov duševného vlastníctva na UMB v Banskej Bystrici Analýza kološtruktúr na rôznych jazykových úrovniach	E. Zimková	2007 – 2009

Príloha 7

Publikované vybrané výstupy z riešenia výskumných projektov EF UMB v r. 2009

Kategória	Počet publikácií
AAB –Vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách	7
ACB – Vysokoškolské učebnice vydané v domácich vydavateľstvách	4
BAB – Odborné monografie vydané v domácich vydavateľstvách	1
BCI – Skriptá a učebné texty	5
ADC – Vedecké práce v zahraničných karentovaných časopisoch	2
ADD – Vedecké práce v domácich karentovaných časopisoch	2
ADE – Vedecké práce v zahraničných nekarentovaných časopisoch	11
ADF – Vedecké práce v domácich nakarentovaných časopisoch	22
AEC – Vedecké práce v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách	13
AED – Vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách	33
AFC – Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách	32
AFD - Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách	68
BDF – Odborné práce v domácich nekarentovaných časopisoch	22

Príloha 8

Domáce a zahraničné výskumné granty Fakulty humanitných vied 7 RP, VEGA, APVV, KEGA.

Stav r. 2008:

Domáce výskumné granty (VEGA + KEGA +APVV) = 2 114 000,- Sk

Zahraničné výskumné granty: 0

Stav v r. 2009:

Zahraničné výskumné granty : 2 Zahraničné výskumné granty = 17 395,72 EUR

Domáce výskumné granty : 43 Domáce výskumné granty = 80 806,00 EUR

Iné :18 712,84 EUR

Vyhodnotenie objemu finančných prostriedkov za granty VEGA a KEGA FHV v r. 2009 a 2010

Označenie	rok 2009		rok 2010		Rozdiel	
	BV	KV	BV	KV	BV	KV
	dotácia v €	dotácia v €	dotácia €	dotácia €	dotácia v €	dotácia v €
granty VEGA	60 482,00	8 277,00	47 947,00	12 223,00	12 535,00	3 946,00
granty KEGA	27 588,00	-	18 524,00	-	9 064,00	-
Celkom	88 070,00	8 277,00	66 471,00	12 223,00	21 599,00	3 946,00

Príloha 9

Prehľad študijných odborov na Fakulte humanitných vied v AR 2011/2012.

P.č.	Študijný program	Študijný odbor	Garant	Garantuj. pracovisko	Dĺžka štúdia
1. stupeň. Bakalárske štúdium					
1	Anglický jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Czeglédi	KAA	3
2	Angl. jazyk a kult. v kombin.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Czeglédi	KAA	3
3	Angl. jazyk a literat. v komb.	UAP, UUVVP, UPPPP	doc. Homolová	KAA	3
4	Aplikovaná etika	Etika	prof. Fobelová	KETA	3
5	História v kombinácii	UAP, UUVVP	doc. Škvama	KHI	3
6	Európske kultúrne štúdiá	Cudzie jazyky a kultúry	prof. Rouet	KEKŠ	3
7	Filozofia v kombinácii	UAP, UUVVP, UPPPP	doc. Palenčár	KFV	3
8	Francúzsky jazyk a kultúra v komb.i	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	doc. Holeš	KRO	3
9	Francúzsky jazyk a kultúra jedno- predmetové	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	doc. Holeš	KRO	3
10	Francúzsky jazyk a literatúra v kombinácii	UAP, UUVVP	mim. prof. Bara- nová	KRO	3
11	História	História	prof. Varinský	KHI	3
12	Maďarský jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Alabán	KHUN	3
13	Maďar. jazyk a kult. v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Varga	KHUN	3
14	Muzeológia	Muzeológia	doc. Šmigel	KHI	3
15	Nemecký jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Rothfuss	KGE	3
16	Nemec. jazyk a kult. v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Rothfuss	KGE	3
17	Nemecký jazyk a literatúra v komb.	UAP, UUVVP	prof. Rothfuss	KGE	3
18	Poľský jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Zydek- Bednarczuk	KSJ	3
19	Poľský jazyk a kultúra v kombinácii	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Zydek- Bednarczuk	KSJ	3
20	Ruský jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Sugay	KSJ	3
21	Ruský jazyk a kultúra v kombinácii	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Sugay	KSJ	3
22	Slovenský jazyk a literatúra	Slovenský jazyk a literatúra	doc. Krško	KSJL	3
23	Slovenský jazyk a literatúra v komb.	UAP	doc. Kováčik	KSJL	3
24	Slovenský jazyk a literatúra v komb. s cudzím jazykom;	Slovenský jazyk a literatúra, Prekladateľstvo a tlmočenie;	doc. Golema;	KSJL	3

P.č.	Študijný program	Študijný odbor	Garant	Garantuj. pracovisko	Dĺžka štúdia
25	Sociálna filozofia	Filozofia	prof. Šlosiar	KFV	3
26	Spoločný základ	UAP, UUVVP, UPPPP	doc. Oravcová	PF	3
27	Španielsky jazyk a kultúra jedno- predmetové	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	doc. Chalupa	KRO	3
28	Španielsky jazyk a kultúra v komb.i	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	doc. Chalupa	KRO	3
29	Šport	Šport	doc. Čillík	KTVŠ	3
30	Talian. jazyk a kult. v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Arcangeli	KRO	3
31	Taliansky jazyk a kultúra v jednopredmetové	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Arcangeli	KRO	3
32	Telesná výchova	UUVVP	doc. Michal	KTVŠ	3
33	Telesná výchova v komb.	UUVVP, UAP, UPPPP	doc. Nemec	KTVŠ	3
34	Translatologický základ	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Pachomovová	KSJ	3
2. stupeň. Magisterské štúdium					
1	Angl.jazyk a literatúra v komb.	UAP, UUVVP, UPPPP	doc. Homolová	KAA	2
2	Anglický jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Czeplédi	KAA	2
3	Angl. jazyk a kultúra v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Czeplédi	KAA	2
4	Aplikovaná etika	Etika	prof. Fobel	KETA	2
5	Dejepis v kombinácii	UAP, UUVVP	doc. Škvarna	KHI	2
6	Európske kultúrne štúdiá	Cudzie jazyky a kultúry	prof. Rouet	KEKŠ	2
7	Filozofia v kombinácii	UAP, UUVVP, UPPPP	doc. Palenčár	KFV	2
8	Francúzsky jazyk a kult. v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	doc. Holeš	KRO	2
9	Francúzsky jazyk a liter. v komb.	UAP, UUVVP	Doc. Holeš	KRO	2
10	História	História	prof. Varinský	KHI	2
11	Maďarský jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Alabán, prof.Varga	KHUN	2
12	Maďarský jazyk a kultúra v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Varga	KHUN	2
13	Nemecký jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Rothfuss	KGE	2
14	Nemecký jazyk a kultúra v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Rothfuss	KGE	2
15	Nemecký jazyk a literatúra v komb.	UAP, UUVVP	prof. Rothfuss	KGE	2
16	Poľský jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Zydek- Bednarczuk	KSJ	2
17	Poľský jazyk a kultúra v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Zydek- Bednarczuk	KSJ	2

P.č.	Študijný program	Študijný odbor	Garant	Garantuj. pracovisko	Dĺžka štúdia
18	Ruský jazyk a kultúra	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Sugay	KSJ	2
19	Ruský jazyk a kultúra v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Sugay	KSJ	2
20	Slovenský jazyk a literatúra	Slov. jazyk a literatúra, Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Patráš	KSJL	2
21	Sloven. jazyk a literatúra v komb.	UAP	doc. Krmová	KSJL	2
22	Sociálna filozofia	Filozofia	prof. Šlosiar	KFV	2
23	Spoločný základ	UAP, UUVVP, UPPPP	prof. Kasáčová	KSJL	2
24	Španielsky jazyk a kultúra Španielsky jazyk a kultúra v komb.	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	doc. Chalupa	KRO	2
25	Telesná výchova Telesná výchova a trénerstvo	UUVVP	prof. Görner prof. Čilík, doc. Bence	KTVŠ	2
26	Telesná výchova v kombinácii	UUVVP, UAP, UPPPP	Doc. Adamčák	KTVŠ	2
27	Trénerstvo	Šport	prof. Jančoková	KTVŠ	2
28	Translatologický základ	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	prof. Pachomovová	KSJ	2
Doktorandské štúdium					
1	Didaktika sloven. jazyka a literat.	Odborová didaktika	prof. Odaloš	KSJL	3-5
2	Aplikovaná etika	Aplikovaná etika	prof. Fobel	KETA	3-5
3	Európske kultúrne štúdiá	Cudzie jazyky a kultúry	prof. Rouet	KEKŠ	3-5
4	Maďarský jazyk a literatúra	Neslovanské jazyky a literatúra	prof. Zimányi	KHUN	3-5
5	Slovenské dejiny	Slovenské dejiny	prof. Varinský	KHI	3-5
6	Slov. jazyk a literatúra	Slovenský jazyk a literatúra	prof. Patráš	KSJL	3-5
7	Systematická filozofia	Systematická filozofia	prof. Šlosiar	KFV	3-5
8	Športová edukológia	Športová edukológia	prof. Jančoková	KTVŠ	3-5
9	Športová humanistika	Športová humanistika	prof. Görner	KTVŠ	3-5
10	Všeobecná jazykoveda	Všeobecná jazykoveda	prof. Schultze	KSJL	3-5

Príloha 10

Študenti prijatí na PrF UMB v AR 1995/1996 až 2009/2010

Akad. rok	Denná forma štúdia						Externá forma štúdia			
	Súvislé štúdium		1. stupeň		2. stupeň		1. stupeň		2. stupeň	
	spolu	Ženy	spolu	ženy	spolu	ženy	spolu	ženy	spolu	ženy
1995/1996	112	71	-	-	-	-	-	-	-	-
1996/1997	108	66	-	-	-	-	-	-	-	-
1997/1998	111	56	-	-	-	-	-	-	-	-
1998/1999	103	62	-	-	-	-	-	-	-	-
1999/2000	88	51	-	-	-	-	-	-	-	-
2000/2001	94	51	-	-	-	-	153	54	-	-
2001/2002	95	52	-	-	-	-	395	197	-	-
2002/2003	154	87	-	-	-	-	167	76	-	-
2003/2004	119	68	-	-	-	-	262	121	-	-
2004/2005	144	94	-	-	-	-	-	-	437	229
2005/2006	-	-	164	104	-	-	-	-	79	39
2006/2007	-	-	184	95	-	-	-	-	216	111
2007/2008	-	-	328	184	-	-	118	63	21	11
2008/2009	-	-	203	99	166	108	230	117	30	18
2009/2010	-	-	70	42	172	93	108	58	28	16
Spolu	1128	658	949	524	338	201	1433	686	811	424
Spolu celkom			Z toho ženy				Spolu celkom		Z toho ženy	
2 415			1 383				2 244		1 110	

Príloha 11

Umelecké aktivity na Pedagogickej fakulte UMB v rokoch 2008 a 2010

	Aktivity		2008	2009	2010
1	Pôvodné publikované umelecké diela	doma v zahraničí	31 16	58 27	60 116
2	Umelecké práce pub. v čas., zbor. a katalógoch	doma v zahraničí	7 13	7 2	24 25
3	Umelecké projekty	doma v zahraničí	21 2	6 3	14 4
4	Ocenenia	doma v zahraničí	10 12	4 2	2 2
5	Koncerty	doma v zahraničí	13 3	15 5	18 6
6	Výstavy individuálne	doma v zahraničí	4 1	3 0	5 3
7	Výstavy skupinové	doma v zahraničí	17 13	4 11	15 21
SPOLU			163	147	315

© **Pavol Martuliak**

**DVADSAŤROČNÁ UNIVERZITA MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI**

**ZO STRÁNOK HISTÓRIE JUBILUJÚCEJ UNIVERZITY
MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI A JEJ PREDCHODKÝŇ**

Recenzenti: Prof. PhDr. et. Dr. h. c. Július Alberty, CSc., prof. emeritus
Prof. Ing. et Dr. h. c. Jozef Benčo, CSc.

Autor, zostavovateľ: Prof. PhDr. Pavol Martuliak, CSc., prof. emeritus

Preklad resume do angličtiny: PhDr. Anna Schneiderová-Martuliaková, PhD.
Preklad resume do nemčiny: Mgr. Michaela Filipková

Vydalo vydavateľstvo TRIAN, spol. s r. o.

Nakladateľ: Pavol Martuliak v spolupráci s:
Stavebná spoločnosť USS, s.r.o., Ing. Ivan Trenčan
EURO PROVIDUS, a. s., Žilina

Dielo neprešlo odbornou jazykovou korektúrou.

Rok vydania: 2012

ISBN 978-80-89371-13-6